JUSTINI
EX
TROGI POMPEII
HISTORIIS externis,
LIBRI XLIV.

His accessit,

Ex SEXTO AURELIO
Victore de vita & moribus Romanorum Imperatorum Epitome.

Omnia quàm diligentissimè ex variorum exemplarium collatione castigata.

Thomas Seddon

LONDINI,
Excusum pro *Gulielmo Gilbertson*, ad insigne Sacri Biblii juxta Vicum Vulgo Newgate, 1664.

JUSTINI HISTORICI

Clariſſimi, in TROGI POMPEII Hiſtorias exordium, ad ANTONINUM Imperatorem.

QUum multi ex Romanis etiam Conſularis dignitatis viri, res Romanas Græco, peregrinoque ſermone in hiſtoriam contuliſſent; ſeu æmulatione gloriæ, ſeu varietate & novitate operis delectatus, vel Priſcæ eloquentiæ, Trogus Pompeius, Græcas, & totius orbis hiſtorias Latino ſermone compoſuit: ut cum noſtra Græce, Græca quoque noſtra lingua legi poſſent, prorſus rem magnam & animi & corporis aggreſſus. Nam cum pleriſq; autoribus, ſingulorum regum vel populorum res geſtas ſcribentibus opus ſuum ardui laboris videatur, nonne Pompeius nobis Herculea audacia orbem terrarum aggreſſus (videri debet, cujus libris omnium ſeculorum, regum, nationum, populorumq; res geſtæ continentur? Et quæ hiſtorici Græcorum, prout commodum cuiq; fuit, inter ſe * gregatim occupaverunt, omiſſis quæ ſine fructu erant, ea omnia Pompeius diviſa temporibus, & ſerie rerum congeſta, compoſuit. Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otium, quo in urbe verſabamur, cognitione quæque digna excerpſi. Sed omiſſis his, quæ nec cognoſcendi voluptate jucunda, nec exemplo erant neceſſaria, breve veluti corpuſculum florum feci: ut haberent & qui Græca didiciſſent, quo admonerentur: & qui non didiciſſent, quo inſtruerentur. Quod ad te, Imperator Antonine, non tam cognoſcendi, quam emendandi cauſa tranſmiſi: ſimul ut otii mei, cujus & Caro reddendam rationem putat, apud te ratio conſtaret. Sufficit enim

Narratio et occaſio operis.

A rei difficultate.

Argumentum a minore ad majus.

* Certatim. Conſilium inſtituti operis.

Hiſtoriæ vis et utilitas.

mihi in hoc tempore judicium tuum, apud posteros, cum obtrectationis invidia decesserit, industriæ testimonium habituro.

JUSTINI HISTORICI
In TROGI POMPEII Historias
LIBER PRIMUS.

Regum primæ imperia.

PRincipio rerum, gentium, nationumque imperium penes reges erat: quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principium pro legibus erant. Fines imperii tueri magis, quam proferre, mos erat. Intra suam cuiq; patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus, rex Assyriorum, veterem, & quasi avitum gentium morem nova imperii cupiditate mutavit. Hic primus intulit bella finitimis: & rudes adhuc ad resistendum populos ad Lybiæ terminos usq; perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores, Vexores rex Ægypti, & Scythiæ rex Tanais: quorum alter in Pontum, alter usque Ægyptum excessit. Sed longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam quærebant, contentique victoria, imperio abstinebant. Ninus magnitudinem quæsitæ dominationis continua possessione firmavit. Domitis igitur proximis, cum accessione virium fortior ad alios transiret, & proxima quæq; victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit. Postremum illi bellum cum Zoroastre, rege Bactrionarum fuit, qui primus dicitur artes magicas invenisse, & mundi principia, syderumq; motus diligentissime spectasse. Hoc occiso, & ipse decessit, relicto impubere adhuc filio Nino, ex uxore Semiramide. Hæc nec immaturo puero ausa tradere imperium, nec ipsa imperium palam tractare, tot ac tantis gentibus

Prima Monarchia Assyriorum.

Gesta Nini.

Zoroastres magicæ artis inventor.

gentibus vix patienter uni viro, nedum feminæ pariturus, simulat se pro uxore Nini filium, pro femina, puerum. Nam & statura utriq; mediocris, & vox pariter gracilis, signa formæ, lineamenrorum æqualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura velamentis, tiara caput tegit, & ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum vestiri jubet: quem morem vestis exinde gens universa tenet. Sic primis initiis sexum mentita, puer credita est. Magnas deinde res gessit: quarum amplitudine, ubi invidiam superatam putat, quæ sit fatetur, quemque simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit, quod mulier non feminas modo virtute, sed etiam viros anteiret. Hæc Babyloniam condidit, murumque urbis cocto latere circumdedit arena, pice, bitumine interstrato: quæ materia in illis locis passim è terra exæstuat. Multa alia præclara hujus reginæ fuere Siquidem non contenta acquisitos à viro regni terminos tueri, Æthiopiam quoque regno suo adjecit. Sed & Indiæ bellum intulit: quo præter illam & Alexandrum Magnum, nemo intravit. * Ad postremum cum concubitum filii petiisset, ab eodem interfecta est, duos & XL. annos post Ninum regno potita. Filius ejus Ninus contentus elaborato à parentibus imperio, belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro à viris visus, in feminarum turba consensuit. Posteri quoq; ejus exempla secuti, responsa gentibus per internuntios dabant. Imperium Assyrii, qui postea Syrii dicti sunt, annos MCCC. tenuere. Postremus apud eos regnavit Sardanapalus, vel muliere corruptior. Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius Medis præpositus, nomine * Arbactus, cum admitti magna ambitione ægrè obtinuisset, invenit eum inter scortorum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu, cum mollitia corporis, & oculorum lascivia omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem, Quibus visis, indignatus tali

Semiramidis astus. Ex inde pro in hunc usq; diem, Semiramis mulieb. fortitudinis exemplum.

Ejusdem gesta.

Lacum Asphaltiten intelligit, de quo, Plin. l. 7.

* At.

Semiramis XLII. annos regno potita.

Assyrii regnaverunt annos MCCC.

Sardanapalus.

* Arbactes.

Mollis et effeminati principis exemplum.

fœminæ tantum virorum subjectum, tractantiq; lanam, ferrum & arma portantes parere, progressus ad socios suos, quid viderit, refert. Negat se ei parere posse, qui se fœminam malit esse, quam virum. Fit igitur conjuratio: bellum Sardanapalo infertur; quo ille audito, non ut vir regnum defensurus, sed ut metu mortis mulieres solent, primo latebras circumspicit, mox deinde cum paucis & incompositis, in bellum progreditur. Victus, in regiam se recipit, & extructa pyra, se & divitias in incendium mittit, hoc solo imitatus virum. Post hæc statuitur rex interfector ejus * Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert. Post multos deinde reges per ordinem successionis regnum ad Astyagen descendit. Hic per somnium vidit ex naturalibus filiæ, quam unicam habebat, vitem enatam, cujus palmite omnis Asia obumbrabatur. Consulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuntietur; regniq; ei amissionem portendi, responderunt. Hoc responso perterritus, neque claro viro, neque civi dedit filiam; ne paterna maternaque nobilitas nepotis animum extolleret; sed de gente obscura tunc temporis Persarum, Cambysi mediocri viro, in matrimonium tradidit. Ac ne sic quidem somnii metu depositio, gravidam ad se filiam accersit, ut subavi potissimum consectu fœtus necaretur. Natus infans datur occidendus Harpago, regis omnium consiliorum participi. Is veritus, si ad filiam mortuo rege venisset imperium, eo quod nullum Astyages virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam à patre non potuisset, à ministro exigeret, pastoris regii pecoris puerum exponendum tradidit. Forte eodem tempore & ipsi pastori filius natus erat. Ejus igitur uxor audita regii infantis expositione, summis precibus rogat, sibi afferri, ostendique puerum; cujus precibus fatigatus pastor, reversus in sylvam, invenit juxta infantem canem fœminam, parvulo uberi præbentem, & à feris & alitibus defendentem. Mota etiam

Similis est de Boge historia apud Herod. l. 7.

Sardanapali mors virilis.

* Arbaces.

Mendaciane ea dicta fuit. Val. Max. lib. 1. c. 7.

Astyagis somnium, de quo Herod. l. 1.

Cyrus infans morti destinatus, clam nutritur.

Pastori nomen fuit Mitradates. Herod.

A cane educatus.

etiam ipse misericordia, qua notam ipsam canem viderat, puerum defert ad stabulum, eâdem cane anxiè prosequente: quem ut in manum mulier accepit, veluti ad notam puer allusit, tantúsque in illo vigor, & dulcis quidem blandientis risus apparuit, ut pastorem uxor ultro rogaret, quò suum partum pro illo exponeret, permitteretq; sibi, sive fortunæ ipsius, sive spei suæ puerum nutrire. Atq; ita permutata sorte parvulorum, hic pro filio pastoris educatur, ille pro nepote regis exponitur. Nutrici Spacon postea nomen fuit, quia canem Persæ sic vocant. Puer deinde cum inter pastores esset, Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludentes sorte delectus, cum per lasciviam contumaces flagellis cecidisset, à parentibus puerorum querela est regi delata, indignantibus à servo regio ingenuos homines servilibus verberibus affectos. Ille accersito puero & interrogato, cum nihil mutato vultu, fecisse se ut regem respondisset; admiratus constantiam, in memoriam somnii responsiq; revocatur. Atq; ita cum & vultus, & similitudo, & expositionis tempus, & pastoris confessio convenirent, nepotem agnovit. Et quoniam defunctus sibi somnio videretur, agitato inter pastores regno, animum * minacem duntaxat in illo fregit. Cæterum Harpago amico suo infestus, in ultionem servati nepotis, filium ejus interfecit, epulandúmq; patri tradidit. Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. Interjecto * demum tempore cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, scribit ei, ut relegatus in Persas ab avo fuerit, ut occidi eum parvulum avus jusserit, ut beneficio suo servatus sit, ut regem offenderit, ut filium amiserit. Hortatur exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur, Medorum transitionem pollicitus: epistolaq; quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnem aditum obsidentibus, exenterato lepori inseritur, lepúsq; in Persas Cyro ferendus, fido servo traditur; addita sunt retia, ut sub specie venationis

Pastoris infantem mortuum fuisse natum scribit Herod.

Cyrus puerorum rex eligitur.

* Minatione. Astyagis scelus nefandissimum.

* Deinde. Prudentis occultantis literis consilium, quale infra Demetrii et apud Herod. Hist.

nis dolus lateret. Lectis ille epistolis, eandem viam somnio aggredi jussus est: sed præmonitus, ut quem primum postera die obviam haberet, socium cœptis assumeret. Igitur antelucano tempore ruri iter ingressus, obviam habuit servum de ergastulo cujusdam Medi nomine Sybarem. Hujus requisita origine, ut in Persis genitum audivit, demptis compedibus, assumptoq; comite, Persepolim urbem regreditur. Ibi convocato populo, jubet omnes præstò cum securibus esse, & sylvam viæ circundatam excidere. Quod cum strenuè effeciissent, eosdem postera die apparatis epulis invitat: deinde cum alacriores ipso convivio factos videret, rogat ut si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesternine laboris, an præsentium epularum; præsentium, ut acclamavere omnes, ait, Hesterno similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: se secutos, hodiernis epulis. Lætis omnibus, Medis bellum infert. Astyages meriti in Harpagum oblitus summam belli eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regis crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undique auxiliis, ipse in Persas proficiscitur: & repetito alacriùs certamine, pugnantibus suis, partem exercitus à tergo ponit, & in tergiversantes ferro agi, ut in hostes, jubet; ac denunciat suis, ni vicerint, non minus fortes etiam post terga inventuros, quam à frontibus viros; proinde videant, fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda sit. Ingens post necessitatem pugnandi animus exercitui ejus accessit. Pulsa itaq; cum Persarum acies paulatim cederet, matres & uxores eorum obviam occurrunt, orant in prælium revertantur; cunctantibus, sublata veste, obscœna corporis ostendunt, rogantes num in uteros matrum vel uxorum velint refugere? Hac repressi castigatione, in prælium redeunt; & factâ impressione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio Astyages capitur; cui Cyrus nihil aliud nisi regnum

Hæc fuit olim metropolis Persidis. Calidam Cyri consilium.

Eandem bellum adversus Medos.

Necessitas ingens olim Persarum mulierum virilis animus et egregium factum.

regnum abstulit, nepotemq; in illo magis quam victorem se gessit, eumq; maximè genti Hyrcanorum præposuit. Nam ipse reverti in Medos noluit. Hic finis Medorum imperii fuit. Regnaverunt annis. CCCL. In initio regni, Cyrus Cybarem, quem juxta nocturnum visum ergastulo liberaverat, comitemque cœptorum in omnibus rebus habuerat, Persis præposuit: sororemq; suam ei in matrimonium dedit. Sed civitates Medorum, quæ tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem suam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plerisq; cùm adversus Babylonios bellum gereret, Babyloniis rex Lydorum Crœsus, cujus opes & divitiæ insignes ea tempestate erant, in auxilium venit; victusq; jam de se solicitus, in regnum refugit. Cyrus quoq; post victoriam, compositis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna prioris prælii perculsum jam Crœsi exercitum, nullo negotio fundit. Crœsus ipse capitur. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit. Crœso & vita, & patrimonii partes, & urbs Borce concessæ sunt; in qua etsi non regiam vitam, tamen & proximam majestati regiæ degeret. Hæc clementia non minus victori, quam victo utilis fuit. Quippe ex universa Græcia, cognito quod illatum Crœso bellum esset, auxilia, velut ad commune extinguendum incendium, confluebant. Tantus Crœsi amor apud omnes urbes erat, ut passurus Cyrus grave bellum Græciæ fuerit, si quid in Crœsum crudelius consuluisset. Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, rebellavere Lydi; quibus iterum victis, arma & equi adempti, jussiq; cauponas, & ludicras artes, & lenocinia exercere. Et sic gens industriâ quondam potens, & manu strenua, effeminata mollitie, luxuriaq; virtutem pristinam perdidit; & quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos, otium ac desidia superavit. Fuere Lydis multi ante Crœsum reges variis casibus

Clementiæ et moderatæ victoriæ exemplum.

Crœsus oraculis persuasus ultro Cyro bellum inculit. autor Herod.

Alterum clementiæ exemplum in Cyro.

Arma adempta Lydis. Ea res nimirum in proverbium abiit, Lydus cauponatur.

bus memorabiles; nullus tamen fortunæ Candaulī comparandus, qui cum uxorem suam, quam propter pulchritudinem nimium diligebat, omnibus prædicaret, non contentus voluptatum suarum tacitâ conscientiâ, nisi etiam matrimonii reticenda publicaret prorsus, quasi silentium damnum pulchritudinis esset; ad postremum ut affirmationi suæ fidem faceret, eam Gygi sodali suo nudam demonstravit. Quo facto & amicum in adulterium uxoris illectum, hostem sibi fecit, & uxorem, veluti tradito alii amore, à se alienavit. Nam brevi post tempore cædes Candaulis nuptiarum præmium fuit. Uxor mariti sanguine dotata, regnum viri & se pariter adultero tradidit. Cyrus subacta Asia, & universo Oriente in potestatem redacto, Scythis bellum intulit. Erat autem eo tempore Scytharum regina Thomyris, quæ non muliebriter adventu hostium territa, cum prohibere eos posset, vadum Araxis fluminis transire permisit, & sibi feliciorem pugnam intra regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. Itaq; Cyrus trajectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam processit, castrametatus est; Deinde postera die cum simulato metu & quasi refugiens castra deseruisset, vinum affatim, & ea quæ erant epulis necessaria, reliquit. Quod cum nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros vino onerare se pariter, priúsq; Scythæ ebrietate quam bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem, securos opprimit, omnésq; Scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu, & quod gravius dolendum, unico filio, Thomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effundit, sed in ultionis solatia intendit; hostesq; recenti victoriâ exultantes pari insidiarum fraude circumdedit. Quippe simulatâ diffidentiâ, propter vulnus acceptum refugiens,

Reticenda multa in matrimonio. Proverbium, Gygis anulus.

Aliquantisper, pro aliquantulum.

De Cyri castris nonnihil variat à Justino Curt. li. 3.

Cyri in hostes astus.

giens, Cyrum aduſq; anguſtias perduxit. Ibi compoſitis in montibus inſidiis, ducenta millia Perſarum cum ipſo rege trucidavit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod neq; nuncius tantæ cladis quidem ſuperfuit. Caput Cyri amputatum in utrem humano ſanguine repletum, conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis: *Satiate ſanguine*, inquit, *quem ſitiſti, cujuſque inſatiabilis ſemper fuiſti.* Cyrus regnavit annis xxx. non initio tantum regni, ſed continuo totius temporis ſucceſsu, admirabiliter inſignis. Huic ſucceſſit filius Cambyſes, qui ſuperio Ægyptum adjecit: ſed offenſus ſuperſtitionibus Ægyptiorum, Apis, cæterorumq; deorum ædes dirui jubet. Ad Ammonis quoque nobiliſſimum templum expugnandum, exercitum mittit: qui tempeſtatibus, & arenarum molibus oppreſsus, interiit. Poſt hæc per quietem vidit fratrem ſuum * Mergidem regnaturum: quo ſomnio exterritus, non dubitavit poſt ſacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile ut parceret ſuis, qui contemptu religionis graſsatus etiam contra deos fuerat. Ad hoc tam crudele miniſterium Magum quendam ex amicis delegit, nomine * Comarim. Interim ipſe gladio ſua ſponte evaginato, in femore graviter vulneratus occubuit: pœnaſq; luit ſeu imperati parricidii, ſeu ſacrilegii perpetrati. Quo nuntio accepto, Magus ante famam amiſſi regis occupat facinus: proſtratoque * Mergide cui regnum debebatur, fratrem ſuum ſubjecit * Oropaſten. Erat enim oris & corporis lineamentis perſimilis, ac nemine ſubeſſe dolum arbitrante, pro * Mergide rex * Oropaſtes conſtituitur. Quæ res eo occultior fuit, quod apud Perſas perſona regis ſub ſpecie majeſtatis occulitur. Igitur Magi ad favorem populi concilianduſ, tributa & militiæ vocationem in triennium remittunt: ut regnum quod fraude quæſierant, indulgentia & largitionibus confirmarent. Quæ res ſuſpecta primo * Orthani viro nobili, & in conjectura ſagaciſſimo fuit. Itaque per internuntios quærit à filia, quæ

Scythiam crudelitas.

Ægyptii ſuperſtitioſi.

* Smerdim.

* Praxaſpem.

* Smerde.

* Smerdim.

* Smerde.

* Smerdis

* Otanes.

inter

inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex esset. Et illa nec se scire ipsam ait, nec ex alia posse cognoscere: quia singulæ separatim recludantur. Tum pertrectare dormienti caput jubet: Nam *Mago* Cambyses aures utrasq; præciderat. Factus deinde per filiam certior, sine auribus esse regem, optimatibus Persarum rem indicat, & in cædem falsi regis impulsos sacramento religionis obstringit. Septem tantum conscii fuere hujus conjurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam spatio, res per quenquam narraretur, occultato sub veste ferro, ad regiam pergunt. Ibi obviis interfectis, ad Magos perveniunt: quibus ne ipsis quidem animus in auxilium suum defuit. Siquidem stricto ferro duos de conjuratis interficiunt. Ipsi tamen corripiuntur à pluribus, quorum alterum Gobryas amplexus Magum, cunctantibus sociis, ne ipsum pro Mago transfoderent, quia res obscuro loco gerebatur: vel per suum corpus adigi *Mago* ferrum jussit: fortuna tamen ita regente, illo incolumi *Magus* interficitur. Occisis *Magis*, magna quidem gloria recuperati regni principum fuit: sed multo majori in eo, quod cum de regno ambigerent, concordare potuerunt. Erant enim & virtute & nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem æqualitas faceret. Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se judicium religioni & fortunæ committerent. Pacti inter se sunt, die statuto omnes equos ante regiam primo mane perducerent: & cujus equus ante solis ortum hinnitum primus edidisset, is rex esset. Nam & Solem unum deum Persæ esse credunt: & equos eidem deo sacratos ferunt. Erat inter conjuratos Darius Hystaspis filius, cui de regno solicito, equi custos ait, Si ea res victoriam moraretur, nil negotii superesse: proinde nocte equam pridie ante constituram diem ad eundem locum ducit, ibiq; equæ equum admittit, ratus ex voluptate *Veneris* futurum quod evenit. Postera die cum ad staturam horam omnes venissent, Darii equus cognito loco ex desiderio feminæ hinnitum statim

tim edidit: & ſegnibus aliis felix auſpicium domino primus emiſit. Tanta moderatio cæteris fuit, ut audito auſpicio, confeſtim equis deſilierint, & Darium tegem ſalutârint: populus quoq; univerſus, ſecutus judicium principum, eundem conſtituit regem. Sic regnum Perſarum, ſeptem nobiliſſimorum virtute quæſitum, tam levi momento in unum collatum eſt. Incredibile prorſus hoc tanta pietate geſſiſſe eos: quod ut eriperent à Magis, mori non recuſârint: quanquam præter formam virtutémq; hoc imperio dignam, * & cognatio Dario juncta cum priſtinis regibus fuit. Principio igitur regni, Cyri regis filiam, regalibus nuptiis regnum firmaturus, in matrimonium recepit: ut non tam in extraneum tranſlatum, quàm in familiam Cyri reverſum videretur. Interjecto deinde tempore, cum Aſſyrii deſciviſſent, & Babyloniam occupaſſent, difficiliſq; urbis expugnatio eſſet, æſtuante rege, unus de interfectoribus Magorum, Zopyrus nomine, domi ſe verberibus lacerari toto corpore jubet: naſum, & labia, aures ſibi præcidi, atq; ita regi inopinanti ſe offert. Attonitum, & quærentem Darium cauſſas, autoremq; tam fœdæ lacerationis, tacitus quo propoſito fecerit, edocet, * formatóq; in futurum conſilio tranſfugæ titulo Babyloniam proficiſcitur; ibi oſtendit populo laniatum corpus. Queritur crudelitatem regis, à quo in regni * portione, non virtute, ſed auſpicio, non judicio hominum, ſed hinnitu equi ſuperatus ſit. Jubet illos ex amicis exemplum capere, quid hoſtibus cavendum ſit. Hortatur ne mœnibus magis, quàm armis confidant, patianturq; ſe commune bellum recentiore ira gerere. Nota nobilitas viri, pariter & virtus omnibus erat, nec de fide timebant, cujus veluti pignora, vulnera corporis, & injuriæ notas habebant. Conſtituitur ergo dux omnium ſuffragio, & acceptâ parvâ manu, ſemel atq; iterum cedentibus conſultò Perſis, ſecunda prælia fecit. Ad poſtremum univerſum ſibi creditum exercitum regi prodidit, urbemq; ipſam in poteſtatem ejus redegit,

* Forte legendum eſt et cognatione Darius junctus fuit.

* Firmaturq.

* Petitione, vel ſortitione

git. Post hæc Darius rex bellum Scythis infert, quod sequenti volumine referetur.

JUSTINI LIBER II.

IN relatione rerum à Scythis gestarum, quæ satis amplæ magnificæq; fuerunt, principium ab origine repetendum est. Non enim minus illustria initia, quàm imperium habuere: nec virorum imperio magis, quam fœminarum virtutibus claruere. Quippe cum ipsi Parthos, Bactrianosq;, fœminæ autem eorum Amazonum regnum condiderint, prorsus & res gestas virorum mulierúmq; considerantibus, incertum sit, uter apud eos sexus illustrior fuerit. Scytharum gens antiquissima semper habita: quanquam inter Scythas & Ægyptios diu contentio de generis vetustate fuerit; Ægyptiis prædicantibus, initio rerum cum aliæ terræ nimio fervore solis arderent, aliæ rigerent frigoris immanitate, ita ut non modo generare homines, sed ne advenas quidem recipere ac tueri possent, priusquam adversus calorem vel frigus velamenta corporis invenirentur, vel locorum vitia quæsitis arte remediis mollirentur, Ægyptum ita temperatam semper fuisse, ut neque hyberna frigora, nec æstivi solis ardores incolas ejus premerent; solum ita fœcundum, ut alimentorum nulla terra feracior sit in usus hominum. Jure igitur ibi primum homines natos videri debere, ubi educari facillimè possent. Contra, Scythæ cœli temperamentum nullum esse vetustatis argumentum putabant. Quippe naturam cum primum incrementa caloris & frigoris regionibus distinxerit, statim ad locorum patientiam, animalia quoque generasse; sed & arborum atq; frugum pro regionum conditione, aptè genera variata. Et quanto Scythis sit cœlum asperius quam Ægyptiis, tanto & corpora & ingenia esse duriora. Cæterum si mundi, quæ nunc partes sunt, aliquando unitas fuit; sive illuvies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit; sive ignis, qui & mundum genuit, cuncta

Herodotus eam contentionem de vetustate originis, suis scribit inter Ægyptios & Phrygas.

ſta poſſedit: utriuſq; primordii Scythas origine præſtare. Nam ſi ignis prima poſſeſſio rerum fuit, qui paulatim extinctus, ſedem terris dedit, nullam prius quàm Septentrionalem partem, hyemis frigore ab igne ſecretam, adeo ut nunc quoq; nullum magis rigeat frigoribus, Ægyptum verò, & totum Orientem tardiſſimè temperatum, quippe qui etiam nunc torrenti calore Solis exæſtuat. Quòd ſi omnes quondam terræ ſummerſæ profundo fuerunt, profectò editiſſimam quamq; partem decurrentibus aquis prius ſoloeandem aquam diutiſſimè immoratam: Et quantò prior quæq; pars terrarum ficcata ſit, tantò prius animalia generare cœpiſſe. Porro Scytham adeò editiorem omnibus terris eſſe, ut cuncta flumina ibi nata in * Mæotida, tum deinde in Ponticum, & in Ægyptium mare decurrunt. Ægyptum autem (quæ tot regum, tot ſeculorum curâ impenſâq; munita ſit, & adverſus vim decurrentium aquarum tantis inſtructa molibus, tot foſſis conciſa, ut cum his arceantur, illis recipiantur aquæ, nihilominus coli, niſi * expulſo Nilo, non potuerit) nec poſſe videri hominum vetuſtate ultima, quæ ſive exaggerationibus regum, ſive Nili trahentis limum, terrarum recentiſſima videatur: His igitur argumentis ſuperatis Ægyptiis, antiquiores ſemper Scythæ viſi. Scythia in orientem porrecta, includitur ab uno latere Ponto, & ab altero montibus Riphæis: à tergo Aſia & * Phaſi flumine: multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter ſe fines nulli: neq; enim agrum exercent, nec domus illis ulla, aut tectum, aut ſedes eſt, armenta & pecora ſemper paſcentibus, & per incultas ſolitudines errare ſolitis. Uxores liberoſq; ſecum in plauſtris vehunt: coriis, imbrium hyemiſq; cauſa tectis, pro domibus utuntur. Juſtitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum ſcelus apud eos furto gravius: quippe ſine tecto, munimenteq; pecora & armenta habentibus, quid ſalvum eſſet, ſi furari liceret? Aurum & argentum perinde aſpernantur, ac reliqui mortales appetunt.

* Mare Mæoticum.

* Excluſo.

* Tanai.

Nomades dicta a Geographis.

tunt. Lacte & melle vescuntur. Lanæ iis usus, ac vestium ignotus; & quanquam continuis frigoribus utantur, pellibus tamen ferinis ut murinis vestiuntur. Hæc continentia illis morum quoque justitiam dedit, nihil alienum concupiscentibus. Quippe divitiarum cupido ibi est, ubi & usus. Atq; utinam reliquis mortalibus similis moderatio, & abstinentia alieni foret. Profectò non bellorum tantum per omnia secula terris omnibus continuaretur, neq; plus hominum ferrum, & arma, quàm naturalis fatorum conditio raperet. Prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa sapientum doctrina, præceptísq; Philosophorum consequi nequeunt, cultósq; mores incultæ barbariæ collatione superari. Tantò plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quanto in his cognitio virtutis. Imperium Asiæ ter quæsivere Scythæ, ipsi perpetuo ab alieno imperio aut intacti, aut invicti mansere. Darium regem Persarum, turpi à Scythia summovere fugâ: Cyrum cum omni exercitu trucidârunt: Alexandri Magni ducem * Zæpi onam pari ratione cum copiis universis deleverunt. Romanorum audivere, non sensere arma. Mox Parthicum & Bactrianum imperium ipsi condiderunt. Gens & laboribus & bellis aspera. Vires corporum immensæ, nihil parere, quod admittere timeant, nihil victores præter gloriam concupiscunt. Primus Scythis bellum intulit Vexores rex Ægyptius, missis prius legatis, qui hostibus parendi legem dicerent. Sed Scythæ jam antea de adventu regis à finitimis certiores facti, legatis respondent: Miramur tam opulentis populi ducem, stolidè adversus inopes occupasse bellum, quod magis domi fuerit illi timendum, quod belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scythas, ut ad se veniatur, cum tanta sibi in hoste plura concupiscenda sint, ultroq; prodituros obviam. Nec dictum res morata: quos cum tanta celeritate venire rex didicisset, in fugam vertitur, & exercitu cum omni apparatu belli relicto,

Digressio per amplificationem.

* Zopyrum.

Hoc erat aureo hamo piscari, ut Augustus Cæsar dicere consuevirat.

victo in regnum trepidus se recepit. Scythas ab Ægypto paludes prohibuere. Exinde reversi Asiam perdomitam, vectigalem fecerunt, modico tributo magis in titulum imperii, quam in victoriæ præmium imposito, quindecim annis pacandæ Asiæ morati, uxorum flagitatione revocantur, per legatos denunciantium, ni redeant, soboles se ex finitimis quæsituras, nec passuras ut in posteritatem Scytharum genus per fœminas intercidat. His igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus rex Assyriorum imposuit. Sed apud Scythas medio tempore duo regii juvenes, Plinos & * Scholpythus, per factionem optimatum domo pulsi, ingentem juventutem secum traxere, & in Cappadociæ ora, juxta amnem Thermodoonta consedêre, subjectósq; Themiscyreos campos occupavere. Ibi per multos tot annos spoliare finitimos consueti, conspiratione populorum per insidias trucidantur. Horum uxores, cùm viderent exilio suo additam orbitatem, arma sumpsere, finésq; suos summovent̃es primò, mox inferentes bella, defendunt. Nubendi quoq; finitimis animũ omisere, servitutem non matrimonium appellantes, singulare omnium seculorum exemplum. Auxere rempublicam sine viris; jam etiam cũ contemptu virorum se tuentur. Et nè feliciores aliæ aliis viderentur, viros, qui domi remanserant, interficiunt. Ultionem quoq; cæsorum conjugum excidio finitimorum consequuntur. Tunc pace armis quæsita, ne gens interiret, concubitum finitimorum ineunt. Siqui mares nascerentur, interficiebantur. Virgines in eundẽ ipsum morem, non otio, neq; lanificio, sed armis, equis, venationibus exercebant, inustis infantium dexterioribus mammis, ne sagittarum jactus impediretur, unde Amazones dictæ sunt. Duæ reginæ his fuere, Marthesia & Lampedo, quæ in duas partes (agmine diviso) inclytæ jam opibus, vicibus gerebant bella, solicitè terminos alternis defendentes: & ne successibus deesset autoritas, generatas se Marte prædicabant. Itaque majore

* Scholopythus. Meminitæ Themiscyræ regionis Plin. l. 6. c. 3.

victi ab Amazonibus populi vulgo dicti sunt Gynæocratumeni. Id qd. Plin. l. 6. indicat.

Unimammæ inde dictæ Servius in Virg.

parte Europæ subacta, Asiæ quoq; nonnullas civitates occupavere. Ibi Epheso multisq; aliis urbibus conditis, partem exercitus cum ingenti præda domũ remittunt. Reliquæ quæ ad tuendum Asiæ imperium remanserũt, * coucursu barbarorum cum *Matthesia regina interficiuntur. In cujus locum filia ejus *Otrera regno succedit. Cui præter singularem belli industriã, eximia servatæ in omne ævum virginitatis admiratio fuit. Hujus virtute tantum aditum gloriæ & famæ Amazonibus est; ut Herculi rex cui xii. stipendia debebat, quasi impossibile imperaverit, ut arma reginæ Amazonum sibi afferret. Igitur eò profectus longis novem navibus, comitante principum Græciæ juventute, inopininantes aggreditur. Duæ ex quatuor tunc sorores Amazonum regna rractabant, Antiope & * Otrera, quarum Otrera foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuisset, infrequens multitudo, cum Antiopa regina nihil hostile metuente, erat. Quare effectum est, ut paucæ repentino tumultu exercitatæ arma sumerent, facilemq; victoriam hostibus darent. Multæ itaque cæsæ, captæque: In his duæ captæ sunt Antiopæ sorores, Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus obtenta in præmium captiva, eandem in matrimonium assumit; ex ea genuit Hippolytum. Hercules post victoriam, Menalippen captivam sorori reddidit, & pretium arma reginæ accepit. Atq; ita imperio functus, ad regem revertitur. Sed Otrera ubi comperit bellum sororibus illatum, & raptorem esse Atheniensium principem, hortatur comites in ultionem, frustraque & Ponti sinum & Asiam domitam esse dicit, si Græcorum non tàm bellis, quàm rapinis pateant. Auxilium deinde à a Sigillo rege Schytharum petit. Genus se Scytharum esse; cladem virorum, necessitatem armorum, belli causas ostendit; assecutasque virtute ne segniores viris fœminas habere Scythæ viderentur. Motus ille domesticâ gloriâ, mittit cum ingenti equitatu filium Penaxagoram in auxilium. Sed ante præ-

* Incursu.
* Marpes.
* Orithyia habet Orosius.

Rex Euxistheus.

* Orithyia.

Balteum fuisse dicunt poeta.

a Sigillo Selsagalo.

lium

lium dissentione orta, ab auxiliis desertæ, bello ab Athenienſibus vincuntur. Receptaculum tamen habuere castra ſociorum, quorum auxiliis intactæ ab aliis gentibus, in regnum revertuntur Post. *a* Otrerani, Penthesilea regno potita est, cujus Trojano bello inter fortissimos viros, cum auxilium adversus Græcos ferret, magnæ virtutis documenta extitere. Interfecta demum Penthesilea, exercituq; ejus absumpto, paucæ quæ remanserant, ægre se adversus finitimos defendentes, usque ad tempora Alexandri Magni duraverunt. Harum *b* Minthia sive Thalestris regina concubitu Alexandri per dies 14 ad sobolem ex eo generandum obtento, reversa in regnum, brevi post tempore cum omni Amazonum nomine intercidit. Scythæ autem tertia expeditione Asiana, cum annis 7. a conjugibus & liberis abfuissent, servili bello domi excipiuntur. Quippe conjuges eorum longa expectatione virorum fessæ, nec jam teneri bello, sed deletos ratæ, servis ad custodiam pecoris relictis nubunt: qui reversos cum victoria dominos, velut advenas armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythæ mutare genus pugnæ, memores non cum hostibus, sed cum servis præliandum, nec armorum, sed dominorum jure vincendos; verbera in aciem, non tela ferenda, omissoq; ferro, virgas & flagella, cæteraq; servilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio instructi, sicut præceptum erat, postquam ad hostes accessere, inopinantibus verbera intentant, adeoq; illos perturbant, ut quos ferro non poterant, metu verberū vincerent, fugámq; non ut hostes victi, sed ut fugitivi servi capesserent: quicunq; capi potuerunt, supplicia crucibus luerent. Mulieres quoq; malè sibi conscię, partim ferro, partim suspendio vitā finierum. Post hoc apud Scythas pax fuit, usq; ad tempora Lathini regis. Huic Darius rex Persarum sicut supra dictum est, cum filiæ ejus nuptias non obtinuisset, bellum intulit, & armatis septentrionalibus hominum Scythiam ingressus non facientibus

a Orithyiam.

b Minerbet.

hostibus pugnæ potestatem, metuens ne interrupto ponte Istri, reditus sibi intercluderetur, amissis nonaginta millibus hominum trepidè refugit: quæ jactura abundante multitudine inter damna numerata non est. Inde Asiam & Macedoniam domuit. Jonas quoq; navali prælio superat. Demum cognito quod Athenienses Jonis auxilium contra se tulissent, omnem impetum belli in eos convertit. Nunc quoniam ad bella Atheniensium ventum est, quæ non modò ultra spem gerendi, verum etiam ultra gesti fidem patrata sunt, operaq; Athenienſium effectu majora quàm voto fuerunt, pauPræterquam, pro non solum. Vide Cicer. pro Flacco.
cis verbis origo repetenda est, qui non ut cæteræ gentes a sordidis initiis ad summa crevere. Soli enim præterquam incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non advenæ neq; passim collecta populi colluvies originem urbi dedit: sed in eodem nati solo, quod incolunt: & quæ illis sedes, eadem origo est. Primi lanificii & olei, & vini usum docuere. Arare quoq; & serere frumenta, glande vescentibus monstravetunt. Literæ certè ac facundia & hic civilis ordo disciplinæ velut templum Athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem habuere Cecropem: quem ut omnis antiquitas fabulata est, biformem prodidere, quia primus marem fœminæ matrimonio junxit. Huic successit Cranaus, cujus filia Athis regioni nomen dedit. Post hunc Amphytrion regnavit, qui primus Minervæ urbem sacravit, & nomen civitati Athenas dedit. Hujus temporibus aquarum illuvies majorem partem Græciæ absumpsit. Superfuere quos refugia montium receperunt, aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus vecti sunt, à quo propterea genus hominum conditi dicitur.

Interfecto Erichthonio et Pandione
Per ordinem deinde successionis regnum ad Erichthe-
um descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est, in cujus muneris honorem nocles initiorum sacratæ. Tenuit & Ægeus Thesei pater, Athenis regnum, à quo per divortium decedens Medea propter adultam privigni ætatem, Colchos cum Me-

do filio ex Ægeo ſuſcepto, conceſſit. Poſt Ægeum Theſeus, ac deinde poſt Theſeum, filius Demophoon, qui auxilium Græcis adverſus Trojanos tulit, regnum poſſedit. Erant inter Athenienſes & Dorienſes ſimulatæ veteres offenſæ, quas vindicaturi bello Dorienſes, de eventu belli oracula conſuluerunt. Reſponſum, ſuperiores fore, ni regem Athenienſium occidiſſent. Cùm ventum eſſet in prælium, militibus ante omnia cuſtodia regis præcipitur. Athenienſibus eo tempore rex Codrus erat, qui & reſponſo dei, & præceptis hoſtium cognitis, permutato regis habitu, pannoſus ſarmenta collo gerens caſtra hoſtium ingreditur: ibi in turba obſiſtentium, à milite, quem falce aſtu vulneraverat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienſes ſine prælio diſcedunt. Atq; ita Athenienſes virtute ducis, pro ſalute patriæ morti ſe offerentis, bello liberantur. Poſt Codrum nemo Athenis regnavit: quod memoriæ nominis ejus tributum eſt. Adminiſtratio Reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa eſt. Sed civitati nullæ leges tunc erant; quia libido regum pro legibus habebatur. Eligitur itaque Solon, vir juſtitia inſignis, qui velut novam civitatem legibus conderet, qui tanto temperamento inte plebem Senatúmq; egit (cum ſi quid pro altero ordine tuliſſet, alteri diſpliciturum videretur) ut ab utriſq; parem gratiam traheret. Hujus viri inter multa egregia & iſtud memorabile fuit. Inter Athenienſes & Megarenſes de proprietate Salaminæ inſulæ propè uſq; ad interitum armis dimicatum fuerat. Poſt clades multas capitale eſſe apud Athenienſes cœpit, ſi quis legem de vindicanda inſula tuliſſet. Solicitus igitur Solon, ne aut tacendo parùm Reipublicæ conſuleret, aut cenſendo periculum ſibi afferret, ſubitam dementiam ſimulat, cujus venia non dicturus modò prohibita ſed facturus erat. Deformis habitu, more vecordium in publicum evolat, factoq; concurſu hominum, quò magis conſilium diſſimularet, inſolitis ſibi verſibus ſuadere populo cœpit, quod vetabatur; omniumq; ani-

Carmina ſcripta ſunt apud Diogenem Laertii;

mos ita cepit, ut extemplò bellum adversus Megarenses decerneretur, insulaq; devictis hostibus Atheniensium fieret. Interea Megarenses mentores illati ab Atheniensibus belli, & veriti ne frustra arma movisse viderentur, matronas Atheniensium in Eleusinis sacris nocte oppressuri, naves conscendunt. Qua re cognita dux Atheniensium Pisistratus juventutem in insidiis collocat, jussis matronis solito clamore, ac strepitu, etiam in accessu hostium, ne intellectos se sentiant, sacra celebrare, egressosq; navibus Megarenses inopinantes aggressus, delevit, ac protinus classe captiva intermixtis mulieribus, ut speciem captivarum matronarum præberent, Megaram contendit. Illi cum & navium formam & petitam prædam agnoscerent, obvii ad portum procedunt, quibus cæsis, Pisistratus paululum à capienda urbe abfuit. Ita Megarenses suis dolis hosti victoriam dedere. Sed Pisistratus quasi sibi, non patriæ vicisset, tyrannidem per dolum occupat. Quippe verberibus voluntariis domi affectus, laceratoq; corpore in publicum progreditur, & advocata concione, vulnera populo ostendit; de crudelitate principum, à quibus hoc se passum simulabat, queritur: adduntur vocibus lacrymæ, & invidiosa oratione multitudo credula incenditur: amore plebis invisum se Senatui affirmat; obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium, per quos occupata tyrannide per annos 34. regnavit. Post cujus mortem Diocles, alter ex filiis, per vim stuprata virgine, à fratre puellæ interficitur. Alter Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi jubet: qui cum per tormenta conscios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit: quibus interfectis, quærenti tyranno, an adhuc reliqui conscii essent: nemo, ait, supereſt, quē amplius mori gestiam, quàm ipsum tyrannum: qua voce ejusdem tyranni victorem, post vindictam pudicitiæ sororis, ostendit. Hujus virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem Hippias regno pulsus, in exilium agitur;

agitur; qui profectus in Persas, Ducem se Dario, inferenti Athenienſibus bellum, ſicuti ſuprà ſignificatum eſt, adverſus patriam ſuam offert. Igitur Athenienſes (audito Darii adventu) auxilium à Lacedæmoniis ſociatum civitate petierunt. Quos ubi viderunt quatridui teneri religione, non expectato auxilio, inſtructis decem millibus civiũ, & Platæenſibus auxiliariis mille, adverſus ſexcenta millia hoſtium in campos Marathonios, in prælium egrediuntur. Miltiades & dux belli erat, & autor non expectandi auxilii, quem tanta fiducia ceperat, ut plus præſidii in celeritate, quàm in ſociis duceret. Magna igitur currentibus in pugnã alacritas animorũ fuit, adeò ut cùm mille paſsus inter duas acies eſſent, citato curſu ante jactus ſagittarũ ad hoſtem venirent; nec audaciæ ejus eventus defuit. Pugnatum eſt enim tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes putares. Victi Perſæ in naves confugerunt, ex quibus multæ ſuppreſſæ, multæ captæ. In eo prælio tanta virtus ſingulorum fuit, ut cujus laus prima eſſet, difficile judicium videretur. Inter cæteros tamen Themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit, in quo jam tunc indoles futuræ imperatoriæ virtutis apparuit. Cynægiri quoq; militis Athenienſis gloria magnis ſcriptorũ laudibus celebrata eſt, qui poſt prælii innumeras cædes, cum fugientes hoſtes ad naves egiſſet, onuſtam navem dextra manu tenuit; nec prius dimiſit, quàm manum amitteret. Tum quoq; amputata dextra, navem ſiniſtrâ comprehendit, quam & ipſam cum amiſiſſet, ad poſtremũ morſu navem detinuit. Tantã in eo virtutem fuiſſe, ut non tot cædibus fatigatus, non ambabus manibus amiſſis victus, ad poſtremũ truncus, & veluti rabida fera dentibus dimicaverit. Ducenta millia Perſæ eo prælio ſine navigio amiſerunt. Cecidit & Hippias tyrannus Athenienſis, autor & cõcitator ejus belli, diis patriæ ultoribus pœnas repetẽtibus. Interea & Darius cum bellũ reſtauraret, in ipſo apparatu decedit, relictis multis filiis & in regno, & ante regnũ ſuſceptis; ex his *Arthemenes maximus

Verbosam in laudibus ſuis Græciam vocat V. Max. de Cynægiro.

* Artobazanes.

maximus natu, ætatis privilegio, regnum sibi vendicabat: quod jus & ordo nascendi, & natura ipsa gentibus dedit. Porro Xerxes controversiam non de ordine, sed de nascendi felicitate adferebat. Nam † Arthemenem primum quidem Dario, sed privato proveniſſe, se rege primum natum. Fratres itaq; suos qui ante geniti essent privato, privatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuisset, non regnum sibi vendicare posse, se esse primum quem in * regnum rex pater sustulerit. Huc accedere, quòd a Arthemenes non patre tantũ, sed & matre privatæ adhuc fortunæ, avo quoque materno privato creatus sit, se verò & matre regina natum, & patrem non nisi regem vidisse; avum quoque maternum Cyrum regem habuisse, non hæredem, sed conditorem tanti regni. Itaq; etsi æquo jure utrumq; fratrẽ pater reliquisset, materno se tamen jure & avito vincere: Hoc certamen concordi animo ad patruum suum b Anaphernem, veluti ad domesticum judicem deferunt, qui domi cognita causa Xerxem præposuit: adeóque fraterna contentio fuit, ut nec victor c exultaverit, nec victus indoluerit, ipsóq; litis tempore invicem munera miserint, & jucunda quoq; inter se non solùm credula convivia habuerint; judicium quoq; ipsum sine arbitris, sine convitio fuerit. Tantò moderatius tum fratres inter se regna maximá dividebant, quantò nunc exigua patrimonia partiuntur. Igitur Xerxes bellum à patre cæptum adversus Græciam, per quinquennium instruxit. Quod ubi primũ didicit Demaratus rex Lacedæmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ post fugam, quàm regi post beneficia, ne inopinato bello opprimeretur, omnia in tabellis ligneis magistratibus perscribit, easdémq; cera superindicta delet, ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet. Fido deinde servo perferendas tradit, jusso magistratibus Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quòd neq; scriptum aliquid viderent, nec frustra

† Artobarzanem.

* Regno a Artobarzanes.

b Artaphernem.

c Insultaverit.

missas

missas suspicarentur, tantoq; rem majorem, quanto sit occultior, putabant. Hærentibus in conjectura viris, soror regis Leonidæ consilium scribentis invenit. Erasa igitur cera, belli consilia deteguntur. Jam Xerxes septingenta millia de regno armaverat, & tercenta millia de auxiliis paraverat; ut non immerito proditum sit, flumina ab exercitu ejus siccata, Græciamque omnem vix capere exercitum ejus potuisse. Naves quoq; decies centum millia numero habuisse dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Cæterum si regem spectes, divitias, non ducem laudes, quarum tanta copia in regno ejus fuit, ut cùm flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiæ superessent. Ipse autem primus in fuga, postremus in prælio semper visus est; in periculis timidus, sicubi metus abesset, inflatus. Denique ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipsius dominus, & montes in planum deducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus sternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat. Cujus introitus in Græciam quàm terribilis, tàm turpis ac fœdus discessus fuit. Namque cum *Leonides rex Spartanorum cum quatuor millibus militum angustias Thermoplyarum occupasset, Xerxes contemptu paucitatis, eos pugnam capessere jubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant, qui dum ulcisci suos quærunt, principium cladis fuere; Succedente deinde inutili turba, major cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Persarum dimicatum; quarto die, cùm nunciatum esset Leonidæ è 20. millibus hostium summum cacumen teneri, tunc hortatur socios recedant, & se ad meliora patriæ tempora reservent, sibi cum Spartanis fortunam experiendam; plura patriæ quàm vitæ debere, cæteros ad præsidia Græciæ servandos. Audito regis imperio discessere cæteri, soli Lacedæmonii remanserunt. Initio hujus belli sciscitantibus Delphis oracula, responsum fuerat, aut regi Spartanorum, aut urbi cadendum; Ed idcirco cùm

Equitum verò quadringentorum millium habuit copias, autore Probo, Aemilio. M. & CC. habet Probus, quas secutæ M. onerariæ.

a Leonida.

Extat apud Herod. G. cum oraculum.

rex

rex Leonides in bellum proficiscereturr, ita suos firmaverat, ut ire se parato ad moriendi animo scirent. Angustias propterea occupaverat, ut cum paucis aut majore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimissis igitur foeis, hortatur Spartanos meminerint, qualitercunq; prælïarentur, cadendum esse: caverent, ne fortius mansisse, quam dimicasse videantur: nec expectandum ut ab hoste circumvenirentur, sed cum nox occasionem daret, securis & lætis supervenirendum, nusquam victores honestiùs quàm in castris hostium perituros. Nihil erat difficile persuadere persuasis mori; statim arma capiũt, & sexcenti viri in castra quingentorum millium erumpunt, stratímq; regis prætorium petunt, aut cum illo, aut si oppressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus totis castris oritur. Spartani posteaquam regem non inveniunt, per omnia castra victores vagantur, cædunt, sternuntq; omnia: ut qui sciant se pugnare, non spe victoriæ, sed in mortis ultione. Prælium à principio noctis in majorem partem diei tractum. Ad postremum non victi, sed vincendo fatigati, inter ingentes stratorum hostium catervas occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri prælio, acceptis, experiri *a* Martis fortunam statuit. Sed Atheniensium dux Themistocles, cum animadvertisset Ionas, propter quos bellum Persarum rex susceperat, in auxilium regis classe venisse, solicitare eos in partes suas statuit. Et cùm colloquendi copiã non haberet, quo applicaturi erãt symbola proponi, & saxis proscribi curat. Quæ vos Iones dementia tenet, quod facinus agitatis? Bellum inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus cogitatis? An ideò mœnia vestra condidimus, ut essent qui nostrã delerent? Quid si non hæc & Dario prius, & nunc Xerxi belli causa nobiscum foret, quòd vos rebellantes non destituimus? quin vos in hæc nostra castra ex ista obsidione transitis? Aut si hoc parũ tutum extat, vos commisso prælio ite *b* cessum, inhibete remos & à bello discedite. Ante navalis prælii congressionem

Prælium Leonidæ et Spartanorum virtus.

Exemplum militaris fortitudinis.

Navalis pugna instruitur.

a Maris.

Prudentis et callidi imperatoris exemplum Themistocles.

b Cessum.

bonè miserat Xerxes quatuor millia armatorũ Delphos ad templũ Apollinis diripiendum, prorsus quasi non cũ Græcis tantum, sed cum diis immortalibus bellum gereret; quæ mãus tota imbribus, & fulminibus deleta est, ut intelligeret, *Quanto grauior offensa Deorum esset, tanto nullas esse Hominum aduersus deos vires.* Post hæc Thespias, & Plateas, & Athenas hominibus vacuas incendit: & quoniam ferro non poterat in homines, in ædificia igne grassatur. Namq; Athenienses post pugnam Marathoniam, prænonente Themistocle, victoriam illam de Persis, non finem, sed causam majoris belli fore, 200 naves fabricaverunt. Adventante igitur Xerxe, consulentibus Delphis oraculum, responsum fuerat, Salutem muris ligneis tuerentur. Themistocles navium præsidium demonstratum ratus, persuadet omnibus, patriam municipes esse, non mœnia, civitatemq; non in ædificiis, sed in civibus positam. Melius itq; salutem navibus, quàm urbi commissuros: hujus sententiæ etiam Deum autorem esse. Probato consilio, conjuges, liberosq; cum pretiosissimis rebus abditis insulis, relictâ urbe demãdant. Ipsi naves armati conscendunt exemplum Athenienſium & aliæ urbes imitatæ. Itaq; cùm adunata omnis sociorum classis, & intenta in bellum navale esset, angustiasq; Salaminii freti, ne circumveniri à multitudine possent, occupassent, dissensio inter civitatis principes oritur: qui cum deserto bello ad sua tuenda delabi vellent, timens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur, per servum fidum Xerxi nunciat, uno in loco eum contractã Græciam posse capere facillimè. Quod si civitates, quæ jam abire vellent dissipentur, majore labore ei singulas consectandas. Hoc dolo impellit regem signũ pugnæ dare. Græci quoq; adventu hostiũ occupati, prælio collatis viribus capessunt. Interea rex, velut spectator pugnæ, cum parte naviũ in littore remanet. Arthemisia autem regina Halicarnassi quæ in auxiliũ Xerxi venerat, inter primores duces belli acerrimè ciebat; quippe ut in viro muliebré timoré, ita

Exemplum impietatis erga deos.

Impietatis pœna.

Oraculum.

Patria municipes non mœnia.

Pugna ad Salaminem.

Exemplum muliebris fortitudinis Arthemisiæ; effeminatæ autem ducis Xerxes.

ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cùm anceps prælium esset, Jones, juxta præceptum Themistoclis, pugnæ se paulatim subtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæteris fregit. Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persæ, & mox prælio victi in fugam vertuntur. In qua trepidatione multæ submersæ naves, multæ captæ sunt: plures tamen non minus sævitiam regis, quàm hostem timentes, domum dilabuntur. Hac clade perculsum, & dubium consilii Xerxem Mardonius aggreditur: Hortatur ut in regnum abeat, ne quid seditionis moveat fama adversi belli, & in majus, sicuti mos est, omnia extollens, sibi 300 milla armatorum lecta ex omnibus copiis relinquat, qua manu aut cum gloria ejus perdomiturum se Græciã, aut si aliter eventus ferat, sine ejusdem infamia hostibus cessurum: Probato consilio, Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse reducere in regnum parat. Sed Græci audita regis fuga, consilium ineunt pontis irrumpendi: quem ille Abido, velut victor maris fecerat, ut intercluso aditu, aut cum exercitu deleretur, aut desperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themistocles timens, ne interclusi hostes desperationem in virtutem veterent, & iter, quod aliter non pateret, ferro patefacerent, satis multos hostes in Græcia remanere dictitans, nec augeri numerum retinendo oportere, cùm vincere consilio cæteros non posset, eundem servum ad Xerxem mittit, certioremq consilii facit, & occupare transitũ matura fuga jubet. Ille perculsus nũtio tradit ducibus milites perducendos: ipse cum paucis Abydon contendit. Ubi cùm solutum pontem hybernis tempestatibus offendisset, piscatoria schapha trajecit trepidus. Erat res spectaculo digna, & ad æstimationem rerum humanæ sortis varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulò antè vix æquor omnè capiebat: carentem etiam omni servorum ministerio, cujus *a* exercitus propter multitudinem, terræ graves erant. Nec pedestribus copiis quas ducibus assignaverat,

Græcorum præclara ad Salaminem victoria.

Noema.

Una salus victis nullam sperare salutem. Virg. 2. Aenei.

Turpis fuga Xerxis.

Egregium epiphonema.

a Exercitu.

signaverat, fœlicius iter fuit. Si quidem quotidiano labori (neq; enim ulla est metuentibus quies) etiam fames accesserat. Multorum deinde dierum inopia, contraxerat & pestam, tantaq; fœditas morientium fuit, ut viæ cadaveribus implerentur, aliteſque & bestiæ escæ illecebris sollicitatæ, exercitum sequerentur. Interim Mardonius Olynthum in Græcia expugnat, Athenienses quoq; in spem pacis, amicitiamq; regis sollicitat, spondens incensæ eorum urbis etiam in majus restitutionem. Posteaquam nullo pretio libertatem vidit his venalem, incensis quæ reædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Eò & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, sequutus est. Ibiq; prælium commissum; sed fortuna regis cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius, veluti ex naufragio cum paucis profugit, castra referta regalis opulentiæ capta sunt, unde primùm Græcos, diviso inter se auro Persico divitiarum luxuria cepit. Eodem fere die quo Mardonii copiæ deletæ sunt, etiam navali prælio in Asia sub monte Mycale adversus Persas dimicatum est. Ibi ante congressionem, cùm classes ex adverso starent, fama ad utrunq; exercitum venit, vicisse Græcos, & Mardonii copias occisione occidisse: Tantam famæ velocitatem fuisse, ut cùm matutino tempore prælium in Bœotia commissum sit, meridianis horis in Asiana, per tot maria, & tantum spatii, tã brevi horarum momento, de victoria nuntiatum sit. Confecto bello, cùm de præmiis civitatum ageretur, omnium judicio, Atheniensium virtus cæteris prælata. Inter duces quoq; Themistocles princeps, civitatum testimonio judicatus, gloriam patriæ suæ auxit. Igitur Athenienses aucti & præmiis belli, & gloria, urbem ex integro condere moliuntur. Cùm mœnia majora complexi fuissent, suspecti esse Lacedæmoniis cœpere, rectè reputantibus, quibus ruina urbis tantum incrementi dedisset, quantum sit datura munita civitas. Mittunt ergò legatos, qui monerent, ne munimenta hostibus & receptacula futuri rursus belli

γνῶμαι.

Calamitas et miseria in exercitu Xerxis.

De hac pugna Herod. in Calliope.

Epiphonema.

Themistocles laus. Resciuntur Athenæ.

Themistoclis callidum consilium.

belli extruant. Themistocles ut vidit spei urbis invideri, non existimans abruptè agendum, respondit legatis, iturus Lacedæmona, qui de ea re pariter cum illis consulent. Sic dimissis Spartanis, hortatur suos, ut opus maturent. Deinde ipse, interjecto tempore, in legationem proficiscitur, & nunc in itinere infirmitate simulata, nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi jure nihil posset, diem de die proferendo, spatium consummando operi quærebat: cum interim nunciatur Spartanis, opus Athenienſium maturari, propter quod denuo legatos mittunt ad inspiciendam rem. Tum Themistocles per servum magistratibus scribit Athenienſium, Lacedæmonum legatos vinciant, pignusque teneant, ne in se gravius consulatur. Adit deinde concionem Lacedæmoniorum, indicat pernunciatas Athenas esse, & posse illatum bellum non armis tantùm, sed etiam muris sustinere. Si quid ob eam rem de se crudelius statuerent, legatos eorum Athenis in hoc pignus retentos. Graviter deinde castigat eos, quod non virtute, sed imbecillitate sociorum potentiam quærerent. Sic dimissus, veluti triumphatis Spartanis, à civibus excipitur. Post hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & urbis illatum à Persis Græciæ bellum ulciscerentur, ultro fines eorum depopulantur. Ducem suo, sociorumq; exercitui deligunt Pausaniam, qui pro Ducatu regnum Græciæ affectans, proditionis præmium, cum Xerxe nuptias filiæ ejus pacisceretur, (redditis captivis) ut fides regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit præterea Xerxi, quæsenq; ad se nuntios misisset, interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Athenienſium Aristides belli socius electus, collegæ conatibus obviam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, proditionis consilia discussit. Nec multò pòst accusatus Pausanias damnatur. Igitur Xerxes cùm proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum instituit. Græci quoq; ducem instituunt Cimonem Athenienſem, filium Miltiadis, quo duce

Bellum Lacedæmoniorum adversus Persas.

Pausaniæ perfidi civis & ducis exemplum.

Conjugis Græcensis literas perscrutatur Probus.

Mara-

Marathone pugnatum est: juvenem, cujus magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem conjectum, ibiq; defunctum, translatis in se vinculis, ad sepulturam redemit. Nec in bello judicium deligentium fefellit. Siquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terrestri navaliq; bello superatum, trepidum se recipere in regnum coegit.

Insignis pietatis exemplum.

JUSTINI LIBER III.

XErxes rex Persarum, terror ante gentium, bello in Græcia infœliciter gesto, etiam suis contemptui esse cœpit. Quippe Artabanus præfectus ejus, deficiente quotidie regis majestate, in spem regni adductus, cum septem robustissimis filiis regem vesperi aggreditur; nam amicitiæ jure semper illi patebat, trucidatóq; rege, voto suo obsistentes filios ejus dolo aggreditur. Securior de Artaxerxe puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adolescens, quò maturius regno potiretur, occisum; impellit Axtaxerxé parricidium parricidio vindicare. Cùm ventum esset ad domum Darii, dormiens inventus, quasi somniũ fingeret, interficitur. Deinde cùm unum ex regis filiis sceleri suo superesse Artabanus videret, metuereq; de regno certamina principũ, assumit in societatem consilii Baccabassum, qui præsenti statu contentus, rem prodit Artaxerxi, ut pater ejus occisus sit, ut frater falsa parricidii suspitione oppressus, ut deniq; ipsi pararétur insidiæ. His cognitis, Artaxerxes verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse exercitũ, armatumq; jubet, recogniturus & numerum militum, & in armis industriam singulorum. Itaq; cùm inter cæteros, & ipse Artabanus armatus assisteret, rex simulato se breviorem loricã habere, jubet Artaban. secum cõmutare; exuentem se, ac nudatum gladio trajecit. Tum & filios corripi jubet; atq; ita egregius adolescẽs & cædé patris, & necé fratris, & se ab insidiis Artabani vindicavit. Dũ hæc

Crudelitatis & perfidiæ exemplum.

Artaxerxes longimanus Persarum rex quintus à Ioo. Crudelitatis & perfidiæ pœna.

De intestino Græcorum bello.

hæc in Persis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmoniis & Athenienſibus in duas diviſa partes, ab externis bellis, velut in viſcera ſua arma convertit. Fiunt igitur de uno populo duo corpora, & corundem caſtrorum, homines in duos hoſtiles exercitus dividuntur. Hinc Lacedæmonii communia quondam civitatum auxilia ad vires ſuas trahebant. Inde Athenienſes & vetuſtate gentis, & geſtis rebus illuſtres, propriis viribus confidebant. Atq; ita duo potentiſſimi Græciæ populi, inſtitutis Solonis & Lycurgi legibus pares, ex æmulatione virium in bellum ruebant. Namq; Lycurgus cùm fratri ſuo * Polibitæ Spartanorum regi ſucceſſiſſet, regnúmq; ſibi vendicare potuiſſet, Charilao filio ejus, qui natus poſthumus fuerat, cùm ad ætatem adultam veniſſet, regnum ſumma fide reſtituit, ut intelligerent omnes, quanto plus apud bonos pietatis jura, quàm omnes opes valerent. Medio igitur tempore dum infans convaleſcit, tutelámq; ejus adminiſtrat, non habentibus Spartanis leges inſtituit, non inventione earum magis, quàm exemplo clarior. Siquidem nihil legè ulla in alios ſanxit, cujus non ipſe primus in ſe documenta daret. Populum in obſequia principum, principes ad juſticiam imperiorum firmavit. Parſimoniam omnibus ſuaſit, exiſtimans laborem militiæ, aſſiduâ frugalitatis conſuetudine, faciliorem fore. Emi ſingula non pecuniâ, ſed compenſatione mercium juſſit; auri argentíque uſum, velut omnium ſcelerum materiam, ſuſtulit: adminiſtrationem reipublicæ per ordines diviſit. Regibus poteſtatem bellorum, Magiſtratibus judicia, & annuas ſucceſſiones, Senatui cuſtodiam legum, populo ſublegendi Senatum, vel creandi, quos vellet, magiſtratus, poteſtatem permiſit. Fundos omnium æqualiter inter omnes diviſit, ut æquata patrimonia neminem potentiorem alteri redderent. Convivari omnes publicè juſſit, ne cujus divitiæ vel luxuria in occulto eſſent. Juvenibus non amplius una veſte uti toto anno permiſſum, nec quenquam cultius quàm alterum

* Generis.

* Polydicte habet Plut.

Lycurgi inſtituta.

Legum latores quid præſtare debeant.

Monarchia, Oligarchia, Democratia.

rerum progredi, nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci præcepit, ut primos annos non in luxuria, sed in opere & in laboribus agerent. Nihil eos somni causâ substernere, & vitam sine pulmento degere, neque prius in urbem redire, quam viri facti essent. Statuit virgines sine dote nubere: jussit ut uxores eligerentur, non pecunia: severiusq; matrimonia sua viri coërcerent, cum nullis dotis frænis tenerentur. Maximum honorem non divitum & potentium, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Nec sanè usquam terratum locum honoratiorem senectus habet. Hæc quoniam primò, solutis antea moribus, dura videbantur esse, autorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde se ea ex præcepto numinis detulisse, ut consuescendi tædium metus religionis evincat. Deinde ut æternitatem legibus suis daret, jurejurando obligat civitatem, nihil eos de ejus legibus mutaturos, priusquam reverteretur; & simulat se ad oraculum Delphicum proficisci; consulturum quid addendum, mutandúmq; legibus videretur. Proficiscitur autem Cretam, ibique perpetuum exilium egit, abjiciq; in mare ossa sua moriens jussit, ne relatis Lacedæmon. solutos se Spartani religione jurejurandi, in dissolvêdis legibus, arbitrarentur. His igitur moribus ita brevi civitas * convaluit, ut cum Messeniis propter stupratas virgines suas in solemni Messeniorū sacrificio bellum intulissent, gravissima se execratione * obstringerent, non prius quàm Messeniam expugnassent, reversuros; tantum sibi, vel de viribus suis, vel de fortuna spondentes. Quæ res initium dissentionis Græciæ, & intestini belli causa & origo fuit. Itaq; cum * contra præsumptionem suam annis decem in obsidione urbis tenerentur, & querelis uxorum post tam longam viduitatem revocarentur, veriti ne hac perseverantia belli gravius sibi, quam Messeniis noceret: quippe illis quantum juventutis bello intercidat, mulierum fœcunditate suppleri: sibi & belli damna assi-

Abiit hæc in proverbium, in sola sparta expedit senescere.

Exemplum amoris erga patriam.

* Convaluit.

* obstrinxerint.

Octavo An. Imperii Romuli fuit hoc bellum, autor. Eus.

* Id est, secus quam speraverant.

dua, & fœcunditatem uxorum abſentibus viris nullam eſſe. Itaque legunt juvenes ex eo genere militum, qui poſt jusjurandum in ſupplementum venerant. Quibus Spartam remiſſis, promiſcuos omnium feminarum concubitus permiſere, maturiorem futuram conceptionem rati, ſi eam ſingulæ per plures viros experirentur. Ex his nati, ob notam materni pudoris Parthenii ſunt vocati: qui cùm ad annos 30. perveniſſent, metu inopiæ (nulli enim pater exiſtebat, cujus in patrimonium ſucceſſio ſperaretur) ducem Phalantum aſſumunt, filium * Arati, qui autor Spartanis fuerat, juventutis ad generandam ſobolem domum remittendæ: ut ſicut dudum patrem ejus naſcendi habuiſſent autorem, ſic ipſum ſpei ac dignitatis ſuæ haberent. Itaq; nec ſalutatis matribus è quarum adulterio infamiam collegiſſe videbãtur, ad ſedes requirendas proficiſcuntur, diúq; & per varios caſus jactati, tandem in Italiam deferuntur, & oppugnatâ arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, ſedem ſibi conſtituunt. Sed poſt annos plurimos dux eorum Phalantus, per ſeditionem in exilium perturbatus, Brunduſium ſe contulit, quo expulſi ſedibus ſuis veteres Tarentini conceſſerant. Is moriens perſuadet, ut oſſa ſua, poſtremáſq; reliquias conterant, & tacitè ſpargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperate illos patriam ſuam poſſe, Apollinem Delphis ceciniſſe. Illi arbitrantes eum in ultionem ſui, fata civium prodidiſſe, præceptis paruere: ſed oraculi diverſa ſententia fuerat; perpetuitatem enim urbis, non amiſſionem hoc facto promiſerat. Ita ducis exulis conſilio, & hoſtium miniſterio poſſeſſio Tarentina Parthe-niis in æternum fundata: ob cujus beneficii memoriam Phalanto divinos honores decrevere. Interea Meſſenii cùm virtute non poſſent, per inſidias expugnantur. Deinde cum per annos 80. gravia ſervitutis verbera, plerunq; vincula, cæteraq; * captivitatis mala perpeſſi eſſent, poſt longam pœnarum patientiam, bellum reſtaurant. Lacedæmonii quoq; cò conſpiratiuis ad arma concur-

Vrbis nomen erat Ithema.

Parthenio-rum origo.

* Arati.

Parthenii ubi conſede-rint.

Phalanti in Ingratos cives pietas.

Secundum eum Meſſe-nius bellum.

* Copiæ civitatis.

concurrunt, quò adversus servos dimicaturi videbantur. Itaq; cùm hinc injuria, inde indignitas animos acueret, Lacedæmonii (de belli eventu oraculo Delphis consulto) jubentur ducem belli ab Athenienſibus petere. Porro Athenienſes cum responſum cognoviſſent, in contemptum Spartanorum Tyrtæum poëtam claudum pede miſere, qui tribus prœliis fuſos, eo uſq; deſperationis Spartanos adduxit, ut ad ſupplementum exercitus ſervos ſuos manumitterent: hiſq; interfectorum matrimonia pollicerentur, ut non numero tantùm amiſſorũ civium, ſed & dignitati ſuccederent. Sed reges Lacedemoniorum ne contra fortunam pugnando majora detrimenta civitati infunderent, reducere exercitum voluerunt, ni interveniſſet Tyrtæus, qui compoſita carmina exercitui pro concione recitavit: in quibus hortamenta virtutis, damnorum ſolatia, belli conſilia conſcripſerat. Itaq; tantum ardorem militibus injecit, ut non de ſalute, ſed de ſepulturâ ſoliciti, teſſeras inſculptis ſuis & patrum nominibus, dextero brachio deligarent, ut ſi omnes adverſum prœlium conſumpſiſſet, & temporis ſpacio confuſa corporum lineamenta eſſent, ex indicio titulorum tradi ſepulturæ poſſent. Cùm ſic animatum reges exercitum viderent, curant rem hoſtibus nuntiare. Meſſeniis autem non timorem res, ſed æmulationem muruam dedit. Itaq; tantis animis concurſum eſt, ut raro unquam cruentius prœlium fuerit. Ad poſtremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit. Interjecto tempore, tertium quoq; bellum Meſſenii reparavere: in cujus auxilium Lacedæmonii inter reliquos ſocios etiam Athenienſes adhibuere, quorum fidem cum ſuſpectam haberent, ſupervacuos eos ſimulantes, à bello eoſdem dimiſerunt. Hanc rem Athenienſes graviter ferentes, pecuniam, quæ erat in ſtipendium Perſici belli ab univerſa Græcia collata, à Delo Athenas tranſferunt, ne deficientibus à fide ſocietatis Lacedæmoniis prædæ ac rapinæ eſſet. Sed nec Lacedæmonii quievere, qui cum Meſſeniorum bello occupati eſſent, Peloponnenſes

Tyrtæus poëta claudus dux Lacedæm.

Tyrtæi ad milites carmina exhortatoria.

Tertium bellum cum Meſſeniis.

Erat enim Delus pro communi ærario.

Probus in vita Aristot. Victi sunt in Italia.

nenses immisere, qui bellum Atheniensibus facerent. Parvæ tunc temporis, classe in Ægyptum missa, vires Atheniensibus erant. Itaq; navali prælio dimicantes, facile superantur. Interjecto deinde tempore, post reditum sociorũ aucti, & classis, & militum robore, prælium reparant. Jam & Lacedæmonii omissis Messeniis, adversus Athenienses arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad postremum æquo Marte utrinq; discessum. Inde revocati Lacedæmonii ad Messeniorum bellum, ne medium tempus otiosum Atheniensibus relinquerent, cum Thebanis paciscuntur, ut Bœotiorum imperium his restituerent, quod tẽporibus Persici belli amiserũt, ut illi cum Atheniẽsibus bella susciperent. Tãtus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis impliciti, suscipere tertium non recusarent, dummodo inimicis suis hostes acquirerent. Igitur Athenienses adversus tantam tempestatem belli, duos duces deligunt, Periclem spectatæ virtutis virum, & Sophoclem scriptorem tragædiarum, qui diverso exercitu, Spartanorum agros vastaverunt, & multas Achaiæ civitates Atheniensium imperio adjecerunt. His malis fracti Lacedæmonii, in annos 30. pepigerunt pacem: sed tam longum otium inimicitiæ non tulerunt. Itaq; intra quindecim annos rupto fœdore, cum contemptu Deorum, hominúmq; fines Atticos populantur; Et ne prædam potius, quàm pugnam expetisse viderentur, hostes ad prælium vocant. Sed Athenienses, consilio Periclis ducis, populationis injuriam differunt in tempus ultionis, supervacuã pugnam existimantes, cùm ulcisci hostem sine periculo possent. Deinde interjectis diebus, naves conscendunt, & nihil sentientibus Lacedæmoniis, totam Spartam deprædantur, multóq; plura auferunt, quam amiserant. Prorsus in comparatione damnorũ, longe plurimi fuerat ultio quam ira. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita, sed multò clarior privati patrimonii cõtemptus fuit. * Hinc agros in populatione cæterorum intactos hostes reliquerant, sperantes acquirere se illi

De quo Thycydides l. 2. & Plutar.

Persidiæ exemplum.

* Hujus.

posse

posse aut periculum ex invidia, aut ex suspicione proditionis infamiam. Quod antè prospiciens Pericles, & futurum populo prædixerat, & ad invidiæ impetum declinandum agros ipsos dono reipublicæ dederat. Atq; ita unde periculum quæsitũ fuerat, ibi maximam gloriam invenit. Post hæc interjectis diebus, navali prælio dimicatum est: victi Lacedæmonii fugerunt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra, aut maria varia prælioru fortuna invicem se trucidarent. Deniq; fessi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non nisi sex annis servaverunt. Nam inducias, quas proprio nomine condixerant, ex sociorum persona rumpebant; quippe quasi minus perjurii contraherent, si ferentes sociis auxilia potius, quàm si aperto prælio dimicassent. Hinc bellum in Siciliam translatum: quod prius quam exponam, de Siciliæ situ pauca dicenda sunt.

Extat hæc de re apud Thucyd. oratio.

JUSTINI LIBER IV.

Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiæ adhæsisse, direptamq; velut à corpore, majore impetu superioris maris, quod toto undarum onere illuc vehitur. Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis, & cavernis quibusdam fistulisq; ita penetrabilis, ut ventorum tota fermè flatibus pateat, nec non & ignibus generandis nutriendisq; soli ipsius naturalis vis. Quippe intrinsecus stratum sulphure & bitumine traditur: quæ res facit, ut spiritu cùm igne inter interiora luctante, frequèter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. Inde denique Ætnæ montis per tot secula durat incendiũ. Et ubi acrior per spicamenta cavernarum ventus incubuit, arenarum moles egeruntur. Proximum Italiæ promontoriũ, Rhegium dicitur, ideo quod Græcè abrupto hoc nomine pronuntietur. Nec mirum si fabulosa est loci ejus antiquitas, in quem res tot coiere miræ. Primùm quòd nusquam aliàs tam torrens fretum, nec solum citato impetu, verum etiam sævo: neque experientibus modò terribile,

Siciliæ descriptio.

Vide Pli. l. 85. c. 15.

Et debitendi argumentum ejus.

Siculum mare.

terrible, verum etiam procul visentibus. Undarum porrò inter se concurrentium tanta pugna est, ut alias veluti terga dantes * vorticibus in imum desidere, alias quasi victrices sublime ferri videas. Nunc hic fremitui ferventis æstus, nunc illic gemitum in voragine desidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & insularum Æolidum, veluti ipsis undis alatur incendium. Neq; enim in tam angustis terminis aliter durare tot seculis tantus ignis potuisset, nisi & humoris nutrimẽtis aleretur. Hinc igitur Fabulæ Scyllam & Charybdim peperere: hinc latratus auditos, hinc monstri credita simulacra, dum navigantes magnis vorticibus pelagi desidentis exterriti, latrare putant undas, quas sorbentis æstus vorago collidit. Eadem causa etiam Ætnæ montis perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille concursus raptum secum spiritum in imum fundi trahit, atque ibi suffocatum tam diu tenet, donec per spiramenta terræ diffusus, nutrimenta ignis incendat. Jam ipsa Italiæ Siciliæq; vicinitas, jam promontoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantũ nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus, coeuntibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus solida intercipi, absumiq; navigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum, sed metu & admiratione transeuntium. Ea est enim procul inspicientibus natura loci, ut sinum maris, non transitum putes: quò cum accesseris, discedere, ac sejungi promontoria quæ anteà juncta fuerant, arbitrere. Siciliæ primò Trinacriæ nomen fuit: præterea Sicania denominata est. Hæc à principio partia Cyclopum fuit: quibus extinctis, Æolus regnum insulæ occupavit: post quem singulæ civitates in tyrannorum imperium concesserunt, quorum nulla terra feracior fuit: Horum ex numero Anaxilaus justitia cum cæterorum crudelitate certabat: cujus moderatio haud mediocrem fructum tulit. Quippe decedens cum parvulos filios reliquisset, tutelamq; eorum * Micytho, spectatæ fidei servo commisisset, tan-

* Vorticibus mergi ac in im.

Aeolides insul.

Scylla & Charybdis. vid. Eras. in Chil.

De Sicilia Thucy. L6.

Augustiæ Siculi freti.

A Thucydide autore Plinio, Triquetra etiam dicta.

Anaxilaus exemplum justitiæ & moderationis.

* Michillo.

tu

tus amor memoriæ ejus apud omnes fuit, ut parere servo, quàm deserere regis filios mallent: principesq; civitatis obliti dignitatis suæ, regni majestatem administrari per servum paterentur. Imperium Siciliæ etiam Carthaginienses tentavere, diuq; varia victoria cum tyrannis dimicatum. Ad postremum amisso Hamilcare imperatore cum exercitu, aliquantisper quievere victi. Medio tempore cum Rhegini discordia laborarent, civitasq; per dissentionem divisa in duas partes esset, veterani ab altera parte ab Himera urbe in auxilium vocati, pulsis civitate, contra quos implorati fuerant, & *mox cæsis, quibus tulerant auxilium, urbem cum conjugibus & liberis sociorū occupavere, ausi facinus nulli tyranno comparandum: quippe ut Rheginis melius fuerat vinci, quàm vicisse. Nam sive * victoribus captivitatis jure servissent, sive amissa patria exulare necesse habuissent, non tamen inter aras & patrios lares trucidari, crudelissimis tyrannis patriam cum conjugibus ac liberis prædam reliquissent. Catanenses quoq; cum Syracusanos graves paterentur, diffisi viribus suis, auxilium ab Athenienſibus petiere; qui seu studio majoris imperii, quòd Asiam Græciamq; penitus occuparant, seu metu factæ pridem à Syracusanis classis, ne Lacedæmoniis illæ vires accederent, Lamponium ducem cum classe in Siciliam misere, ut sub specie ferendi Catanensibus auxilii, tentarent Siciliæ imperium; & quoniam prima initia frequenter cæsis hostibus prospera fuerant, majore denuò classe, & robustiori exercitu, Lachete & Cariade ducibus, Siciliam petivere: sed Catanenses, sive metu Athenienſium, sive tædio belli, pacem cum Syracusanis, remissis Athenienſium auxiliis, fecerunt. Interjecto deinde tempore, cum fides pacis à Syracusanis non servaretur, denuò legatos Athenas mittunt, qui sordidâ veste, capillo barbaque prolixis, & omni squalore habitu ad misericordiam commovendū * acquisito, concionem deformes adeunt. Adduntur * precibus lacrymæ, & ita misericordem populum sup-

vide infra lib. 89.

Crudelitatis et perfidiæ exemplum.

* Exinde.

* Autoribus.

Siciliense bellum, quo Athenienſium res sunt vehementer aucta.

Thucy. lib. 3

* Accersito.

plices movent, ut damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur: creantur duces * Nicias & Alcibiades, & Lamachus; tantisq; viribus Sicilia repetitur, ut ipsis terrori esset, in quorum auxilia mittebantur. Brevi post tempore, revocato ad reatum Alcibiade; duo prælia pedestria secunda Nicea & Lamachus faciunt: munitionibus deinde circundatis, hostes etiam marinis commeatibus in urbe clausos intercludunt. Quibus rebus fracti Syracusani, auxilium à Lacedæmoniis petierunt. Ab his mittitur Gylippus, solus quidem, sed in quo instar omnium auxiliorum erat. Is audito genere belli, jam inclinato statu, auxiliis partim in Græciam, partim in Siciliam misere contractis, opportuna bello loca occupat. Duobus inde prælijs victus, congressus tertio, occiso Lamacho, & hostes in fugam cõpulit, & socios obsidione liberavit. Sed cum Athenienses à bello terrestri in navale se transtulissent, Gylippus classem à Lacedæmone cum auxiliis accersit: quo cognito, & ipsi Athenienses in locum amissi ducis Demosthenem & Eurymedonta cum supplemento copiarum mittunt. Peloponnesii quoq; communi civitatum decreto ingentia Syracusanis auxilia misere, & quasi Græciæ bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utraque parte summis viribus dimicabatur. Prima igitur congressione navalis certaminis Athenienses vincuntur. Castra quoq; cum omni publica ac privata pecunia amittunt. Super hæc mala, cum etiam terrestri prælio victi essent, tunc Demosthenes censere cœpit, ut abirent Sicilia, dum res, quamvis afflictæ, nondum tamen perditæ forent, neq; in bello male auspicato amplius perseverandum esse; domi graviora, & forsan infœliciora bella esse, in quæ reservare hos urbis apparatus oporteat. Niceas seu pudore male actæ rei, seu metu destitutæ spei civium, impellente fato, manere contendit. Reparatur igitur navale prælium, & à himia prioris fortunæ procella ad spem certaminis revocantur: sed infitia ducum, qui inter angustias maris tuentes

* Nicias Thucyd. lib. 6.

Gylippus.

Demosthenes navali pugna, ut Thucy. lib. 7. narrat, non adfuit.

tuentes se, Syracusanos aggressi facile vincuntur. Eurymedon dux in prima acie fortissime dimicans, primus cadit; triginta naves quibus præfuerat incenduntur; Demosthenes & Niceas etiam ipsi victi exercitum in terram deponunt, tutiorem fugâ rati itinere terrestri. Ab his relictas centum triginta naves, Gylippus invasit, ipsos deinde insequitur fugientes; partim capit, cædit partim. Demosthenes amisso exercitu, à captivitate gladio & voluntaria morte se vindicat. Niceas autem ne Demosthenis quidem exemplo, ut sibi consuleret admonitus, cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

Hanc cladem miserrimam describit Thucydides lib. 7. Variant. textes de morte Demosthenis. V. Plutar.

JUSTINI LIBER V.

DUM Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupidius quam felicius gerunt, interim concitator & dux ejus Alcibiades absens Athenis insimulatur mysteria Cereris; Initiorum sacra, nullo magis quam silentio solemnia enuntiavisse. Revocatusque à bello ad judicium, sive conscientiam, sive indignitatem rei non ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est. Inde ubi non damnatum se tantùm, verum etiam diis per omnium sacerdotum religiones devotum cognovit, Lacedæmona se contulit; ib que regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Athenienſibus adverso Siciliæ prælio ultro bellum inferre. Quo facto omnia Græciæ regna, velut ad extinguendum commune incendium, concurrunt. Tantum odium Athenienses immoderati imperii * crudelitate contraxerant. Darius quoq; rex Persarum memor paterni avitiq; in hanc urbem odii, facta cum Lacedæmoniis per Tyssafernem præfectum Lydiæ societate, omnem sumptum belli pollicetur. Et erat hic quidem titulus cum Græcis coeundi, re autem vera timebat, ne victis Athenienſibus ad se Lacædmonii arma transferrent. Quis igitur miretur tam florentes Athenienſium opes * fuisse, cum ad opprimendam unam urbem, totius Orientis vires concurrerent? Non tamen inerti, neque incruento cecidere bello, sed prœliati ad ultimum

Plutar. in Alcibiade hanc Historiam copiosè narrat. Festa Adonia appellat Plutarch. Olympiadæ sacerdotes appellantur à Probo. Devotionis exemplum in pila lapidea incisum, in publico positum fuit. Probo.

* Cupiditate.

Odium Græcorum in Athenienses.

* Fuisse.

* victoriæ. ultimum * victores etiam interdum, consumpti magis fortunæ varietate, quàm vi victi sunt. Principio belli γνώμη. omnes etiam ab his socii desciverant, ut fit, *Quo se fortuna, eodem etiam favor hominum inclinat.* Alcibiades quoq; motum adversus patriam bellum, non gregarii militis operâ, sed imperatoriis virtutibus adjuvabat. Nempe acceptis quinq; navibus in Asiam contendit, & tributarias Atheniensium civitates autoritate nominis sui ad defectionem compellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem, nec tam ablatum Atheniensibus ducem, quàm Lacedæmoniis traditum, partáq; cum amissis imperia pensabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus invidiæ, quâ gratiæ contraxit. Itaq, cùm principes velut æmulum gloriæ suæ interficiendum insidiis mandassent, cognita re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio cognoverat, ad Tyssafernem præfectum Darii regis profugit. Cui celeritèr officii comitate, & obsequendi gratia * insinuavit. Erat enim & ætatis flore, & formæ veneratione, nec minus eloquentiâ etiam inter Athenienses insignis. Sed in reconciliandis amicitiarum studiis, quàm in retinendis vir melior: quia morum vitia sub umbra eloquentiæ primò latebant. Igitur persuadet Tyssaferni, ne tanta stipendia classi Lacedæmoniorum præberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate, cùm tributa Atheniensibus penderent, bellum susceptum sit. Sed nec auxiliis nimis enixè Lacedæmonios juvandos. Quippe memorem esse debere, alienam se victoriam, non suam instruere, & eatenus bellum sustinendum, ne inopia deseratur. Nam regem Persarum dissentientibus Græcis arbitrum pacis ac belli fore, & quos suis non possit, ipsorum armis victurum: perfecto autem bello, statim e cum victoribus dimicandum. Domesticis itaque bellis Græciam obterendam, ne externis vacet, exæquandásq; vires partium, & inferiores auxilio levandos. Non enim quieturos post hanc victoriam Spartanos, qui vindic

Ioniam enim a societate avertat.

Timea uxor Agidis.

* Se insinuavit.

A facilitate morum, appellatur a Plutarcho Chameleon.

Alcibiadis vafrum & callidum ingenium.

vindices se libertatis Græciæ professi sunt. Grata oratio Tyssaferni fuit; itaq; commeatus malignè præbere, classem regiam non totam mittere, ne aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret. Interea Alcibiades hanc operam civibus vindicabat; ad quem cùm legati Athenienſium veniſſent, pollicentur his amicitiam regis, ſi Reſpublica à populo tranſlata ad Senatum foret, ſperans, ut aut concordante civitate, dux belli ab omnibus legeretur, aut diſcordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur. Sed Athenienſibus imminente periculo belli, major ſalutis quam dignitatis cura fuit. Itaq; permittente populo, Imperium ad Senatum transfertur: Qui cum inſita genti ſuperbia crudeliter in plebem conſuleret, ſingulis tyrannidis ſibi potentiam vendicantibus, ab exercitu Alcibiades exul revocatur, duxq; claſſi conſtituitur. Statim igitur Athenas mittit ex continenti ſe cum exercitu venturum, recepturumq; à quadringentis jura populi, ni ipſi redderent. Hac denuntiatione optimates territi, primo urbem prodere Lacedæmoniis tentavere; deinde cum id nequiviſſent, in exilium profecti ſunt. Igitur Alcibiades inteſtino malo patria liberata, ſumma cura claſſem inſtruit, atq; ita in bellum adverſus Lacedæmonios pergit. Jam * Zoſtromidarus & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces, inſtructis navibus expectabant: prælio commiſſo, victoria penes Athenienſes fuit. In eo bello major pars exercitus, & omnes fermè hoſtium duces cæſi, naves 80. captæ: interjectis quoq; diebus cùm bellum Lacedæmonii à mari in terram tranſtuliſſent, iteratò vincuntur. His malis fracti, pacem petiere; quam ne acciperent, opera eorum effectum eſt, quibus ea res quæſtum præſtabat. Interea & Syracuſanorum auxilia illatum à Carthaginienſibus Siciliæ bellum domum revocavit: quibus rebus deſtitutis Lacedæmoniis, Alcibiades, cum claſſe victrici, Aſiam vaſtat, multis locis prælia facit, ubiq; victor, recipit civitates quæ defecerant, nonnullas capit, & imperio

* Mindarus.

xxx. naves habet Plu. Illuſtris victoria Athenienſium ad Cyzicum.

perio Athenienſium adjicit. Atque ita priſca navali gloria vendicata, adjecta etiam laude terreſtris belli deſideratus civibus ſuis Athenas revertitur. His omnibus prælijs ducentæ naves hoſtium, & præda ingens capta; ad hunc redeuntis exercitus triumphum, effuſa omnis multitudo obviam procedit, & univerſos quidem milites, præcipue tamen Alcibiadem mirantur. In hunc oculos civitas univerſa, in hunc ſuſpenſa ora convertit. Hunc quaſi de cœlo miſſum, & ut ipſam victoriam contuentur; laudant, quæ pro patria, nec minus admirantur, quæ exul contra geſſerit, excuſantes ipſi iratum provocatumq; feciſſe. Enimverò tantum in uno viro fuiſſe momenti, ut maximi imperii ſubverſi, & rurſum recepti, autor eſſet; & unde ſtetiſſet, eò ſe victoria tranſferret, fieretq; cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantum, verum etiam & divinis cum honoribus honorant; certant ſecum ipſi utrum contumelioſius eum expulerint, an revocaverint honoratius. Ipſos illi deos gratulantes tulere obviam, quorum execrationibus erat devotus. Et cui paulò antè omnem humanam opem interdixerant, cum, ſi queant, in cælo poſuiſſe cupiunt. Explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus. Non Siciliæ illis adverſa pugna in ore eſt, ſed Græciæ victoria; non claſſes per illum amiſſæ, ſed acquiſitæ; nec Syracuſarum, ſed Joniæ Helleſpontiq; meminerunt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offenſam nec favorem ſtudiis ſuorum exceptus eſt. Dum hæc aguntur à Lacedæmoniis, Lyſander claſſi belloq; præficitur, & in locum Tyſſafernis Darius rex Perſarum filium ſuum Cyrum Joniæ Lydiæq; præpoſuit, qui Lacedæmonios auxiliis opibuſq; ad ſpem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum centum navibus in Aſiam profectum, dum agros, longa pace divites, ſecurus populatur, & prædæ dulcedine hinc inſidiarium metu ſparſos milites haberet, repentino adventu oppreſſere; tantaq; cædes palantium fuit, ut plus vul-

Egregia deſcriptio reditus Alcibiadis exulis in patriam.

Aſtuti et callidi imperatoris exemplum, de quo vide Plutarch.

neris

vulneris eo prælio Athenienſes acciperent, quàm ſuperioribus dederant, & tanta deſperatio apud Athenienſes erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem onone duce commutarent: arbitrantes victos ſe non fortunâ belli, ſed fraude imperatoris: apud quem plus prior offenſa valuiſſet, quàm recentia beneficia. Viciſſe autem eum priore bello ideo tantum, ut oſtenderet hoſtibus, quem ducem ſpreviſſent, & ut carius eis ipſam victoriã venderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenii & vitiorum amor, & morum luxuria faciebat. Verius itaq; multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiſcitur. Itaq; Conon Alcibiadi ſuffectus, habens ante oculos, cui duci ſucceſſit, claſſem maximâ induſtriâ adornat: ſed navibus exercitus deerat, fortiſſimis quibuſq; in Aſiæ populatione amiſſis. Armantur tamen ſenes, aut impuberes pueri, & numerus militum ſine exercitus robore expletur. Sed non magnam bello moram ætas fecit. Imbelles aut cæduntur paſſim, aut fugientes capiuntur; tantáq; ſtrages aut occiſorum aut captivorum fuit, ut Athenienſium deletum non imperium tantum, verum etiam nomen videretur. Quo prælio perditis & deſperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, ut conſumptâ militari ætate, peregrinis civitatem, ſervis libertatem, damnatis impunitatem darent. Eáque colluvione hominum, domini antea Græciæ, conſcripto exercitu vix libertatem tuebantur. Iterum tamen fortunam maris experiendam decernunt. Tanta virtus animorum erat, ut cum paulò antè ſalutem deſperaverint, nunc non deſperent victoriam. Sed neque his miles erat, qui nomen Athenienſium tueretur: neque eæ vires, quibus vincere conſueverant, neq; ea ſcientia militaris in his, quos vincula non caſtra continuerant. Itaque omnes aut capti aut occiſi, cùm dux Conon eo prælio ſuperfuiſſet, ſolus crudelitatem civium metuens cum octo navibus ad regem Cyprium contendit * Evagoram. At dux Lacedæmoniorum rebus feliciter geſtis, fortunæ hoſtium inſultat,

In vitiis et virtutibus, nihil fuit Alcibiade excellentius. Prob.

Cædes Athenienſium.

Hanc pugnam egregiè deſcribit Xenophon. * Evagoras antea dux.

sultat, captivas naves cum præda bellica, in triumphi modum ornatas mittit Lacedæmona, ac tributarias Athenienſium civitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, volnntarias recepit: nec aliud ditioni Athenienſium præter urbem ipſam reliquit. Quæ cuncta cùm Athenis nuntiata eſſent, omnes relictis domibus, per urbem diſcurrere pavidi, alius alium ſciſcitari, autorem nuntii requirere; non pueros imprudentia, non ſenes debilitas, non mulieres ſexus * imbecillis domi tenet, adeò ad omnem ætatem tanti mali ſenſus penetraverat. In foro deinde coierunt, atq; ibi perpeti nocte fortunam publicam quæſtibus iterant. Alii fratres, aut filios, aut parentes deſlent, cognatos alii, alii amicos chariores cognatis, & cum privatis caſibus querelam publicam miſcent. Jam ſeipſos, jam ipſam patriam perituram, miſerioremq; incolumium quàm amiſſorum fortunam judicantes, ſibi quiſq; ante oculos obſidionem, famem, & ſuperbum victoremq; hoſtem proponentes; jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem & miſerrimâ ſervitutem recordantes; feliciores prorſus prioris urbis ruinas ducentes, quæ incolumibus filiis parentibúſq; tectorum tantùm ruina taxatæ ſint: Nunc autem non claſſem, in quam, ſicuti pridem, ut confugiant, ſupereſſe; non exercitum cujus virtute ſervati pulchriora poſſent mœnia extruere. Sic deſletæ ac propè perditæ urbi hoſtes ſuperveniunt, & obſidione circundatos & obſeſſos fame urgent. Sciebant enim neq; ex advectis copiis multum ſupereſſe, & nova advehi poſſent providerant: quibus malis Athenienſes fracti poſt longam famem, & aſſidua ſuorum funera, pacem petivere: quæ an dari deberet diu inter Spartanos ſociósq; deliberatum. Cùm multi delendum Athenienſium nomen, urbemq; incendio conſumendam cenſerent, negarunt ſe Spartani ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos: pacem polliciti, ſi demiſſa Pyreum verſus muri brachia dejecerint, naveſq; quæ relinquæ forent, traderent, reſque publica ſemetipſis gerere

Tropidatio nis rhetorica deſcriptio.

* Imbecillitas.

Obſidetur Athenæ a Lyſandro & Agide.

Athenienſes Lacedæmoniis ſe dedunt.

ctores acciperet. In has leges trāditam sibi urbem Lacedemonii formandam Lysandro tradiderunt. Insignis hic annus & expugnatione Atheniarum, & morte Darii regis Persarū, & exilio Dionysii Siciliæ tyranni fuit. Mutato statu, Athenarum etiam civium conditio mutatur. Rectores 30. reipublicæ constituuntur, qui fiunt tyranni: quippe à principio tria millia sibi satellitum statuunt, quantum ex tot cladibus propè nec civium superfuerat; & quasi parvus hic ad continendam civitatem exercitus esset, septingentos milites è victoribus accipiunt. Cædes deinde civium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rempublicā sub obtentu liberationis invaderet. Quem cùm profectum ad Artaxerxem Persarum regem comperissent, citato itinere miserunt, qui eum interciperent, à quibus occupatus, cum occidi apertè non posset, vivus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus est. Liberati hoc ultoris metu tyranni, miseras urbes reliquias cædibus & rapinis exhauriūt. Quod cùm displicere uni ex numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex urbe passim omnium fuga, repleturque Græcia Athenienſium exulibus, quod etiam ipsum auxilium unicum à miseris eripitur: nam Lacedæmoriorum edicto, civitates exules recipere prohibebantur: omnes se Argos & Thebas contulere: ibi non solum tutum exilium egerunt, verum etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules Thrasibulus vir strenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria, & pro salute communi, etiam cum periculo ratus, adunatis exulibus castellum Phylem Atticorum omnium occupat: nec deerat quarundam civitatum tam crudelis casus miserantium favor. Itaq; * eos Menias Thebanorum princeps, etsi publicis non poterat, privatis tamen * viribus adjuvabat. Et Lysias Syracusanus orator, exul tunc, quingentos milites stipendio suo instructos in auxilium patriæ communis eloquentiæ misit. Fit itaque asperum prælium: sed cum hinc pro patria

Alcibiadi, interitus.

Non crematum Plutarch. scribit, sed eruptis, et telorum copia obrutum.

Thrasibulus exemplum pietatis erga patriam. xxx. socii Trasibul. Prob.

* Et Hismenias.

* Auxilio. Prælium adversus tyrannos.

patria summis viribus, inde pro aliena dominatione * incurius pugnaretur, tyranni vincuntur: victi in urbem refugerunt, quam exhaustam cædibus suis, etiam armis spoliant. Deinde cum omnes Athenienses proditionis suspectos haberent, demigrare eos ex urbe jubent, & in brachiis muri, quæ diruta fuerant, habitare, extraneis militibus imperium tuentes. Post hæc Thrasibulum corrumpere, imperii societatem pollicentes, conantur: quod cum non contigisset, auxilia à Lacedæmoniis petivere. Quibus accitis iteratò præliantur. In eo bello Critias & * Hippolochus omnium tyrannorum fævissimi cadunt. Cæteris victis, cum exercitus eorum, ex quibus major pars Atheniensium erat, fugeret, magna voce Thrasibulus exclamat: Cur se victorem fugiant potius, quam ut vindicem communis libertatis adjuvent? Civium illam meminerint aciem, non hostium esse: nec se ideo arma cepisse, ut aliqua victis adimat, sed ut adempta restituat; 30. se dominis, non civitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, sacrorum communium: tum vetusti per tot bella commilitii: orat, ut misereantur exulum civium: si tam patienter ipsi serviant, reddant sibi patriam, accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum est, ut reversus in urbem exercitus 30. tyrannos emigrare Eleusina juberet, substitutis decem, qui rempub. regerent: qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem viam crudelitatis egressi sunt. Dum hæc aguntur, nunciatur Lacedæmone in bellum Athenienses exarsisse; ad quod comprimendum Pausanias rex mittitur: qui misericordia exulis populi permotus, patriam miseris civibus restituit, & decem tyrannos ex urbe Eleusina migrare ad cæteros jubet. Quibus rebus cum pax statuta esset interjectis diebus repentè tyranni non minus restitutos exules, quàm se in exilium actos indignantur, quasi verò aliorum libertas sua servitus esset, & bellum Atheniensibus inferunt: sed ad colloquium, veluti dominationem

* Securius Thrasibuli et Atheniensium victoria de tyrannis.

* Hippomachus.

Extat apud Xenoph. hæc oratio.

Tyranni urbe pulsi; 30. prætores creant.

Pausanias Atheniensibus civitatem restituit.

minationem recepturi, progressi, per insidias comprehensi ut pacis victimæ trucidantur; populus, quem emigrare jusserant, in urbem revocatur. Atque ita per multa membra civitas * divisa, in unum tandem corpus redigitur: & ne qua dissensio ex anteactis nasceretur, omnes jurejurando obstringuntur, discordiarum oblivionem fore. Interea Thebani, Corinthiiq; legatos ad Lacedæmonios mittunt, qui ex manubiis portionem prædæ communis belli, periculiq; peterent. Quibus negatis, non quidem apertè bellum adversus Lacedæmonios decernunt, sed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut subesse bellum intelligi posset. Eodem fere tempore Darius rex Persarum moritur, Artaxerxe & Cyro filiis relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro civitates, quarum præfectus erat, testamento legavit. Sed Cyro judicium patris injuria videbatur. Itaq; occultè adversus fratrem bellum parabat. Quod cum nuntiatum Artaxerxi esset, accersitum ad se fratrem, & innocentiam dissimulatione belli simulantem, compedibus aureis vinxit: interfeciſſetq; ni mater prohibuisset. Dimissus igitur Cyrus, jam non occultè bellum, sed palam: nec per dissimulationem, sed aperta professione parare cœpit: auxilia undique contrahit. Lacedæmonii, memores Athenienſi bello enixè se ejus opera adjuros, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, ubi res ejus exegisset: quærentes & apud Cyrum, gratiam, & apud Artaxerxem, si vicisset, veniæ patrocinia, cùm nihil adversus eum apertè decrevissent. Sed cùm in bello sors prælii utrumq; fratrem pugnæ obtulisset, prior Artaxerxes à fratre vulneratur; quem cum equi fuga periculosè subtraxisset, Cyrus à cohorte regia oppressus, interficitur: sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: qui & in cornu, in quo steterant, vicerunt, & post mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt: revertentésque inter tot

* Dissipata.

Ea fuit hæc oblivionis lex.

Darii mors. Lydiæ et maritimæ civitates. Plutar.

Impium bellum dno rum fratrum, Cyri et Artaxerxis.

Cyrus occiditur.

Græcorum virtus.

indomitas nationes, & barbaras gentes, per tanta itineris spatia virtute se usq; terminos patriæ defendersit.

JUSTINI LIBER VI.

γνώμη. LAcedæmonii more ingenii humani, quò plura habent, eò ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas, totius Asiæ imperium affectare cœperunt: sed major pars sub regno Persarum erat. Itaq; * Hercylides dux in hanc militiam electus, cùm videret sibi adversus duos præfectus Artaxerxis regis, Pharnabazum & Tyssafernem, maximarum gentium viribus succinctos, dimicandum, pacificari cum altero statuit. Aptior visus Tyssaferne, vir & industria potior, & militibus Cyri quondam regis instructior, in colloquium vocatur: & statutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regem * criminatur, ut Lacedæmonios Asiam ingressos non impulerit armis, sed impensis regiis aluerit, mercetúrq; ab his, ut differant bella, quæ gerantur, tanquam non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat. Indignum ait bellum non perfici, sed redimi: hostem precio, non armis summoveri. His vocibus regem Tyssaferni alienatum hortatur, ut in locum ejus navalis belli ducem eligat Cononem Atheniensem, qui amisso bello, patria Cypro exulabat, quippe Atheniensibus etsi fractæ sint opes, manere tamen navalem usum: nec si eligendus sit ex universis meliorem alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis, jussus est Conona classi præficere. His cognitis, Lacedemonii & ipsi à rege Ægypti, Hercymonem in auxilium navalis belli per legatos petunt, à quo centum triremes, & sexcentum millia modiorum frumenti missa, à cæteris quoq; sociis ingentia auxilia contrahi sunt. Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem deerat dignus imperator. Itaq; postulantibus sociis Agesilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum, præter responsum oraculi Delphici, diu Lacedæmonii,

* Dercillides.

* Misso de hac re legato Conone Aemil.

Conondux Persarum contra Lacedæmonios.

Oraculum de Agesilao, de quo Xenoph. lib. 3.

eum summæ rei præponerent, * deliberaverunt: quibus futurus imperii finis denunciabatur, cum regium claudicasset imperium: erat enim pede claudus. Ad pestremum statuerunt, melius esse incessu regem, quàm imperio regnum claudicare. Poste quàm Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere, non facilè dixerim, quòd aliud par ducum tam benè comparatum fuerit; quippe ætas, virtus, consilium, sapientia utrique propè una, gloria quoq; rerum gestarum eadem: quibus cùm paria omnia fortuna dederit, invictum tamen ab altero utrunque servavit. Magnus igitur amborum apparatus belli, magnæ res gestæ fuerunt. Sed Cononem seditio militum invadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eò constantius debita poscentibus, quo gravioré sub magno duce militiam præsumebant. Itaq; Conon diu rege per epistolas frustra fatigato, ad postremum ipse ad eum pergit: cujus aspectu & colloquio prohibitus est, quòd eum more Persarum, adorare nollet: agit tamen cum eo per internuntios, & queritur opulentissimi regis bella inopia delabi, & qui exercitum parem hostibus habeat, pecunia vinci, qua præstet, inferiorémq; eum eà parte virum inveniri, qua longè superior sit: postulat dari sibi ministerium impensæ, quia pluribus id mandari perniciosum sit. Dato stipendio ad classem remittitur, nec moram agendis rebus facit: multa fortiter, multa felicitèr agit. Agros hostiles vastat, urbem expugnat, & quasi tempestas quædam, cuncta prosternit. Quibus rebus territi Lacedæmonii, ad patriæ subsidium revocandum ab Asia Agesilaum decernunt. Interim Lysander ab Agesilao proficiscente dux patriæ relictus, ingentem classem summis viribus instruit, fortunam belli tentaturus. Necnon & ipse Conon nunc primum cum hostium exercitu concursurus, magna cura suos ordinat. Summa igitur non tam ducum in eo prælio, quàm militum æmulatio fuit. Nam ipse dux Conon non tam Persis, quã patriæ studebat: & sicuti afflictis Atheniensium rebus

*Distulerunt. Agesilai et Cononis laus.

Persici reges adorantur quod προσκυνεῖν vocat. Plut.

Ducum commendatio.

Conon exemplum amoris et pietatis erga patriam.

autor amissæ dominationis fuerat, sic volebat idem haberi redditæ; patriámq; vincendo recipere, quam victus amiserat; eò speciosius, quòd ne ipsorum quidem Athenienſium, sed alieni imperii viribus dimicet; & pugnaturus periculo regis, victurus præmio patriæ, gloriámque diverſis artibus, quàm priores civitatis ſuæ duces conſecuturus. Quippe illos vincendo Perſas patriam defendiſſe: Perſas victores faciendo, reſtituturum patriam eſſe. Porro Lyſander præter conjunctionem Ageſilai, etiam virtutum æmulator erat, contendebátq; ne à rebus geſtis ejus, & gloriæ ſplendore decederet, neve tot bellis ac ſeculis quæſitum imperium, breviſſimi momenti culpa ſubverteret. Eadem militum & omnium regum cura erat quos major ſolicitudo cruciabat, non tam ne ipſi quæſitas opes amitterent, quàm ut priſtinas Athenienſes reciperent. Sed quanto major prælium fuit, tanto & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonii fugam capeſſunt, præſidia hoſtium Athenas deducuntur, populo reſtituta dignitate conditio ſervilis eripitur; multæ quoq; civitates recipiuntur. Hoc initium Athenienſibus reſumendæ potentiæ, Lacedæmoniis habendæ finis fuit. Namq; veluti cum imperio etiam virtutem perdidiſſent, contemni à finitimis cœpere. Primi igitur Thebani, auxiliantibus Athenienſibus, bellum his intulere, quæ civitas ex infimis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad ſpem imperii Græciæ erecta eſt. Fit itaq; terreſtre prælium eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnarum adverſus Conona navali prælio fuerat. In eo bello Lyſander, quo duce Athenienſes victi à Lacedæmoniis fuerant, interficitur. Pauſanias quoq; alter dux Lacedæmoniorum proditionis accuſatus, in exilium abiit. Igitur Thebani potiti victoriâ, univerſum exercitum urbem Lacedæmoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quoniam deſerti à ſociis omnibus erant: ſed metuentes Lacedæmonii, regem ſuum Ageſilaum Aſia, qui ibi magnas res gerebat, ad defenſionem

Lyſander.

Athenienſibus victis a Lacedæmoniis priſtina reſtituitur dignitas.

Græcorum conſpiratio adverſus Lacedæmonios.

Lyſandri interitus.

Ageſilaus ſub Artaxerxe

triæ accorsunt. Occiso enim Lysandro, nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cujus quoniam serus adventus erat, conscripto exercitu, obviam hosti procedunt. Sed victis adversus paulò antè victores, nec animi, neq; vires pares fuere. Prima igitur congressione funduntur. Deletis jam suorum copiis, supervenit rex Agesilaus, qui restituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hostibus victoriam eripuit, ipse tamen graviter sauciatur. Quibus rebus cognitis, Aehenienses verentes, ne iterum Lacedæmoniis victoribus in pristinam sortem servitutis redigerentur, exercitum contrahunt, eúmq; in auxilium Bœotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum, sed magnæ indolis juvenem, duci jubent. Hujus adolescentis supra ætatē virtus admirabilis fuit, nec unquā ante eum Athenienses inter tot tantósque duces, aut spei majoris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt, in quo non imperatoriæ tantùm, verum etiam oratoriæ artes fuere. Conon quoq audito reditu Agesilai, & ipse ex Asia ad populandos Lacedæmoniorum agros revertitur: atq; ita undiq; belli formidine circūstrepente, clausi Spartani ad summam desperationem rediguntur. Sed Conon vastatis hostium terris, Athenas pergit: ubi magno civium gaudio exceptus, plus tamē tristitiæ ipsæ & ex incensa & diruta à Lacedæmoniis patria, quàm lætitiæ ex recuperata post tantum tēporis, cepit. Itaq; quæ incensa fuerant prædarum sumptu & exercitu Persarum restituit: quæ diruta fuerant, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, ut antè à Persis crematæ, manubiis eorum, & nunc à Lacedæmoniis dirutæ, ex spoliis Lacedæmoniorum restituerentur: versa quoq; vice, nunc haberent socios, quos tunc hostes habuerunt: & hostes nunc paterentur cum quibus juncti tunc arctissimis societatis vinculis fuerant. Cum hæc aguntur, Artaxerxes rex Persaram legatos in Græciam mittit, per quos jubet omnes ab armis dissidere; qui aliter fecisset, eum se pro hoste habuturum;

Iphicrates Imperatoris egregii exemplum.

Cononis in patriam reditus.

Patriam reficit Conon.

Epiphonema

Civitatibus libertatem, ſuáque omnia reſtituit: quo non Græciæ laboribus aſſiduiſq; bellorum inter civ odiis conſulens, fecit: ſed ne occupato ſibi Ægyptio be lo, quod propter auxilia, adverſus præfectos ſuos Lac dæmoniis miſſa ſuſceperat, exercitus ſui in Græcia de tinerentur. Feſſi igitur tot belliſ Græci, cupidè paru re. Hic annus non eò tantum inſignis fuit, quod repen pax in tota Græcia facta eſt, ſed etiam eò quòd eode tempore urbs Romana à Gallis capta eſt. Sed Lacedæ monii ſecuri, inſidiante abſentiam Arcadum ſpecula caſtellum eorum expugnant, occupatoque præſidiu imponunt. Itaque armato inſtructóq; exercitu, Arcad adhibitis in auxilium Thebanis, amiſſa bello repetun In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vu neratur; qui cum cædi ſuos jam, ut victos, videret, p præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſc Hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ tradit Qua confeſſione contenti Thebani, ſignum parcen dedere. * Poſt paucis diebus, neutris quicquam hoſt le facientibus, cum quaſi conſenſu tacito, inducix c ſent, Lacedæmoniis alia bella adverſus finitimos ge tibus, Thebani, (Epaminonda duce) occupandæ un eorum ſpem ceperunt. Igitur principio noctis, tac Lacedæmona proficiſcuntur: non tamen aggredi i cautos potuerunt. Quippe ſene & cetera imbellis a tas, cum adventum hoſtium præſenſiſſent, in ipſis p tarum anguſtiis armati occurrunt: & adverſus quind cim millia militum, non amplius centum jam effec ætatis viri, pugnæ ſe offerunt. Tanta animorum vi úmq; patriæ & penatum conſpectus ſubminiſtrat, * ta que præſentia, quàm recordatione ſui majores ſpiritu larginuntur. Nam ut viderunt intra quæ, & pro quib ſtarent, aut moriendum conſuerunt. Pauci igitur ſu ſtituere ſenes aciem, cui par ante diem univerſa juve tus eſſe non potuit. In eo prælio duo duces hoſtiũ ce dere: cum interim Ageſilai adventus nuntiatur, Th bani receſſere, nec bellum diu dilatum. Siquidem Sp tanor

Roma quo tempore a Gallis capta.

* Paucis deinde poſt diebus.

Spartanorum eorum virtus.

Epiphonema.

* Tamq; præſentia quam recordatione ſui nes eorum majorum ſpiritus.

tanorum juventus, senum virtute & gloriâ incensa teneri non potuit quin ex continenti acie decerneret, cùm victoria Thebanorum esset Et Epaminondas dum non ducis tantùm, verum etiam fortissimi militis officio fugitur, graviter vulneratur. Quo audito his ex dolore metus, & illis ex gaudio stupor injicitur, atq; ita veluti ex placito consensu à prælio disceditur. Post paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoq; reipub ceciderunt. Nam sicuti telo, si primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris; sic illo velut mucrone teli ablato duce Thebanorum, reipub. vires hebetatæ sunt, ut non tam illum amisisse, quàm cum illo interiisse omnes viderentur. Nam neque ante hunc ducem ullum memorabile bellum gessere, nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere, ut manifestum sit, patriæ gloriam & natam & extinctam cum eo fuisse. Fuit autum incertum, vir melior, an dux esset; nam & imperium non sibi semper; sed patriæ quæsivit; & pecunia adeò parcus fuit, ut sumptus funeri defuerint. Gloriæ quóq; non cupidior quam pecuniæ: quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt. Honoresq; ita gessit ut ornamentum non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur. Jam literarum studium, jam philosophiæ doctrina tanta, ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter literas nato. Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit. Nam ut relatus in castra semianimis, vocem spiritúmque collegit, id unum à circũstantibus requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis; quod ut servatum audivit, allatum velut laborum, gloriæq, socium osculatus est. Iterum quæsivit, utri vicissent; ut audivit Thebanos; benè habere se rem, dixit, atq; ita, velut gratulabundus patriæ, expiravit. Hujus morte etiam Atheniensium virtus intercidit: si quidem amisso, cui æmulari consueverant, in segnitiem, torporemq; resoluti, non, ut olim in classem exercitusq;, sed in dies festos, apparatusq; ludorum redditus publicos effundunt, & cum autoribus

Pugna apud Mantineam. Cic. lib. 5. epist.

Thebanam rempub. comparat amentatæ hastæ.

Vnus homo pluris quam universa civitas. Prov.

Epaminondæ commendatio. Cic. Tusc. 1. Simile est quod Livius de Philopœmene narrat.

Atheniensium virtus Epaminondæ morte enervata.

* Actoribus.

nobilissimis, poëtísq; theatra celebrant, frequentius scenam quàm castra visentes; versificatores, oratorésq; meliores, quam duces laudantes. Tunc vectigal publicum, quò ante milites & remiges alebantur, cum urbano populo dividi cœptum est. Quibus rebus effectum est, ut inter otia Græcorum, sordidum & obscurum antea Macedonum nomen emergeret. Et Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidarum virtutibus eruditus, regnum Macedoniæ, Græciæ & Asiæ cervicibus, veluti jugum servitutis imponeret.

Ab Alexandro fratre datus Orosius.

JUSTINI LIBER VII.

Ac 300. ab Urbe condita.

MAcedonia antè nomine Emathionis regis, cujus prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. Hujus sicuti incrementa modica, ita termini perangusti fuere. Populus Pelasgi, & regio Bœotia dicebatur. Sed postea virtute regum, & gentis industriâ, subactis primò finitimis, mox populis, nationibúsque, imperium usq; ad extremos Orientis terminos prolatum est. In regione Pœoniæ, que nunc portio est Macedoniæ, regnasse fertur Telegonus, pater Astriopæi, cujus Trojano bello inter clarissimos vindices urbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa, Europus nomine regnum tenuit. Sed & * Caranus cum magna multitudine Græcorum, sedes in Macedonia responso oraculi jussus quærere, cum in Emathiam venisset, urbem Edyssam, non sentientibus oppidanis, propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregé caprarum imbrem fugientium secutus, occupavit; revocatúsq, in memoriam oraculi, quo jussus erat, ducibus capris imperium quærere, regni sedem statuit, religioséque posteà observavit, quocunq; agmen moveret, ante signa easdem capras habere, cœptorum duces habiturus, quos regni habuerat autores. Urbem Edyssam ob memoriam muneris Ægæam, populum Ægæadas vocavit. Pulso deinde Mida (nam is quoq; portionem Macedoniæ tenuit) aliísq; regibus pulsis, in locum omnium solus

Tyrocinia intelligit.

De regibus Macedonum. Herod. lib. 7.

* Caranus habet Eusebius.

Ridiculum Caranni stratagema.

solus successit, primúsq; adunatis gentibus variorũ populorũ, veluti unũ corpus Macedoniæ fecit, recentiq; regno, valida incrementorũ fundaméta constituit. Post hunc Perdicas regnavit, cujus vita illustris, & mortis postrema, veluti ex oraculo, præcepta memorabilia fuere. Siquidem senex moriens* Argæo filio monstravit locum, quo condi vellet, ibíq; non sua tantùm, sed etiam succedentium sibi in regnum ossa poni jussit: præfatus, quoad ibi conditæ posterorum reliquiæ forent, regnum in familia mansurum: credúntq, hac superstitione extinctam in Alexandro stirpem, quia locum sepulturæ mutaverit. Argæus moderatè, & cum amore populi administrato regno, successorum filium Philippum reliquit, qui immatura morte raptus, * Europum parvulum admodum instituit hæredem. Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus & Illyriis fuêre, quorum armis, veluti quotidiano exercitio, indurati, gloriâ bellicæ laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrii infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur, qui prælio pulsi, rege suo in cunis prolato, & pugnæ ante aciem posito, acrius certamen repetiverunt: tanquam ideo victi fuissent antea quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent: futuri vel propterea victores, quòd ex superstitione animum vincendi ceperant; simul & miseratio eos infantis tenebat, quem si victi forent, captivum de rege facturi videbantur; Conserto itaq; prælio, magna cæde Illyrios fudere, ostenderúntque hostibus suis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit, & propria virtute, & Alexandri filii egregia indole insigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum naturæ ornamenta extitere, ut etiam Olympio certamine vario ludorum genere victor contenderit: Cum interim Darius rex Persarum, turpi à Scythiâ fugâ summotus, ne ubiq; deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazum, ad subigendam Thraciam, cæteráq; ejus tractus regna: qui-

* Archeo, Perdicæ oraculum.

* Europem legit Euse. Macedonibus bellica virtus unde. Macedonas præsentia regis infantis, ad acrius prælium accendunter. Intejecto ut Eusebius habet, Alceta. Inter Pancratiasses. Plutar. De Darii fuga. Herod. lib. 4.

quibus pro ignobili momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tempore executo regis imperio, legati ad Amyntam regem Macedoniæ missis, obsides in pignus futuræ pacis sibi dari postulabat. Sed legati benignè excepti, inter epulas ebrietate crescente, rogant Amyntam, ut apparatui epularum adjiciat jus familiaritatis, adhibitis in convivium suum filiis & uxoribus & filiabus: id apud Persas haberi pignus ac fœdus hospitii. Qui ut venerunt, petulantius Persis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem respectu ætatis ac gravitatis suæ abire convivio, pollicitus se hospitum * tentaturum jocos. Quo digresso mulieres quoq; paulum è convivio evocat, cultius exornaturus, gratioresq; reducturas. In quarum locum matronali exornatos habitu juvenes supponit, eósq; petulantiam legatorum ferro, quod sub veste gerebant, compescere jubet. Atq; ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus cum legati non redirent, mittit eò cum exercitus parte Bubarem, ut in bellum facile & mediocre, dignatus ipse ire, ne dehonestaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bubares ante bellum, amore filiæ Amyntæ captus, omisso bello, nuptias facit, depositísque hostilibus animis, in affinitatis jura succedit. Post discessum à Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cujus filio & successori Alexandro cognatio Bubaris, non Darii tantùm temporibus pacem præstitit, verum etiam Xerxem conciliavit, adeò ut cùm Græciam veluti tempestas quædam occupasset, inter Olympum Hæmúmq; montes totius regionis eum imperio donaverit. Sed nec virtute minus, quam Persarum liberalitate regnum ampliavit. Per ordinem deinde successionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam fratris ejus * Menelai filium pervenit. Hic quoq; insignis industria, & omnibus imperatoriis virtutibus instructis fuit: qui ex Eurydice tres filios sustulit, Alexandrum, Perdicam & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem, & filiam Euryonem. Ex Cygæa autem Archelaum, * Archideum, Menc-

Alexandri factum in legatos Persas.

* Malo pertaturum, vel temperaturum.

Filiæ non erat Cygæa. Xerxes in Alexandrum liberalitas.

* Archelai, Eusebius.

* Arideum, Iegunt Eusseb. & Oros.

Menelaum, qui cum Illyriis, deinde cum Olynthiis gravia bella gessit. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnúmque adultero tradendum susceperat, occupatus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Eurydices scelus.

Functus itaq; tot periculis, senex decessit, regno maximo ex filiis Alexandro tradito. Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyriis pacta mercede, & Philippo fratre dato obside, redemit. Philippus obses his datus. Thebanis.

Interjecto quoque tempore per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconcilat quæ res Philippo maxima incrementa egregiæ indolis dedit. Siquidem triennio Thebes obses habitus, primo pueritiæ rudimenta, in urbe severitatis antiquæ, & in domo Epaminondæ, summi Philosophi & Imperatoris, deposuit. Nec multò post Alexander insidiis Eurydices matris appetitus occumbit, cui Amyntas in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Exemplum crudelitatis et impietatis matertæ erga liberos. Epiphonema.

Frater quoque ejus Perdica pari insidiarum fraude decipitur. Indignum prorsus, libidinis causa liberos à matre vita privatos, quam scelerum suorum suppliciis liberorum contemplatio vindicaverat. Perdicæ hæc indignior cædes videbatur, quod ei apud matrem misericodiam, nec parvulus quidem filius conciliaverat. Itaq; Philippus diu non se regem, sed tutorem pupilli egit. Philippi post adeptum imperium bella.

At ubi graviora bella imminebant, serúmque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à populo, regnum suscepit. Ut est ingressus imperium, magna de illo spes omnibus fuit, & propter vetera Macedoniæ fata, quæ cecinerant, uno ex Amyntæ filiis regnante florentissimum fore Macedoniæ statum; cui spei scelus matris hunc residuum fecerat. Principio regni cùm hinc cædes fratrum indignè peremptorum, inde hostium multitudo: hinc insidiarum metus, inde inopia continui belli & exhausti regni immaturã ætatem tyronis urgeret, belláque, veluti conspiratione quadam, ab opprimendam Macedoniam,

am multarum gentium ex diversis locis uno tempore confluebant, quoniam omnibus par esse non poterat, dispensanda ratus, alia interposita pactione componit, alia redimit facillimis quibusq; aggressis: quorum victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemptum sibi hostium demeret. Primùm illi cum Athenien-

Primum bellum Philippi cum Athenien-sibus.

sibus certamen fuit: quibus per insidias victis metu belli gravioris, cùm interficere omnes posset, incolumes sine pretio dimisit. Post * hæc bello in Illyrios translato, multa millia hostium cædit. Urbem nobilissimam Larissam capit, hinc Thessaliam, non prædæ cupiditate, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minus quàm bellum metuentem, improvisus expugnat: unumq; corpus equitum, pedestriúmq; copiarum invicti exercitus fecit. Quibus rebus feliciter provenientibus, Olympiada * Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias fratre patruele, * altore virginis, * Arysba rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troadam in matrimonium habebat, quæ causa illi exitii, malorúmq; omnium fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi acquisituram se sperat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio consenuit. His ita gestis, Philippus jam non contentus summovere bella, ultrò etiam quietos lacessit. Cùm Methonam urbem oppugnaret, in prætereuntem de muris sagitta jacta, dextrum oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum, nec iracundior adversus hostes factus est, adeò ut interjectis diebus, pacem deprecantibus dederit: nec moderatus tantùm, verum etiam mitis adversum victos fuerit.

* Eurydicen habet Orosius.
* Tutore.
* Arymba.

Exemplum moderationis in Philippo.

JUSTINI LIBER VIII.

Concordia parvæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur.

GRæciæ civitates dum imperare singulæ cupiũt, imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, ab omnibus victæ periere. Quid singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt.

Siqui-

Siquidem Philippus rex Macedonæ, veluti è specula quadam, libertati omnium insidiatus, dum contentiones civitatum alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresque subire regiam servitutem coëgit. Causa & origo hujus mali Thebani fuere. Qui cum rerũ potirentur, secundam fortunam imbecillo animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenses, quasi parva supplicia cædibus & rapinis luissent, apud commune Greciæ concilium superbè accusaverunt. Lacedæmoniis crimini datum, quòd arcem Thebanam induciarũ tempore occupassent. Phocensibus, quod Bœotiam depopulati essent, prorsus quasi post arma & bellum, locum legibus reliquissent. Cùm judicium arbitrio victorum exerceretur, tãtâ pecuniâ damnantur quantâ exolvi non posset. Igitur Phocenses quum agris, liberis, conjugibusq; privarentur, (desperatis rebus) Philomelo quodam duce, velut deo irascentes, templum ipsum Apollinis Delphis occupavere. Inde auro, & pecunia divites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. Factúmque Phocensium, tametsi omnes execrarentur, propter sacrilegium, plus tamen invidiæ Thebanis, à quibus ad hanc necessitatem compulsi fuerant, quam ipsis intulit. Itaq; auxilia his & ab Atheniensibus, & à Lacedæmoniis missa. Prima igitur congressione *Philomelus Thebanos castris exuit. Sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit, & sacrilegii pœnas impio sanguine luit. In hujus locum dux * Oenomanus creatur. Adversus quem Thebani Thessaliq; non ex civibus suis, ne victoris potentiam ferre non possent, sed Philippum Macedoniæ regem, ducem eligunt, & externæ dominationi, quam in suis timuerunt, spontè succedunt. Igitus Philippus quasi sacrilegi non Thebanorum ultor esset, omnes milites Coronas laureas sumere jubet, atq; ita veluti de duce, in Prælium pergit. Phocenses insignibus dei conspectis, conscientia delictorum territi, abjectis armis fugam capessunt, pœnásq; violatæ religionis & cædibus suis pendunt.

Vide Diodorum ind Philippo.

*Philomenus

* Onomarchus, quidam Oenomaius. Stultum et imprudens Thebanorum consilium in eligendo externo duce

Philippi consilium de laureis coronis. Impictas punit.

dunt. Incredibile quantam ea res apud omnes nationes Philippo gloriam dedit. Illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum: quod orbis viribus expiari debuit, solum, qui piacula exigeret, extitisse dignum. Itaque diis proximus habetur, per quem deorum majestas vindicata sit. Sed Athenienses audito bell eventu, ne in Græciam Philippus transiret, angustias Thermopylarum pari ratione, sicut antèà advenientibus Persis, occupavere: sed nequaquam simili aut virtute, aut causa. Siquidem tum pro libertate Græciæ, nunc pro sacrilegio publico: tunc à rapina hostium templa vindicaturi, nunc adversus vindices templorum raptores defensuri: agúntque se propugnatores sceleris, cujus turpe erat alios vindices fuisse: immemores prorsus, quòd in dubiis rebus suis, illo Deo, etiam consiliorum autore, usi fuerant: quòd illo duce tot bella victores inierant, tot urbes auspicatò condiderant, tantum imperium terra mariq; qnæsierant: quod nihil sine majestate numinis ejus aut privatæ unquam, aut publicæ rei gesserant. Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pulcherimis legibus institutisq; formata, ut quid undè posthac succensere jure barbaris possint, non haberent. Sed nec Philippus melioris fidei adversus socios fuit: quippe veluti timens, ne ab hostibus sacrilegii scelere vinceretur, civitates quarum paulò antè dux fuerat quæ sub auspiciis ejus militaverunt, quæ gratulatæ illi sibiq; victoriam nactæ fuerant, hostiliter occupatas diripuit. Conjuges liberósq; omnium sub corona vendit, non deorum immortalium templis non ædibus sacris, non diis penatibus publicis privatisq; ad quos paulò antè ingressus hospitaliter fuerat, pepercit, prorsus ut non tam sacrilegii ultor extitisse, quàm sacrilegiorum licentiam quæsisse videretur. Inde veluti rebus egregiè gestis, in Cappadociam trajicit, ubi bello pari perfidia gesto, captisq; per dolum & occisis finitimis regibus, universam provinciam imperio Macedoniæ adjungit. Deinde ad abolendam invidiæ

Athenienses Thermopylas occupant.

Siphonem.

Perfidiæ et impietatis exemplum in Philippo. Hæc egit. an. 25. tunquam gratus diis. Oros.

vidiæ famam, qua insignis præter cæteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentissimas civitates, & phana ac templa, qui opinioné sererent, regem Philippũ magna pecunia locare, & muros per civitates & phana & templa facienda, & ut per præcones susceptores solicitarentur. Quod cùm in Macedoniã venisset, variis dilationibus frustrati vim regiæ majestatis timẽtes, taciti proficiscebantur: Post hæc Olynthios aggreditur. Receperant enim per misericordiam post cædem unius, duos fratres ejus, quos Philippus ex noverca genitos, veluti participes regni, interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam & nobilem exscindit, & fratres olim destinata supplicio tradit, prædáq; ingenti pariter & parricidii voto fruitur. Inde, quasi omnia, quæ agitasset * animo, ei licerent, auraria in Thessalia, argenti metalla in Thracia occupat. Et ne quod jus vel fas inviolatũ prætermitteretur, piraticam quoq; exercere instituit. His itaq; gestis, fortè evenit, ut eum fratres duo reges Thraciæ, non contemplatione injustitiæ ejus, sed invicem metuentes, ne alterius viribus accederet, disceptationum suarum judicem eligerent. Sed Philippus more ingenii sui, ad judicium, veluti ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu supervenit, regno utrumque non judicis more, sed fraude latronis ac scelere spoliavit. Dum hæc aguntur, legati Athenienſium petentes pacem ad eum venerunt. Quibus auditis, & ipse legatos Athenas cum pacis conditionibus misit, ibiq; ex commodo utrorumq; pax facta. Ex cæteris quoq; Græciæ civitatibus non pacis amore, sed belli metu legationes venere. Siquidem crudescente ira, * Thessali, Bœotiique orant, ut professum adversus Phocenses ducem Græciæ exhibeat, tanto odio Phocensium ardentes, ut obliti eladium suarum, perire ipsi, quàm non perdere eos præoptarent, expertamque Philippi crudelitatem pati quàm parcere hostibus suis mallent. Contra Phocensium legati adhibitis Lacedæmoniis & Athenisibus, bellum

Veterator in exemplum.

Bellum Olynthiacum.

* Omine.

Philippi injustitia.

Etiam vide spoliatos Oros. scribit.

* Thebani Legati Phocensium. Epiphonema a rei magnitudine.

bellum deprecabantur: cujus ab eo dilationem ter jam emerant. Fœdum prorsus miserandúmq; spectaculum, Græciam etiam nunc & viribus, & dignitate orbis terrarum principem, regum certè gentiúmque semper victricem, & multarum adhuc urbium dominam, alienis excubare sedibus, aut rogantem bellum, aut deprecantem in alterius ope omnem spem posuisse: orbis terrarum vindices eousque discordia sua, civilibúsq; bellis redactos, ut adulentur ultro sordidam paulò antè clientelæ suæ partem: & hoc potissimum facere Thebanos Lacedæmonioisque, anteà inter se * imperii, nunc Græciæ imperantis æmulos. Philippus inter hæc, vindicatione gloriæ suæ tantarum urbium fastigium agitat, atque utros potius dignetur, æstimat. Secretò igitur auditis utriúsq; legationibus, his veniam belli pollicetur, jurejurando adactis, responsum nemini prodituros: illis contrà venturum se, auxiliúmq; laturum. Utrosq; vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato responso, securis omnibus, Thermopylarum angustias occupat. Tunc primum Phocenses, se captos fraude Philippi animadvertentes, trepidi ad arma confugiunt. Sed neq; spatium erat instruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia, & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur necessitate, pacta salute, se dedunt. Sed pactio ejus fidei fuit cujus antea fuerat deprecati belli promissio. Igitur cæduntur passim rapiunturque; non liberi parentibus, non conjuges maritis, non Deorum simulacra templis suis relinquúntur. Unum tantùm miseris solatium fuit, quòd cùm Philippus portione prædæ socios fraudasset, nihil rerum suarum apud inimicos viderunt. Reversus in regnum, ut pecora pastores nunc in hybernos, nunc in æstivos saltus trajiciunt, sic ille populos & urbes: ut illi vel replenda, vel derelinquenda quæq; loca videbantur, ad libidinem suam transfert. Miseranda ubiq; facies, & excidio similis erat. Non quidem pavor ille hostilis, nec discursus per urbem militum erat, non tumultus

* Imperium agitasse.

Philip. fraus et perfidia.

Phocensium calamitas.

multus armorum, non bonorum, aut hominum rapina : γράμμ.
sed tacitus mœror & luctus, verentibus ne ipsæ lacrymæ pro contumacia haberentur. Crescit dissimulatione ipsa dolor, hoc altius dimissus, quò minus proferi licet. Nunc sepulchra majorum, nunc veteres penates, nunc tecta in quibus geniti erant, in quibúsq; genuerant, considerabant : miserantes nunc vicem suam, Πάθος.
quòd in eam diem vixissent : nunc filiorum, quòd non post eam diem nati essent. Alios populos in finibus ipsis hostibus opponit, alios in extremis regni terminis statuit, quosdam bello captos in supplementis urbium dividit. Atque ita ex multis gentibus nationibúsque unum regnum populúmque constituit. Compositis Exemplum impietatis erga cognatos.
ordinatísque Macedoniæ rebus, Dardanos, cæterósque finitimos, fraude captos expugnat. Sed nec à proximis manus abstinet. Siquidem Arymbam regem Epyri uxori suæ Olympiadi arctissima cognatione junctum, pellere regno statuit : atque Alexandrum privignum ejus, uxoris Olympiadis fratrem puerum honestæ pulchritudinis, in Macedoniam, nomine sororis, accersit, omníque studio solicitatum, in spem regni, simulato amore, ad stupri consuetudinem perpulit, majora in eo obsequia habiturus, sive conscientiæ pudore, sive regni beneficio. Igitur cùm ad viginti annos pervenisset, In mercedem perpetrati stupri. Orosius.
ereptum Arymbæ regnum puero admodum tradit, sceleris in utroque. Nam nec in eo jus cognationis servavit, cui ademit regnum; & cum cui dedit, impudicum fecit antè, quàm regem.

JUSTINI LIBER IX.

IN Græciam Philippus cùm venisset, solicitatus paucarum civitatum direptione, & præda modicarum urbium, quantæ opes universarum essent, animo prospiciens, bellum toti Græciæ inferre statuit. Ad cujus * Constantinopolis deinde dicta. Orosius.
molumentum egregiè pertinere ratus, si sibi * Bizantium, nobilem & maritimam urbem receptaculum terræ marique copiis suis futurum, in potestatem redegisset,

gisset. Eandem claudentem sibi portas obsidione cinxit. Hæc namque urbs condita primò à Pausania rege Spartanorum, & per 7. annos possessa fuit: Deinde, variante victoria, nunc Lacedæmoniorum, nunc Atheniensium juris habita est. Quæ incerta possessio effecit, ut nemine quasi suam auxiliis juvante libertatem constantius tueretur. Igitur Philippus longa obsidionis mora exhaustus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. Captis itaque centum septuaginta navibus mercium, & distractis, anhelantem inopiam paululum recreavit. Deinde, ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonensium urbes expugnat. Filium Alexandrum, decem & octo annos natum, ut sub militia patris tyrocinii rudimenta deponeret, ad se accersit. In Scythiam quoque prædandi causa profectus est, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus. Erat eo tempore rex Scytharum * Marthæas, qui cùm bello Istrianorum premeretur, auxilium à Philippo per Apolloniensem petit, in successione eum regni Scythiæ adoptaturus: cùm interim Istrianorum rex decedens & metu belli & auxiliorum necessitate Scythas solvit. Itáq; Marthæas remissis Macedonibus renuntiari Philippo jubet, neque auxilium ejus se petisse, neq; adoptionem mandasse. Nam neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent: neque hæredem sibi incolumi filio deesse. His auditis Philippus legatos ad Matthæam mittit, impensæ obsidionis portionem petentes, ne inopia bellum deserere cogatur. Quòd eò promptius eum facere debere, quòd missis à se in auxilium ejus militibus, ne sumptum quidem viæ, nec modò officii pretia dederit. Marthæas inclementiam cœli & terræ sterilitatem causatus, quæ non patrimoniis ditet Scythas, sed vix alimenta exhibeat, respondit: Nullas sibi opes esse, qnibus tantum regem expleat & turpius putaret, parvo defungi, quàm totum al-

Piraticam exercet Philippus.

Prima Alexandri militia.

* Etæas Orosius legit.

Marthæas Scytharum rex.

Scythici belli causa et origo.

nuere

nuere: Scythas autem virtute animi, & duritia corporis, non opibus censeri. Quibus derisus Philippus, soluta obsidione Byzantii bella aggreditur, præmissis legatis, quò securiores faceret, qui nuntient Matharæ, dum Byzantium obsidet, vovisse statuam Herculi: ad quam in ostio Istri ponendam se venire, pactum accessuri ad religionem dei potens, amicus ipse Scythis venturus. Ille, si voto fungi velit, statuam sibi mitti jubet, non modò ut ponatur, verum etiam ut inviolata maneat, pollicetur. Exercitum autem fines ingredi, negat se passurum. Ac si invitis Scythis statuam ponat, eo digresso, sublaturum, versurúmque æs statuæ in aculeos sagittarum. His utrinq; irritatis animis prælium committitur. Quum virtute, & * numero præstarent Scythæ, astutia Philippi vincuntur. Viginti millia puerorum ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium æquarum ad genus faciendum in Macedoniam missa. Sed revertenti a Scythia, Tribali Philippo occurrunt: negant se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc furgium, & mox prælium: in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cum omnes, occisum putarent, præda amissa est. Ita Scythica velut devota spolia penè luctuosa Macedonibus fuere. Ubi verò ex vulnere primùm convaluit, diu dissimulatum bellum Athenienſibus infert. Quorum causa Thebani se junxere, ne victis metuentes Athenienſibus, veluti victum incendium belli ad se transiret. Facta igitur inter duas paulò antè infestissimas civitates societate, legationibus Græciam fariant, communem hostem putant communibus viribus summovendum: Neque enim cessaturum Philippum, si prosperè prima succesſerint, nisi omnem Græciam domuerit. Motæ quædam civitates Athenienſibus se jungunt: quasdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commisso, cùm Athenienſes longè

Victoria

* Animo. cytha per bella fœminis uti malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddunt. Plin. lib. 8. Præ lium cum Tribali.

Bellum Athenienſibus cum Philippo illatum de quo Diodorus.

majore militum numero præstarent, assiduis bellis indurata virtute Macedonum vincuntur, non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere. Quippe adversis vulneribus omnes loca quæ tuenda à ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. Hic dies universæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finiit. Hujus victoriæ callidè dissimulata lætitia est. Deniq; non solita sacra Philippus illa die fecit, non in convivio risit, non ludos inter epulas adhibuit, non coronas aut unguenta sumsit; & quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem nemo sentiret. Sed nec regem se Græciæ, sed ducem appellari jussit. Atq; ita inter tacitam lætitiam, & dolorem hostium temperavit, ut neque apud suos exultasse, neque apud victos insultasse videretur. Atheniensibus, quos passus infestissimos fuerat, & captivos gratis remisit, & bello consumptorum corpora sepulturæ reddidit, reliquiásque funerum, ut ad sepulchra majorum deferrent, ultrò hortatus est. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his, amicitiámque jungeret, Athenas misit. Thebanorum porrò non solùm captivos, verum etiam interfectorum sepulturam vendidit. Principes civitatis, alios securi percussit, alios in exilium redegit, bonáq; omnium occupavit: * pulsos deinde per injuriam in patriam restituit. Ex horum numero 300. exules judices, rectorésq; civitati dedit. Apud quos cum potentissimi quique rei ejus ipsius criminis postularentur, quòd per injuriam se in exilium egissent, hujus constantiæ fuerunt, ut omnes se autores faterentur, meliúsque cum republica actum cùm damnati essent, quàm cùm restituti, contenderent. Mira prorsus audacia: de judicibus vitæ necísq; suæ, quemadmodum possunt, sententiam fuerunt, contemnunque absolutionem, quam dare inimici possunt. Et quoniam rebus nequeunt ulcisci, verbis usurpant libertatem. Compositis in Græcia rebus, Philippus omnium civitatum legatos ad formandum rerum præsentium statum

Philippi moderatio.

Hoc erat a mortuo tributum exigere.

* Pulsos a civibus in patriam restituit. legit Orosius. Liberi dicti exemplum.

B. Iphonema.

Conventus Corinthi in Corintho.

statum, evocari Corinthum jubet. Ibi pacis legem universæ Græciæ pro meritis singularum civitatum statuit, consiliúmque omnium veluti unum senatum ex omnibus elegit. Soli Lacedæmonii & legem, & regem contempserunt, servitutem, non pacem rati, quæ non ipsis civitatibus conveniret, * sed à victore ferrentur. Auxilia deinde singularum civitatum describuntur, sive adjuvandus ea manu rex, oppugnante aliquo foret, seu duce illo bellum inferendum: Neq; enim dubium erat, imperium Persarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere, & equitum quindecim millia. Extra hanc summam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris tres duces in Asiam Persarum viris præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cujus sororem nuper, expulsa Alexandri matre Olympiade propter stupri suspicionem, in matrimonium acceperat. Intera dum auxilia à Græcia coëunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, apparatibus insignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum Philippus cùm suis custodibus, medius inter duos Alexandros, filium generúmq; * concederet, Pausanias nobilis ex Macedonibus, nemini suspectus adolescens, occupatum angustiis Philippum in transitu obtruncat: diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic Pausanias primis pubertatis annis stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat: cujus indignati hæc etiam fœditas accesserat. Nam perductum in convivio, solutúmq; mero Attalus, non suæ tantùm, verùm & convivarum libidini, velut scortum vile subjecerat, ludibriúmq; omnium inter coæquales reddiderat. Hanc rem ægrè ferens Pausanias, querelam Philippo sæpè detulerat. Cùm variis frustrationibus non sine risu deferretur, & honoratum insuper ducatu adversarium

* Quid si legas, pro Apparatus bellicus in Persas.

Olympias ob stupri suspicionem pulsa.

* Concederet. Philippus obtruncatur. Philippus trucidatur a Pausania satellite, ob Attali libidinem non punitam. Diodorus 9. paulo aliter narrat.

versarium cerneret, iram in ipsum Philippum vertit, ultionémque, quam adversario non poterat, ab iniquo judice exegit. Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre Alexandri fuisse, nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitisse. Quippe non minus Olympiadem, repudium, & prælatam sibi Cleopatram, quàm stuprum Pausaniam doluisse. Alexandrum quoq; regni æmulum fratrem ex noverca susceptum timuisse, eóq; actum, ut in convivio antea primum cum Attalo, mox cum ipso patre jurgaret, adeò ut etiam stricto gladio eum Philippus consectatus sit, ægreq; à filii cæde amicorum precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad avunculum se in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat, vixque revocatus mitigatus est patri, precibusq; cognatorum ægrè reditui compulsus. Olympias quoq; fratrē suum Alexandrum, Epiri regem in bellū subornabat, perviciſſérq; ni filiæ nuptiis pater generum occupasset. His stimulis iratum * utrique Pausaniam de impunitate stupri sui querentem, ad tantum facinus impulisse creduntur. Olympias certè fugienti percussori, equos quoque præparatos habuit. Ipsa deinde audita regis nece, cùm titulo officii ad exequias eadem nocte cucurrisset, in cruce pendentis Pausaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imponit; quòd nemo alius audere, nisi hæc, superstite Philippi filio, potuisset. Pauces deinde post dies, refixum corpus interfectoris super reliquias cremavit, & tumulum ei eodem fecit in loco, parentariq; eidem quotannis, incusa populo superstitione, curavit. Post hæc Cleopatram, à qua pulsa Philippi matrimonio fuerat, in gremio ejus prius filia interfecta, finire vitam suspendio coëgit; spectaculóq; pendentis ultione potita est, ad quam per parricidium festinaverat. Noviſſimè gladium illum, quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtalis consecravit. Hoc enim nomen antè Olympiadis parvulæ fuit. Quæ omnia ita palàm facta sunt, ut timuisse videatur, ne facinus

Alexander eum matre suspectus de parricidio.

Plut. in Alexandro.

* Vtique.

Olympiadis crudelitas.

ab ea commissam, non probaretur. Decessit Philippus 40. & 7. annorum, cùm annis 25. regnasset. Genuit ex Laryssæa saltatrice filium Aridæi, qui post Alexandrum regnavit. Habuit & multos alios filios ex variis matrimoniis, regio more, susceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorum, quàm conviviorum apparatibus studiosior, cui maximæ opes erant instrumenta bellorum; divitiarum quæstu, quàm custodia solertior. Itaq; inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ, nulla apud eum turpis ratio vincendi, blandus pariter, & in gratia offensam simulare; insidiosus alioquin: qui plura promitteret, quàm præstaret: in seria & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio acuminis & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus. Huic Alexander successit, & virtute & vitiis patre major. Itaque vincendi ratio utriq; diversa: Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat: Deceptis ille gaudere hostibus, hic palàm fusis: Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare plerunque & vincere; hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini nimis uterque avidus, sed ebrietatis diversa vitia. Patri mos erat & de convivio in hostem procurrere, manum conserere, periculis se temerè offerre: Alexander non in hostem, sed in suos sæviebat. Quamobrem Philippum sæpe vulneratum prælia remisere: hic amicorum interfector convivio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater mallet, hic metui. Literarum cultus utrique similis. Solertiæ pater majoris, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honestior: ille nec sociis abstinebat.

Quo tempore decesserit, et quamdiu regnavit Philippus.

Philippi mores et ingenium.

Ejusdem eloquentia.

Comparatio Philippi et Alexandri.

Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperii fundamenta pater * fecit, operis totius gloriam filius consummavit.

* Jecit.

JUSTINI LIBER X.

Quarum 160. habuit Plotagente Dario annum 30. Paternæ indulgentiæ exemplum. Consilia interficiendi patris Ochum agitasse per Atossam, scribit, Plut.

ARtaxerxi regi Persarum ex pellicibus 115. filii fuere, sed tres tantùm justo matrimonio suscepti, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Persarū, apud quos rex non nisi morte mutatur, per indulgentiam pater regem vivus fecit, nihil sibi ablatum existimans, quod in filium contulisset, sinceramq; gaudium ex procreatione capturum, si insignia majestatis suæ vivus in filio conspexisset. Sed Darius post nova paternæ pietatis exempla, interficiendi patris consilium cepit. Sceleratus fuisset, si solus parricidium cogitasset; tanto sceleratior, quòd in societatem facinoris assumptos quinquaginta fatres fecit parricidas. Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo non solum sociari, verum etium fileri parricidium potuit, ut ex 50. liberis nemo inventus sit, quem aut paterna majestas, aut veneratio senis, aut indulgentia patris, à tanta immanitate revocaret. Adeòne vile paternum nomen, apud tot numero filios fuit, ut quorū præsidio tutus etiam adversus hostes esse debuerat, eorum insidiis circumventus, tutior ab hostibus, quàm à filiis fuerit? Causa parricidii sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello, cujus mentio suprà habita est, Aspasiam pellicem ejus rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem * cedere sibi sicuti regnum, Darius postulaverat; qui pro indulgentia sua in liberos, primò facturum se dixerat: mox pœnitentia ductus, ut honestè negaret, quod temerè promiserat. Solis eum sacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus juvenis, in furgia primò patris erupit, mox facta cum fratribus conjuratione, dum patri insidias parat, deprehensus cum sociis, pœnas parricidii diis paternæ majestatis

Epiphonema.

* Cedere.

Dium et Bataniæ, quam Antium vocat, perfectam Pl. scribit. Natus an. ante 94.

majestatis ultoribus dedit. Conjuges quoq; omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris extaret, interfectæ sunt. Post hæc Axtaxerxes morbo ex dolore contracto, decedit, Rex quam pater felicior. Hæreditas regni Ocho tradita, qui timens parem conjurationem, regiam cognatorum cæde & strage principum replet; nullâ, non sanguinis, non sexus, non ætatis misericordiâ permotus; scilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atq; ita veluti purificato regno, bellum Armeniis infert. In eo cum adversus provocatorem hostium Codomanus quidam cum omnium favore profligasset, hoste cæso, victoriam suis pariter, & propè amissam gloriam restituit. Ob hæc decora idem Gedomanus præficitur Armeniis. Intejecto deinde tempore post mortem Ochi regis ob memoriam pristinæ virtutis rex à populo constituitur, Darii nomine, ne quid regiæ majestatis deesset, honoratus, bellúmq; cum Alexandro Magno, diu variante fortuna, magna virtute gessit. Postremò victus ab Alexandro, & à cognatis occisus, vitam pariter cum Persarum regno finivit.

Qui cognominatus est Artaxerxes Euseb.

Codomanus ob suam virtutem Persarum rex electus in Darios dictus. Diodor. paulo aliter.

JUSTINI LIBER XI.

IN exercitu Philippi, sicuti variæ gentes erant, ita eo occiso diversi motus animorum fuere. Alii quippe injusta servitute oppressi, ad spem se libertatis erigebãt, alii tædio longinquæ militiæ, remissam sibi expeditionem gaudebant: nonnulli facem nuptiis filiæ accensam, rogo patris subditam dolebant. Amicos quoq; tam subita mutatione rerum, haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc provocatam Asiam, nunc Europam nondum-perdomitam, nunc Illyrios, & Thracas, & Dardanos, cæteráſq; babaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ. Qui omnes populi si pariter deficiant, resisti nullo modo posse. His rebus, veluti medela quædam, interventus Alexandri fuit: qui pro concione, ita vulgus omne consolatus, hortatúsq; pro tempore est, ut & metum timentibus demeret, & in spem sui omnes impel-

An. urb. condi. 26. Tumultus post Philip. à mortem in castris.

Alexandri mitis & indolis.

impelleret. Erat hic annos 20. natus: in qua ætate in moderatè de se multa pollicitus est, ut appareret plura cum experimentis reservare. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit, quo facto tantum sibi favorem omnium conciliavit, ut corpus hominis, non virtutem regis mutasse se dicerent. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: In quibus ante omnia, cædis conscios ad tumulum patris occidi jussit; soli Alexandro Lyncistarum fratri pepercit, servans in eo auspicium dignitatis suæ; nam regem eum primus salutaverat. Æmulum quoq; imperii Caranum fratrem ex noverca susceptum, interfici curavit. Inter initia multas gentes rebellantes compescuit. Orientes nonnullas seditiones extinxit. Quibus rebus erectus, tacito gradu in Græciam contendit: ubi exemplo patris Corinthum * evocatis, civitatibus dux in locum ejus substituitur. Inchoatum deindè à parte Persicum bellum aggreditur, in cujus apparatu occupato nuntiatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios ab eo ad Persas defeciisse, autorémq; ejus defectionis magna auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem oratorem extitisse, qui Macedonũ deletas omnes cum regę copias à Triballis affirmaverit, producto in concionem autore, qui in eo prælio, in quo rex ceciderat, se quoq; vulneratum diceret. Qua opinione mutatos omnium fermè civitatum animos esse, præsidia Macedonum obsideri. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate instructo, paratóq; exercitu Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos fuerat, beneficiorúmq; Philippi patris maternarque suæ cum his ab Æacidarum gente necessitudinis admonuerat. Cupidè hæc Thessali audientibus, exemplo patris dux universæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia, redditúsq; suos ei tradiderant. Sed Athenienses, sicuti primi defecerunt, in primi pœnitere cœperunt, contemptum hostis in admirationem convertentes, pueritiámque Alexandri spretam

Vitio paternæ cædis.

Caranus interficitur.

* Evocatis civit.

Demosthenes hujus defectionis autor.

Alexandri celeritas.

spretam anteà supra virtutem veterum ducum extollentes. Missis itaq; legatis bellum deprecantur. Quibus auditis & graviter increpatis, Alexander bellum remisit. Inde Thebas exercitum convertit, eadem indulgentiâ usurus, si parem pœnitentiam invenisset. Sed Thebani armis, non precibus, nec deprecatione usi sunt. Itaq; victi gravissima quæq; supplicia miserrimæ captivitatis experti sunt. Cùm in consilio de excidio urbis deliberaretur, Phocenses & Plateenses, & Thespienses & Orchomenii, Alexandri socii, victoriæq; participes, excidium urbium suarum, crudelitatemq; Thebanorũ referebant, studia in Persas non præsentia tantum, vetum etiam & vetera adversus Græciæ libertatem increpantes. Quamobrem * odium eos omnium populorum esse, vel ex eo manifestari posse, quod jurejurando se omnes obstrinxerint, ut victis Persis Thebas diruerent. Adjiciunt & scelerum priorum fabulas, quibus omnes scenas repleverant, ut non præsenti tantùm perfidia, verùm & vetere infamia invisi forent. Tunc Eleadus unus ex captivis data potestate dicendi non à rege se defecisse, quem interfectum audierint, sed à regis hæredibus: quicquid in eo sit admissum, crudelitatis, non perfidiæ culpam esse, cujus tamen jam magna se supplicia pependisse. Deleta juventute, nunc senum feminarúmq; sicuti infimum, ita innoxium restare vulgus, ipsúmq; stupris contumeliisq; ita vexatum esse, ut nihil amarius unquam sint passi; nec jam pro civibus se, qui tam pauci remãserint, orare: se pro innoxio patriæ solo, & pro urbe, quæ non viros tantùm, verum etiam deos genuerit. Privata etiam regem superstitione deprecatur, geniti apud ipsos Herculis, unde orginem gens Æacidarum trahat: actáque Thebis à patre ejus Philippo pueritia, rogat, urbi parcat, quæ majores ejus partim apud se genitos, deos adoret, partim educatos summæ majestatis reges videret. Sed potentior fuit ira, quàm preces. Itaq; urbs diruitur, agri inter victores dividuntur, captivi sub corona venduntur, quorum

Demosthenes Alexandrum puerum vocabat.

Vincuntur Thebani ab Alexandro.

* Odio. Græcorum in Thebanos odium.

Eleadæ ad Alexandrum oratio.

Excidium Thebanorum. 3. M. numero vendidit.

pretium

Pepercit tamen Pindari stirpi. Plut.

pretium non ex ementium commodo, sed ex inimicorum odio extenditur. Miseranda res Atheniensibus visa. Itaq; portas refugiis profugorum contra interdictii regis apparuêre. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione denuo bellum deprecantibus ita demum remisit, ut oratores & duces quorum fiducia toties rebellent, sibi dedãtur: paratísq; Atheniensibus, ne cogantur subire bellum, eò res deducta est, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur: qui ex continenti ad Darium profecti, non medicore momentum Persarum viribus accessere. Proficiscens ad Persicum bellum, omnes novercæ suæ cognatos, quos Philippus in excelsiorem dignitatis locum provehens, imperiis præfecerat, interfecit; sed nec suis, qui apti regno videbantur, pepercit: ne qua materia seditionis, procul se agente, in Macedonia remanerte, & regis stipendiarios conspectioris ingenii, ad comilitium secum trahit, seniores ad tutelam regni relinquit. Adunato deinde exercitu naves onerat; unde conspecta Asia, incredibili ardore mentis accensus, duodecim aras deorum in belli vota statuit. Patrimonium omne suum, quod in Macedonia, Europáq; habebat, amicis dividit, sibi Asiam sufficere præfatus Priusquam ulla navis littore excederet, hostias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Persis petitæ Græciæ ultor relictus sit; quibus longa jam satis & matura imperia contigissent, quorúmq; tempus esset vices excipere melius acturos. Sed neque exercitus ejus alia quàm regis animorum præsumptio fuit. Quippe obliti omnes conjugum, liberorúmq; & longinquæ à domo militiæ, Persicum aurum & totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant; nec belli periculorum, sed divitiarum meminerant. Cùm delati in continentem essent, primus Alexander jaculum velut in hostilem terram jecit, armatusque de navi tripudianti similis prosiluit, atque ita hostias cædit, precatus, ne se regem illæ terræ invitæ accipiant: * Inibi quoq; ad tumulos eorum, qui Trojano bello

Vide Apologum de canibus, ovibus, et lupo, apud Plut.

Alexandri in cognatos crudelitas.

Jovi, Herculi, et Minervæ sunt aræ sacratæ in ripa Pyræmi. Q. Curtius.

Hoc erat socialium ure defungi, ut d. Macrob. * In Ilio quoque.

bello ceciderant, parentavit. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea, quæ possessuri venerãt. In exercitu ejus fuere peditum 30. duo millia, equitũ quatuor millia quingenti, naves centum 82. Hac tam parva manu universum terrarum orbem utrum sit admirabilius vicerit, an aggredi ausus fuerit, incertum est; cum ad tam periculosum bellum exercitum legerit, non juvenes robostos, nec primo flore ætatis, sed veteranos, plerósque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruísque militaverant, elegit, ut non tam milites, quam magistros militiæ electos putares. Ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit, ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ reipub. videre diceres. Itaq; nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitavit, nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Contra rex Persarum Darius, fiducia virium, nil astu agere affirmans, suis occulta consilia victoriæ furtivæ non convenire, nec hostem à regni finibus arcere, sed intimum regnum accipere: gloriosius ratus repellere bellum, quàm non admittere. Prima igitur congressio in campis Adrastiis fuit. In acie Persarum sexcenta millia militum fuere, quæ non minus arte Alexandri, quàm virtute Macedonum superata, terga verterant. Magna itaq; cædes Persarum fuit. De exercitu Alexandri novem pedites, centum 20. equites cecidere, quos rex impensè ad cæterorum solatia humatos, statuis equestribus donavit, cognatísq eorum immunitates dedit. Post victoriam major pars Asiæ ad eum defecit. Gessit & plura bella cum præfectis Darii, quos jam non tam armis, quàm terrore nominis sui vicit. Dum hæc aguntur, interim indicio captivi ad eum defertur insidias ei ab Alexandro Lyncistarum genero Antipatris, qui præpositus Macedoniæ erat, parari. Ob quam causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus oriretur, in vinculis eum habuit. Post hæc *Gordin urbem petit, quæ posita est inter Phrygiam majorem,

Exercitus et militum Alexandri descriptio.

Persarum exercitus 10. millia, equitum, peditum 100. milia, ut refert Dio.

32. pedit. Desiderios, equites 150. interfectos, Q. Curtius scribit.

* Gordii.

rem & minorem: cujus urbis potiundæ non tam pro-
ter prædam cupido eum cepit, sed quòd audiverat
ea urbe in templo Jovis jugum plaustri Gordii posi-
cujus nexum si quis solvisset, eum totæ Asiæ regnatu-
antiqua oracula ceciniisse. Hujus rei causa & origo il-
fuit. Gordius cum in his regionibus bobus conduc-
araret, aves eum omnis generis circumvolare cœpe-
runt; profectus ad consulendos augures vicinæ urb-
obviam in porta habuit virginem eximiæ pulchritud-
nis; percunctatúsq; eam, quem potissimum augure-
consuleret, illa audita causa consulendi, gnara artis e-
disciplina parentum, regnum ei portendi respond-
pollicentúrq; se & matrimonii, & spei sociam. Tam pu-
chra conditio, prima regni felicitas videbatur. Po-
nuptias inter Phrygas orta seditio est. Consulentib-
de fine discordiarum, oracula responderunt, regi di-
cordiis opus esse. Iteratò quærentibus de persona reg-
jubentur eum regem observare, quem reversi primu-
in templum Jovis euntem plaustro reperissent. Obvi-
illis Gordius fuit, statímq; eum regem consalutant-
ille plaustrum, quo vehenti regnum delatum fuerat, i-
templo Jovis positum, majestati consecravit regiæ. Po-
hunc filius Mida regnavit, qui ab Orpheo sacrorum s-
lennibus initiatus, Phrygiam religionibus implevi-
quibus tutior omni vita, quàm armis fuit. Igitur Ale-
ander capta urbe, cùm in templum Jovis venisset, jug-
plaustri requisivit: quo exhibito, cùm capita loram-
torum intra nodos abscondita reperire non posset, vi-
lentius oracula usus, gladio lorumenta cædit: atq; i-
resolutis nexibus, latentia in nodis capita invenit. Ho-
illi agenti nuntiatur, Darium cum ingenti exercitu ad-
ventare. Itaq; timens angustias, magna celeritate Tau-
rum transcendit, in qua festinatione quingenta stadi-
cursus fecit. Cùm Tarsum venisset, caprus Cydni flu-
minis amœnitate, per medium urbem influentis, proje-
ctis armis, plenus pulveris ac sudoris, in præfrigidam
undam nudum se projecit. Tum repentè tantus nervo-

ejus

Gordii plaustrum.

Digressio de Gordii historia.

Mida.

Redit ad historiam.

Gordius ille nodus, abiit in proverbium.

Alexandri celeritas in occupandis Pylis, de quibus Curtius.

ejus occupavit rigor, ut intercluſa voce non ſpes modo remedii, ſed nec dilatio periculi intervenirer. Unus erat ex medicis nomine Philippus, qui ſolus remedium pulliceretur; ſed & ipſum Parmenionis pridiè à Cappadocia miſſæ epiſtolæ ſuſpectum faciebant, qui gnarus infirmitatis Alexandri, ſcripſerat, à Philippo medico ut caveret: Nam corruptum illum à Dario ingenti pecunia eſſe. Tutius tamen eſt ratus, dubiæ ſe fidei medici credere, quàm indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo, epiſtolas medico tradidit, atq, ita inter bibendum oculis in vultum legentis intendit. Ut ſecurum conſpexit, lætior factus eſt, ſanitatémq; quarta die recepit. Igitur Darius cum 300 millibus peditum, & cétum millibus equitum in aciem procedit. Movebat hæc multitudo hoſtium, reſpectu paucitatis ſuæ, Alexandrum; ſed interdum reputabat quãtas res cum iſta paucitate geſſiſſet, quantóſque populos fudiſſet. Itaq; cum ſpes metum vinceret, periculoſius differre bellum ratus, ne deſperatio ſuis creſceret, circumvectos ſuos, ſingulas gentes diverſa oratione alloquitur. Illyrios & Thracas opum ac divitiarum oſtentatione, Græcos veterum bellorum memoriâ, æterníque cum Perſis odii accendebat. Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Aſiæ expetitæ, nec inventas illis toto orbe pares vires gloriatur. Cæterum & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atque inter hæc identidem conſiſtere aciem jubet, ut hac mora conſuescant oculis turbam hoſtium ſuſtinere. Nec Darii ſegnis opera in ordinanda acie fuit. Quippe omiſſis ducum officiis ipſe omnia circumire, ſingulos hortari, veteris gloriæ Perſarum, imperiique perpetuæ à diis immortalibus dotæ poſſeſſionis admonere. Poſt hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo uterque rex vulneratur: tandiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Perſarum ſecuta eſt. Cæſa ſunt peditum unum & ſexaginta millia, equitum decem millia, capta quadraginta millia.

* Ignitus.

Darii copiæ ad Iſſum.

Oratio Alexandri ad milites.

Alexandri dextrum femur leviter perſtrictum. Q. Curt.

Ex

Matri Darii nomen Sysigambi fuit.

Ex Macedonibus cecidere pedestres 130. equites 150 in castris Persarum multum auri, cæterarúmq; opum inventum. Inter captivos castrorum, mater, & uxor eadémq; soror, & filiæ duæ Darii fuere. Ad quas visendas hortandásq; cùm Alexander venisset, conspectis armatis invicem se complexæ, velut statim morituræ complorationem ediderunt. Provolutæ deinde genibus Alexandri, non * vitam, sed ut Darii corpus sepeliant, dilatione mortis deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium vivere dixit, & timentibus mortis metum dimisit; eásque haberi & salutari ut reginas, præcepit. Filias quoq; non sordidius dignitate patris sperare matrimonium jussit. Post hæc opes Darii, divitiarúmq; apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primùm luxuriosa convivia, & magnificentiam epularum sectari, tunc * Marsinem captivam diligere, propter formæ pulchitudinem, cœpit, à qua posteà susceptum puerum Herculem vocavit. Memor tamen aduc Darium vivere, Parmenionem ad occupandam Persicam classem, aliósq; amicos ad recipiendas Asiæ civitates misit; quæ statim, audita fama victoriæ ipsius, Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se, in potestatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur: ubi obvios cum infulis multos reges Orientis habuit. Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit, aliis regnum ademit, suffectis in loco eorum novis regibus. Insignis præter cæteros fuit * Abartomius, rex ab Alexandro Sidoniæ constitutus. Quem Alexander, cum operam ablocare ad puteos exhauriendos, hortósq; irrigandos solitus esset, miserè vitam * exhibentem regem fecerat, spretis nobilibus, ne generis id, non dantis, beneficium putarent. Tyriorum civitas, cùm coronam auream magni ponderis per legatos in titulū gratulationis Alexandro misisset, gratè munere accepto, Tyrum se ire velle ad vota Herculi reddenda, dixit. Cùm legati rectius id

* Mortem.

Clementiæ et moderationis exemplum in Alexandro.

* Barsenim.

Quæ circa Hierosolymam gesserit Alexander, refert Iosephus.

* Abdolominus.

* Exigentem.

cum

cum in Tyro vetere, & antiquiore templo facturum dicerent, inde deprecantes ejus introitum, ita exarsit, ut urbi excidium minaretur: confestimq; exercitu insulæ applicato, non minus animosis Tyriis fiducia Carthaginensium, bello excipitur. Augebat enim Tyriis animos Didonis exemplum, quæ Carthagine condita, tertiam partem orbis quæsisset, turpe ducentes si feminis suis plus animi fuisset in imperio quærendo, quàm sibi in tuenda libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem, & accersitis mox auxiliis, non magno post tempore per proditionem capiuntur. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciámq; sine certamine recipit. Ad Jovem deinde Hammonem pergit, consulturus & de eventu futurorum, & de origine sua. Namq; mater ejus Olympias confessa viro suo Philippo fuerat, Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magnitudinis concepisse. Deniq; Philippus ultimo propè vitæ suæ tempore filium suum non esse palam prædicaverat: qua ex causa Olympiada, velut stupri compertam, repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens originem divinitatis acquirere, simul & matrem infamia liberare, per præmissos subornat Antistites, ut Hammonis filium salutent. Ille lætus dei adoptione, hoc se patre censeri jubet. Rogat deinde, an omnes interfectores patris sui sit ultus: respondent patrem ejus nec posse interfici, nec mori; regis Philippi péractam plenè ultionem esse. Tertiam interrogationem poscenti, victoriam omnium bellorum, possessionémq; terrarum dari respondent. Comitibus quoque suis responsum, ut Alexandrum pro Deo, non pro rege colerent. Hinc illi aucta insolentia, miruſq; animo inerevit tumor, exempta comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonium institutis didicerat. Reversus ab Hammone * Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput esse Ægypti jubet. Darius cùm Babyloniam profugisset, per epistolas Alexandrum deprecatur, redimendarum sibi captivarum potestatem faciat,

Erat hæc extra urbem in sede quam Palætyron vocant. Qu. Curt. l. 4.

Septimo post mense, quam cœpta oppugnari. Quint. Curt.

Alexander Jovis filius appellatur.

Nam Iliadem, una cum pogione, semper sub pulvinar habebat. Plut.

* Inter paludem et mare, Q. Curtius.

inque eam rem magnam pecuniam pollicetur. Sed Alexander in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam petit. Interjecto tempore aliæ epistolæ Darii Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimonium & regni portio offertur. Sed Alexander sua sibi dari rescripsit, jussitque supplicem venire, & regni arbitria victori permittere. Tum spe pacis amissa, bellum Darius reparat 400. millibus peditum, & centum millibus equitum obviam vadit Alexandro. In itinere nuntiatur uxorem ejus ex collisione objecti partus decessisse, ejusq; mortem illacrymatum Alexandrum, exequiásq; benignè prosecutum, idq; eum non amoris, sed humanitatis causa fecisse. Nam semel eam tantùm Alexandro visam esse, cùm matrem parvulásq; filias ejus frequenter consolaretur. Tunc Darius se ratus verè victum, cùm post tot prælia & beneficiis ab hoste superaretur, gratúmq; sibi esse, si vincere nequeat quod à tali potissimùm vinceretur: scribit itaq; & tertias epistolas, & gratias agit, quòd nihil in suos hostile fecerit. Offert deinde majorem partem regni usq; ad flumen Euphratem, & alteram filiam uxorem, pro reliquis captivis triginta millia talentorum. Ad hoc Alexander gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse respondit, nec à se quicquam factum in hostis adulationem, nec quòd in dubios belli exitus, aut in leges pacis sibi lenocinia quæreret: sed animi magnitudine, qua didicerit adversus vires hostium, non adversus calamitates contendere: pollicetúrq; se præstaturum ea Dario, si secundus sibi, non par haberi velit. Cæterum neque mundum posse duobus solibus regi, neque orbem summa duo regna salvo statu terrarum habere. Proinde aut deditionem eadem die, aut in posteram aciem paret, & nec pollicetur sibi aliam quam sit expertus victoriam. Postera die aciem producunt, cùm repente ante prælium confectum curis Alexandrum somnus arripuit. Cùm ad pugnam solus rex deesset, à Parmenione ægrè excitatus quæren-

Alexandri humanitas.

Ob hoc enim quis non velit esse mori?

Alexandri magnanimitas.

Solibus duobus mundum regi non posse. Alexandri somnus.

quærentibus somni causas omnibus inter pericula, cùm etiam in otio semper parcior fuerit, magno se metu liberatum ait, somnúmq; sibi à repentina securitate datum, quòd liceat cum omnibus Darii copiis confligere, veritum se longam belli moram, si Persæ exercitum divisissent. Ante prælium utraq; acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem, armorúmq; pulchritudinem mirabantur: Persæ autem à tam paucis victa suorum tot millia stupebant. Sed nec duces circumire suos singulos cessabant. Darius vix denis armatis singulos hostes, si divisio fieret, evenire dicebat. Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hostium, ne corporis magnitudine, vel coloris novitate moverentur: tantùm meminisse jubet, cùm iisdem se tertiò pugnare, nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriam cædium suarum, & tantum sanguinis de duobus præliis fusi ferrent: & quemadmodùm Dario majorem turbam hominũ esse; sic virtum sibi Hortatur spernant illam aciam auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ quam periculi sit, cùm victoria non ornamentorum decore, sed ferri virtute quæratur. Post hæc prælium committitur. Macedones in ferrum cum contemptu toties à se victi hostis ruebant; contrà Persæ mori quàm vinci præoptabant. Rarò etiam ullo prælio tantũ sanguinis fusum est. Darius cùm vinci suos videret, voluit mori & ipse; sed à proximis fugere compulsus est. Suadentibus deinde quibusdam, ut pons Cydni fluminis ad iter hostium impediendum interluderetur, neu ita saluti suæ velle consultum ait, ut tot millia sociorum hostibus objiciat, debere & aliis fugæ viam patere, quæ patuerit sibi. Alexander autem periculosissima quæque aggrediebatur: & ubi confertissimos hostes accerrimè pugnare conspexisset, eò se semper ingerebat, * periculosaq; sua esse, non militum volebat. Hoc prælio Asiæ imperium rapuit, quinto post cœptum regnum anno, cujus felicitas tanta fuit, ut

Alexandri ad suos otatio.

Alexandri virtus.

* Periculaque

post hoc nemo rebellare etiam ausus sit, patienterque Persæ post imperium tot annorum, jugum servitutis acceperunt. Donatis refectisq; militibus, 33. continuis diebus prædam cognoscit. In urbe deinde clausa 40. millia talentorum invenit. Expugnat & Persepolim caput Persici regni, urbem multis annis illustrem, refertamq; orbis terrarum spoliis, quæ interitu ejus primum apparuerunt. Inter hæc 800. admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captivitatis truncata parte corporum tulerant, rogantes, ut sicuti Græciam, se quoq; ab hostis crudelitate vindicaret. Data potestate redeundi, agros recipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quàm detestandum sui conspectum reportarent. Interea Darius in gratiam victoris à cognatis suis aureis compedibus, catenisque in vico Parthorum Tanea vincitur. Credo ita diis immortalibus vindicantibus, ut in terra eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. Alexander quoque citato cursu postera die supervenit, ibique cognovit Darium clauso vehiculo per noctem exportatum. Jusso itaq; exercitu subsequi, cum 7. millibus equitum fugientem insequitur: in itinere multa & periculosa prælia fecit. Emensus deinde multa millia passuum, cum nullum Darii indicium reperisset, respitandi equis data potestate, unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem autem adhuc invenit: qui applicito captivo cum civem ex voce cognovisset, id saltem præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus. Perferri hæc Alexandro jubet, se nullis in eum meritorum officiis maximorum illi debitorem mori, quod in matre liberisque suis regium ejus non hostilem animum expertus, feliciusque hostem, quam cognatos sortitus sit: quippe qui matri ac liberis suis ab eodem hoste vitam datam, sibi à cognatis ereptam, quibus & vitam & reg-

34. Ut Orosius; alii 40.

Miserabile spectaculum.

A Besso, et Nabarzane, ut Q. Curt. scribit.

Sordidis pellibus.

Polystrato ei nomen fuit. Plut.

Mandata Darii jam moriendi ad Alexandrum.

na dederit. Quamobrem gratiam illi eam futuram quam ipſe victor volet. Alexandro referre ſe, quam ſolam moriens poteſt gratiam, precari ſuperum & inferûm numina & regales deos, ut illi terrarum omnium victori contingat imperium, pro ſe juſtam magis quam gravem ſepulturæ veniam orare. Quod ad ultionem pertineat, jam non ſuam, ſed exempli communemque omnium regum eſſe cauſam, quam negligere, illi & indecorum eſſe, & periculoſum: quippe cum in altero juſtitiæ ejus, in altero etiam utilitatis cauſa verſetur. In quam rem unicum pignus fidei regiæ dexteram ſe ſerendam Alexandro dare. Poſthac porrecta manu expiravit. Quæ ubi Alexandro nuntiata ſunt, viſo corpore defuncti, tam indignam illo faſtigio mortem lacrymis proſecutus eſt, corpuſq; regio more ſepeliri, & reliquias ejus majorum tumulis inferri juſſit.

Ea enim fidei ſacra eſt. Plin. l. 11.

JUSTINI LIBER XII.

ALexander in perſequendo Dario, amiſſos milites magnis funerum impenſis extulit, reliquis expeditionis ejus ſociis 15 millia talentorum divifit. Equorum major pars æſtu amiſſa, inutileſque etiam, qui ſuperfuerant, facti. Pecunia omnis 154 millia talentorum ex victoria nuper congeſta, cíq; Parmenio præficitur. Dum hæc aguntur, epiſtolæ Antipatris à Macedonia redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia, Alexandri regis Epiri in Italia, bellum Zopyrionis præfectus ejus in Scythia continebatur. Quibus variè affectus, plus tamen lætitiæ cognitis moribus duorum æmulorum regum, quàm doloris amiſſi cum Zopyrione exercitus ſuſcepit. Namq; poſt profectionem Alexandri, Græcia fermè omnis in occaſionem recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, auctoritatem Lacedæmoniorum ſequuta, qui Philippi, Alexandríque pacem ſoli præverant, & leges reſpuerant. Dux hujus belli Agis, rex Lacedæmoniorum fuerat, quem motum Antipater contractis militibus, in

Motus et bella in Macedonia.

ipso ortu oppressit, * magna tamen utrinq; cædes fuit. Agis rex cum suos terga dãtes videret, dimissis satellitibus, ut Alexãdro si non felicitate par, virtute non inferior videretur, tantas strages hostium edidit, ut agmina interdum fugaret. Ad extremum etsi à multitudine victus, gloria tamen omnes vicit. Porrò Alexander rex Epiri, in Italiam à Tarentinis, auxilia adversus Brutios deprecantibus, solicitatus, ita cupidè profectus fuerat, ut in divisione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis sororis suæ filio, Oriens, & sibi Occidens forte contigisset: non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliáq; quàm ille in Asia, & in Persis habiturus. Huc accedebat, ut sicut Alexandro magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonæi Jovis urbem Pandosiam, amnemque Acherusium prædixerant. Quæ utraq; cum in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiã cupiditis elegerat. Igitur cum in Italiam venisset, primum illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognito urbis fato, brevi post tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat namq, tunc temporis urbs Appulis Brundusium, quam Ætoli secuti, fama rerum in Troja gestarum clarissimum ac nobilissimum ducem Diomedem condiderant. Sed pulsi ab Appulis consulentes oracula, responsum acceperant, locum quem reperissent, perpetuò possessuros. Hac igitur ex causa, per legatos sub belli comminatione, restitui sibi ab Appulis urbem postulaverant. Sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe sepeliunt, perpetuò ibi sedem habituros. Atque ita defuncti responso, diu urbem possederunt. Quòd cum factum cognovisset Alexander Epiri, antiquitatis fata veneratus, bello Appulorum abstinuit. Gessit & cùm Brutiis Lucanísq; bellum, multásq; urbes cepit: tum & cum Metapontinis, ac Rutilis, & Romanis fœdus amicitiámq; fecit. Sed Brutii, Lucaníq; cùm auxilia à finitimis contraxissent,

* Cecidere Lacedæmoniorum. V. M. & CCCLX. Macedonum CCC. Curt. lib. 6.

Brundusium conditum ab Aetolis.

sent, acrius bellum repetivere. Ibi rex juxta urbem Pandosiam & flumen * Acherusium, non prius fatalis loci cognito nomine, quàm occideret, interficitur; Moriénsque non in patria fuisse sibi periculosam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexerit. Corpus ejus Tyrii publicè redemptum, sepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in Italia, Zopyrion quoq; præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, * occisum se ratus, si nihil ipse gessisset, adunato 30 millium militum exercitu, Scythis bellum intulit. Cæsus cum omnibus copiis, pœnas temerè illati belli genti innoxiæ luit. Hæc cum nuntiata in Parthiam Alexãdro essent, simulato mœrore, propter Alexandri cognationem, exercitui suo triduo luctum indixit. Omnibus deinde velut Darii morte, perpetrato bello, reditũ in patriam expectantibus, conjuges & liberos suos animo jam quodammodo complectentibus, ad concionem exercitum vocat: Ibi nihil actum tot egregiis præliis ait, si incolumis Orientalis barbaries relinquatur; Nec se corpus, sed regnum Darii petisse, persequendósq; esse eos qui à regno defecerint. Hac oratione, velut ex integre incitatis militum animis, Hyrcaniam Mardósq, subegit. Ibi ei occurrit Thalestris, sive Minothæa Amazonum regia, * cum 300 milibus mulierum, 25 dierum inter infestissimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæsitura: cujus conspectus adventúsque admirationi fuit, & propter insolitum fœminis habitũ, & propter expetitum concubitum. Ob hoc * 30 diebus otio datis à rege, ut visa est uterum implesse, discessit. Post hæc Alexander habitum regum Persarum, & diadema, insolitum antea in regibus Macedonicis, velut in leges eorum quos vicerat, transiret, assumit. Quæ ne invidosius & in se uno conspicerentur, amicos, quoque suos longam vestem auream purpureámq; sumere jubet, ut luxum quoque, sicuti cultum imitaretur Persarum. Inter pellicum regiarum greges electæ pulchritudinis, nobilitatísque, noctium vices divídit. His rebus

* Acheronta. Livius 8. ab urbe cond.

* Otiosum.

Alexandri oratio ad milites qua in patriam profecturos retinet.

* Forte 300. mulieribus: ita enim in vetusto codice legitur. * XIII.

Conviviorum satietatem ludis interpolat. Curt. lib. 6.

ingentes epularum apparatus adjicit, ne jejuna & destructa luxuria videretur. Convivium quoq; juxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorsus, tantas opes amitti his moribus, non quæri solere. Inter hæc indignatio omnium totis castris erat, illum à Philippo patre tantum degeneraviſſe, ut etiam patriæ nomen eyitaret, moréſque Perſarum aſſumeret, quos propter tales mores vicerat. Sed ne ſolus vitus eorum quos armis ſubegerat, ſuccubuiſſe videretur, militibus quoque ſuis permiſit, ſi quarum captivarum conſuetudine tenerentur, ducere uxores: exiſtimans minorem in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in caſtris imaginem quandam larium, ac domeſticæ ſedis, ſimul & laborem militiæ molliorem fore dulcédine uxorum. In ſupplementa quoque militum, minus exhauriri poſſe Macedoniam, ſi veteranis patribus tyrones ſuccederent, militaturi in vallo, in qua nati eſſent: conſtantioreſq; futuri, ſi non ſolum tyrocinia, verum etiam incunabila in ipſis caſtris poſuiſſent: quæ conſuetudo in ſucceſſores quoq; Alexandri manſit. Igitur & alimenta pueris ſtatuta, & inſtrumenta armorum, equorúmque juvenibus data, & patribus pro numero filiorum præmia ſtatuta. Si quorum patres occidiſſent, nihilominus pupilli ſtipendia patrum trahebant, quorum pueritia inter varias expeditiones militia erat. Itaq; à parvula ætate periculis laboribuſq; indurati, invicti exercitus fuere: neque caſtra aliter, quam patriam, neq; pugnam aliud unquam, quam victoriam duxere. Hæc ſoboles nomen habuit Epigonorum. Parthis deinde domitis, præfectus his ſtatuitur ex nobiliſſimis Perſarum Andragoras, unde poſtea originem Parthorum reges habuerunt. Interea Alexander non regio, ſed hoſtili odio ſævire in ſuos cœpit. Maximè indignabatur carpi ſermonibus ſuorum; patrem Philippi, patriæque mores ſubvertiſſe. Propter quæ crimina, Parmenio quoq; ſenex, dignitate regi proximus, cum Philota filio de utroque priùs quæſtionibus habitis,

Andragoras à quo Perſarum reges originem ducunt.

Alexandri crudelitas.

habitis, interficiuntur. Fremere itaq; omnes universis castris cœpere, innoxii senis, filiisq; casum miserantes, interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Quæ cum nuntiata Alexandro essent, verens, ne hæc opinio etiam in Macedoniam divulgaretur, & ne victoriæ gloria sævitiæ maculâ offuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victoriarum nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere rariorem habituros occasionem, propter militiam remotiorem. Datos fasces epistolarum ad se tacitè deferri jubet: ex quibus cognito de se singulorum judicio, in unam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut consumpturus eos, aut in ultimis terris in colonias distributurus. Inde Dracas, Euergetes, Parymas, *Parpamenos, Hydaspios, cæterośq; populos, qui in radice Caucasi morabantur, subegit. Interea unus ex amicis Darii, Bessus, vinctus perducitur, qui regem non solum prodiderat, verum etiam interfecerat; quem in ultionem perfidiæ, excruciandum fratri Darii tradidit, reputans non tam hostem suum fuisse Darium quàm amicum, á quo esset occisus. Et ut his terris nomen relinqueret, urbem Alexandriam super amnem Tanaim condidit, intra diem septimum decimum muro 6. millium passuum consummato, translatis eò trium civitatum populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoq; Sogdianisq; 12. urbes condidit, distributis his, quoscunq; in exercitu seditiosos habebat. His ita gestis, solenni die amicos in convivium vocat. Ubi orta inter ebrios rerum à Philippo gestarum mentione, præferre se patri ipse, rerumq; suarum magnitudinem extollere cœlo tenus cœpit, assentante majore convivarum parte. Itaq; cum unus ex senibus Clytus, ductus fiducia amicitiæ regiæ, cujus palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretq; ejus res gestas, adeò regem offendit, ut telo à satellite rapto, eundem in convivio trucidaverit. Qua cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudemq; paternæ militiæ objectabat.

* Paropamisadas.

Exathres nomen fratris fuit. Plutar.

De supplicii genere quo Bessus affectus fuerit, varie autores scribunt.

Clytus ab Alexandro occiditur.

Impotens et immoderatus in Alexandro animus.

bat. Postquàm satiatus cæde animus quievit, & in locum iræ successit existimatio, modò personam occisi, modò causam occidendi considerans, pigere eum facti cœpit, qui paternas laudes tam iracundè accepisset, quam nec convitia debuisset: amicúmq; senem, & innoxium, à se occisum inter epulas & pocula, dolebat. Eodem igitur furore in pœnitentiam, quo pridem in iram versus, mori voluit. Primum in fletus progressus, amplecti mortuũ, vulnera tractare, & quasi audienti confiteri dementiam: arreptum telum in se vertit peregissétq; facinus, ni amici interveniissent. Mansit hæc voluntas moriendi etiam sequentibus diebus. Accesserat enim ad pœnitentiam nutricis suæ & sororis Clyti recordatio, cujus absentis eum maximè pudebat, tam fœdam illi alimentorum suorum mercedem redditam, ut in cujus manibus pueritiam egerat, huic invenis, & victor pro beneficiis funera remitteret. Reputabat deinde quantum in exercitu suo, quantum apud gentes devictas fabularum atq; invidiæ, quantum apud cæteros amicos metum & odium sui fecerit, quàm amari & triste reddiderit convivium suum: non armatus in acie, quàm in convivio sedens terribilior. Tunc Parmenio, & Philotas, tunc Amyntas consobrinus, tunc noverca fratrésq; interfecti, tunc Attalus, Eurilochus, Pausanias, aliiq; Macedoniæ extincti principes occurrebant. Ob hæc illi quatriduo preseverata inedia est, donec exercitus universi precibus exoratus est, precantis, ne ita mortem unius doleat, ut universos perdat, quos in ultimam deductos Barbariem, inter infestus & irritatas gentes bello destituat. Multum profuere & Callisthenis philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi, & tunc ab ipso rege ad prodenda memoriæ acta ejus acciti. Revocato igitur ad bellum animo, Choramos & Dracas in deditionẽ accepit. Deinde quòd primò ex Persico superbiæ regiæ more distulerat, ut omnia pariter invidiosiora essent, non salaturi, sed adorari se jubet. Acerrimus inter recusãtes Callisthenes fuit. Quæ res & illi, & mul-

Pr Anaxarchi, Plutarcho autore.

tis

tis principibus Macedonũ exitio fuit: siquidẽ sub specie insidiarum omnes interfecti. Retentus tamen est Macedonibus mos salutandi regis, explosa adoratione. Post hæc Indiam petit, ut Oceano, ultimóq; Oriente fineret imperium. Cui gloriæ ut etiam exercitus ornamenta convenirent, phaleras equorum, & arma militum argento induxit, exercitúmq; suum, ab argenteis clypeis, Argyraspidas appellavit. Cùm ad Nisam urbem veniſſet, oppidanis non repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, à quo condita urbs erat, parci jussit: lætus non militiam tantùm, verum etiam vestigia se Dei sequutum. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite, hederáq; vestiti non aliter, quam si manu cultus, colentiũmque industria exornatus esset. Sed exercitus ejus, ubi ad montem accessit, repentino mentis impetu, in sactos Dei ululatus instinctus, cum stupore regis fine noxa discurrit, ut intelligeret, non tam oppidanis parcendo, quàm exercitui suo se consuluisse. Inde montes Dædalos, regnáque Cleophidis reginæ petit. Quæ, cùm se dedidisset, ejus concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit: illecebris consecuta, quod armis non potuerat: filiumq; ab eo genitum, Alexandrum nominavit qui postea regno Indorum potitus est. Cleophis regina, propter prostratam pudicitiam, scortum regium exinde appellata est ab Indis. Peragrata India, cum ad saxum miræ magnitudinis & asperitatis, in quod multi populi confugerant, perveniſſent, nognoscit, Herculem ab expugnatione ejusdem saxi terræ motu prohibitum. Captus itaq; cupidine Herculis acta superare, cum summo labore ac periculo potitus saxo, ejus omnes loci gentes in deditionem accepit. Unus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter insignis, qui bellũ jampridem, audita Alexandri opinione, in adventum ejus parabat. Commisso itaq; prælio, exercitum suum invadere Macedonas jubet, sibi regem eorum privatum hostem

Nisa a Liberto patre condita.

Quem metum incolæ appellant. Curt. l. 8. Bacchantes.

Cleophis concubitu ab Alexandro regnum obtinuit.

Statura enim fuit quatuor cubitorum et palmi. Autor. Plin.

stem deposcit. Nec Alexander moram pugnæ fecit: sed prima congressione vulnerato equo, cum præceps in terram cecidisset, concursu satellitum servatus est. Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum se adeò doluit, ut cum veniam ab hoste invenisset, neq; vulnera curari passus sit, ægreq; sit ab eo obtentum, ut vellet vivere. Quem Alexander ob honorem virtutis, incolumen in regnum remisit. Duas igitur urbes condidit: unam Nicæam, alteram ex nomine equi *Bucephalam vocavit. Inde Adrestas, * Stahenos, Passidas, Gangaritas, cæsis eorum exercitibus, expugnat. Cum ad Eusites venisset, ubi eum cum 200. millibus hostium equitū operiebatur, omnis exercitus non minus victoriarum numero quàm laboribus fessus, lacrymis eum deprecatur, ut finem tandem belli faceret, aliquando patriæ, reditusq; meminisset: respiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum sufficeret: ostendere alius caniciem, alius vulnera, alius ætate consumpta corpora, alius cicatricibus exhausta. Solos se esse qui duorum regum Philippi Alexandriq; continuam militiam pertulerint. Tandem orare, ut reliquias saltem suas paternis sepulchris reddat, quorum non studiis deficitur, sed annis. Ac si non militibus, vel ipse sibi parcat, ne fortunam suam nimis onerando fatiget. Motus his tam justis precibus, velut in finem victoriæ, castra solito magnificentiora fieri jussit, quorum molitionibus & hostis terreretur, & posteris admiratio sui relinqueretur. Nullum opus milites lætius fecere. Itaq cæsis hostibus cum gratulatione in eadem reverterunt. Inde Alexander ad amnem Acesinem pergit: per hunc ad Oceanum devehitur. Ibi Gessonas, Asibósque, quos Hercules condidit, iu deditionem accepit. Hinc ad Ambros & * Sycambros navigat. Quæ gentes cum armatis 83. millibus pedicum, & 60. millibus equitum excipiunt. Cum prælio victor esset, ad * urbem eorum exercitum ducit. Quam desertam à defensoribus cùm de muro, quem primus ceperat, animadvertisset, in urbis planiciem sine

* Bucephalum.
* Seraihenos.
* Sabarcas. Apud Mallos hanc pugnam factum, Plus. scribit, qui sunt Indorum pugnatissimi.
* Vrbs Oxidrearum fuit. Cur. lib. xi.

sine ullo satellite desiliit. Itaq; cum eum hostes solum conspexissent, clamore edito, undiq; concurrunt, si possint in uno capite urbis bella finire, & ultionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander constanter restitit, & unus adversus tot millia præliatur. Incredibile dictu est, ut cum non multitudo hostium, non magna telorum vis, non tantus lacessentium clamor terruerit, solus tot millia cæderet ac fugaret, ubi verò se obruí multitudine vidit, trunco se, qui prope murum stabat, applicuit: cujus auxilio tutus, cum diu agmen sustinuisset, tandem cognito periculo, ejus amici ad eum desiliunt. Ex quibus multi cæsi: prælium q; tandiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris dejectis, in auxilium veniret. In eo prælio sagitta sub * mamma trajectus, cum sanguinis fluxu deficeret, genu posito tandiu præliatus est, donec eum à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit. Itaq; ex magna desperatione tandem saluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit, ipse cum lectissima manu naves conscédit, & Oceani littora peragrat. Cum venisset ad urbem Ambigeri regis, oppidani invictum ferro audientes, sagittas veneno armant: atq; ita gemino mortis vulnere hostem à muris summoventes, plurimos interficiunt. Cum inter multos letaliter vulneratus esset Ptolomæus, moriturusq; jam videretur, per quietem regi monstrata in remedia veneni herba est: qua in potu accepta, statim periculo est liberatus, majorq; pars exercitus hoc remedio servata. Expugnata deinde urbe, reversus in naves Oceano libamenta dedit, prosperum in patriam reditum precatus, ac veluti curru circa metam acto: positis imperii terminis, quà sinus aut terrarū solitudines prodire passæ sunt, aut mare navigabile fuit, secundo æstu ostio fluminis Indi invehitur. Ibi in monumenta rerum à se gestarum urbem Barcen condidit, aráq; statuit, relicto ex numero amicorum, littoralibus Indis præfecto. Inde iter terrestre facturus, cum arida loca medii itineris dice-

Sagitta fuit duorum cubitorum. Q. Curt.

* Dextra.

Sanguine Ptolomæi regi conjunctus erat. Curt.

Barce condi-tur.

dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcepit. Quibus ingenti dulci aqua inventa, Babyloniam redit. Ibi multæ victæ gentes, præfectos suos accusaverunt, quos sine respectu amicitiæ, Alexander in conspectu legatorum necari jussit. Post hæc Darii regis filiam, Statyram in matrimonium recepit: sed optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimæ virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur. Tunc ad concionem exercitum vocat, & promittit se æs alienum omnium propria impensa soluturum, ut prædam præmiáq; integrè domum ferant. Insignis hæc munificentia non summa tantùm, verum etiam titulo muneris fuit, nec à debitoribus magis, quàm à creditoribus gratiùs accepta, quoniã utrisq; exactio pariter ac solutio difficilis erat. 23. millia talentorum in hos sumptus expensa. Dimissis * veteranis, exercitũ ex junioribus supplet. Sed retenti, veteranorum discessum ægrè ferentes, missionem & ipsi flagitabant, nec annos sed stipendia sua numerari jubebant: pariter in militia lectos, pariter sacramento solvi æquum censentes: nec jam precibus, sed convicio agebant, jubentes eum solum cum parte suo Hãmone finire bella, ut milites suos fastidiret. Contra ille nunc castigare milites, nunc lenibus verbis monere, ne gloriosam militiam seditionibus infuscarent. Ad postremum cùm nihil proficeret verbis, ad corripiendos seditionis autores, è tribunali in concionem armatam inermis ipse desiliit, & nemine prohibente XIII. correptos, manu sua ipse ad supplicia duxit: tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi supplicia constãtiam disciplina militaris dabat. Inde separatim auxilia Persarum in concionem alloquitur. Laudat perpetuum illorum tum in se, tum in pristinos reges fidem: sua in illos beneficia memorat, ut nunquam quasi victos, sed veluti victoriæ socios habuerit. Deinde se in illorum, non illos in gentis suæ morem transisse, affinitatibus connubiorum victos victoribus conmiscuisse. Nunc quoq; ait custodiam

Susis nuptiæ celebrantur. Plutarchus.

Novem millium octingentorum sexaginta talentorum summam. Plutarch.

* Quorum erant triginta millia.

Alexandri audax factum.

Oratio Alexandri ad Persas milites.

iam corporis sui non Macedonibus tantum se, verum iam illis crediturum. Atq; ita mille ex his juvenes in numerum satellitum legit: auxiliorum quoq; portionem armatam in disciplinam Macedonum exercitui suo miscet. Quam rem ægrè Macedones tulerunt, asstantes hostes suos in officium suum à rege subactos. Tunc universi flentes, regem adeunt, orant, ut suppliciis suis potius saturet se, quam contumeliis. Qua modestia obtinuerunt, ut 11. millia militum veteranorum exautoraret. Sed ex amicis dimissi senes Poliperchon, Clytus, Gorgias, Polydamas, Antigonus. Dimissis his, Craterus præponitur, jussus præesse Macedonibus in Antipatri locum; Antipatrúmq; cum supplemento tyronum, in locum ejus vocat: stipendia reverentibus, veluti militantibus, data. Cùm hæc aguntur, unus ex amicis ejus Ephestion decedit, dotibus primo formæ puritiæque, mox obsequiis regi percharus. Quem contra decus regium, Alexander diu luxit, tumulúmq; ei 12. millia talentorum fecit, eúmq; post mortem coli ut deum jussit. Ab ultimis littoribus Oceani Babyloniam reverenti, nuntiantur legationes Carthaginensium, cæterarúmq; Africæ civitatum; sed & Hispaniarum, Siliciæ, Galliæ, Sardiniæ nonnullas quoque ex Italiæ ejus adventum Babyloniæ operiri. Adeò universum terrarum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes veluti destinato sibi regi adularentur. Hac igitur ex causa Babyloniam festinanti, velut conventum terrarum orbis acturo, quidam ex Magis prædixit, ne urbem introiret, testatus hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omissa Babylonia, in Byrsiam urbem trans Euphratem, desertam olim, concessit. Ibi ab Anaxarcho philosopho compulsus est rursum Magorum prædicta contemnere ut falsa, ut incerta: & si fatis constent, ignota mortalibus, ac si naturæ debeantur, immutabilia. Reversus igitur Babyloniam, multis diebus otio deditis, intermissum olim convivium solennitèr instituit, totusque in lætitiam fusus,

Præ eum responsa Barbaris dabat.

Plut. decem millia habet.

Epiphonema.

Magos. Pythagoræ nomen fuit. Plut.

fusus, cum diei noctem conjunxisset pervigilem, jam è convivio * medicus Thessalus instaurata comessatione, & ipsum & sodales ejus invitat. Accepto poculo media potione repentè veluti telo Alexander confixus ingemuit: elatusq; è convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, tactumque hominum velut vulnera indolescceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis disseminaverunt. Re autem vera insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Autor insidiarum Antipater fuit, qui cum charissimos amicos ejus interfectos videret, Alexandrum generum suum * Lyncistarum occisum, se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud regem, quam invidiosum esse, à matre quoq; ejus Olympiade variis se criminationibus vexatum. Huc accedebant ante paucos dies, supplicia in præfectos devictarum nationum crudeliter habita. Et quibus rebus se quoque à Macedonia non ad societatem militiæ, sed ad pœnam evocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum regem, Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fratribus Philippo & Jolla ministrare regi solebat: cujus veneni tanta vis fuit, ut non ære, non ferrò, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in ungula equi potuerit: prætonito filio ne aliis quàm Thessalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex causa, apud Thessalum paratum, repetitumque convivium est. Philippus & Jollas prægustare potum regis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatam jam potioni supermiserunt. Quarto die Alexander indubitatam mortem sentiens, agnoscere se fatum domus majorum suorum ait; Nam plerosque Æacidarum intra trigesimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites, insidiis perire regem suspicantes, ipse sedavit: eósq; omnes cum prolatus in celsissimum urbis locum esset, ad conspectum suum admisit, osculandamque dextram suam flentibus porrexit. Cùm lacrymarent omnes, ipse non sine lacrymis cum

* Medius. Ferunt hoc venenum, gelidissimam aquam fuisse, ex Monacris petra fluentem, Plut. Cujus Strygos hydor. Antipater insidiarum autor.

* Lincestem.

Veneni vis.

Exemplum constantiæ.

tam, verum etiam sine ullo tristioris mentis argumento fuit, ut quosdam impatientius dolentes consolatus sit; Quibusdam mandata ad parentes eorum dedit; adeò sicut in hostem, ita & in mortem invictus animus fuit. Dimissis militibus, amicos circumstantes percontatur, videantne similem sibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tunc ipse, ut hoc nesciat, ita illud scire, vaticinarique se, ac pene oculis videre dixit, quantum sit in hoc certamine sanguinis fusura Macedonia, quantisque cædibus, quo cruore, mortuo sibi parentatura. Ad postremum, corpus suum in Hammonis templo condi jubet. Cum deficere eum amici viderent, quærunt quem imperii faciat hæredem: Respondit *Dignissimum*. Tanta illi magnitudo animi fuit, ut cùm Herculem filium, cum fratrem Arideum, & cùm Roxanem uxorem prægnantem relinqueret, oblitus necessitudinum, dignissimum nuncuparet hæredem. Prorsus quasi nefas esset viro forti alium quàm virũ fortem succedere, aut tanti regni opes aliis quàm probatis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos ceciniffet, aut malum discordiæ misisset, ita omnes in æmulationem, consurgunt, & ambitione vulgi tacitum favorem militũ quærunt. Sexto die præclusa voce, exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit: quæ res gliscentem amicorum dissentionem sedavit. Nam etsi non voce nuncupatus hæres, indicio tamen electus esse videbatur. Decessit Alexander, mensem unum, annos tres & triginta natus, vir supra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qua nocte eum mater Olympias concepit, visa per quietem est cum ingenti serpente volutari: nec Dei decepta somnio est. Nam profectò majus humana mortalitate opus utero tulit: quam cùm Æacidarum gens ab ultima seculorum memoria, & regnum patris, fratris, mariti, ac deinceps majorum omnium illustraverit: nullius tamen nomine, quàm filii, clarior fuit. Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnullo apparuerũt. Nam ea die qua natus est, duæ aquilæ tota die præ-

Quem hæredem instituerit Alex.

Epiphonema.

Alexandri ætas 33. regnavit an. 12. mensibus 6.

petes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis imperii Europæ, Asiæq; præferentes; eadémq; die nuntium pater ejus duarum victoriarum accepit, alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympiaci, in quod quadrigarum currus miserat: quod omnes universarum terrarum victorias infanti portendebat. Puer acerrimis litterarum studiis, eruditus fuit. Exacta pueritia per quinquennium sub Aristotele, doctore inclyto omnium Philosophorum, crevit. Accepto deinde imperio, regem se terrarum omnium, ac mundi appellari jussit, tantamq; fiduciam suis militibus fecit, ut ille præsente nullius hostis arma, nec inermes timuerint. Itaq; cum nullo hostium unquam congressus est quem non vicerit: nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit: nullam gentem adiit, quam non calcaverit. Victus deniq; est ad postremum non virtute hostili, sed insidiis, suorum, & fraude civili.

Aristotoles Alexandri præceptor.

JUSTINI LIBER XIII.

Luctus propter Alexandrum.

EXtincto in ipso ætatis ac victoriarum flore, Alexandro Magno, triste apud omnes, totamque Babyloniam silentium fuit. Sed nec devictæ gentes fidem nuntio habuere, quod ut invictum regem, sic immortalem eum crediderant: recordantes quoties præsenti morti ereptus esset, quàm sæpe ferro amisso, repentè se non sospitem tantùm suis, verum etiam victorem obtulisset. Ut vero mortis ejus fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulo antè ab eo divictæ, non ut hostem eum, sed ut parentem luxerunt. Mater quoque Darii regis, quam amisso filio à fastigio tantæ majestatis in captivitatem redactam, indulgentiâ victoris in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri, mortem sibi ipsa conscivit: non quod hostem filio præferret, sed quod pietatem filii in eo, quem hostem timuerat, experta esset. Contrà Macedones versa vice

Inedia mortuam, quinto postea quam mori statuerat die Quint. Curt. 10.

non

non ut civem, ac tantæ majestatis regem, verùm ut hostem amisissent, gaudebant severitatem nimiam & assidua bella pericula exercitus detestantes. Huc accedebat, quòd principes regnum & imperia, vulgus militum thesauros & grande pondus auri, velut inopinatam prædam spectabant: illi successionem regni, hi opum, ac divitiarum hæreditatem cogitantes. Erant enim in thesauris 100. millia talent. & in annuo vectigali tributo 300. mille. Sed nec amici Alexandri frustra regnum expectabant. Nam ejus virtutis erant, ac venerationis, ut singulos reges putares: quippe ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed ex toto terrarum orbe electos judicaret; neque enim unquam antea Macedonia, vel ulla gens alia tam clarorum virorum proventu floruit: quos primùm Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, ut non tam ad societatem belli, quàm in successionem regni, electi viderentur. Quis igitur miretur, talibus ministris, orbem terrarum victum, cum exercitus Macedonum à tot, non ducibus, sed regibus regeretur, qui nunquam sibi reperissent, multisque Macedonia pro uno Alexandros habuisset, nisi fortuna eos ex æmulatione virtutis in pernicem mutuam armasset? Cæterum occiso Alexandro, non ut læti, ita & securi fuere, omnibus in unum locum competentibus; nec minus milites inter se timebant, quorum & libertas solutior, & favor incertus erat. Inter ipsos verò æqualitas discordiam augebat, nemine tantum cæteros excedente, ut ei aliquis summitteretur. Armati itaque in regia coëunt ad formandum rerum præsentium statũ. Perdicca censet Roxanis expectari partum, quæ exacto mense octavo, matura jam ex Alexandro erat, & si puerum peperisset, hunc dari successorem patri. Meleager negat differenda in partus dubios consilia, nec esse expectandum dum reges sibi nascerentur, cùm jam genio uti liceret; seu si puer illis placeat, esse Pergam. filiũ

Nec mirum: tales enim plerumque sunt cives quales principes exules tint. Cic.

Epiphonema.

Hercules Alexandri filius.

Alexandri, natum ex Arsine, nomine Herculem; seu mallent juvenem esse, esse in castris fratrem Alexandri Arideum consitem, & cunctis non suo tantum, verum patris Philippi nomine acceptissimum. Cæterum Roxanem esse originis Persicæ, nec esse fas, ut Macedonibus ex sanguine eorum, quorum regna deleverint, reges constituantur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit. Denique morientem nullam de eo mentionem fecisse. Ptolomæus recusat regem Arideum, non propter maternas modò sordes, quòd ex Larissæ scorto nasceretur, sed etiam propter invalitudinem majorem, quàm * patiebatur, ne ille nomen regis, alius imperium teneret: & melius esse ex his legi, qui per virtute regi suo proximi fuerint, qui provincias regant, quibus bella mandentur, quàm sub persona regis indignorum subjiciantur imperio. Vicit Perdicæ sententia ex consensu universorum. Placuit itaque Roxanen expectari partum, & etsi puer natus fuisset, tutores Leonatum & Perdiccam, Craterom & Antipatrum constituunt, confestimque in tutorum obsequia jurant. Cum equites quoque idem fecissent, pedites indignati nullas sibi conciliorum partes relictas, Arideum Alexandri fratrem regem appellant; satellitésque illi ex tribus sua legunt, & nomine Philippi patris vocari jubent. Quæ cum nuntiata equitibus essent, legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus Attalum & Meleagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omissa legatione militibus consentiunt. Statim & seditio crevit, ubi caput & consilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt, quo cognito equites trepidi ab urbe discedunt, castrísq; positis, & ipsi pedites terreri cœperunt. Sed nec procerum inter se odia tessabant. Attalus ad interficiendum Perdicam ducem alterius patris mittit: ad quem armatum, & ultrò provocantem, cum accedere percussores ausi non fuissent, tanta constantia Perdicæ fuit, ut ultrò ad pedites venire,

* Res pat.

Infesti hi Perdicæ fuerant. Curt.

Seditio inter equites Perdicæ constantia.

niret, & in concionem evocatos edoceret, quod facinus molirentur, respicerint contra quos arma sumpsissent; non illos Persas, sed Macedones, non hostes, sed cives esse, plerósq; etiam cognatos eorum, certè & commilitones eorundem castrorum, & periculorum socios; edituros deinde egregium hostibus suis spectaculum, ut quorum armis victos se doleant, eorum mutuis cædibus gaudeant, parentaturosq; sanguine suo manibus hostium à se interfectorum. Hæc cum pro singulari facundia sua Perdica peroraſset, adeò movit pedites, ut probato consilio ejus, dux ab omnibus legeretur. Tum etiam equites in concordiam revocati, in Arideum regem consentiunt. Servata est portio regni Alexandri filio, si natus esset. Hoc agebant, posito in medio corpore Alexandri ut majestas ejus testis decretorum esset. His itaque compositis, Macedonæ & Græciæ Antipater præponitur. Regiæ pecuniæ custodia Cratero traditur. Castrorum exercitus, & rerum cura Meleagro & Perdicæ assignatur; jubetúrq; Arideus corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tunc Perdica insensus seditionis autoribus repentè ignaro collega, lustrationem castrorum propter mortem regis in posterum edicit. Postquam armatum exercitum in campo constituit, consentientibus universis evocatos duntaxat de singulis manipulis seditiosos, supplicio tradi occultè jubet. Reversus deinde inter principes provincias dividit, simul ut removeret æmulos, & munus imperii beneficii sui faceret. Primo Ptolemæo Ægyptus & Africæ, Arabiæq; pars sorte venit, quem ex gregario milite Alexander virtutis causa provexerat: cui ad tradendum provinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificaverat, datur. Confinem huic provinciæ Syriam Laomedon Mitylæneus, Ciliciam Philotas cum filio, & Illyrios recipiunt. Mediæ majori Acropatos, minori Alceta frater Perdicæ præponitur. Susiani gens Syno, Phrygia major Antigono, Philippi filio, assignatur Lydiam, & Pamphyliam Learchus: Cariam Cassander,

Arideus communi consensu rex constituitur.

Lustrabantur milites cane dissecto, et ab utraq; projecta. Curt.

300. fere sunt supplicio affecti. Curt.

Et Phœnicem.

Lydiam Menander ſortiuntur. Leonato minor Phrygia evenit; Thracia, & regiones Pontici maris Lyſimacho. Cappodocia cum Paphlagonia Eumeni datur. Summus Caſtrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio ceſſit. Stipatoribus regis, ſatellitibúſque, Caſſander filius Antipatri præficitur. In Bactriana ulteriori, & Indiæ regionibus, priores præfecti detenti. Sed res inter amnes duos Hydaſpem & Indum, Traxilles habebat. In colonias in Indiis conditas, Phyton Agenoris filius mittitur. Parapomenos fines Caucaſi montis Axiarches accepit, Dracas & Argæos Statonor, Bactrianos Amyntas ſortitur, Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phrataphernes Armenios, Neoptolemus Perſas, Peuceſtes Babylonios, Arthonem Pelaſgos, Archeſilaus Meſopotamiam adepti ſunt. Hæc divisio, cum veluti fatale munus ſingulis contigiſſet, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno poſt tempore, quaſi regna, non præfecturas diviſiſſent, ſic reges ex præfectis factis magnas opes non ſibi tantùm paraverunt, verùm & poſteris reliquerunt. Dum hæc in Oriente aguntur, in Græcia Athenienſes & Ætoli bellum, quod jam viribus Alexandro moverant, ſummis viribus inſtruebant. Cauſæ belli erant, quod reverſus ab India Alexander epiſtolas in Greciam ſcripſerat, quibus omnium civitatum exules præter cædis damnatos, reſtituebantur. Quæ recitatæ, præſente univerſa Græcia, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerant, quòd plurimi non legibus pulſi patria, ſed per factionem principum fuerant, verentibus iiſdem principibus ne revocati potentiores in republica fierent. Palam igitur jam tumultuabantur civitates libertatem bello vindicandam fremebant. Principes tamen omnium Athenienſes & Ætoli fuere. Quod cùm nuntiatum eſſet Alexandro, mille naves longas ſociis * imperii præceperat, quibus in Occidente bellum gereret, excurſuróſque cum valida manu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athenienſes con-

Quæ Helleſponto adjuncta eſt.

Belli cauſæ.

* Imperavit.

contracto 30. millium militum exercitu, & 200. navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia sorte evenerat gerunt; eúmq; detrectantem prælium, & Heracleæ urbis mœnibus tuentem se, obsidione cinxerunt. Eodem tempore, Demosthenes, Athenienſis orator, pulsus patriâ, ob crimen accepti ab Harpalo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quòd civitatem in ejusdem Alexandri bellum impelleret, fortè Megaris exulabat: qui cùm missum ab Athenienſibus Hyperidem legatum cognovit, qui Peloponnenſes in societatem armorum solicitaret, sequutus eum, Sicyona, Argos & Corinthum, cæteràsq; civitates, eloquentia sua, Athenienſibus junxit. Ob quod factum, missa ab Athenienſibus obviam navi, ab exilio revocatur. Interim in obsidione Antipatri, Leosthenes, dux Athenienſium telo è muris in transeuntem jacto, occiditur. Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam vallum rescindere auderet: auxilium deinde à Leonato petit per legatos: qui cùm venire nuntiaretur cum exercitu, obvii ei Athenienſes cum instructis copiis fuere, ibíq; equestri prælio, gravi vulnere ictus, extinguitur. Antipater, etsi auxilia sua videret devicta, morte tamen Leonati lætatus est; quippe & æmulum sublatum, & vires ejus accessisse sibi gratulabatur. Statim igitur exercitu ejus recepto, cum par hostibus etiam prælio videretur solutus obsidione in Macedoniam concessit. Græcorum quoque copiæ, à finibus Græciæ hoste pulso, in urbes dilapsæ sunt. Interea Perdica, bello in noxio Ariarathi, regi Cappadocum illato, prælióq; victor, nihil præmii præter vulnera & pericula retulit. Quippe hostes ab acie in urbem recepti, occisis conjugibus, & liberis, domos quisq; suas cum omnibus copiis incenderunt. Eodem congestis etiam opibus, semetipsos præcipitant, ut nihil hostis victor suarum rerũ, præter incendii spectacula, frueretur. Inde, ut viribus auctoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, sororis Alexandri Magni, & alterius Alexandri quondam uxoris,

Bellum Athenienſium cum Antipatro.

Factum est in obsidione Lamiæorum. Plut. in Demost.

Leonatus ab Athenienſibus occiditur.

Exemplum miserabilis exitus Regis Epiri, qui in Italia occubuerat.

non aspernante Olympiade matre ejus intendit: se prius Antipatrum sub affinitatis obtentu capere cupiebat. Itaq; fingit se in matrimonium filiam ejus petere, quò facilius ab eo supplementum tyronum ex Macedonia obtineret. Quem dolum præsentiente Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quærit, neutram obtinuit. Post hæc bellum inter Antigonum & Perdiccam oritur. Antigono Craterus & Antipater auxilia ferebant: qui facta cum Atheniensibus pace, Polyperchonta Græciæ & Macedoniæ præponunt. Perdicæ, alienatis rebus, Aridæum & Alexandri magni filium, Cappadociam, quorum cura ill mandata fuerat, & summa belli in consilium adhibet. Quibusdam placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem & caput regni, ubi & Olympias esset mater Alexandri non mediocre momentum patrii, & civium favor, propter Alexandri Philippiq; nomina; sed in rem visum ab Ægypto incipere, ne in Macedoniam profectis, hostis à Ptolomæo occuparetur. Cumeni, præter provincias quas acceperat, Paphlagonia & Cariæ & Lyciæ, & Phrygiæ adjiciuntur. Ibi Craterum & Antipatrum opperiri jubetur. Adjutores ei dantur cum exercitibus suis frater Perdiccæ Alcetas & Neoptolemus. Clyto classis traditur: Cilicia Philotæ adempta Philoxeno datur: ipse Perdicca Ægyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes dissurrentibus ducibus, in sua viscera armatur, ferrumq; ab hostili bello in civilem sanguinem vertit, exemplo furentium manus ac membra sua ipsa exsura. Sed Ptolomæus Ægypto solerti industria, magnas opes parabat. Quippe & Ægyptios insigni moderatione in favorem sui sollicitaverat, & reges finitimos beneficiis obsequioq; devinxerat: cernimos quoque imperii, acquisita Cyrene urbe, ampliaverat; factusq; jam tantus erat, ut non tam timeret hostes, quàm timendus ipse hostibus esset. Cyrene autem condita fuit ab Aristeo, cui nomen Battus propter linguæ obligationem fuit. Hujus pater Cyre-

Principum Alexandri, inter se bella.

Ptolemæi Lagi opes et moderatio.

Cyrene à quo condita.

nus,

nas; rex * Theramenis insulæ, cum ad oraculum Delphos, propter dedecus adolescentis filii nondum loquẽtis, deum deprecaturus venisset, responsum accepit, quo jubebatur filius ejus Battus Africam petere & urbem Cyrenen condere, usum linguæ ibi accepturus. Cùm responsum ludibrio simile videretur, propter similitudinem Theramenis insulæ, ex qua coloni urbem condendam in Africam tam longinquæ regionis proficisci jubebantur, res omissa est; interjecto deinde tempore, velut contumaces, ex pestilentia Deo parere compelluntur: quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix unam navem complerent. Cum venisset in Africam, pulsis accolis, montem Cyram, & propter amænitatem loci, & propter fontis ubertatem occupavere; ibi Battus dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primùm cœpit, quæ res animos eorum ex promissis Dei jam parte percepta, in reliquam spem condendæ urbis accendit. Positis igitur castris, opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenem eximiæ pulchritudinis virginem, à Thessaliæ monte Pelio ab Apolline captam, perlatamque in ejusdem montis juga, cujus collem occupaverant, à Deo repletam, quatuor pueros peperisse: Nomium, Aristeum, Sutocũ, Ageum, missos à Patre Hypseo rege Thessaliæ, qui perquirerent virginem, loci amœnitate captos in iisdem terris cum virgine resedisse. Ex his pueris tres adultos in Thessaliam reversos avita regna cepisse. Aristeum in Arcadia latè regnasse, eúmque primum & apum & mellis usum, & lactis & coaguli hominibus tradidisse, solsticialísq; ortus & syderum primum invenisse. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex responso agnito, urbem Cyrenen condidit. Igitur Ptolomæus hujus urbis auctus viribus, bellum in adventum Perdicæ parabat. Sed Perdicæ plus odium arrogantiæ, quàm vires hostium nocebant: quem exosi etiam socii, ad Antipatrum gregatim confugiebant. Neoptolemus in auxilium Eumeni relictus, non solum transfugere, verum etiam prodere partium exercitum voluit.

* Thera.

Cyrenes fabula.

Aristei inventa.

Neoptolemi perfidia.

Quam

Quam rem cum præsensisset Eumenes, cum proditore decernere prælio necesse habuit: victúsq; Neoptolemus, ad Antipatrum & Polyperchonta profugit, hisq; persuadet, ut continuatis * mansionibus, læto ex victoria & securo fuga sua, Eumeni superveniant. Sed res Eumenem non latuit. Itaq; insidiæ in insidiatoré versæ, & qui securum aggressuros se putabant, securis itinere, & pervigilia noctis fatigatis occursum est. In eo prælio Polyperchon occiditur. Neoptolemus quoq; cum Eumene congressus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus est, & in summa victus, occumbit. Victor igitur duobus præliis continuis Eumenes, afflictas partes transactione sociorum, paululum sustentavit. Ad postremum tamen Perdica occiso, ab exercitu hostis cum Pythone & Illyrio, & Alceta fratre Perdicæ rex appellatur; bellumq; adversus eos Antigono decernitur.

* Quid si legat r transitionibus.

Perdica in Aegypto per seditionem occiditur.

JUSTINI LIBER XIV.

Bellum Antigoni regis Asiæ primi adversus Eumenem.

EUmenes ut Perdicam occisum, se ut hosté a Macedonibus judicatum, bellumq; Antigono decretum cognovit, ultro ea militibus suis indicavit, ne fama aut rem in majus extolleret, aut militũ animos rerum novitate terreret; simul ut, an contra se animati essent, cognosceret, sumpturus consiliũ ex motu universorũ. Constanter tum præfatus est, si cui hæc terrori essent, habere eum * dicendi potestatem. Qua voce adeò cunctos in studiũ partiũ suarũ induxit, ut ultro illũ omnes hortarentur, rescissurósq; se ferro decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitu in Ætoliã promoto, pecunias civitatibus imperat; recusantes dare hostiliter diripit. Inde Sardis profectus est ad Cleopatram, sororem Alexandri Magni, ut ejus voce centuriones, principalesq; confirmarentur, existimaturus ibi majestatem regiam verti, unde soror Alexandri staret. Tanta veneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per vestigia mulierum favor sacrati ejus nóminis quæreretur. Cum reversus in castra esset, epistolæ totis castris abjectæ inveniuntur; quibus

* Dicendi.

Epiphonema.

quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detuliſſent, magna præmia deſiniebantur. Iis cognitis Eumenes vocatis ad concionem militibus, primò gratias agit, quòd nemo inventus ſit, qui ſpem eruenti præmii fidei ſacramento anteponeret: tamen deinde callidè ſubnectit, confictas à ſe has epiſtolas, ad experiendos ſuorum animos eſſe. Cæterùm ſalutem ſuam in omnium poteſtate eſſe, nec Antigonum, nec quenquam ducum ſic velle vincere, ut ille in ſe exemplum peſſimum ſtatuat. Hoc facto, & in præſenti labantium animos detertuit, & in futurum provident, ut ſi quid ſimile accidiſſet, non ſe ab hoſte corrumpi, ſed à duce tentari milites arbitrarentur. Omnes igitur operam ſuam certatim ad cuſtodiam ſalutis ejus offerunt. Interim Antigonus cum exercitu ſupervenit, caſtriſq; poſitis, poſtrea die in aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit; qui victus in munitum quoddam caſtellum confugit, ubi cum videret ſe fortunam obſidionis ſubiturum, majorem exercitus partem dimiſit, ne aut conſenſu multitudinis hoſti traderetur, aut obſidio ipſa multitudine gravaretur. Legatos deinde ad Antipatrum, qui * ſolum par Antigoni viribus videbatur, ſupplices mittit; à quo cum auxilia Eumeni miſſa Antigonus didiciſſet, ab obſidione receſſit. Erat quidem ſolutus ad tempus metu mortis Eumenes. Sed nec ſalutis, dimiſſo exercitu, magna ſpes erat. Omnia igitur circumſpicienti optimum viſum eſt, ad Alexandri Magni Argyraſpidas invictum exercitum, & tot victo iarum præfulgentem gloria decurrere. Sed Argyraſpides poſt Alexandrum omnes duces faſtidiebant, ſordidam militiam ſub aliis, poſt tanti regis memoriam, exiſtimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere, ſingulos ſuppliciter alloqui, nunc commilitones ſuos, nunc patronos appellans, periculorum & operum Orientalium ſocios, nunc refugia ſalutis ſuæ, & unica præſidia commemorans, ſolos eſſe quorum virtute Oriens ſit domitus ſolos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta ſuperaverint,

Exemplum prudentiæ in Eumene.

Caſtellum Nora appellat. Plut.

* Solas.

Eumenis ad Argyraſpidas oratio.

raverint, per hos Alexandrum magnum factum, per hos diutinos honores, & immortalem gloriam consecutum; orat ut non tam ducem se, quàm commilitonem recipiant, unúmq; ex corpore suo esse velint. Receptus hac lege, paulatim imperium, primum monendo singulos, mox quæ perperam facta erant, blandè corrigendo, usurpat, nihil in castris sine illo agi, nihil administrari sine soiertia ejus poterat. Ad postremum cum Antigonum venire cum exercitu esset nuntiatũ, compellit eos in aciem descendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. In eo prælio non gloriam tantum tot bellorum, verum etiam conjugibus & liberis præmia longæ militiæ parta, perdiderunt. Sed & Eumenes, qui auctor cladis erat, nec aliam spem salutis reliquam habebat, victos hortabatur: nam & virtute eos superiores fuisse affirmabat. Quippe ab his quinque millia hostium cæsa, & si in bello persteterent, ultro hostes pacem petituros. Damna se quibus putent victos, duo millia mulierum & paucos infantes & servitia esse, quæ melius vincendo possint reparare, quàm deserendo victoriam. Porrò Argyraspides neque fugam se tentaturos dicunt, post damna matrimoniorum, & post conjuges amissos, neque bellum gesturos contra liberos suos: ultroque eum convitiis agitant, quod se post tot annos emeritorum stipendiorum, redeuntes domum cum præmiis tot bellorum, ab ipsa missione rursus in novam militiam immensaque bella revocaverit, & à laribus quoadmmodo suis, & ab ipso limite patriæ abductos, inanibus promissis deceperit; nunc quoque amissis omnibus felicis militiæ quæstibus, ne victos quidem in misera & inopi senecta quiescere sinat. Ignaris deindes ducibus, confestim ad Antigonum legatos mittunt, petentes ut sua reddi jubeat. Is redditurum se pollicetur, si Eumenem sibi tradant. Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tentavit; sed retractus, desperatis rebus cum concursus multitudinis factus esset, petit ut postremum sibi alloqui exercitum

Exemplum perfidiæ.

cium liceret. Jussus ab universis dicere, facto silentio, laxatisq; vinculis, prolatam sicut erat catenatus, manum ostendit: Cernite milites inquit, habitum atq; ornamenta ducis vestri, quæ non hostiũ quisquam imposuit: nam hoc etiam solatio foret. Vos me ex victore victum, vos me ex imperatore captivum fecistis: quater intra hunc annum in mea verba jurejurando obstricti estis, & ista mitto (*Neq; enim miseros Convicia decent*) unum oro: si propositorum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me velitis mori. Nam neque illius interest, quemadmodum aut ubi cadam, & ego fuero ignominia mortis libertatus. Hoc si impetro, solvo vos jurejurando, qno toties vos sacramento mihi devovistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere, ferrum huc date, & permittite, qnod vos facturos pro imperatore jurastis, Imperatorem pro vobis sine religione juris jurandi facere. Cum non obtineret, preces in iram vertit. At vos, ait, devota capita respiciant dii perjuriorum vindices, talesq; vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris dedistis. Nempe vos iidem paulo antè, & Perdicæ sanguine estis aspersi, & in Antipatrum eadem moliti. Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset cum mortali manu cadere, interempturi: quod maximum erat, seditionibus agitastis. Ultima nunc ego perfidorum victima, hàs vobis diras atque inferias dico, ut inopes extorrétisq; omne ævum in hoc castrensi exilio agatis, devorentq; vos arma vestra, quibus plures vestros quàm hostium duces absumpsistis. Plenus deinde ira, custodes suos præcedere ad Antigoni castra præcepit. Sequitur exercitus, prodito imperatore suo, & ipse captivus, triumphúmque de seipso ad victoris sui castra ducit: omnia auspicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas, laureásq; unà secum victori tradentes, & no quid deesset pompæ, Elephanti quoque, & auxilia Orientalia subsequuntur. Tanto pulchriora hæc Antigono, quàm Alexandro tot victoriæ fuerunt: ut, cum ille Orientem vicerit, hic eos, à quibus Orbis victus,

Eumenis capti ad milites oratio.

Precario Eumenis in suos militer.

Exemplum fortis et constantis animi. Delecti sunt Argyraspides ad unum omnes ab Ithricio, jusso Antigoni. Plut. in Eumen.

Epiphonema.

victus superaverit. Igieur Antigonus domitores ill[illegible] orbis, exercitui suo dividit, redditis, quæ in victo[illegible] ceperat. Eumenem verò vercecudia prioris amicitiæ [illegible] conspectum suum venire prohibitum, assignari custod[illegible]bus præcepit. Interea Eurydice, uxor Aridei regis, [illegible] Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam co[illegible]novit, & ab eo accersitam Olympiada muliebri æmul[illegible]tione perculsa, abutens valetudine viri, cujus offi[illegible] sibi vendicabat, scribit regis nomine Polyperchon[illegible] Cassandro exercitum tradat, in quem regni admini[illegible]strationem rex transtulerit. Eadem & in Asiam Ant[illegible]gono per epistolas nuntiat: quo beneficio devinct[illegible] Cassander, nihil non ex arbitrio muliebris audac[illegible]gessit Deinde profectus in Græciam multis civitatib[illegible] bellum infert: quarum excidio, veluti vicino incend[illegible] territi Spartani, urbem, quam semper armis, non mu[illegible] defenderant, tum conta responsa fatorum & veter[illegible] majorum gloriam, armis diffisi, murorum præsidio [illegible]cludunt. Tantùm eos degeneravisse à majoribus, [illegible] cùm multis seculis murus urbis civium virtus fue[illegible] tunc cives salvos se fore non existimaverint, nisi in[illegible] muros laterent. Dum hæc aguntur, Cassandrum [illegible] Græcia turbatus Macedoniæ status domum revoc[illegible]vit. Namq; Olympias, mater Alexandri Magni reg[illegible] cùm ab Epiro in Macedoniam, prosequente Æac[illegible] rege Molossorum, veniret, prohiberique finibus ab Eu[illegible]rydice & Arydeo rege cœpisset, seu memoria mar[illegible] seu magnitudine filii, & indignitate rei moti Macedo[illegible]nes, ad Olympiada transire, cujus jussu & Euridice, [illegible] rex occiditur, sex annis post Alexandrum potitus reg[illegible]no. Sed nec Olympias diu regnavit. Nam cum princi[illegible]pum passim cædes muliebri magis quàm regio mo[illegible] fecisset, favorem suum in odium vertit. Itaque audi[illegible] Cassandri adventu, diffisa Macedonibus, cum n[illegible] Roxane, & nepote Hercule, in * Pictuam urbem con[illegible]cessit. Proficiscenti Deidamiæ, Æacidæ regis filiæ, [illegible] Thessalonice privigna, & ipsa clara Philippi patris no[illegible]mine

Spartanorum urbs sine muro.

Epiphonema.

Olympiadis fuga.

* Alias Pictavum & ita legit. Oeos.

mine, multæq; aliæ principum matronæ, speciosus magis quàm utilis grex fuere comites. Hæc cùm nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pictuam venit, & urbem obsidione cinxit. Cùm fame, ferróque urgeretur, Olympias longæ obsidionis tædio, pacta salute, victori se tradidit. Sed cum Cassander ad concionem vocato populo, sciscitatus quid de Olympiade fieri vellet, subornat parentes interfectorum, qui sumpta lugubri veste, crudelitatem mulieris accusarent: à quibus accensi Macedones, sine respectu pristinæ majestatis occidendam decernunt: immemores prorsus, quòd per filium ejus, virúmque, non solum vitam ipsi inter finitimos tutam habuissent, verum etiam tantas opes imperiúmq; orbis quæsissent. Sed Olympias, ubi obstinatos venire ad se armatos vidit, veste regali, duabus ancillis innixa, ultrò obviam procedit. Qua visa, percussores attoniti fortuna majestatis prioris, & tot in eam memoriæ occurentibus regum suorum nominibus, subsiterunt, donec à Cassandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, aut muliebriter vociferantem; sed virorũ more fortiũ, pro gloria veteris professæ, mori succumbentem, ut Alexandrum posses etiam moriente matre conspicere. Insuper expirans capillis & veste crura contexisse ferrur, ne quid posset in corpore ejus indecorum videri. Post hæc Cassander Thessalonicem, regis Aridei filiam, uxorem duxit, filium Alexandri cum matre, in arcem Amphipolitanam custodiendos mittit.

Olympiadis morientis animo fortitudo.

Quos paulo post interfecit agente Hercule, an. 14.

JUSTINI LIBER XV.

PErdica, & fratre ejus Alceta, Eumene ac Polyperchonte cæteríssq; ducibus diversæ partis occisis, finitum certamen inter successores Alexandri Magni videbatur, cùm repentè inter ipsos victores nata discordia. Quippe postulantibus Ptolomæo & Cassandro, & Lysimacho, ut pecunia in præda capta, provinciæq; dividerentur; Antigonus negavit se in ejus belli prædam

Novum principum inter se bellum.

socios

socios admissurum, in cujus periculum solus descenderat. Et ut honestum adversus socios bellum suscipere videretur, divulgat se Olympiadis mortem à Cassandro interfectæ ulcisci velle, & Alexandri regis sui filiis cum matre, obsidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Ptolomæus, & Cassander, initâ cum Lysimacho & Seleuco societate, bellum terrâ mariq; enim instruebant. Tenebat Ptolomæus Ægyptum cum Africæ parte majore, & Cypro, & Phænice. Cassander parebat Macedonia cum Græcia. Asiam & partem Orientis occupaverat Antigonus, cujus filius Demetrius prima belli congressione, à Ptolomæo, apud Calamam vincitur. In quo prælio major Ptolomæi moderationis gloria, quàm ipsius victoria fuit. Siquidem & amicos Demetrii non solum cum suis rebus dimisit, verum etiam addictis insuper muneribus honoravit, & ipsius Demetrii privatum omne instrumentum, ac familiam reddidit, adjecto honore verborum, non se propter prædam, sed propter dignitatem inisse bellum indignatum quod Antigonus devictis diversæ factionis ducibus, solus victoriæ communis præmia corripuisset. Dum hæc aguntur, Cassander ab Apollonia rediens incidit in Abderitas, qui propter ranarum muriúmque multitudinem, relicto patriæ solo, sedes quærebant: veritus ne Macedoniam occuparent, factâ pactione, in societatem eos recepit, agrósq; iis in ultimis Macedoniæ finibus assignavit. Deinde, ne Hercules Alexandri filius, * & qui ferè annos quatuordecim excesserat, favore paterni nominis in regnũ Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacitè cum matre Arsine jubet, corporáq; eorum terrâ obrui, ne cædes sepultura proderetur; & quasi parum facinoris in ipso primum rege, mox in matre ejus Olympiade, ac filio admisisset, alterum quoq; filium cum matre Roxane pari fraude interfecit, quia regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter consequi quàm scelere non possit. Interea Ptolomæus cum Demetrio navali prælio iterato congreditur, & amissa

Exemplum moderatæ victoriæ.

Abderitæ, propter ranarum et murium multitudinem sedes mutare coacti. Solin. l. 10. cap. 45.

* Qui per Cassander regis sui Alexandri filios uxores, ac matrem occidit.

clase

classe, hostiq; concessa victoria, in Ægyptum refugit. Demetrius filius Ptolomæi Leuticum, & fratrem Menelaum, amicósq; ejus cum privati instrumenti ministerio provocatus, pari antea munere Ægyptum remittit; & ut appareret eos non odii, sed dignitatis gloria accensos, donis, muneribúsque inter ipsa bella contendebant. Tanta honestius tunc bella gerebantur, quantò nunc amicitiæ coluntur. Hac victoria elatus Antigonus, regem se cum Demetrio filio appellari à populo jubet. Ptolomæus quoq; ne minoris apud suos autoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quibus auditis, Cassander, & Lysimachus, & ipsi regiam sibi majestatem vendicaverunt; hujus honoris ornamentis tamdiu omnes abstinuerunt, quamdiu filii regis sui superesse potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit, ut cùm opes regias haberent, regum tamen nominibus æquo animo caverunt, quoad Alexandro justus hæres fuit. Sed Ptolomæus & Cassander, cæteriq; factionis duces, cum carpi se singulos ab Antigono viderent, dum privatum singulorum, non commune universorum bellum ducunt, nec auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, non omnium foret, per epistolas se invicem confirmantes, tempus, locum coeundi condicunt, bellúmque communibus viribus instituunt. Cui cùm Cassander interesse propter finitimum bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis, in auxilium sociis mittit. Erat hic Lysimachus illustri quidem Macedoniæ loco natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quæ tanta in illo fuit, ut animi magnitudine, philosophia ipsa viriúmq; gloria, omnes, per quos Oriens domitus est, vicerit. Quippe cum Alexander Magnus Callisthenem philosophum, propter salutationis Persicæ interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerant, consciam fuisse ratus esset, cumque truncatis crudeliter membris abscissisq; auribus, ac naso, labiisq; deforme ac miserandum spectaculum reddidisset, insuper cum cane in cavea

Lysimachi laus.

Exemplum crudelitatis. * Alias, iratus hoc fecisset.

Aliter Plutarchus mortem Callisthenis scribit in Alexandro. Exemplum fortitudinis Lysimachus.

clausum ad metum cæterorum circumferret: tunc Lysimachus audire Callisthenem, & præcepta ab eo recipere virtutis solitus, miseratus tanti viri, non culpæ, sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in renedium calamitarum dedit. Quod adeò ægrè Alexander tulit, ut eum objici ferocissimo leoni juberet. Sed cùm ad conspectum ejus concitus leo impetum fecisset, manum manipulo involutam Lysimachus in os leonis immersit, arreptáque lingua feram exanimavit. Quod cùm nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionem cessit, charioremque eum præter constantiam tantæ virtutis habuit. Lysimachus quoque magno animo regis, veluti parentis, tulit contumeliam. Deniq; omni ex animo hujus facti memoria exturbata, postea in Indos insectanti regi quosdam palantes hostes, cùm à satellitum turba, equi sui celeritate, desertus esset, solus et per immensas arenarum moles, cursus comes fuit. Quod idem antea Philippus, frater ejus cùm facere voluisset, inter manus regis expiraverat. Sed Lysimachum desiliens equo Alexander, hastæ cuspide ita a fronte vulneravit, ut sanguis aliter claudi non posset, quàm diadema sibi demptum rex, alligandi vulneris causa, capiti ejus imponeret. Quod auspicium primæ regalis majestatis Lysimacho fuit. Et post mortem Alexandri, cùm inter successores Alexandri provinciæ dividerentur, ferocissimæ gentes quasi omnium ferocissimo, assignatæ sunt: adeò etiam consensu universorum palmam virtutis inter cæteros tulit. Priusquam bellum inter Ptolomæum, sociósq; ejus, adversus Antigonum committeretur, repentè ex Asia majore digressus Seleucus, novus Antigono hostis, accesserat. Huic quoq; & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siquidem mater ejus Laodice, cum nupta esset Antiocho claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse, gravidámque factam, munus concubitus, annulum à Deo accepisse, in cujus gemma, anchora sculpta esset. Jussaq; id e

Thraces, et Posticos intelligit. Seleuci regis Syriæ origo.

num filio, quem peperisset, dare. Admirabilē fecit hunc visum & annulus, qui postera die, ejusdem scripturæ in lecto inventus est, & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata, cū ipso parvulo fuit. Quamobrem Laodice annulū Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, educto de origine sua, dedit. Ubi post mortem Alexandri, occupato regno Orientis, urbem condidit, ibique geminæ originis memoriam consecravit. Nam & urbem ex Antiochi patris nomine, Antiochiam vocavit, & campos vicinos urbi, Apollini dicavit. Originis ejus argumentum etiam posteris mansit. Siquidem filii, nepotesq; ejus anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere. Multa in Oriente post divisionem inter socios regni Macedonici bella gessit. Principio Babyloniam cepit: inde auctis ex victoria viribus Bactrianos expugnat. Transitū deinde in Indiam fecit, quæ post mortem Alexandri, veluti à cervicibus jugo servitutis excusso præfectos ejus occiderat. Autor libertatis Sandrocottus fuerat. Siquidem occupato regno populū, quem ab externa dominatione vindicaverat, ipse servitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus, sed ad regni potestatem majestate numinis impulsus: quippe cùm procacitate sua Alexandrum regem offendisset, interfici à rege jussus, salutem pedum celeritate quæsierat. Ex qua fatigatione, cùm somno captus jaceret, leo ingentis formæ ad dormientem accessit, sudoremque profluentem lingua ei detersit, experge factumq; blandè reliquit. Hoc prodigio primum ad spem regni impulsus, conractis latronibus, Indos ad novitatem regni solicitavit; molienti deinde bellum adversus præfectos Alexandri, elephantus ferus infinitæ magnitudinis ultro se obtulit, & veluti domita mansuetudine cum tergo excepit, duxq; belli, & præliator insignis fuit. Sic acquisito regno Sandrocottus ea tempestate, qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta jacebat, Indiā possidebat; cum quo facta pactione Seleucus compositisq; in Oriente rebus, in bellum Antigoni descendit.

Anchoræ naturalis nota Antiochi et ejus nepotum

Seleuci gesta.

Mirum de leone.

Elephantus pecori Sandrocotto offert.

Quæ consi-ciebant LXIV. M. peditum, equitum X. MD. elephantos CCCC. currus CXX. Plu. in vita Demetrii.

Adunatis igitur omnium sociorum copiis, prælium committitur: in eò Antigonus occiditur, Demetrius filius ejus in fugam vertitur; sed socii profligato hostili bello, denuo in semitipsos arma vertunt, & cùm de præda non conveniunt, iterum in duas factiones dedecuntur. Seleucus Demetrio, Ptolomæus Lysimacho jungitur: Cassandro defuncto Philippus filius succedit: sic quasi ex integro, nova Macedoniæ bella nascuntur.

JUSTINI LIBER XVI.

Impii et crudelis parricidii exemplum.

POst Cassandri regis, filiiq; ejus Philippi continuas mortes, Thessalonice regina, uxor Cassandri, non magno post tempore, ab Antipatro filio, cùm vitam etiam per ubera materna deprecaretur, occiditur. Causa parricidii fuit, quòd post mortem mariti in divisione inter fratres regni, propensior fuisse Alexandro videbatur. Quod facinus eò gravibus omnibus visum est, quòd nullum maternæ fraudis vestigium fuit. *Quanquam in Parricidio nulla satis justa causa ad sceleris patrocinia prætexi potest.* Ob hæc igitur Alexander in ultionem maternæ necis, gesturus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit: nec Demetrius, spe invadendi Macedonici regni moram fecit. Cujus adventum verens Lysimachus, persuadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gratiam reverti, quàm paternum hostem in Macedoniam admitti. Inchoatam igitur inter fratres reconciliationem cum præsensisset Demetrius, per insidias Alexandrum interficit: occupatoq; Macedoniæ regno, cædem apud exercitum excusaturus, in concionem vocat. Ibi priorem se petitum ab Alexandro allegat, nec fecisse, sed * occupasse insidias. Regem autem se Macedoniæ vel ætatis experimentis, vel causa justiorem esse. Patrem enim suum & Philippo regi, & Alexandro Magno socium in omni militia fuisse. Liberorum deinde Alexandri ministrum, & ad persequendos defectores ducem extitisse. Contra Antipatrum avum horum adolescentum, amariorem semper mini-

Mater a filio necata. Plu. in Demetrio.

Pyrrhum auxilio fuisse Alexandro, scribit Plut.

Vno quippe die antivertens Alexandrum Plut. * præoccupasse.

strum regni quam ipsos reges fuisse. Cassandrum verò patrem extinctorem regiæ domus non feminis, non pueris pepercisse: nec cessasse, quoad omnem stirpem regiæ sobolis deleret. Horum scelerum ultionem, quia nequisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos ejus translatam. Quamobrem etiam Philippum, Alexandrúmq; (si quis manium sensus est) non interfectores suos, ac stirpis suæ, sed ultores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lysimachus quoque, cum bello * Docretis regis Thracum premeretur, ne eodem tempore & adversus Demetrium dimicare necesse haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro ejus genero obvenerat, pacem cum eo fecit. Igitur Demetrius totis Macedoniæ regni viribus instructus, cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolomæus, Seleucus, & Lysimachus experti priore certamine, quantæ vires concordiæ essent, pacta societate, * adjunctísque exercitibus, bellum adversus Demetrium transferunt in Europam. His comitem se, & belli socium jungit Pyrrhus rex Epiri, sperans non difficilius Demetrium Macedoniam amittere posse, quàm acquisiverat. Nec spes frustra fuit: Quippe exercitu ejus corrupto, ipsoq; in fugam acto, regnum Macedoniæ occupaverat. Dum hæc aguntur, Lysimachus generum suum Antipatrum regnum Macedoniæ ademptum sibi, soceri fraude, querentem interfecit: filiámq; suam Eurydicen querelarum sociam in custodiam tradit: atq; ita universa Cassandri domus Alexandro Magno, seu necis ipsius, seu stirpis extinctæ, pœnas partim cæde, partim supplicio luit. Demetrius quoq; à tot exercitibus circumventus, cùm posset honestè mori, turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolomæus cum magna rerum gestarum glora moritur. Is contra jus gentium, minimo natu ex filiis, ante infirmitatem, regnum tradiderat, ejúsque rei populo rationem reddiderat, cujus non minor favor accipendo, quam patris in tradendo

* Dromichetis legit. Plut.

Regum conspiratio de bello adversus Demetrium communiter gerendo.

* Adunatisque.

Fugit Cassandriam.

De Demetrii morte. Plut. in ejus vita.

Ptolomæus Lagi filius moritur.

regnum fuerat. Inter cætera patris & filii mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem parem populi juveni conciliaverat: quod pater regno ei publicè tradito, privatim officium regi inter satellites fecerat, omnique regno pulchrius, Regis esse patrem dixerat. Sed inter *Lysimachum* & Pyrrhum regem socios paulò antea adversus Demetrium, *Assiduum inter pares discordia malum*, bellum moverat. Victor Lysimachus, pulso Pyrrho Macedoniam occupaverat. Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cujus urbis & initia & exitus mirabiles fuere. Quippe Bœotiis pestilentia laborantibus, oraculum Delphis responderat coloniam in Ponti regione sacram Herculi conderent. Cùm propter metum longæ & periculosæ navigationis, mortem in patria omnibus præoptantibus, res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt. Quorum cum adversa prælia paterentur, iteratò ad oraculum decurrunt Responsum, Idem belli, quod pestilentiæ, remedium fore. Igitur conscripta colonorum manu, in Metapontum delati, urbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auspiciis in eas sedes delati erant, brevi post tempore magnas opes paravere. Multa deinde hujus urbis adversus finitimos bella, multa etiam domesticæ dissensionis mala fuere. Inter cætera magnifica, vel præcipuè illud memorabile fuit: Cum rerum potirentur Athenienses, victisq; Persis, Græciæ & Asiæ tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupidè ad præsidium salutis suæ conferentibus, soli Heraclienses ob amicitiam regum Persicorum, collationem abnuerant. Missus itaque ab Atheniensibus Malachus cum exercitu ad extorquendum, quod negabatur, dum relictis in littore navibus, agros Heraclienſium populatur, classem cum majore parte exercitus naufragio repentinæ tempestatis amisit. Itaq; cum neq; mari possent, amissis navibus, neque terrâ auderent cum parte manu, inter tot ferocissimas gentes reverti, Heraclienses, honestiorem beneficii, quam ultionis occasionem

Bellum Lysimachi et Pyrrhi. Origo urbis Heracleæ. Oraculum.

Heracliensium gesta.

Malachus Exemplum constantiæ. Humanitas in hostes.

rati,

rati, instructos comeatibus, auxiliisque dimittunt, bene agrorum suorum * postulationem existimantes, si quos hostes habuerant, amicos reddidissent. Passi sunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: siquidem cùm plebs etiam novas tabulas, & divisionem agrorum divitum impotenter flagitarent, diu re in senatu tractata, cùm exitus rei non inveniretur, ad postremum adversus plebem nimio otio lascivientem, auxilia à Timotheo, Athenienſium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. Utrisq; negantibus, ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decurrunt. Tanta calamitatum necessitas fuit, ut cui patriam interdixerant, eum ad tutelam patriæ vocarent. Sed Clearchus exilio facinorosior redditus, & dissensionem populi occasionem invadendæ tyrannidis existimans, primò tacitè cum Mithridate, civium suorum hoste, colloquitur, & inita societate pacisciturut revocatus in patriam, prodita ei urbe, præfectus ejus constitueretur. Posteà autem insidias, quas civibus paraverat, in ipsum Mithridatem verterat. Namq; cùm velut arbiter civilis discordiæ, de exilio reversus esset, statuto tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis suis cepit, captúmque accepta ingenti pecunia, demisit. Atq; ut in illo subitum se ex socio fecit hostem, sic ex defensore senatoriæ causæ repentè patronus plebis evasit: & adversus autores potentiæ suæ à quibus revocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non solùm plebem accendit, verum etiam nefandissima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neq; se affuturum amplius grassanti in populum senatui, * ait non intercessurum, contra affuturum etiam plebi, si in pristina sævitia perseveret, & si pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neque civilibus discordiis interfuturum. Sin verò diffidant viribus propriis vindicem civium non defuturum. Proindè consulant sib ipsis, jubeant abire, si malint, vel socium causæ popularis remanere. His

* Populationem impensam exist.

Epiphonema.

Exemplum versutiæ, et fraudulenti animi Iasonis.

* Alias, ait, intercessurum etiamsi in prist.

verbis solicitata plebs summum ad eum imperium defert: & dum senatus potentiæ irascitur, in servitutem se tyrannicæ dominationis cum conjugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. senatores comprehensos (nam cæteri in fugam dilapsi erant) in vincula compingit. Lætari plebs quòd à duce * potissimum senatorum, senatus deleretur, versaq; vice auxilium eorum in exitium conversum esset. Quibus dnm mortem passim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: siquidem Clearchus magna pecunia (quasi minis populi occultè eos subtracturus) accepta, spoliatos fortunis, vita quoque spoliavit. Cognito deindè, quòd bellum sibi ab iis, qui profugerant, misericordia in auxilium solicitatis civitatibus pararetur, servos eorum manumittit. Et ne quid in afflictis honestissimis domibus deesset, uxores eorũ filiásq; nubere servis suis, proposita recusantibus morte, compellit, ut eos sibi fidiores, & dominis infestores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, * majores repentinis funeribus fuere. Itaq; multæ se ante nuptias, multæ in ipsis nuptiis, occisis prius novis maritis, interficiunt, & se tam funestis calamitatibus, virtute ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captivos senatores in triumphi modum per ora civium trahit. Reversus in urbem, alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus urbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit sævitiæ insolentia, crudelitati arrogantia. Interdum enim & successu continuæ felicitatis obliviscitur se hominem: Interdum Jovis filium se dicit. Eunti per publicum, aurea aquila, velut argumentum generis, præferebatur; veste purpurea, & cothurnis regum tragicorum, & aurea corona utebatur: filium quoque suum Ceraunon vocat, ut Deos non mendacio tantum, verum etiam nominibus illudat. Hæc illum facere, duo nobilissimi juvenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi, in necem tyranni conspirant. Erant hi discipuli Platonis Philosophi, qui virtutem, ad quam quotidiè præceptis magistri

Clearchi sævitia. Non ergo inscite admonet Comicus: ita fugiamus, ne præter cæsam.

* Potissimo.

* Graviores.

Heracliensium matronarum clades,

Chionis et Leonidæ discipulorum

magistri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in insidiis locant. Ipsi more jurgantium ad tyrannum, veluti ad regem, in aream contendunt: qui jure familiaritatis admissi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero occupatur. Sed ipsi, socis tardius auxilium ferentibus, à satellitibus obruuntur. Quare factum est, ut tyrannus quidem occideretur, sed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem invadit, multisq; annis per gradus successionis, Heracliënses regnum tyrannorum fuere.

Plagosi in tyrannum conspiratio.

Clearchi cædes.

Satyrus.

JUSTINI LIBER XVII.

PEr idem fermè tempus in Hellesponti & Chersonesi regionibus, terræmotus fuit maximus; tantum urbs Lysimachia, ante duos & viginti annos à Lysimacho condita, eversa est. Quod portentum dira Lysimacho, stirpique ejus, ac ruinam regni, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec ostentis fides defuit: Nam brevi pòst tempore, Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinaverat, per quem multa bella prosperè gesserat, non solùm, patrium, verum etiam humanum ultra morem perosus, ministra Arsyrice noverca, veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium principum sequutæ cædes sunt, luentium supplicia, quòd occisum juvenem dolebant. Itaq; & hi, qui exercitibus præerant certatim ad Seleucum deficiebant, eumque pronum jam ex æmulatione gloriæ bellum Lysimacho inferre compellunt. Ultimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad exemplum fortunæ par reservatum. Lysimachus quatuor & LXX. annos natus erat: Seleucus septem & LXX. Sed in hac ætate utriq; animi juvenes erant, imperiiq; cupiditatem insatiabilem gerebant. Quippe cùm orbem terrarum duo soli tenerent, angustiis sibimet inclusi videbantur, vitæque finem non annorum spatio, sed imperii terminis metie-

Terræmotus.

Agathoclem Lysimachi filium veneno necatur.

Ultima pugna inter Alexandri principes

Lysimachus victus a Seleuco, occiditur.

metiebantur. In eo bello Lysimachus amissis anteà variis casibus XV. liberis, non instrenuè moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Lætus tanta victoria Seleucus, & quod majus victoria putabat, solus se de cohorte Alexandri mansisse, victorémq; victorum extitisse, non humanum opus esse, sed divinum munus gloriatur, ignarus prorsus, non multò post fragilitatis humanæ seipsum exemplum futurum. Quippe post menses admodum septem à Ptolomæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonium habuerat, per insidias circumventus, occiditur: regnúmque Macedoniæ, quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolomæus cùm & in gratiam memoriæ magni Ptolomæi patris, & in favorem ultionis Lysimachi ambitiosus apud populares esset, primo Lysimachi filios conciliare sibi statuit, nuptiásque Arsinoes sororis suæ matris eorum petit: puerorum adoptione promissa, ut cùm in locum eorum successisset, nihil illi moliri, vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoq; regis Ægypti concordiam per epistolas deprecatur, professus deponere se offensam erepti paterni regni, neq; amplius à fratre quæsiturum, quod honestius à paterno hoste perceperit. Omníq; arte adulatur Eumeni & Antigono Demetrii filiis, Antiocho filio Seleuci, cùm quibus bellum habiturus erat, ne tertium sibi hostis accederet. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omissus, ingens momentum futurum, utri parti socius accessisset, qui & ipse spoliare singulos cupiens, omnibus se partibus * vendicabat. Itaq; Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naves ad exercitum, deportandum mutuò petit: ab Antiocho pecuniam qui opibus quàm militibus instructior erat: à Ptolomæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolomæus, cui nulla delationis ex infirmitate virium venia esset, quinq; millia peditum, equitum IV. millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quàm in biennii usum dedit. Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolomæi in matrimonium

Seleuci mors.

Ptolomæi solertia.

Pyrrhi adversus Ro. expeditio.

*Venditabat.

Anno 26 urbe condita. CC. LXIV.

monium accepta, vindicem eum regni reliquit. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine regni ejus pauca narranda sunt. Molossorum primùm in ea regione regnum fuit: post Pyrrhus Achillis filius, amisso per absentiam Trojanis temporibus paterno regno, in his locis consedit, qui Pyrrhidæ primò, posteà Epirotæ dicti sunt. Sed Pyrrhus cùm in templum Dodonæi Jovis ad consulendum venisset, ibi Anasam nepotem Herculis rapuit, ex cujus matrimonio octo liberos sustulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opésq; affinitatum auxilio magnas paravit: atq; ita Heleno filio Priami regis, ob industriam singularem vaticinandi, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipse matrimonio suo divisione Trojane prædæ acceperat, uxoreni reddidit; brevisq; post tempore, Delphis insidiis Orestis, filii Agamemnonis, inter altaria Dei interiit. Successor huic Pilades filius fuit. Per ordinem deindè regnū ad *Arymbam descendit; cui, quoniam pupillus & unicus ex gente nobili superesset, intentiore omnium cura servandi ejus, educandique, publicè tutores constituuntur. Athenas quoq; erudiendi gratiâ, missus, quanto doctior majoribus, tantò & gratior populo fuit. Primus itaq; & leges, & senatum, annuósq; magistratus, & reipub. formā composuit: & ut à Pyrrho sedes, sic vita cultior populo ab Arymba statura. Hujus filius Neoptolemus fuit: ex quo nata est Olympias, Mater Alexandri Magni, & Alexander, qui post eum regnū. Epiri tenuit & in Italia bello gesto, in Brutiis interiit. Post ejus mortem, frater Æacides regno successit, qui assiduis adversus Macedones bellorum certaminibus populum fatigando, offensā civium contraxit, ac propterea in exilium actus, Pyrrhum filium bimum, admodum parvulum in regno reliquit: qui & ipse cùm à populo propter odium patris, ad necem quæreretur, furtim subtractus in Illyrios defertur, traditúsq; est Beroæ, Glauciæ regis uxori, nutriendus, quæ & ipsa generis Æacidarum erat. Ibi eum seu

Orosius. Epirotici regni origo.

Pyrrhi successorū. Proditione Macharei sacerdotis Euseb.

*Arimbam.

Olympias Neoptolemi filia.

Glaucium regem Illyriorum Plautus appellat.

seu infantilibus blandimentis inductus rex, adversum Cassandrum Macedoniæ regem qui eum belli comminatione depoſcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in misericordiam verſo, annorum 11. eum in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum usque ad adultam ejus ætatem tuerentur. Adoleſcens deinde multa bella geſſit: tantúsque rerum succeſſus habuit cœptus eſt, ut Tarentinos ſolus adverſus Romanos tueri poſſe videretur.

Ad gentem devotum puerum, mox vetitem regis arcessendi ſe fecisse scribit Plut.

JUSTINI LIBER XVIII.

IGitur Pyrrhus rex Epiri, cùm iterata Tarentinorum legatione, additis Samnitum & Lucanorum precibus, & ipſius auxilio adverſus Romanos indigentibus, fatigaretur, non tam ſupplicum precibus, quàm ſpe invadendi Italiæ imperii inductus, venturum ſe cum exercitu pollicetur. In quam rem inclinatum ſenel animum, præcipitem agere cœperant exempla majorum: ne aut inferior patruo ſuo Alexandro videretur, qui defenſore iidem Tarentini adverſos Brutios uſi fuerat: aut minores animos Magno Alexandro habuiſſe, qui tam longa à domo militia Orientem ſubegit. Igitur relicto cuſtode regni filio Ptolomæo, annos 15. nato, exercitum in portu Tarentino exponit, duobus parvulis filiis, Alexandro & Heleno, in ſolatia longinquæ ſecum expeditionis adductis. Cujus audito adventu, Conſul Romanus Valerius Levinus feſtinans, ut priùs cum eo congrederetur, quam auxilia ſociorum convenirent, exercitum in aciem deducit: Nec rex tametſi numero militum inferior eſſet, certamini moram fecit. Sed Romanos vincentes jam, inuſitata antea elephantorum forma ſtupere primò, mox cedere prælio coëgit, victoréſq; jam nova Macedonum monſtra repentè vicerunt. Nec hoſtibus incruenta victoria fuit: Nam & ipſe Pyrrhus graviter vulneratus eſt, & magna pars militum ejus cæſa, majorémq; gloriam ejus victoriæ, quam

Pyrrhi in Italiam adventus.

Samnitum et Lucanorum, Plut. Nam elephantos Italia primum vidit, Pyrrhi bello, Plin. l. 8. c. 6. XIII.

quam lætitiam habuit. Hujus pugnæ eventum multæ civitates secutæ, Pyrrho se tradunt. Inter cæteros etiam Locri, prodito præsidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea præda Pyrrhus 200. captivos milites Romam gratis remisit, ut cognita virtute ejus, Romani cognoscerent etiam liberalitatem. Interjectis deinde diebus, cùm sociorum exercitus supervenisset, iterarò prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit. Interea Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Romanorum, cum 120. navibus missus, senatum adiit, ægrè tulisse Carthaginienses affirmans, quòd bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, ut quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis juvarentur. Gratiæ à senatu Carthaginiensibus actæ, auxiliáque remissa. Sed Mago Punico ingenio, post paucos dies tacitus, quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrhum adiit, speculaturus consilia ejus de Sicilia, quò eum accersiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilii Carthaginiensibus fuerat, ut Romano bello, ne in Siciliam Pyrrhus transire posset, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à senatu Romana Fabritius Lucinus missus, pacem cum Pyrrho composuit. Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho donis missus, neminem, cujus domus muneribus pateret, invenit. Huic continentiæ Romanorum simile exemplum iisdem ferme temporibus fuit. Nam missa à senatu in Ægyptum legatione, cùm ingentia sibi à Ptolomæo rege missa munera sprevissent, interjectis diebus ad cœnam invitatis, aureæ coronæ missæ sunt, quas illi honoris causa receptas, postera die statuis regis imposuerant. Igitur Cyneas cùm turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset, interrogatus à Pyrrho, Qualis Roma esset, respondit, *Regum urbem sibi visam.* Post hæc legati Siculorum superveniunt, tradentes Pyrrho totius insulæ imperium, quæ assiduis Carthaginiensium bellis vexabatur.

M. ferunt cæsos ex Epirotis, Plu.

Auxilia Carthaginiensium.

Punica fides et ingenium.

Tam virorum quam mulierum usui apta. Valer. Maximus.

Qui et senex, et cæcus in senatum delatus erat. Cicer. in 1. Ant. Pyrrho traditur Sicila.

Carthaginiensium origo. Sidon unde dicta. Tyrus quando condita.

Conspiratio servorum in Tyro, in dominos suos.

Exemplum crudelitatis servorum in dominos.

batur. Itaque relicto Locris Alexandro filio, fitma-
que civitatibus valido præsidio, iu Siciliam exercitu
trajecit. Et quoniam ad Carthaginiensium mentio-
ventum est, de origine eorum pauca dicenda sunt,
petitis Tyriorum paulo altius rebus, quorum casus
am dolendi fuerunt. Tyriorum gens condita a Phœ-
cibus fuit, qui terræ motu vexati, relicto patriæ solo, A-
syrium stagnum primo, mox mari proximum littus
coluerunt, condita ibi urbe, quam à piscium uberta-
Sidona appellaverunt. Nam piscem Phœnices Sido-
vocant. Post multos deinde annos à rege Ascalo-
rum expugnati, navibus appulsi, Tyron urbem
annum Trojanæ cladis condiderunt; ibi Persarum bel-
diu variéq; fatigati, victores quidem fuere; sed attri-
viribus à servis suis multitudine abundantibus, indi-
na supplicia perpessi sunt: qui conspiratione facta,
nem liberum populum cum dominis interficiunt,
ita potiti urbe lares dominorum occupant, Remp.
vadunt, conjuges ducunt, & quod ipsis non erant, li-
ros procreant. Unus ex tot millibus servorum fuit,
miti ingenio senis domini, parvulíq; filii ejus for-
moveretur; dominosq; non truci feritate trudica-
sed pia misericordia, ac humanitate respexit. Itaq; cu-
velut occisos alienasset, servisq; de statu Reipub. de-
berantibus placuisset regem ex suo corpore creari,
umq; potissimum quasi acceptissimum diis, qui sol-
orientem primus vidisset: rem ad Stratonem (hoc
nim nomen ei erat) dominum occultè latentem de-
lit. Abeo informatus, cum medio noctis omnes in
num campum processissent, cæteris in Orientem spe-
ctantibus, solus Occidentis regionem intuebatur.
primum aliis videri furor, in Occidéte solis ortum quæ-
rere. Ubi vero dies adventare cœpit, editissimisque
culminibus urbis Oriens splendore & spectantibus a-
liis, ut ipsum solem aspicerent, hic primus omnibus fu-
gorem solis in summo fastigio civitatis ostendit. Non
servilis ingenii ratio visa: requirentibusque autorem

Stratonis sclertia.

de

de domino confiteretur. Tunc intellectum est, quantum ingenua servilibus ingenia præstarent, *Malitiam; servos, non sapientia vincere.* Igitur venia seni filioque data est, & velut numine quodam reservatos arbitrantes, regem Stratonem creaverunt. Post cujus mortem regnum ad filium, ac deinde ad nepotis transit. Celebre hoc servorum facinus, metuendúmque exemplum toto orbe terrarum fuit. Itaque Alexander magnus cum interjecto tempore in Oriente bellum gereret, velut ultor publicæ securitatis, expugnata eorum urbe, omnes qui prælio superfuerant, ob memoriam veteris cædis, crucibus affixit: genus tantum Stratonis inviolatum servavit, regnúmque stirpi ejus restituit; Ingenuis, & innoxiis incolis insulæ attributis, ut extirpato servili germine, genus urbis ex integro conderetur. Hoc igitur modo Tyrii Alexandri auspiciis conditi, *Parsimonia & labore quærendi* citò convaluere. Ante cladem dominorum, cum & opibus & multitudine abundarent, missa in Africam juventute, Uticam condidere; cum interim rex Tyro decedit, filio Pigmalione, & Elissa filia, insignis formæ virgine hæredibus institutis. Sed populus Pigmalioni admodum puero regnum tradidit. Elissa quoque Sychæo avunculo suo, sacerdoti Herculis, qui honos secundus à rege erat, nupsit. Huic magnæ, sed dissimulatæ opes erant, aurúmq; metu regis non tectis, sed terræ crediderat: quam rem etsi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. Qua incensus Pigmalion, oblitus juris humani, avunculum suum, eundémq; generum suum, sine respectu pietatis occidit. Elissa diu fratrem propter scelus aversata, ad postremum dissimulato odio, mitigatóq; interim vultu, fugam tacitè molitur; assumptisq; quibusdam principibus in societatem, quibus par odium in regem esse, eandémq; fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tunc fratre dolo aggreditur, fingit se ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupidæ oblivionis grave luctus imaginé renovaret, nêve ultra amara ad-

Stratonis rex creatur. Alexander crudelitatis servilis ultor. Tyrorum origo. Utica conditur Elissa, quæ & Dido. Ille Sychæum Impius ante aras, atq; auri cæcus amore. Clam ferro incautum superat. Virg. 1. En.

Visus enim auget dolorem. Sic. Didonis astus et fuga.

admonitio oculis ejus occurrat. Non invitus Pygmalion verba sororis audivit, existimans cum ea & aurum Sychæi ad se venturum. Sed Elissa ministros migrationis à rege missos, navibus cum opibus suis prima vespera imponit, provectáq; in altum, compellit eos onera arenæ pro pecunia involucribus involuta, in mare dejicere. Tunc deflens ipsa lugubriq voce *Sicharbam exorat, ut libens opes suas recipiat, quas reliquerat, habeátq; inferias, quas habuerat causam mortis. Tunc ipsos ministros aggreditur: sibi quidem ait optatam olim mortem, sed illis acerbos cruciatus, & dira supplicia imminere qui *Sicharbæ opes, quarum spe parricidium rex fecerit, avaritiæ tyranni subtraxerunt. Hoc mera omnibus injecto, comites fugæ accepit. Junguntur & senatorum in ea nocte præparata agmina, atque ita sacris Herculis, cujus sacerdos * Sicharbas fuérat, repetitas exilio sedes quærunt. Primus illis appulsus terræ Cyprus insula fuit: ubi sacerdos Jovis, cum conjuge & liberis, dei monitu comitem se Elissæ, sociúmq; fortunæ offert, pactus sibi posterísque perpetuum honorem sacerdotii. Conditio pro manifesto omine accepta. Moerat Cypriis, virgines ante nuptias statutis diebus detalem pecuniam quæsituras, in quæstum ad littus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri soluturas. Harum igitur ex numero 80. admodum virgines rapi, & navibus imponi Elissa jubet, ut & juventus matrimonia, & urbs sobolem habere possit. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita sororis fuga, cùm impio bello fugientem persequi pararet, ægrè precibus matris & deorum minus victus, quievit: cui cum inspirati vates canerent, non impunè laturum, si incrementa urbis toto orbe auspicatissimæ interpellasset, & hoc modo spatium respirandi fugientibus datum. Itaq; Elissa delata in Africæ sinum, incolas loci ejus, adventu peregrinorum, mutuarúmque rerum commercio gaudentes, in amicitiam solicitat: deinde empto loco, qui corio bovis tegi possit, in quo fessos longa navigatio-

* Sichæum.

* Sichæi.

* Sichæus.

Cypriorum mos in prostituendis virginibus.

Didonis in Africam adventus.

ne socios, quoad proficisceretur, reficere posset, corium in tenuissimas partes secari jubet, atque ita majus loci spatium, quam petierat, occupat, unde postea ei loco Byrsæ nomen fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitibus venalia inferebāt, sedēsq; ibi statuentibus ex frequentia hominum, veluti instar civitatis infectum est. Uticensium quoq legati, dona ut consanguineis attulerunt: hortatique sunt, ut urbem conderent, ubi sedes sortiti essent. Sed & Afros detinendi advenas amor cepit. Itaq; consentientibus omnibus, Carthago conditur, statuto annuo vectigali pro solo urbis. In primis fundamentis caput bubalum inventum est: quod auspicium quidem fructuosæ terræ, sed laboriosæ, perpetuóq; servæ urbis fuit; propter quod in alium locum urbs translata. Ibi quoq; caput equi repertum, bellicosum potentémque populum futurum significans, urbi auspicatam sedem dedit. Tunc ad opinionem novæ urbis concurrentibus gentibus, brevi & populus, & civitas magna facta est. Cum successu rerum florentes Carthaginis opes essent, rex Mauritanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad se accesitis, Elissæ nuptias sub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nuntiantes, regem aliquem poscere, qui cultiores mores, victúsq; eum, Afrósq; perdoceat: sed quenquam inveniri non posse, qui ad Barbaros & ferarum more viventes, transire à consanguineis velit. Tunc à regina castigati, si pro salute patriæ asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res exigat, debeatur: regis mandata aperuere, dicentes quæ præcipiat aliis, ipsi facienda esse, si velit urbi consultū esse. Hoc dolo capta, diu * Sichæbæ viri nomine, cū multis lacrymis & lamentatione flebili invocato, ad postremum iturum se quò sua & urbis fata vocarent, respondit. In hoc triū mensiū sumpto spatio pyra in ultima parte urbis extructa, velut placatura viri manes, inferiásq; ante nuptias missura, multas hostias cædit, &

Mercatique solum de nomine Byrsam, Taurino quantum possent circumdare tergo, Virg. Carthago conditur, Bovis et equi caput auspicium Carthaginis.

Getulorum regem Virgilius facit Hierbam.

* Sichæl.

Didonis mors.

De origine, condicoribus, anno conditionis, mire variant autores. Vide Tusch. et Apuleium.

sumpto gladio pyram conscendit. Atque ita ad populum respiciens, ituram se ad virum, sicut præceperam, dixit, vitámq; gladio finivit. Quamdiu Carthago invicta fuit, pro Dea culta est. Condita est urbs hæc 71. annis antè quàm Roma, cujus virtus sicut bello clara fuit, ita domi status variis discordiarũ casibus agitatus est. Cùm inter cætera mala etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religione, & scelere pro remedio usi sunt. Quippe homines ut victimas immolabant: & impuberes (quæ ætas etiam hostium misericordiam provocat) aris admovebant, pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita dii rogari maxime solent. Itaque * adversis tanto scelere numinibus cùm in Sicilia diu infeliciter dimicassent, translato in Sardiniam bello, amissa majore exercitus parte gravi prælio victi sunt. Propter quod ducem suum * Machæum, cujus auspiciis & Siciliæ partem domuerant, & adversus Afros magnas res gesserant, cum parte exercitus quæ superfuerat, exulare jusserunt. Quam rem æqui ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primò, veniámque infelicis militiæ petant, denuncient, quòd si precibus nequeant, armis se consequuturos. Cum preces & minæ legatorum spretæ essent, interjectis diebus conscensis navibus armati in urbem veniunt. Ibi deos, hominésq; testati, non se impugnatum, sed recuperatum patriam venire, ostensorósq; civibus suis, non virtutem sibi priore bello, sed fortunam defuisse. Prohibitis commeatibus obsessa urbe, in summam desperationem Carthaginienses adduxerunt. Interea Cartalo Machæi ducis exulis filius, cum præter castra patris à Tyro, quò decimas Herculi ferre, ex præda Siciliensi quam pater ejus ceperat, Carthaginiensibus missus fuerat, reverteretur, accersitúsq; à * patria esset, publicæ se prius religionis officio executurum, quàm privatæ pietatis respondit. Quam rem etsi ægrè ferret pater, non tamen vim affere religioni ausus est. Interjectis deinde diebus Cartalo petit

* Aversis,

* Vexatum Orosius habet. Machæus, Carthaginiensium imperator exulat.

Carthaginienses a suis oppugnantur militibus.

* Patre.

comme

commeatu à populo, cùm reversus ad patrem esset, ornatúsq; purpura, & infulis sacerdotii, omnisi se oculis ingereret, tum in secretum pater abducto, ait, Ausus ne ex nefandissimum caput, ista purpura & auro ornatus, in conspectum tot miserorum civium venire, & mœsta ac lugentia castra confluentibus quietæ felicitatis insignibux velut exultabundus intrare? Nusquamne te aliis jactare potuisti? Nullus locus aptior, quam sordes patris, & exilii infelicis ærumnæ fuerunt? Quid quòd paulo antè vocatus, non dico patrem, ducem certè civium tuorum superbè sprevisti? Et quid porrò tu in purpura ista coronísq; aliud quàm victoriarum mearum titulos geris? Quoniã igitur tu in patre nihil nisi exilis nomen agnoscis, ego quoque imperatorem me magis quàm patrem indicabo, statuámq; in te exemplum, ne quis posthac infelicibus miseriis patris illudat. Atq; ita cum ornatu suo, in altissimam crucem in conspectu urbis affigi jussit. Post paucos deinde dies Carthaginem capit, evocatóq; populo ad concionem exilii injuriã queritur, belli necessitatem excusat, contemptumq; victoriarum suarum. Punitis autoribus miserorum suorum civium injuriosi exilii omnibus se veniam dare dicit. Atq; ita decem senatoribus interfectis, ultimam legibus suis reddidit. Nec multo pòst tempore affectati regni accusatus, duplicis & in filio & in patria parricidii pænas dedit. Huic Mago imperator successit, cujus industria, & opes Carthaginiensium, & imperii [illegible], & bellicæ gloriæ laudes creverunt.

Exemplum crudelitatis paternæ erga filium.

Cartale filius a parte Machæo cruci affigitur.

Actæ sunt hæc tempore Cyri regis. Cros.

JUSTINI LIBER XIX.

MAgo Carthaginiensium imperator, cùm primus omnium ordinata disciplina militari imperium [illegible]orum condidisset, virésque civitatis non minus [illegible]ellandi arte, quàm virtute firmasset, defungitur, relictis duobus filiis Asdrubale & Amilcare: qui per vestigia paternæ virtutis decurrentes, sicuti generi, [illegible] & magnitudini patris successerunt. Iis ducibus

Seipsum is Mago interfecerat, obtem male gestam contra Syracusanos.

Ob quam rem in crucem sublatum est corpus mortui a Carthag. Plut. in vita Timoleonis.

Sardiniæ bellum illatum: adversus Afros quoque, vectigal pro solo urbis multorum annorum repetentes, dimicatum: sed Afrorum sicut causa justior, ita & fortuna superior fuit, bellúmque cum his solutione pecuniæ non armis finitum. In Sardinia quoque Asdrubal graviter vulneratus, imperio * Amilcari fratri tradito, interiit, cujus mortem, tum luctus civitatis, tum & dictaturæ undecim, & triũphi quatuor insignem fecere: hostibus quoque crevere animi, veluti cum duce Pœnorum vires concidissent. Itaque Siciliæ populis propter assiduas Carthaginiensium injurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum concurrentibus, grave bellum natum: in quo & diu & varia victoria præliatum fuit. Dum hæc aguntur, legati à Dario Persarum rege Carthaginem veniunt, afferentes edictum, quo Pœni humanas hostias immolare, & caninâ carne vesci prohibebantur; mortuorum corpora cremare potius, quam terra obruere à rege jubebantur: petentes simul auxilia adversus Græcos quibus illaturus bellum Darius erat. Sed Carthaginienses auxilia negantes, propter assidua finitimorum bella, cæteris ne per omnia contumaces viderentur, cupidè paruêre. Interea Amilcar bello Siciliensi interficitur, relictis tribus filiis Amilcone, Hannone, Gisgone. Asdrubali quoque par numerus filiorum fuit: Annibal, & Asdrubal, & Sappho. Per hos res Carthaginiensium ea tempestate regebantur. Itaque & Mauris bellũ illatum, & adversus Numidas pugnatum, & Afri stipendium urbis conditæ Carthaginiensibus remittere. Dein cùm familia tanta imperatorum gravis liberæ civitati esset, omniáque agerent, simul & judicarent, centum ex numero senatorũ judices deliguntur, qui reversis à bello ducibus rationem rerum gestarum exigerent: ut hoc metu ita in bello imperia * cogitarent, ut domi justitiam, legésque respicerent: In Sicilia in locum Amilcaris, imperator Amilco succedit; qui cùm navali terrestríque bello secunda prælia fecisset, repentè pestilentis syderis vi exercitum

* Cui cognomentum fuit Barcha

Bellum Siciliense. Darii edictum.

Miror quid venerit in mentem Justino, cur Annibalem filium Asdrubalis dicat, cum secus habeant omnes historiæ.

* Agitarent.

ercitum amisit; quæ res cùm nuntiata Carthagini esset, mœsta civitas fuit. Omnia ululatibus, non secus ac si ipsa urbs capta esset, personabant: clausæ privatæ domus, clausa deorum templa, intermissa omnia sacra, omnia privata officia damnata; cuncti deinde ad portum congregantur, egredientésque paucos è navibus, qui cladi superfuerant, de suis percontantur. Ut verò dubiâ antea spe, & suspenso metu, incerta orbitatis expectatione casus suorum miseris illuxit, tunc toto littore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum ululatus, & querelæ flebiles audiebantur. Inter hæc procedit inops è navi sua imperator Amilco, sordidâ, servilisque tunicâ discinctus; ad cujus conspectum, plangentium agmina junguntur. Ipse quoque manus ad cœlum tendens, nunc sortem suam, nunc publicam fortunam deflet, nunc deos accusat, qui tanta belli decora, & tot ornamenta victoriarū, quæ ipsi dederant, abstulerint; qui captis tot urbibus, totiesque hostibus terrestri navalique prælio victis, exercitum victorem non bello, sed peste deleverint; deferre se tamen civibus suis non modica solatia, quòd malis eorum hostes gaudere, non gloriari possent. Quippe neque eos qui mortui sunt, à se occisos; neque eos, qui reversi sunt, à se fugatos possint dicere. Prædam, quam relictis à se castris abstulerint, non esse talem, quam, velut spolium victi hostis, ostentent: sed quam possessione vacua, formidine dominorū mortibus, sicuti caduca occupaverint. Quòd ad hostes pertinet, victores se recessisse; quòd ad pestem pertinet, victos; nihil tamen se gravius ferre, quam quod inter fortissimos viros mori non potuerit; servatúsq; sit, non ad vitæ jucunditatem, sed ad ludibrium calamitatis, quanquā ubi miseras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoq; sequuturum commilitones suos; ostensurúmq; patriæ, non ideo se tam diem vixisse, quoniam velit vivere, sed ne hostibus nefanda lues pepercerat, intra hostium exercitus relictos morte sua proderet. Tali voce ferationē per

Amilcar Amilco succedit.

Descriptio Publici luctus.

Exemplum miseræ affectæ urbis.

Amilconis imperatoris Carthaginensium querela.

Miserabilis Amilconis exitus.

urbem ingressus, ut ad limina domus suæ venit, prosequuram multitudinem, velut postremo alliquio dimisit, obseratisque foribus, ac nemine ad sese, ne filiis quidem admissis, mortem sibi consciuit.

JUSTINI LIBER XX.

Dionysii senioris gesta.

Dionysius ex Sicilia pulsis Carthaginiensibus, occupatóq; totius insulæ imperio, grave otiũ regno suo periculosámque desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam traiecit, simul ut militũ vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferrentur. Prima illi militia adversus Græcos, qui proxima Italici maris littora tenebant, fuit: quibus devictis, finitimos quoq; aggreditur, omnésque Græci nominis Italiam possidentes, hostes sibi destinat: quæ gentes non partem, sed universam fermè Italiam ea tempestate occuparant. Denique multæ urbes adhuc post tantam vetustatem, vestigia Græci moris ostentant. Namq; Tuscorum populi qui oram inferi maris possident, à Lydis venerunt: & Venetos, quos incolas superi maris vidimus, capta & expugnata Troja, Antenore duce, missos Adria quoq; Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit. Græca urbs est & Harpos, quam Diomedes, excisо Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit. Sed & Pisæ in Liguribus Græcos autores habent: & in Tuscis, Tarquinii à Thessalis & Spinambris: Perusini quoque originem ab Achæis ducunt. Quid Corythum urbem dicam? Quid Latinos populos, qui ab Ænea conditi videntur? Item Falisci, Iapygii, Nolani, Abellani, nonne Calcidensium coloni sunt? Quid tractus omnes Campaniæ? Quid Brutii, Sabinique? Quid Samnites? Quid Tarentini, quos Lacedæmonia profectos, Spuriósque vocatos accepimus? Thurinorum urbem condidisse Philoctetem erunt, ibique adhuc monumentum ejus visitur: & Herculis sagittæ in Apollinis templo, quæ fatum Trojæ fuere. Metapontum quoque in templo Minervæ ferramenta, quibus Epeus

De origine Venetorum, vide Livium, 1. Dec. lib. 1. fusius in initio.

Thurinorum origo.

à qu

à quo condita sint, equum Trojanum fabricavit, ostentant: propter quod omnis illa pars Italiæ major Græcia appellatur. Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis & Crotonienſibus pellere cæteros Græcos Italia ſtatuerunt. Cum primùm urbem Syrim cepiſſent, in expugnatione ejus quinquaginta juvenes amplexos Minervæ ſimulachrum, ſacerdotémque deæ velarum ornamentis inter ipſa altaria trucidaverunt. Ob hoc cùm peſte & ſeditionibus vexarentur, proceres Crotonienſes Delphicum oraculum adierunt. Reſponſum his eſt, finem mali fore, ſi violatum Minervæ numen, & interfectorum manes placaſſent. Itaque cum ſtatuas juvenibus juſtæ magnitudinis, & imprimis Minervæ frabricare cœpiſſent, Metapontini cognito oraculo deorum, occupandam & manium pacem, & deæ rati, juvenibus modica & lapidea ſimulacra ponunt, & deam panificiis placant. Atque ita peſtis utrobique ſedata eſt, cùm alteri magnificentia, alteri velocitate certaſſent. Recuparata ſanitate, non diu Crotonienſes quievere. Itaque indignantes, in oppugnatione Syris auxilium contra ſe à Locrenſibus latum, bellum his intulerunt. Quo metu territi Locrenſes, ad Spartanos decurrunt, auxilium ſupplices deprecantur. Illi longinquâ militiâ gravati, auxilium à Caſtore & Polluce petere eos jubent. Neq; legati ſociæ urbis reſponſum ſpreverunt: profectique in proximum templum, facto ſacrificio, auxilium deorum implorant. Lætis hoſtilis, obtentóq; ut rebantur, quod petebant, haud ſecus læti, quàm ſi deos ipſos ſecum advecturi eſſent, pulvinaria iis in nave componunt, fauſtiſq; profectionibus, ſolatia ſuis pro auxiliis deportât. Iis cognitis Crotonienſes & ipſi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, belliq; proſperos eventus deprecantes: Reſponſum, prius votis hoſtes, quam armis vincendos. Cùm voviſſent Apollini decimas prædæ, Locrenſes & voto hoſtium, & reſponſo Dei cognito, noſtias voverunt: tacitâ nq; eam rem habuere, ne votis

Epeus Trojani equi faber.

Exemplum crudelitatis & impietatis.

Oraculum.

Bellum Crotoniatarum cum Locrenſibus.

Oraculum. Vota Crotonienſium et Locrenſium.

vincerentur. Itaq; cùm in aciem processissent, & Crotoniensium centum viginti millia armatorum constitissent, Locrenses paucitatem suam circumspicientes (nam sola quindecim millia militum habebant) omissa spe victoriæ, in destinatam mortem conspirant, tantúsq; ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores se putarent si non inulti morerentur, sed dum mori honestè quærunt felicius vicerunt. Nec alia causa victoriæ quam quòd desperaverunt. Pugnantibus Locris, aquila ab arce nunquam recessit, eósq; tamdiu circumvolavit, quoad vincerent. In cornibus quoque duo juvenes diverso à cæteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis, & coccinces paludaments, pugnare visi sunt, nec ultra apparuerunt quam pugnatum est. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die, qua in Italia pugnatum est, & Corintho, & Athenis, & Lacedæmone nuntiata est victoria. Post hæc, Crotoniensibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderant enim quæ infeliciter sumpserant, mutassentq; vitam luxuria, ni Pythagoras philosophus fuisset. Hic Sami Demarato locuplete negotiatore patronatus, magnísq; sapientiæ incrementis formatus, Ægyptum primò, mox Babyloniam ad perdiscendos syderum motus, originémq; mundi spectandã profectus, summã scientiam consecutus erat. Inde regressus, Cretã ad Lacedæmona ad cognoscendos Minois & Lycurgi inclytas ea tempestate leges, contenderat. Quibus omnibus instructus, Crotonam venit, populúmque in luxuriam lapsum autoritate sua ad usum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ cõtemnebat, casúsq; civitatũ hac peste perditarum enumerabat, tantúmq; studiũ ad frugalitatem multitudinis provocavit, ut aliquos ex his luxuriatos in optimam frugem conversos fuisse incredibile videretur. Matronarum quoq; separatam à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiã & obsequia in viros, nunc

Desperatio enim, magnum ad honeste moriendum incitamentum est. Curt. Victoria Locrensium de Crotoniatis. Vide Cic. lib. 2. de Orat. & Livium 1. ab Vrbe condita.

Pythagoræ Peregrinatio.

Pythagoræ doctrina apud Crotonienses.

Luxuriati, id est, luxuria corrupti.

nunc illos modestiam, & literarum studium. Inter hæc velut *genitricem virtutem frugalitatem* omnibus ingerebat, consecutúsq; assiduitate disputationum erat, ut matronæ auratas vestes, cæteráq; dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ, deponerent, eáque omnia delata in Junonis ædem ipsi deæ consecrarent, præferens, *vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes esse*. In juventutem quoq; quantum profligatum sit, victi fœminarum contumaces animi manifestãt. Sed 300. ex juvenibus cùm sodalitii jure sacramento quodam nexi, separatam à civibus cæteris vitam exercerent, quasi cætum clandestinæ conjurationis haberent, civitatem in se converterũt, quæ eos, cùm in unam domum convenissent, cremare voluit. In quo tumultu 60. fermè homines periere, cæteri in exilium profecti. Pythagoras autem, cùm annos 20. Crotonæ egisset, Metapontum migravit, ibîq; decessit: cujus tanta admiratio fuit ut ex domo ejus templum facerent, eúmq; pro Deo colerẽt. Igitur Dionysius tyrannus, quem suprà à Sicilia exercitum in Italiam trajecisse, bellúmq; Græcis intulisse memoravimus, expugnatis Locris, Crotonienses, vix vires longo otio ex prioris belli clade resumentes, aggreditur. Qui fortius cum paucis tanco exercitui ejus, quàm antea cum tot millibus Locrensium paucitati restiterũt. Tantum virtutis paupertas adversus insolentes divitias habet, tantóque insperata interdum sperata victoria certior est. Sed Dionysium gerentem bellum, legati Gallorum, qui paucos ante menses Romam incenderunt, societatem, amicitiámq; petentes adeunt, gentémq; suam inter hostes ejus positã esse, magnóque usui ei futuram vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hostibus, affirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate, & auxiliis Gallorum auctus, bellum velut ex integro restaurat. Iis autem Gallis causa in Italiam veniendi, sedésq; novas quærendi, intestina discordia, & assiduæ domi dissensiones fuere; quarum tædio, cum in Italiam venissent, sedibus

Frugalitas virtutum genetrix.

Vel inedia, vel interfectus a Syracusanis, dum agrum fabaceum circuit. Laert. Epiphonema egregium Gallos Senones intelligit. Galli cur Italiam invaserint. In Italiam CC. ante annos migraverunt Celtæ, quam esset urbs incensa. l. 5. Strab. ab urbe.

Tuscos

Vixit ad 32 magnam senectutem, & filio regnum per manus tradidit. Lact. lib. 2. excessit enim annum LX. Prob.

Tuscos expulerunt, & Mediolanum, Comum, Brixiã, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam, condiderunt. Tusci quoque, duce Rheto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere, & nomine ducis gentem Rhetiorum condiderunt. Sed Dionysium in Siciliam adventus Carthaginiensium revocavit; qui recuperato exercitu, bellum, quod lue deseruerant, auctis viribus, repetebant. Dux belli Hanno Carthaginiensis erat, cujus inimicus Suniator potentissimus ea tempestate Pœnorum, cum odio ejus, Græcis literis Dionysio adventum exercitus, & segnitiem ducis familiariter prænuntiasset, comprehensis epistolis proditionis damnatur; facto senatusconsulto, ne quis posteà Carthaginiensis, aut literis Græcis, aut Græco sermoni studeret, ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset. Nec multò post Dionysius, quem paulò antè non Sicilia, non Italia capiebat, assiduis belli certaminibus victus, fractúsque, ad postremum insidiis suorum interficitur.

JUSTINI LIBER XXI.

Dionysius junior.

EXtincto in Sicilia Dionysio tyranno, in locum ejus milites maximum natu ex filiis, ejus nomine Dionysium suffecere: & maturam ætatem ejus secuti, & quod firmius futurum esset regnum, si penes unum remansisset, quàm si portionibus inter plures filios divideretur, arbitrabantur. Sed Dionysius inter initia regni avunculos fratrum suorum, velut æmulos imperii sui hortatoresq; puerorum, & divisionem regni tollere gestiebat. Quare paulisper dissimulatũ animum prius ad favorem popularium conciliandum intendit, excusatius facturus quod statuerat, si probatus antè omnibus foret. Igitur nexorum tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit, & quibuscunq; delinimentis potest, animos omnium solicitat. Tunc ad destinatum facinus conversus, non cognatos tantùm fratrum, sed etiam ipsos fratres interfecit: ut quibus consortium regni debebat, ne * spiritus quidẽ consortii relin-

Dionysii popularis largitio.

Qui in temporaria servitute detinebantur. Impietatis exemplum.

* Spes.

relinqueretur, tyrannidē in ſuos prius quàm in exteros auſpicatus. Sublatis deinde æmulis, in ſegnitiem lapſus, ſaginam corporis ex nimia luxuria oculorúmq; valetudinem contraxit, adeò ut non ſolem, non pulverem, non denique ſplendorem ferre lucis ipſius poſſet. Propter quæ dum contemni ſe putat, ſævitia graſſatur, nec, ut pater, carcerem nexis, ſed cædibus civitatem replet: ob quæ non contemptior omnibus, quam inviſior fuit. Itaq; cùm bellum adverſus eum Syracuſani decreviſſent, diu dubitavit, an imperium deponeret, an bello reſiſteret; ſed à militibus prædam, urbíſq; direptionem ſperantibus, deſcédere in prælium cogitur. Victus cùm iteratò non felicius fortunam tentaſſet, legatos ad Syracuſanos mittit, ſponderis ſe depoſiturū tyrannidem, ſi mitterent ad eum cum quibus de pace conveniret. In quam rem miſſos primores in carcere retinet: atq; ita incautis omnibus, nec quicquā hoſtilē meruētibus, exercitū ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipſa urbe anceps prælio: in quo oppidanis multitudine ſuperantibus, Dionyſius pellitur: qui cùm obſidionē arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. Exul à Locrenſibus ſociis acceptus, velut jure regnaret, arcem occupat, ſolitámq; ſibi ſævitiam exercet. Conjuges principum ad ſtuprum rapi jubebat, virgines ante nuptias abducebat, ſtupratáſq; * procis reddebat. Locupletiſſimos quoſq; aut civitate pellebat aut occidi imperabat, bonáq; eorū invadebat. Deinde cùm rapinæ occaſio deeſſet, univerſam civitatē callido commento circumvenit. Cum Rhegynorum tyranni Leontionis bello Locrenſes premerentur, voverūt, ſi victores forent, ut die feſto Veneris virgines ſuas proſtituerent. Quo votō intermiſſo, cùm adverſa bella cum Lucanis gererent, in concionē eos Dionyſius vocat; hortatur, ut uxores filiáſq; ſuas in templū Veneris, quàm poſſint ornatiſſimas mittant; ex quibus ſorte centū ductæ, voto publico fungantur, religioníſq; gratia, uno ſtent in lupanari menſe, omnibus antè juratis viris, ne quis ullā atta-

Dionyſii ſervitia. Dedecore filii, mortuus pater pœnas rependit. Valer. Max.

Dionyſii fuga ex Syracuſis. Tyranni ſcelera.

* Sponſis.

Vide quibus votis damnores, pro diis culti delectati fuerint.

attaminet. Quæ res ne virginibus, voto civitatem solventibus fraudi esset, decretum facerent, ne qua virgo nuberet, priusquam illæ maritis traderentur. Probato consilio, quo & superstitioni, & pudicitiæ virginũ consulebatur, certatim omnes feminæ impensius exornatæ in templum Veneris conveniunt: quas omnes Dionysius immissis militibus spoliat, ornamentaq; matronarum in prædam suam vertit. Quarundam viros ditiores interfecit, quasdam ad prodendas virorum pecunias torquent. Cum his artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locrorum civitate pulsus, in Siciliam redit. Ibi Syracusas securis omnibus, post longam intercapedinem pacis per * conditionem recepit. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthaginiensium Hanno opes suas, quibus reipub. superabat vires, ad occupandam dominationem intendit, regnúmq; invadere, interfecto senatu, conatus est. Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiæ suæ legit, ut religionè votorum nefanda committeret, & nefanda commenta facilius tegerentur. Itaq; plebi epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut poculis veneno infectis, secretius senatum & sine arbitris interficeret, orbamq; remp. facilius invaderet. Qua re magistratibus per ministros prodita, scelus declinatum, non vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotii faceret res cognita quam cogitata. Contenti itaq; cohibuisse decreto, modum nuptiarum sumptibus statuunt, idque observari non ab uno, sed ab universis jubent, ne persona designata, sed vitia correpta esse viderentur. Hoc consilio præventus, iterum servitia concitat, statutaq; rursus cædium die, cùm denuò se proditum videret, timens judicium, munitum quoddam castellum cum viginti millibus servorum armatis occupat. Ibi dum Afros, regémq; Mauritanorum concitat, capitur, virgísq; cæsus, effossis oculis, & manibus, cruribúsque fractis, velut à singulis membris pœnæ exigerentur, in conspectu populi occiditur, corpus verberibus lacerum

Dionysii crudelitas.

Dionysius rursus Syracusis potitur.

* Proditionem, Hannonis impium, et nefandam scelus.

in

in cruce figitur. Filii quoq; cognatique omnes, etiam innocentii supplicio traduntur, ne quisquam aut ad iniciandum facinus, aut ad mortem ulciscendam ex tam potentia domo supereſſet. Interea Dionyſius Syracuſis receptus, cùm gravior crudeliórq; indies civitati eſſet, iterata conſpiratione obſidetur. Tunc depoſito imperio arcem Syracuſanis cum exercitu tradidit, receptóque privato inſtrumento, Corinthum in exilium proficiſcitur. Ibi humillima quæq; tutiſſima exiſtimans, in ſordidiſſimum vitæ genus deſcendit: non contentus in publico vagari, ſed potare: nec conſpici in popinis, lupanaribúſque, ſed totis diebus deſidere, cum perditiſſimo quoq; de mininis rebus deceptare, pannoſuſque & ſquallidus incedere: riſui libentius præbere quam captare: in macello præſtare, quæ emere non poterat *oculis devorare*: apud ædiles adverſus lenones jurgari, omniſque ita facere, ut contemnendus magis, quam metuendus videretur. Noviſſimè ſe ludimagiſtrū profeſſus, pueros in trivio docebat, ut aut à timentibus ſemper in publico videretur, aut à non timentibus facilius contemneretur. Nam licet * tyrannicis vitiis ſemper abundaret, tamen ſimulatio hæc vitiorum non naturæ erat: magiſq; hæc arte, quàm amiſſo regali pudore faciebat, expertus quam inviſa tyrannorū forent jam ſine opibus nomina. Laborabat itaque invidiam præteritorum contemptu præſentium demere, néq; honeſta, ſed tuta conſilia circumſpiciebat. Inter has tamen diſſimulationum artes, ter inſimulatus eſt affectatæ tyrannidis; nec aliter, quam dum contemnitur, liberatus eſt. Inter hæc Carthaginienſes tanto ſucceſſu rerum Alexandri magni exterriti, verentes ne Perſico regno & Africam vellet adjungere, mittunt ad ſpeculandos ejus animos Amilcarem, cognomento Rhodanum, virum ſolertia facundiaq; præter cæteros inſignem. Augebant enim metum & Tyrus urbs, autor originis ſuæ, capta, & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Ægypti condita, & felicitas regis, apud quem nec

Hanno, virgis cæſus, cruci affigitur.

Mirum virilantis ſortis exemplum. Tyrannis nulla perpetua. Ludum Corinthi aperuit Dionyſius. Cic. l. 9. epiſt.

* Tyranni vitiis ſemper abundent.

Fr verſ. Oroſ.

Amilcaris Rhetini dolus.

nec cupiditas, nec fortuna ullo modo terminabantur. Igitur Amilcar per Parmenionem aditu regis obtento profugisse se ad regem expulsum patria fingit, militémque se expeditionis offert. Atque ita consiliis ejus exploratis, in tabellis ligneis, desuper cera vacua inducta, civibus suis omnia perscribebat. Sed Carthaginienses post mortem regis reversum in patriam, quasi urbem regi vindicasset, non ingrato tantum, verum etiam & crudeli animo necaverunt.

Ingratitudinis exemplum.

JUSTINI LIBER XXII.

AGathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionysii successit, ad regni majestatem e humili & sordido genere pervenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honestiorem pueritiam quam principia originis habuit. Siquidem forma, & corporis pulchritudine egregius, diu vitam stupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus, libidinem viris ad fœminas transtulit. Post hæc apud utrumque sexum famosus, vitam latrociniis mutavit. Interjecto tempore cum Syracusas concessisset, accitusque in civitatem inter incolas esset, diu sine fide fuit: quoniam nec ita fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur. In summa gregariam militiam sortitus, non minus tunc seditiosa, quam anteà turpi vita in omne facinus promptissimus erat. Nam & manu strenuus & in concionibus perfacundus habebatur. Brevi itaque centurio, ac deinceps tribunus militum factus est. Primo bello adversus Æmeos magna experimenta sui Syracusanis dedit. Sequenti Campanorum tantam de se spem omnibus fecit, ut in locum demortui ducis Damasconis sufficeretur. Cujus uxorem adulterio cognitam, post mortem viri in matrimonium recepit. Nec contentus quod ex inope repente dives factus esset, piraticam adversus patriam exercuit. Saluti ei fuit, quod socii capti tortique de illo negaverunt. Bis occupare imperium Syracusarum voluit, bis

Agathoclis ætates et mores.

Descriptio.

Gela.

lis in exilium actus est. A Murgantinis apud quos exulabat, odio Syracusanorum, primò prætor, mox dux creatur. In eo bello & urbem Leontinorum capit, & urbem Syracusas obsidere cœpit: ad cujus auxilium Amilcar dux Pœnorum imploratus, depositis hostilibus odiis, præsidia militum mittit. Ita uno & eodem tempore Syracusæ & ab hoste civili more defensæ, & à cive hostili odio impugnatæ sunt. Sed Agathocles cum videret fortius defendi urbem, quam oppugnari, precibus per internuncium Amilcarem exorat, ut inter se & Syracusanos pacis arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum offensa sua repromittens. Qua spe impletus Amilcar, societatem cum eo metu potentiæ ejus jungit, ut quantum vitium Agathocli adversus Syracusanos dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticæ potentiæ reciperaret. Igitur non pax tantum Agathocli conciliatur, verum etiam prætor Syracusis constituitur. Hinc Amilcari expositis ignibus cereis, tactisq; in obsequium Pœnorum jurat. Deinde acceptis ab eo quinq; millibus Afrorum, potentissimos quosque ex principibus interfecit, atq; ita veluti reipubl. statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet, concusto in gymnasio senatu, quasi quædam prius ordinaturus: sic compositis rebus immissis militibus populum obsidet, senatum trucidat: cujus peracta cæde, ex plebe locupletissimos quosq; interficit. His ita gestis militem legit, exercitumq; conscribit: quo instructus finitimas civitates nihil hostile metuentes, ex improviso aggreditur. Pœnorum quoque socios permittente Amilcare variis injuriis vexat: propter quod querelas Carthaginienses socii non tam de Agathocle, quam de Amilcare detulerunt, hunc ut dominum & tyrannum, illum ut proditorem arguentes, à quo infestissimo hosti fortunæ sociorum, interposita pactione, donatæ sint: cui ab initio Syracusæ in pignus societatis sint traditæ: urbs semper Pœnis infesta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula; nunc insuper civitates sociorum

Agathocles Syracusas obsidet.

Prætor Syracusis constituitur.

Cædes ab Agathocle parata.

eidem

eidem pacis titulo traditæ sint. Denuntiare igitur se hæc brevi ad ipsos redundatura, ac propediem censuros quantum mali non Siciliæ magis quam ipsi Africæ attulerint. His querelis senatus in Amilcarem accenditur. Sed quoniam in imperio esset, tacita de ea suffragia tulerunt, & sententias prius quã recitarentur, in urnam conjectas obsignari jusserunt, donec alter Amilcar Gisgonis filius, à Sicilia reverteretur. Sed hæc callida commenta Pœnorum, & sententias inauditas, mors Amilcaris prævenit, liberatúsq; est fati manere, quem sui * per injuriã cives inauditam damnaverant. Quæ res Agathocli adversus Pœnos occasionem movendi belli dedit. Prima igitur cum Amilcare Gisgonis filio, prælii cõgressio fuit: à quo victus, majori mole reparaturus bellum, Syracusas concessit. Sed secundi certaminis eadem fortuna, quæ & prioris fuit. Cùm igitur victores Pœni Syracusas obsidione cinxissent, Agathoclésq; se nec viribus parem, neq; ad obsidionem ferendam instructum videret, super hæc à sociis crudelitate ejus offensis, desertus esset, statuit bellum in Africam transferre: mira prorsus audacia, ut quibus in solo urbis suæ par non erat, eorum urbi bellum inferret: & qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena, victúsq; victoribus insultaret. Hujus cõsilii non minus admirabile silentium, quam commentum fuit, populo hoc solùm professus, invenisse se victoriæ viam. Animos illi tantum in brevem obsidionis patientiam firmarẽt, vel si cui status præsentis fortunæ displiceret, dare se ei discedendi liberam potestatem. Cùm mille sexcenti discessissent, cætaros ad obsidionis necessitatem frumento & stipendio instruit: quinquaginta tantum secum talenta ad præsentem usum auferr, cætera ex hoste melius quam ex sociis paraturus. Omnes deinde servos militaris ætatis libertate donatos, sacramentis adegit, eósq; & majorem partem fermè militum navibus imponit, ratus ex æquata utriusq; ordinis cõditione mutuã inter eos virtutis æmulationẽ futurã; cæteros omnes

Amilicaris oblitus.

* Propter. Bellum Agathoclis cum Carthaginiensibus.

Agathoclis audacia, qui victus victoribus Carthaginiensibus bellum infert.

Agathocles oppressus ex Sicilia in Africam bellum transfert.

omnes ad tutelam patriæ relinquit. Septimo igitur imperii anno comitibus duobus adultis filiis, Archagatho & Heraclida, nullo militum sciente quò vehereturcursum in Africam dirigit. Cùm omnes aut in Italiam prædatum se, aut in Sardiniam iturus crederent, tum primo expulso in Africæ littore exercitu, consilium suum omnibus aperit. Quo in loco Syracusæ positæ sint, attendit; quibus aliud nullū auxilium supereſſet quàm ut hostibus faciant, quæ ipsi paterentur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse quæ patriæ vires subministrent: foris hostem ejus suis viribus vinci, deficientibus socijs, & odio diuturni imperii externa auxilia circumspicientibus. Huc accedere, quòd urbes, castellaq; Africæ non muris cinctæ, non in montibus posita sint, sed in planis campis, nullis munimentis jaceant: quas omnes metu excitæ facilè ad belli societatem perduci posse. Majus igitur Carthaginiensibus ex ipsa Africa, quàm ex Sicilia crasturum bellum, coituraque auxilia omnium ad vetus unam urbem, nomine quàm opibus ampliorem, & quæ non attulerit vires, inde sumpturum. Nec in contextu Pœnorum metu, modicum momentum virium fore, qui tanta audacia hostiū perculsi trepidarint. Accessura & villarum incendia, castellorum direptiones, contumacium direptionem, tum ipsius Carthaginis obsidionem. Quibus omnibus non sibi tantum, sed & aliis in se sentient patere bella. His non solum Pœnos vinci, sed & Siciliam liberari posse. Nec enim moraturos in ejus obsidione hostes cum sua urgeant. Nusquā igitur alibi facilius bellū, sed nec præda uberiorem invenire posse. Nam captā Carthagine, omnem Africam, Siciliamq; præmium victorum fore. Gloriam certè tam honestæ militiæ, tantam in omne futurum, ut determinari nullo tempore obliterarique non possit; ut dicatur eos solos mortalium esse, qui bella Romæ ferre non poterant, ad hostes transtulerint, utroq; victores mirecuti sint, & obsessores urbis suæ obsederint.

Mortatoria Agathoclis militis oratio.

Proposita periculo Regia.

A bello opportuno.

ab honesto.

Gloria.

Contra-rio.

feroratio.

derint. Omnibus igitur forti ac læto animo bellū incundum, quo nullum aliud posset aut præmium victoribus uberius, aut victis monumentū illustrius dari. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur. Sed terrebat eos portenti visio, quòd navigantibus eis sol defecerat. Cujus rei rationem non minore cura rex, quàm belli recidebat, affirmans si prius quàm proficiscerentur factum esset, credi adversū profecturos prodigium esse: nunc quia egressis acciderit, illis ad quos casus portenderet. Porrò defectus naturalium syderum semper præsentem rerum statum mutare, certúmque esse hostibus Carthaginiensium opibus, adversisque rebus suis commutationem significari. Sic consolatis militibus, universus naves conscendere exercitu incendi jubet, ut ōnes spem auxilio fugæ * ablato, aut victoriam, aut morientium esse. Deinde cum omnia, quæcunque ingrederentur, prosternerent, villas castella, quæ vastarent, obvius his fuit cum 30. millibus Pœnorum Hamo dux, & prælio commisso, duo de Siculis ferè millia de Pœnis cum ipso duce cecidere. Hac victoria & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum frangūtur. Agathocles victis hostibus, urbes castellaq; expugnat, prædas ingentes agit, hostium multa millia trucidat. Castra deinde in quinto lapide à Carthagine statuit, ut damna charissimarum rerum, vastitatemque agrorum, & incendia villarum, de mœnibus ipsius urbis spectaretur. Interea ingens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fama, occupatarúmque urbium divulgatur. Stupor itaq; omnes & admiratio incessit, unde tanto imperio tam subitum bellum præsertim ab hoste invicto. Admiratio deinde paulatim in cōtemptum Pœnorum vertitur. Nec multò post non Africa tantum, verumetiam urbes nobilissimæ novitatem sequutæ ad Agathoclem defecere, frumentóq; & stipendio victorem juvere. Hīc Pœnorum multa millia deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam stirpium semen fuit, unde ingens postea proventus accessit. Nam post profectionem à Sicilia Agathoclis,

Solis defectus.

Prodigii interpretatio.

Idem fecit Alex. Magnus.

* Adempto.

Duos tantum amisit è suis Agathocles. Oros.

Egregia Agathoclis de Carthaginiensibus victoria.

Africanum ad Agathoclem defectio.

* Frumentum ad juvere.

gathoclis, in obsidone Syracusarum Pœni segniores redditi, ab * Antandro fratre regis Agathoclis occisione cæsi nuntiabantur. Itaque cùm domi, forisque eadem fortuna Carthaginiensium esset, jam non tributariæ tantùm ab his urbes, verum etiam socii reges deficiebant, *amicitiarum jura non fide, sed successu ponderantes.* Erat inter cæteros rex Cyrenarum Ophellas, qui spe improba, regnum totius Africæ amplexus, societatem cum Agathocle per legatos junxerat, pactúsq; cum eo fuerat, ut Siciliæ illi, sibi Africæ imperium, victis Carthaginiensibus, cederet. Itaq; cùm ad belli societatem cum ingenti exercitu ipse venisset, Agathocles blando alloquio, & humili adulatione, cùm sæpius simul cœnassent, quia filius ejus ab Ophella adoptatus esset, incautum eum interfecit: occupatóque exercitu ejus, iteratò Carthaginienses omnibus viribus bellum * struentes, magno utriusq, exercitus sanguine, gravi prælio superat. Hoc certaminis discrimine tanta desperatio illata Pœnis est, ut nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset, transiturus ad eum Bomilcar, dux Pœnorum cum exercitu fuerit. Ob quam noxiam in medio foro à Pœnis patibulo suffixus est; ut idé locus monumentum suppliciorum ejus esset, qui ornamentum antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem civium tulit, adeò ut de summa cruce, veluti de tribunali in Pœnorũ scelere concionaretur, objectans illis nunc Hannonem falsa affectati regni invidia circumventum, nunc Gisgonis innocentis exilium, nunc in Amilcaré patruũ suum tacita suffragia, quod Agathoclem socium illis facere quam hosté maluerit. Hæc cùm in maxima populi concione vociferatus esset, expiravit. Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tradito Archagatho filio exercitu, in Siciliã recurrit; nihil actũ in Africa existimans, si amplius Syracusæ obsiderentur. Nam post occisum Amilcarem, Gisgonis filium, novus eò à Pœnis missus exercitus fuerat. Statim igitur, primo adventu ejus, omnes Siciliæ

* Andronem appel. Oros.

Ophellas per dolum cæditur.

* Cientes. Carthaginiensium nova clades.

Bomilcar cruci affixus.

Agathocles in Siciliam reversus, totius insulæ imperium occupat.

urbes auditis rebus, quas in Africa gesserat, ce-tatim se ei tradunt; atq; ita pulsis è Sicilia Pœnis, totius insulæ imperium occupavit. In Africam deinde reversus, seditione militum excipitur. Nam stipendiorum solutio in adventum patris dilata à filio fuerat. Igitur ad concionem vocatos, blandis verbis permulsit, stipendia illis non à se flagitanda esse, sed ab hoste quærenda, communem victoriam, communem prædam futuram. Paululum modò attenderent, dum belli reliquiæ peragantur, cùm sciant Carthaginem captam spes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interjectis diebus, ad castra hostium exercitum ducit; ibi inconsultius prælium committendo, majorem partem exercitus perdidit. Cùm itaq; in castra fugisset, versamq; in se invidiam temerè commissi belli videret, pristinamque offensam non depensi stipendii metueret, concubia nocte solus à castris cum Archagatho filio profugit. Quod ubi milites cognovere, haud secus quàm si ab hoste capti essent, trepidavere. Bis se à rege suo in mediis hostibus, relictos esse, proclamantes, salutémque suam deferam ab eo esse, quorum ne sepultura quidem relinquenda fuerat. Cùm persequi regem vellent, à Numidis accepti, in castra revertuntur: comprehenso tamen Archagatho, qui à patre noctis errore discesserat: Agathocles autè navibus, quibus fuerat à Sicilia regressus, cum custodibus earundem Syracusas defertur. Exemplum fugitii singulare, Rex exercitus sui desertor, filiorumque pater proditor. Interim in Africa post fugam regis, milites pactione cum hostibus facta, interfectis Agathoclis filiis, Carthaginiensibus se tradidere. Archagathus cum occideretur ab Archesilao amico * Antipatri, rogavit eum quidnam liberis ejus facturum Agathoclem putes, per quem ipse liberis careat? Tunc respondit, satis habere se, quòd superstites eos esse Agathoclis liberis sciat. Post hæc Pœni ad persequendas belli reliquias, duces in Siciliam miserunt, cū quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.

Agathoclis a Pœnis vincitur.

Agathocles fugit.

Perditionis et perfidiæ exemplum.

* Antea patris. Archagathi Agathoclis filii mors.

JUSTINI

JUSTINI LIBER XXIII.

AGathocles rex Siciliæ, pacificatus cum Carthaginiensibus, partem civitatum à se fiducia virium dissidentium, armis subegit. Deinde quasi angustiis insulæ terminis clauderetur, cujus imperii partem primis incrementis ne speraverat quidem, in Italiam transcendit, exemplum Dionysii secutus, qui multas civitates Italiæ subegerat. Primi igitur hostes illi Brutii fuere, qui & fortissimi & opulentissimi videbantur, simul & ad injurias vicinorum prompti. Nam multas civitates Græci nominis Italia expulerant: autores quoque suos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, ut nec origini suæ parcerent. Namque Lucani iisdem legibus liberos suos, quibus & Spartani, instituere soliti erant. Quippe ab initio puberatis, in sylvis inter pastores habebantur, sine ministerio servili, sine veste, quam induerent, vel cui incubarent: ut à primis annis duritiæ, parsimoniæq; sine ullo usu urbis, assuescerent. Cibus his præda venatica, potus uellis, & lactis, & fontium liquor erat: sic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primò ex agris finitimorum prædari soliti, confluente deinde multitudine, solicitati prædæ cùm plures facti essent, infestas regiones reddebant. Itaque fatigatus querelis sociorum Dionysius Siciliæ tyrannus, sexcentos Afros ad compescendos eos miserat, quorum castellum proditum sibi per Brutiam mulierem expugnarunt, ibique civitatem, concurrentibus ad opinionem novæ urbis pastoribus, statuerunt: Brutióſq; se ex nomine multitudinis vocaverunt. Primum illis cum Lucanis originis suæ autoribus, bellū fuit. Quâ victoriâ erecti, cum pacem æquo jure fecissent, cæteros finitimos armis subegerunt, tantáſq; opes brevi consecuti sunt, ut pernitiosi etiam regibus haberentur. Deniq; Alexander rex Epirotarum in auxiliū Græcarū civitatū cum magno exercitu

Bellum in Italia ab Agathocle gestum.

Epiphonema.

Lucanorum et Spartanorum mos in educandis liberis.

Brutii unde dicti.

exercitu in Italiam venisset, cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum successu felicitatis incensa, diu terribilis finitimis fuit; ad postremum imploratus Agathocles, spe ampliandi regni, à Sicilia in Italiam trajecit. Principio advẽtus opinione ejus concussi legatos ad eum, societatem amicitiámq; petentes miserunt. Quos Agathocles ad cœnam invitatos, ne exercitum trajici viderent, in posterum statuta his die, conscẽsis navibus frustratus est; sed fraudis haud lætus eventus fuit. Siquidem reverti eum in Siciliam interjectis paucis diebus, vis morbi coëgit: quo toto corpore comprehensus, per omnes nervos articulósq; humore pestifero grassante, velut intestino singulorum membrorum bello impugnabatur. Ex qua desperatione bellum inter filium nepotémq; ortum, ejus regnum jam quasi mortuis vendicantibus, occiso filio, regnum nepos occupavit. Igitur Agathocles, cùm morbi cura, & ægritudo graviores essent, & inter se alterum alterius malo cresceret, desperatis rebus, uxorem suam Theogenam genitósq; ex se duos parvulos, cùm omni pecunia, & familia, regalíq; instrumento, quo præter illum nemo regum ditior fuit, navibus impositos Ægyptum, unde uxorem acceperat, remittit, timens ne prædonem regni sui hostem paterentur. Quanquam uxor diu, ac ab ægro divelleretur, deprecata est, ne discessus sui adjungi nepotis parricidio posset, & tam cruentè hæc deseruisse virum, quam ille impugnasse avum videretur: *Nubendo se non prosperæ tantum, sed omnis sortis inisse societatem*: Nec invitam periculo spiritus sui empturam, ut extremos viri spiritus exciperet & exequiarum officium, in quod profecta se, nemo sit successurus, obsequio debitæ pietatis impleret. Discedentes parvuli flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte uxor maritum, non amplius visura * osculis fatigabat. Nec minis senis lacrymæ miserabiles erant. Flebant ii morientem patrem, ille exules liberos. Hi discessu suo solitudinem patris senis ægri, ille in spem regni

Agathoclis raus.

Gravis morbus.

Bellum inter filium et nepotem Agathoclis.

Theogena, Agathoclis uxor.

Discessus miserabilis descriptio.

Matrimonii sui.

Theogena, probæ et maritum amantis conjugis exemplum.

Pietas filiorum erga parentes, et parentum erga liberos.

* Oculis Agathoclis exitus.

regni susceptos relinqui in egestate lugebat. Inter hæc regia omnis assistentium fletibus tam crudelis discidii impleta, resonabat. Tandem lacrymis finem necessitas profectionis imposuit, & mors regis proficiscentes filios secuta est. Dum hæc aguntur, Carthaginienses, cognitis quæ in Sicilia agebantur, occasionem totius insulæ occupandæ natam sibi existimantes, magnis viribus eò trajiciunt, multásq; civitates subigunt. Eo tempore & Pyrrhus adversus Romanos bellum gerebat, qui imploratus à Siculis in auxilium, sicuti dictum est, cùm Syracusas venisset, multásq; civitates subegisset, rex Siciliæ, sicut Epiri appellatur. Quarum rerum felicitate lætus, Heleno filio Siciliæ, velut avitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiæ regnum destinat. Post hæc multa secunda prælia cum Carthaginiensibus facit. Interjecto deinde tempore, legati ab Italicis sociis venere, nuntiantes Romanis resisti non posse, deditionemque futuram, nisi subveniat. Anxius tam ambiguo periculo, incertúsq; quid ageret, vel quibus primùm subveniret, in utrumq; pronus consultabat. Quippe instantibus hinc Carthaginiensibus, inde Romanis, periculosum videbatur, exercitum in Italiam non trajicere, periculosius à Sicilia deducere: ne aut illi non sua ope, aut hi deserti amitterentur. In hoc æstu periculorum tutissimus portus consiliorum visus est, omnibus viribus * decernere in Sicilia, & profligatis Carthaginiensibus, victorum exercitum * transponere in Italiam. Itaq; conserto prælio, cùm superior fuisset, quoniam tamen à Sicilia abiret, pro victo fugere visus est: ac propterea socii ab eo defecerunt; & imperium Siciliæ tam citò amisit, quam facilè quæsierat. Sed nec in Italia meliore felicitate usus, in Epirum revertitur. Admirabilis utriusque rei casus in exemplum fuit. Nam sicut antè secunda fortuna, rebus supra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium & tot de Romanis victorias attraxerat: ita nunc adversa, velut in ostentationem

Revertitur ad Pyrrhi historiam.

A Tarentinis et similibus. Plut.

* Decertare. * Transmittere.

Partim ad Carthaginienses, partim ad Mamertinos. Plut. Cum M. Curio.

tationem frugalitatis humanæ, destruens quæ cumulaverat, Siciliensi ruinæ naufragium maris, & fœdam adversus Romanos pugnam, turpemq; ab Italia discessum adjecit. Post profectionem à Sicilia Pyrrhi magistratus Hiero creatur, cujus tanta moderatio fuit, ut consentiente omnium civitatum favore, dux adversus Carthaginienses primum, mox rex crearetur. Hujus futuræ majestatis ipsa infantilis educatio, quasi præmissa fuit. Quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cujus origo à Gelo, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidum, atq; admodum pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus, ac propterea à patre, velut dehonestamentum generis expositus fuerat. Sed parvulum, & humanæ opis indigentem, apes, congesto circa jacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi canebant, parvulum recolligit, omniq; studio ad spem majestatis, quæ promittebatur, instituit. Eidem in ludo inter coæquales discenti, lupus tabulam, in turba puerorum repentè conspectus, eripuit: Adolescenti quoq; prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum & in consilio cautum, & manu promtum, regnique futurum significabat. Deniq; adversus provocatores sæpe pugnavit, semperq; victoriam reportavit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. Pulchritudo ei corporis insignis, vires quoq; in homine admirabiles fuere. In alloquio blandus, in negotio justus, in imperio moderatus erat, prorsus ut nihil ei regium deesse videretur, præter regnum.

Hieronis natales.

Hiero ab apibus melle educatus.

Prodigia in Hierone. Ob id Pallas delectatur noctua, ut Plutarch. in Demoſt.

Boni principis officia.

JUSTINI LIBER XXIV.

Cum hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcis dissidentibus inter se bello Ptolomæo Ceraunico, & Antiocho, & Antigono regibus, omnes fermè Græciæ civitates, ducibus Spartanis, velut occasione data, ad spem libertatis erectæ, missis invicem legatis, per quos

Græcorum ſtatus.

quos in societatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt: & ne cum Antigono, sub cujus *bello erant, bellum cepisse viderentur, socios ejus Ætolos aggrediuntur, causas belli prætendentes, quòd consensu Græciæ sacratum Apollini Cyræum campum per vim occupassent. Huic bello ducem eligunt Aran, qui adunato exercitu, urbes, satáq; in his campis posita, depopulatur: quæ auferri non poterant, incendit. Quod cum è montibus conspicati Ætolorum pastores essent, congregati admodum quingenti, sparsos hostes, ignorantes quàta manus esset, quorum conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat, consectantur, truciq; datisq; admodum novem millibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ civitates negaverunt, existimantes dominationem eos Græciæ, non libertatem quærere. Interea inter reges bellum finitur. Nam Ptolomæus pulso Antigono, cùm regnum totius Macedoniæ occupasset, pacem cum Antiocho facit, affinitatémque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia sua, jungit. Exinde externo metu depositò, impium & facinorosum animum ad domestica scelera convertit, insidiásque Arsinoe sorori suæ instruit: quibus & filios ejus vi, & ipsam Cassandriæ urbis possessione privaret. Primus ei dolus fuit, simulato amore sororis matrimonium petere. Aliter enim ad sororis filios, quorum regnum occupaverat, quàm cõcordiæ fraude pervenire non poterat. Sed nota scelerata Ptolomæi voluntas sorori erat. Itaq; non credenti, mandat velle se cum filiis ejus regni consortium jungere; cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniã eripere his regnum, sed quòd id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret arbitrium jusjurandi: quo præsente apud deos patrios, quibus vellet obsecrationibus se obligaret. Incerta Arsinoe quid ageret? si mitteret, decipi perjurio: si non mitteret, provocare rabiè fraternæ crudelitatis timebat. Itaq; plus liberis, quàm sibi timens, quos matrimonio suo

protecturam

* Imperio.

Campus id est Phocidis. Plin. lib. 3.

Ptolomæus Κέραυνος, Macedoniæ rex.

Arsinoe Ptolomæi soror.

Dolus & scelus in sororem Arsinoen.

Ptolomæi perjurium.

protecturam se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Dionem, quo perducto in sanctissimi Jovis templum veterrimæ Macedonum religionis, Ptolomæus sumptis manus altaribus, cõcingens ipsa simulacra, & pulvinatia deorũ, inauditis ultimísq; execrationibus adjurat, se syncera fide matrimonium sororis petere: nuncupaturumq; se eam reginam, neq, in contumeliam ejus se aliam uxorem, aliósve, quàm filios ejus liberos habiturum. Arsinoë postquàm & spe impleta est, & metu soluta, ipsa cum fratre colloquitur; cujus vultus & blandientes oculi, cùm fidem non minorem, quàm jusjurandum promitterent, reclamante Ptolomæo filio fraudem subesse, in Matrimonium fratris consensit. Nuptiæ magno apparatu, lætitiáq; omnium celebrantur. Ad cononem quoque vocato exercitu, capiti sororis diadema imponit, reginámq; eam appellat. Quo nomine in lætitiam effusa Arsinoë, quia quòd morte Lysimachi prioris mariti amiserat, recepisset ultro: virum in urbem suam Cassandriam invitat, cujus urbis cupiditate fraus struebatur. Prægressa igitur virum, diem festum urbi adventui ejus indicit, domos, templa, cæteraq; omnia exornari jubet, aras ubiq; hostiásq; disponi, filios quoq; suos, Lysimachi sedecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrumque forma insignem, coronas occurrere jubet. Quos Ptolomeus ad celandum fraudem, cupidè & ultra modũ veræ affectionis amplexus, oculis diu fatigat. Ubi ad portam ventum est, occupari arcem jubet, pueros interfici. Qui cùm ad matrem confugissent, in gremio ejus, inter ipsa oscula trucidãtur. Proclamante Arsinoë, quod tantum nefas aut nubendo, aut post nuptias contraxisset, pro filiis se sæpe percussoribus obtulit. Frequenter corpore suo puerorum corpora amplexata protexit, vulneráq; excipere quæ liberis * intendebantur, voluit. Ad postremum spoliata etiam funeribus filiorum, scissa veste, & crinibus sparsis, cum duobus servulis ex urbe protracta, Samothraciã in exilium abiit, eò miserior, quòd mori cum filiis ei non licuit.

Solebant enim factificantes apprehendere aras. Vnde et Varro dicit, antiquitus sanctas dictas. Vide Macro.

Nuptiæ Ptolomæi fratris cum sorore Arsinoe.

Excepplum crudelitatis et parricidii in Ptolomæo.

* Intentabantur.

licuit. Sed nec Ptolomæo inulta scelera fuerũt. Quippe diis immortalibus tot perjuria, & tam cruenta parricidia vindicãtibus, brevi post à Gallis spoliatus regno, captusq; vitam ferro, ut meruerat, amisit. Namque Galli abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ, quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas quærendas, velut peregrinatum miserunt. Ex his, portio in Italia consedit, quæ & urbem Romã captam incendit, & portio Illyricos sinus, ducibus avibus (nam augurandi studio Galli præter cæteros valent) per strages Barbarorum penetravit, & in Pannonia consedit: gens aspera, audax, bellicosa, quæ primo post Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium invicta juga, & frigore intractabilia loca transcendit: ibi domitis Pannoniis per multos annos cum finitimis varia bella gesserunt. Hortante deinde successu, divisis agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam, omnia ferro proterentes, petivere: Tantusq; terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non lacessiti, ultrò pacem ingenti pecunia mercarentur: Solus rex Macedoniæ Ptolomæus, adventum Gallorum intrepidus audivit: ísq; cum paucis & incompositis, quasi bella non difficilius, quàm scelera patrarentur, parricidiorum furiis agitatus occurrit. Dardanorũ quoq; legationem, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, sprevit: addicâ insuper contumeliâ, actũ de Macedonia dicens si cum totum Orientem soli domuerint, nunc in vindictam civium Dardanis egeant. Milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege stipendio toto orbe terrarũ victores fecerint. Quæ ubi Dardano regi nuntiata sunt, inclytũ illud Macedoniæ regnum brevi immaturi juvenis temeritate casurum dixit. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolomæum mittunt, offerentes pacẽ, si emere velit; sed Ptolomæus inter suos belli metu pacem Gallos petere gloriatus est: nec minus ferociter se legatis quam inter amicos jactavit; aliter

Galli Italiam invadunt.

Romam incendunt.

Gallorum descriptio.

Gallici nominis terror.

Ptolomæi temeritas.

se

se pacem daturum negando, nisi principes suos obsides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem se nisi inermibus habiturũ. Renuntiata legatione, risere Galli undiq; acclamantes, brevi sensurum, sibi an illi consulentes, pacem obtulerint. Interjectis diebus, prælium conseritur: victi Macedones cæduntur: Ptolomæus multis vulneribus saucius capitur, caput ejus amputatur, & lanceâ fixum tota acie, ad terrorem hostium, circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit, ceteri aut capti, aut occisi. Hæc cùm nuntiata per omnem Macedoniam essent, portæ urbium clauduntur, luctu omnia replentur, nunc orbitatem amissorum filiorum delebant, nunc excidia urbium metuebant, nunc Alexandri, Philippiq; regum suorũ nomina, sicuti numina, in auxilium vocabãt, sub illis se non solùm tutos, verũ etiam victores orbis terrarum extitisse: ut tuerentur patriam suam, quam gloria rerum gestarum cœlo proximam reddidissent: ut opem afflictis ferrent, quos error & temeritas Ptolomæi regis perdiderat, orabant. Desperantibus omnibus, non votis agendum, Sosthenes unus de Macedonum principibus ratus, contracta juventute, & Gallos exultantes victoria compescuit, & Macedoniam ab hostili depopulatione defendit. O quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilis ipse præponitur, & cum rex ab exercitu appellatus esset, ipse non in regis, sed in ducis nomen jurare milites coëgit. Interea Brennus, quo duce pottio Gallorum in Græciam se effuderat, audità victoriâ suorum, qui Belgio duce Macedones vicerant, indignatus parta victoria * optimam prædam, & Orientis spoliis onustã, tam facilè relictam esse, adunatis 150. millibus peditum, & 15. millibus equitum, in Macedoniam irrumpit. Cùm agros villásq; popularentur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci à pluribus, trepidi à valentibus facile vincuntur. Itaq; cùm victi à se Macedones intra muros urbem condidissent, victor Brennus, nemine prohibente,

Macedones a Gallis cæsi.

Ptolomæi meritus.

Macedonum trepidatio.

Sosthenis virtus et moderatio.

Brennus Gallorum dux.

* Optimam.

Vincuntur Macedones a Gallis.

Contemptor deum Brennus.

bente, totius Macedoniæ agros deprædatur. Inde
ſi ſpolia ſorderent, animum ad deorum immortali-
m templa convertit, ſcurriliter jocatus, locupletes de-
s largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos
er vertit: prædam religionis aurum, offenſæ deorum
mortalium præferens: quos nullis opibus egere, ut
ui eas largiri hominibus ſoleant affirmabat. Templi
tem Apollinis Delphis poſitū eſt in monte Parnaſſo,
rupe undiq; impendente: ibi civitatem frequentia
ominum facit. Qui ad affirmationē majeſtatis undiq;
ncurrentes, in eo ſaxo conſedere: atq; ita templum
ivitatémq; non muri, ſed præcipitia, nec manufacta,
ed naturalia præſidia defendunt, prorſus ut incertum
it, utrum munimentum loci, an majeſtas dei plus hic
dmirationis habeat. Media ſaxi rupes in formam
heatri receſſit. Quamobrem, & hominum clamor
ſiquando accidit tubarum ſonus, perſonantibus in-
er rupibus multiplex audiri, ampliórq; quàm editur,
eſonare ſolet. Quæ res majorem majeſtatis terrorem
ignis rei, & admirationem ſtupentibus plerumq; af-
ert. In hoc rupis anfractu, media fermè montis altitu-
ine, planicies exigua eſt, atq; in ea profundum terræ
ehiſcens, quod in oracula patet. Ex quo frigidus ſpi-
us in quodam velut vento in ſublime expulſus men-
es vatum in vecordiam vertit, impletóſq; deo, reſpon-
a conſulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opu-
ta regum populorumque viſuntur munera, quæ-
que magnificentia fui reddentium vota gratam volun-
tatem, & deorum reſponſa manifeſtant. Igitur Bren-
nus cum in conſpectu haberet templum, diu delibera-
vit an confeſtim rem aggrederetur, an verò feſſis via
militibus noctis ſpatium ad reſumendas vires daret.
Euridamus & Theſſalonus duces, qui ſe ad prædæ ſocie-
tatem junxerant, amputari moras jubent, dum imparati
hoſtes, & recens adventus ſui, terrori eſſet: interjecta
nocte, & animos hoſtibus forſitan & auxilia acceſſu-
ra, & vias, quæ tunc pateant, obſtructiſ iri. Sed Gallo-
rum

Impietatis exemplum.

Deſcriptio ſitus templi Delphici Apollinis.

Originem Delphici oraculi refert Diod. in Philip.

Delphicum antrum.

Conſultatio de invadendo.

Euridamus, Theſſalonus, Gallorum duces.

rum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino cæterís-
que commeatibus referta rura invenit, non minus a-
bundantia, quàm victoria lætum, per agros se sparsera
desertísque signis ad occupanda omnia pro victoribus
vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima
namque opinione adventus Gallorum prohibiti Agre-
stes Græcis oraculis feruntur, messes vinaq; villis e-
ferre. Cujus rei salutare præceptum non prius intelle-
ctum est quàm vini, cæterarúmq; copiarum abundan-
tia velut mora Gallis objecta, auxilia finitimorum con-
venere. Prius itq; urbem suam Delphi aucti viribus
sociorum permunivere, quàm Galli vino, velut prædæ
incubantes, ad signa revocarentur. Habebat Brennus
lecta ex omni exercitu peditum sexaginta quinq; mil-
lia; Delphorum sociorumq; non nisi * quatuordecim
millia militum erant, quorum contemptu Brennus ad
acuendos suorũ animos prædæ ubertatem omnibus o-
stendebat, statuásq; cum quadrigis, quarum ingens co-
pia procul visebatur, solido auro fusas esse, plúsque in
pōdere, quàm in specie habere prædæ affirmabat. Hac
asseveratione vel animadversione incitati Galli, simul
& hesterno mero saucii, sine respectu periculorum in
bellum ruebant. Contra Delphi plus in Deo, quam in
viribus spem ponentes, cum contemptu hostium re-
stebant, scandentésq; Gallos è summo montis vertice,
partim saxis, partim armis obruebant. In hoc partium
certamine, repentè universorum templorum antistites,
simul & ipsi vates, sparsis crinibus, cum insignibus ac
infulis pavidi vecordésve, in primam pugnantium acie
procurrunt, advenisse Deum clamant, eumq; se vidisse
disilientem in templum per culminis aperta fastigia.
Dum omnes opem dei suppliciter implorant, juvenem
supra humanum modum insignis pulchritudinis, com-
tésque ei duas armatas virgines ex propinquis duabus
Dianæ Minervæq; ædibus occurrisse: nec oculis tan-
tùm hæc se perspexisse, sed audisse etiam stridorem ar-
cus, ac strepitum armorum. Proinde nec cunctarentur

Brenni et Delphorum copiæ.

* Alii quatuor millia.

Pugna inter Gallos et Delphos.

diis antesignanis hostem cædere, & victoriæ deorum socios se adjugere, summis obsecrationibus monebant. Quibus vocibus incensi, omnes certatim in prælium prosiliunt. Præsentiam dei & ipsi statim sensere. Nam & terræ motu portio montis abrupta, Gallorum stravit exercitum, & confertissimi cunei non sine vulneribus hostium dissipati ruebant. Insecuta deinde tempestas est, quæ grandine & fulgure saucios ex vulneribus absumpsit. Dux ipse Brennus cùm dolorem vulnerũ ferre non posset, pugione vitam finivit. Alter ex ducibus, pontis belli autoribus, cum decem millibus sauciorum cibo agmine à Græcia excedit. Sed nec fortuna fugientibus commodior fuit. Siquidem pavidis nulla sub tectis acta nox, nullus sine labore & periculo dies: assidui imbres, & gelu nix concreta, & fames, & lassitudo, & super hæc *maximum pervigiliæ malum*, miseras infelices belli reliquias obterebant. Gentes quoque nationes, per quas iter habebant, palantes, velut prædam sectabantur. Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto exercitu, qui paulo antè fiducia virium etiam deos contemnebat, velut ad memoriam tantæ cladis superesset.

Vincuntur Galli a Delphis ducibus diis.

Brennus mortem conscisciit.

Clades Gallorum in Græcia.

JUSTINI LIBER XXV.

Inter duos reges, Antigonum & Antiochum, statuta pace, cùm in Macedoniam Antigonus reverteretur, motus eidem repentè hostis exortus est. Quippe Galli, qui à Brenno duce, cum in Græciam proficiscerentur, ut terminos gentis tuendos relicti fuerant, ne soli desideriderentur, peditum * quindecim millia, equitum tria millia armaverant, fugatisq; Getarum, Triballorumq; copiis, Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul & regis castra specularentur. Quos Antigonus pro regali munificentia ingenti apparatu epularum ad cœnam invitavit. Sed Galli expositum grande auri argentique pondus admirantes, atque prædæ ubertate felicitati, infestiores, quàm venerunt, revertuntur.

Tertia Gallorum in Macedoniam irruptio.

* Duodecim.

Auri enim avidissima gens Gallorum. Livius.

Quibus

Quibus & elephantes ad terrorem, velut inusitatæ Barbaris formæ, rex ostendi jusserat, naves onustas equis demonstrari: ignarus, quòd quibus ostentationem virium metum se injicere existimabat, eorum animos ut ad opimam prædam solicitabat. Itaq; legati ad suos reversi omnia in majus extollentes, opes pariter & negligentiam regis ostendunt, referta auro & argento castra esse, & neque vallo fossave munita: & quasi satis munimenti in divitiis haberent, ita eos omnia officia militaria intermisisse: prorsus quasi ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro. Hac relatione avidæ gentis animi satis ad prædam incitabantur. Accedebat tum exemplum Belgii, qui non multo antè tempore Macedonum exercitum cum rege trucidaverat. Itaq; consentientibus omnibus, nocte castra regis aggrediuntur, qui præsentiens tantam tempestatem, signum pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis in proximam sylvam tacitè occultarent. Neq; alicui servata castra quàm quòd deserta sunt. Siquidem Galli ubi omnia vacantia, nec sine defensoribus modò, verum etiam sine custodibus vident, non fugam hostium, sed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. Ad postremum integris & intactis munimentis, sustantes potius quàm diripientes, castra occupaverunt. Tunc ablatis quæ invenerant, ad littus convertuntur. Ibi dum naves incautius diripiunt, à remigibus & ea exercitus parte, quæ eò cum conjugibus & liberis confugerant, nihil tale metuentes, trucidantur: tanta cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem hujus victoriæ opinio, non à Gallis tantum, verùm etiam à finitimorum feritate præstiterit. Quanquam Gallorum ea tempestate tantæ fœcunditatis juventus fuit, ut Asiam omnem velut examine aliquo implerent. Denique pene reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu nulla bella gesserint, neq; pulsi regno ad alios quàm ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis, sive armorum invicta felicitas erat, ut aliter neq; majestatem

Galli Antigonum castra invadunt.

Galli cæduntur.

jestatem suam tutam, neq; amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium à Bithyniæ rege invocati, regnum cum eo partâ victoriâ diviserunt, eàmq; regionem Gallogræciam cognominaverunt. Dum hæc in Asia geruntur, interim in Sicilia Pyrrhus à Pœnis navali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit: denuntians ni mittat, redire se in regnum necesse habere: incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipso quæsiturum. Quod ubi negatum legati retulerunt, dissimulatis causis, repentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum jubet, & arcis Tarentinæ custodiam Heleno filio, & amico Milone tradit: Reversus in Epirum statim fines Macedoniæ invadit, cui Antigonus cum exercitu occurrit, victusq; prælio in fugam vertitur. Atq; ita Pyrrhus Macedoniam in deditionem accepit, & veluti damna amissæ Siciliæ Italiæq; acquisito Macedoniæ regno pensasset, relictum Tarenti filium & amicum accersit. Antigonus autem cum paucis equitibus fugæ comitibus, repentè fortunæ ornamentis destitutus, amissi regni speculatus eventus, Thessalonicam se recipit, ut inde cum cōductu Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rursus à Ptolomæo Pyrrhi filio funditus victus, cum septem comitibus fugiens, non recuperandi regni spē, sed salutis latebras, ac fugæ solitudines captat. Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus, jam nec eo, ad quod votis perveniendum fuerat, contentus, Græciæ Asiæq; regna meditatur, neque illi major ex imperio, quam ex bello voluptas erat: nec quisquam Pyrrhum, qua tulisset impetum, sustinere valuit. Sed ut ad devincenda regna invictus habebatur, ita devictis acquisitisq; celeriter carebat: tanto melius studebat acquirere imperia, quam retinere. Itaq; cùm copias Chersoeso transposuisset, legationibus Atheniensium, & Achivorum, Messeniorumq; excipitur. Sed & Græci omnes admiratione nominis ejus, simul & rerum adversus Roma-

Misti Galli & Greci Gallogræci appellantur. Livius 8. quartæ Decadis.

Dum Sicilia excederet, et in Italiam properaret, Plu.

Exercitus Pyrrhi. VIIII. M. peditum, et D. equitum, Plut.

Pyrrhi varius successus.

Collatus ob id est ab Antigono, indocto luseri; qui et cum multa et feliciter faciat, iis tamen nesciat uti. Plutar.

Pyrrhi bellum adversus Lacedemonios. Exemplum muliebris fortitudinis et pietatis erga patriam.

nos, Pœnósq; gestarum gloria attoniti, adventum ejus exepectabant. Primum illi bellum adversus Spartanos fuit, ubi majore mulierum, quàm virorũ virtute excipitur. Tunc Ptolomæum filium, & exercitus partem robustissimam amisit. Quippe oppugnanti urbem, ad tutelam patriæ tanta multitudo fœminarum concurrit, ut non fortius victus, quàm verecundius recederet. Porrò Ptolomæum filium ejus adeo strenuũ, & manu fortem fuisse tradunt, ut urbem Corcyram solus cum * sexaginta ceperit. Idem prælio navali triremem ex scapha cum septem insiluerit, captámq; tenuit. In oppugnatione quoq; Spartanorum usque in mediam urbem cum equo procurrerit, ibique concursu multitudinis interfectus sit. Cujus corpus ut relatum, * patrem dixisse Pyrrhum ferunt. Aliquanto tardius eum quàm timuerit ipse, vel temeritas ejus meruerit, occisum esse. Repulsus à Spartanis Pyrrhus Argos petit: ibi dum Antigonum in urbe clausum expugnare * cogitat, inter confertissimos violentissimè dimicans, saxo de muris jactato occiditur. Caput ejus Antigono refertur: qui victoria mitius usus, filiũ ejus Helenum cum Epiro sibi deditum, in regnum dimisit, eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans inter omnes autores fama est, nullum nec ejus, nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse, raróq; non inter reges tantum, verum etiam inter illustres viros, aut vitæ sanctioris, aut justitiæ probatioris visum fuisse. Scientiam certè rei militaris in illo viro tantam fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella gesserit, invictus semper extiterit. Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorúmque & Carthaginiensium bellis nunquam inferior, plerunque etiam victor extiterit: qui patriam certè suam angustam, ignobilemque, fama rerum gestarum, & claritate nominis sui toto orbe illustrem reddiderit.

* Sexagessimo.

* Patri est dixisse.

Duce Acrotato Arei regis filio. Plut. Asemita ictu regulæ occisum Argis Plut scribit.

* Conatur. Dabat equidem Annibal primas in omni genere virtutis Pyrrho. Plut. Pyrrhi laus.

JUSTINI

JUSTINI LIBER XXVI.

POst mortem Pyrrhi non in Macedonia tantum, verum etiam in Asia, Græciaque magni bellorum motus fuere. Nam & Peloponnesii per proditionē Antigono traditi, & variante hominum partim dolore, partim gaudio, prout singulæ civitates aut auxilium de Pyrrho speraverant, aut metus sustinuerant, ita aut cum Antigono societatem jungebant, aut mutuis inter se odiis in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum provinciarum motum, Epirorum quoq; urbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupatur: à quo cum multi ex primoribus occisi, plures in exiliū acti essent, Ptolis per legatos postulantibus, ut cōjuges liberósq; oculum redderet, primo negavit; posteà quasi pœnitēter, proficiscendi ad suos omnibus matronis potestatem dedit, diémq; profectionis statuit. Illæ quasi in perpetuū cum viris ut exulaturæ, preciosissima quæq; auferentes, cum ad portā quasi uno agmine profecturæ convenissent, omnibus rebus expoliatæ, in carcere recluduntur, occisis prius in gremiis matrū parvulis liberis, virginibusq; ad stuprum direptis. Hanc tam sævam dominationem stupentibus omnibus, princeps eorum Helematus senex, & liberis orbus, ut qui nec ætatis, nec pignorum respectum timeret, convocatos domi fidissimos amicorum, in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus primo periculo publicum finire, & deliberandi spatium postulantibus, accersitis servis jubet obserari fores, tyrannóq; nuntiari, mitteret qui conjuratos apud se comprehenderet, objectans singulis, se, quia liberandæ patriæ autor esse non possit, desertæ ultorem futurū. Tūc illi ancipiti periculo circumvēti, honestiorem viam eligentes, conjurant in tyranni necem: atq; ita Aristotimus quinto posteà quam tyrannidem occupaverat, mense opprimitur. Interea Antigonus cum multiplici bello & Ptolomæi regis, & Spartanorum premeretur, novúsq; illi hostis Gallogræciæ exercitus affluxisset, in

Varii Græcorum motus

Aristotimi tyranni crudele facinus.

Helemati amor erga patriam et prudens in opprimendo tyranno consilium.

Aristotimus occiditur.

speciem castrorum parva manu adversus cæteros relicta, adversus Gallos totis viribus proficiscitur. Quibus cognitis, Galli cum & ipsi se prælio pararēt, in auspicia pugnæ hostias cædunt: quarum extis, cum magna cædes, interitúsq; omnium prædiceretur, non in timorem, sed in furorem versi, sperantésq; deorum minas expiari cæde suorum posse, conjuges & liberos suos trucidant, auspicia belli à parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos invaserat, ut non parcerent ætati, cui etiam hostes pepercissent, bellumq; internecinum & natalitium cum liberis, liberorúmq; matribus gererent, pro quibus bella suscipi solent. Itaq; quasi scelere vitam, victoriámq; redemissent, sicut erant ex recenti cæde in prælium non meliore eventu, quam omine proficiscuntur. Siquidem pugnantes, prius parricidiorum furiis, quam hostes circumvenere: observantibúsq; ante oculos manibus interemptorum, omnes occisione cæsi. Tanta strages fuit, ut dii pariter cum hostibus consensisse in excidium parricidarum viderentur. Post hujus pugnæ eventum, Ptolomæus, & Spartani, victorem hostium exercitum declinantes, in tutiora se recipiunt. Antigonus quoque ubi eorum discessum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Atheniensibus infert. In quo cum occupatus esset, interim Alexander rex Epiri ulcisci mortem patris Pyrrhi cupiens, fines Macedoniæ depopulatur. Adversus quem cùm reversus à Græcia Antigonus esset, transitione militum destitutus, regnum Macedoniæ cum exercitu amittit. Hujus filius Demetrius puer admodum, absente patre, reparato exercitu, non solum amissam Macedoniam recepit, verum etiam Epiri regno Alexandrum spoliat. Tanta vel mobilitas militū, vel fortunæ varietas erat, ut vicissim reges, nunc exules, nunc reges, viderentur. Igitur Alexander cum exul ad Arcadas confugisset, non minore Epirotarum desiderio, quam sociorum auxilio in regnum restituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum *Agis decedit; qui ante infirmitatem

Gallorum crudelitas in conjuges et liberos.

Epiphonema.

Gallograecorum cædes.

Ptolomæus Evergetes Egypti rex.

Fortunæ volubilitas.

Epiphonema.

Agas Cyrenarum rex.

* Agas.

Beronice

Beronicem unicam filiam, ad finienda cum Ptolomæo fratre certamina, filio ejus desponderat. Sed post mortem Antigoni regis, mater virginis Arsinoë, ut invita se contractum matrimoniũ solveret, misit qui ad nuptias virginis, regnúmq; Cyrenarum Demetrium fratrem regis Antigoni à Macedonia accerserent, qui & ipse ex filia Ptolomæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cùm secundante vento celeriter Cyrenas advolasset, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere socrui cœperat, statim à principio superbus regiæ familiæ, militibúsq; impotens erat, studiúmque placendi à virgine in matrem contulerat. Quæ res spectata, primo virgini, deinde popularibus militibúsque invisa fuit. Itaq; versis omnium animis in Ptolomæi filium, insidiæ Demetrio comparãtur: *qui cum in lectum socrus concessisset, percussores immituntur; Sed Arsinoë audita voce filiæ, ad fores stantis & præcipientis, ut matri parcerent, adulterum paulisper corpore suo protexit. Quo interfecto, Beronice & stuprũ matris, salva pietate, ulta est, & in matrimonio sortiendo judiicum patris sequuta.

Demetrius propter adulterium necatur.

* Cui.

JUSTINI LIBER XXVII.

MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cùm in locum ejus filius Seleucus successisset, hortante matre Laodice, quæ inhibere debuerat, auspicia regni à parricidio cœpit. Quippe Beronicen noversam suam, sororem Ptolomæi regis Ægypti cum parvulo fratre ex ea suscepto interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam subiit, & Ptolomæi bello se implicuit. Porrò Beronice cùm ad se interficiendam missos didicisset, paternæ Daphnæ se claudit. Ubi cum obsideri eam, cum parvulo filio, nuntiatum civitatibus Asiæ esset, recordatione paternæ majorúmq; dignitatis ejus, & casum tam indignæ fortunæ miserantes, auxilia ei omnes misere. Frater quoque Ptolomæus periculo sororis excitus, relicto regno, cum omnibus viribus advolat.

Antiochus Theo.

Seleuci Gallinici regis Syriæ parricidium.

Beronis occiditur.

Sed Beronice ante adventum auxiliorum, cum vi expugnari non posset, dolo circumventa, trucidatur. Indigna res omnibus visa. Itaque cum universæ civitates, quæ defeceram, ingentem classem comparassent, repentè exemplo crudelitatis exterritæ simul & in ultionem ejus, quam defensuri erant, Ptolomæo se tradunt; qui nisi in Ægyptum domestica seditione revocatus esset, totum regnum Seleuci occupasset. Tantum illi vel odium parricidale scelus, vel huic favorem indignè interemptæ mors sororis artulerat. Post discessum Ptolomæi Seleucus cum adversus civitates quæ defecerant, ingentem classem comparasset, repentè, velut diis ipsis parricidium vindicantibus, orta tempestate classem naufragio amittit: nec quicquam illi ex tanto apparatu, præter nudum corpus, & spiritum, & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. Miserquidem res, sed optanda Seleuco fuit. Siquidem civitates, quæ odio ejus ad Ptolomæum * defeceram, velut diis arbitris, satisfactum sibi esset, repentina morum mutatione in naufragii misericordiam versæ, imperio se ejus restituunt. Lætus igitur malis suis, & damnis ditior redditus, velut par viribus, bellum Ptolomæo infert: sed quasi ad ludibrium tantum fortunæ natus esset, nec propter aliud opes regni recepisset, quam ut amitteret, victus prælio, non multo cum post naufragium comitatior, trepidus in Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem literas fecit, quibus auxilium ejus implorat, oblata ei Asia, inter hanc Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cum esset annos 14. natus, supra ætatem regni avidus occasionem non tam pio animo, quam offerebatur, arripuit. Sed latronis more, totum fratri eripere cupiens puer sceleratam, virilemq; sumit audaciam. Unde hierax est cognominatus, qui non hominis, sed accipitris ritu, in alienis eripiendis vitam sectaretur. Interim Ptolomæus cum audisset regem Antiochum in auxilium Seleuco venire, ne cum duobus uno tempore dimi-

Epiphonema.

Seleuci naufragium.

* Transfugerant.

Damno ditior factus Seleucus a Ptolomæo vincitur.

Antiochus Hierax.

car-

caret, in annos 10. cum Seleuco pacem facit. Sed pax ab hoste data, interpellatur à fratre qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hostem se imploratus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorum victor quidem Antiochus fuit: sed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidisse, in ipsum Antiochum arma vertunt, liberius depopulaturi Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi sensit Antiochus, velut à prædonibus, auro se redimit, societatemque cum mercenariis suis jungit. Interea rex Bithyniæ Eumenes, sparsis consumptisque fratribus, bello intestinæ discordiæ, quasi vagantem Asiæ possessionem invasurus, victorem Antiochum, Gallosque aggreditur: nec difficile socios adhuc ex superiore congressione integer ipse viribus superat. Ea namque tempestate omnia bella in exitium Asiæ gerebantur: uti quisque fortior fuisset, Asiam, velut prædam occupabat; Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Asiam gerebant. Ptolomæus rex Ægypti, sub specie fororiæ unionis, Asiæ inhiabat. Hinc Bithynius Eumenes, inde Galli (humilior semper mercenaria manus) Asiam depopulabatur, cum interea nemo defensor Asiæ inter tot prædones inveniebatur. Victo Antiocho, cum Eumenes majorem partem Asiæ occupalset, ne tunc quidem fratres, perdito imperio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt: sed omisso externo hoste, in mutuum exitium bellum reparant. In eo Antiochus denuo victus, multorum dierum fuga fatigatus, eadem ad socerum suum Artamenem regem Cappadociæ, provehitur: à quo cum primum benigne susceptus esset, interjectis diebus, cognito quod sibi insidiæ pararentur, salutè fuga quæsivit: Igitur cum profugo nusquam locus tutus esset, ad Ptolomæum hostem, cujus hdem tutiorem quam fratris existimabat, occurrit; memor, vel quæ facturus fratri esset, vel quæ meruisset à fratre. Sed Ptolomæus non tam amicus ei deditus, quam hostis factus, servari eum arctissimâ custodiâ jubet,

Bellum à piura.

Eumenes Asiam invadit.

Semper mercenaria manus.

Antiochus iterum vincitur.

Fratrem metuens ad hostem confugit.

bet. Hinc quoq; Antiochus opera cujusdam meretric adjutus, quàm familiariùs agnoverat, deceptis custodibus elabitur, fugiensq; à latronibus interficitur. Seleucus quq; iisdem fermè diebus amisso regno, equo præcipitatus, finitur: sic fratres quasi germanis calibus, exules ambo, post regna, scelerum suorũ pœnas luerunt.

Antiochi et Seleuci fratrum mors.

JUSTINI LIBER XXVIII.

OLympias Pyrrhi Epirotæ regis filia, misso marito, eodemq; germano fratre Alexandro, cùm tutelam filiorum ex eo susceptorum Pyrrhi & Ptolomæi, regniq; administrationẽ ipsa recepisset, ab Ætolis partem Acarnaniæ, quam in portionem belli * mater pupillorum acceperat, eripere volentibus, ad regem Macedoniæ Demetrium decurrit: eique habenti uxorem, Antiochi regis Syriæ sororem, filiam suam * Pythiam in matrimonium tradidit: ut auxilium, quod misericordiâ non poterat, jure cognationis obtinerẽt. Fiunt igitur nuptiæ, quibus & novi matrimonii gratia acquiritur, & veteris offensa cõtrahitur. Nam prior uxor velut matrimonio pulsa, sponte sua ad fratrem Antiochum discedit, eúmq; in mariti bellum impellit. Acarnanes, quoq; diffisi Epirotis, adversus Ætolos auxilium Romanorum implorantes, obtinuerunt à Romano senatu, ut legati mitterentur, qui denuntiarent Ætolis, præsidia ab urbibus Acarnaniæ deducerent: paterenturq; esse liberos, qui soli quondam adversus Trojanos, autores originis suæ auxilia Græcis non miserunt. Sed Ætoli legationem Romanorum superbè audierunt, Pœnos illis & Gallos, à quibus tot bellis vexati, toties occisione sint cæsi exprobrantes, dicentẽsque, Prius illis Portas adversus Carthaginienses aperiendas, quas clauserit metus Punici belli, quam in Græciã arma transferenda. Meminisse deinde jubent, quibus minentur: adversus Gallos urbem suam eos tueri non potuisse, captámque non ferro defendisse, sed auro redemisse. Quam gentem se aliquando majori manu Græciam ingressam,

* Pater. Causa belli inter Demetrium Macedoniæ, et Antiochum Syriæ reges.
* Pytheam.

Superba Aetolorum responsio.

ingressam, non solùm nullis externis viribus, sed ne domesticis quidem tectis adjutos, universam delesse, sedémq; sepulchris eorũ præbuisse, quam illi viribus, imperióq; suo proposuerant. Contrà Italiam, trepidis ex recenti urbis suæ incendio Romanis, universam fermè à Gallis occupatam. Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quàm minentur Ætolis: priúsq; sua defendenda quàm aliena defendi appetenda. Quos autem homines Romanos esse? nempe pastores qui latrocinio justis dominis ademptum solum teneant; qui uxores cùm propter originis dehonestamenta nec invenirent, vi publica rapuerint: qui deniq; urbem suam parricidio condiderint, murorúmq; fundamenta fraterno sanguine aspersérint: Ætolos autem principes Græciæ semper fuisse, & sicut dignitate, ita & virtute cæteris præstitisse, solos deníq; esse, qui Macedonas imperio terrarum florentes semper contempserint, qui Philippum regem non timuerint, qui Alexandri Magni post Persas Indósq; victos, cùm omnes nomen ejus horrerent, edicta præverint. Monere igitur se Romanos, cõtenti sint fortuna præsenti, nec provocét arma quibus & Gallos cæsos, & Macedonas contemptos videant. Sic dimissa legatione Romanorum, ne fortius loquuti quàm fecisse viderentur, fines Epiri regni Acarnaniæ depopulantur. Jam Olympias filiis regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti, Ptolomæus successerat: qui cùm hostibus instructo exercitu obvius processisset, infirmitate correptus, in itinere decedit. Olympias quoq; non magno post tempore, gemino funerum vulnere afflicta, ægrum spiritum trahens, non diu filiis supervixit. Cùm ex gente regia sola Nereis virgo cũ Laodomia sorore superessent, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio: Laodomia autem cùm in aram Dianæ confugisset, concursu populi interficitur. Quod facinus dii immortales assiduis cladibus gentis, & propè interitu totius populi vindicaverunt. Nam sterilitatem, famémque passi, & intestina discordia vexati, externis ad

Sabinas intelligit. lib. 1. ab urb. cond. Fraterno primi maduerunt sanguine muri. Lucan.

Pyrrhi uxor cum duobus filiis Pyrrho et Ptolomæo moritur.

Nereis et Laodomia Pyrrhi filiæ.

postremum

Millonis Laodomiæ percussoris furor.

postremum bellis penè consumpti sunt: Millóq; Laodomiæ percussor in furorem versus, nunc ferro, nunc saxo, in summa, dentibus, laceratis visceribus, 12. die interiit. His in Epiro gestis, interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo, parvulo admodum, decedit. Cui Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem se constituere laborat. Interjecto deinde tempore, cùm seditione minaci Macedonum clausus in regia teneretur, in publicum sine satellitibus procedit, projectoq; in vulgus diademate ac purpura, dare hæc eos alteri jubet, qui aut imperare illis sciat, aut cui parêre ipsi sciant: se adhuc invidiosum illud regnum, non voluptatibus, sed laboribus ac periculis sentire: commemorat deinde beneficia sua, ut defectionem sociorum vindicaverat, ut Dardanos Thessalósq; exultantes morte Demetrii regis compescuerit, ut denique dignitatem Macedonum non solùm defenderit, verum etiam auxerit. Quorum si illos pœniteat deponere imperium, & reddere illis munus suum, ipsi regem quærant, cui imperent. Cum populus pudore motus, recipere eũ regnum juberet, tamdiu recusavit, donec seditionis autores supplicio traderentur. Post hæc bellum Spartanis infert, qui soli Philippi Alexandríque bellis, & imperium Macedonum, & omnibus metuenda arma contempserunt. Inter duas nobilissimas gentes bellum summis utrinq; viribus fuit. Cum hi pro vetere Macedonum gloria, illi non solùm pro illibata libertate, sed etiam pro salute certarent. Victi Lacedæmonii, non ipsi tantum, sed etiam conjuges, liberíque magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit, nulla amissam conjugem flevit; filiorum mortem senes laudabant, parribus in acie cæsis filii gratulabantur: suam vicem omnes dolebant, quòd non ipsi pro patriæ libertate * decidissent. Parentes omnes domibus socios excipiebant, vulneratos curabant, * lapsos reficiebant. Inter hæc nullus in urbe strepitus, nulla trepidatio: magis omnes publicam

Antigonus Philippi, admodum parvuli tutor.

Regium diadema propter seditionem abjicit.

Spartanis bellum infert.

Spartanorum in adversis constantia.

* Cecidissent.

* Videtur legendum luxos, aut luxatos.

cum quàm privatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex post multas hostium cædes, toto corpore, suo pariter & hostium cruore madens, supervenit: ingressúsq; urbem, non humi consedit, non cibum aut potum poposcit, non deniq; armorum onus deposuit: sed acclivis parieti, cùm quatuor millia sola ex pugna superfuisse conspexisset, hortatur, ut se ad meliora reipublicæ tempora reservarent. Tum cum conjuge & liberis Ægyptum ad Ptolomæum proficiscitur: à quo honorificè susceptus, diu in summa dignitate regis vixit. Postremò post Ptolomæi mortem, à filio ejus cum omni familia interficitur. Antigonus autem, cæsis occisione Spartanis, fortunam tantæ urbis miseratus, à direptione milites prohibuit, veniámq; his, qui superfuerant, dedit, præfatus bellum se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse: cujus fugâ omnis ira ejus finita sit, nec minori sibi gloriæ fore, si ab eo servata Lacedæmonia sit, quam si capta * proderetur. Parcere igitur se solo urbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non superfuissent. Nec multò pòst ipse decedit, regnúmq; Philippo annos 14. nato tradidit.

Imperatoris egregii exemplum Cleomenes. Plut. in vitis.

Moderata Antigoni victoria.

* Perderetur. Ejusdem mora.

JUSTINI LIBER XXIX.

EIsdem fermè temporibus propè universi orbis imperia, nova regum successione mutata sunt. Nam in Macedonia Philippus, mortuo Antigono tutore, eodémq; victrico, quatuordecim annorum, regnum susceptt; & in Asia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus constitutus est. Cappadociæ regnum quoque Ariarathi, puero admodum, pater ipse tradiderat: Ægyptum patre ac matre interfectis, occupaverat Ptolomæus, cui ex facinoris crimine, cognomentum Philopater, ex contrario fuit. Sed Spartani in locum Cleomenis suffecerùt Lycurgum. Et ne qua temporibus mutario deesset, apud Carthaginem ætate adhuc immatura, dux Annibal constituitur, non penuriâ seniorum, sed odio Romanorum, quo imbutum

Philopater per ironiam dictus.

Annibal Carthaginensium dux.

cum

cum à pueritia sciebant: Fatale non tam Romanis, quàm ipsæ Africæ malũ. His regibus pueris, licet nulli senioris ætatis rectores erant, tamen in suorum quibusque majorum vestigia intentis magna indoles virtutis emicuit. Solus Ptolomæus scelestus sicut in occupando regno, ita & segnis in administrando fuit. Philippum Dardani, cæteriq; finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat, contemptu ætatis assidue lacessebant. Contra ille summotis hostibus, non contentus sua defendisse, etiam Ætolis bellũ inferre gestiebat. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper à * Paulo Rom. consule victus, supplicibus precibus aggreditur, injuriam Romanorum querens, qui non contenti Italiæ terminis, imperium spe improba totius orbis amplexi, bellum cum omnibus regibus gerãt: sic illos Siciliæ, sic Sardiniæ, Hispaniæque, sic deinde totius Africæ imperiũ affectantes, bellũ cum Pœnis & Annibale suscepisse: sibi quoq; non aliã ob causam, quam quod Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quasi nefas esset, aliquem regem juxta imperii eorum terminos esse: sed & ipsi cavendum esse exemplum, cujus quantò proprius nobiliúsq; sit regnum, tantò sit Romanos acriores hostes habiturus. Super hoc cedere se illo regno quod Romani occupaverint profitetur, gratias habiturus si in possessionem imperii sui socium potius, quàm hostem videret. Hujusmodi oratione impulit Philippum, ut omissis Ætolis, bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem, quòd jam victos ab Annibale apud Transimenum lacum audierat. Itaq; ne multis bellis eodem tempore gravaretur, pacẽ cum Ætolis fecit, nõ quasi alio bellũ translaturus, sed ut Græciæ quieti consulturus, quã nũquam in majori periculo fuisse affirmabat. Siquidem consurgentibus ab Occidente novis Pœnorum & Romanorum imperiis, quibus una hæc à Græcia & Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperii faciũt, cæterùm statim victoribus transitum in Orientem fore.

Demetrii ad Philippum oratio * populi.

Levinus consul de his omnibus triumphavit. Flor.

Philippus Ro. bellum infert. Duce Flaminio.

Lationes pacis a Philippo cum Ætolis facte.

Videre

Videre se itaq; ait consurgentem in Italia nubem illam trucis et cruenti belli, videre tonantem ac fulminantem ab Occasu procellam: quam in quascunq; terrarũ partes victoriæ tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequenter Græciam ingentes motus passam, nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: sed omnia illa ludum fuisse existimaturos, si ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terrã illam se effuderit. Cernere quam cruenta & sanguinaria inter se bella utriq; populi & viribus copiarum, & ducum artibus gerant: quæ rabies solo finiri partis alterius interitu, sine ruina finitimorũ non possit. Feros igitur animos victorum minus quidem Macedoniæ, quam Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam sui robustior sit; scire tamen se eos qui tãtis viribus concurrant, non contentos hoc sine victoriæ fore, metuendumq; sibi quoq; certamen eorum, qui superiores extiterint. Hoc prætextu finito cum Ætolis bello, nihil aliud quàm Pœnorum Romanorumq; bella recipiens, singulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, quibus Pœni & Annibal in cervicibus erat, soluti metu Macedonico videbantur: nam terrebat eos & vetus Macedonum virtus, & devicti Orientis gloria, & Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promptum ad bella, industriúmque cognoverat. Igitur Philippus cum iterato prælio victos à Pœnis Romanos didicisset, aperte hosté se his professus, naves quibus in Italiam exercitum trajiceret, fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem jungendæ societatis gratia cum epistolis mittit: qui comprehensus, & ad senatum* productus, incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius adhuc, indubitatus hostis redderetur. Postea verò cùm Romanis nuntiatum esset, in Italiam Philippum copias trajecturum, Levinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum mittunt. Qui cum in Græciam venisset, promissis multis impulit Ætolos bellum adversus Philippum suscipere.

Tertium id fulmen Annibalis fuit. Flor.

Apud Trebiam Cons. Sempronio. Xenophonem legationis hujus principem fuisse, scribit Liv. 1 ec 3. lib. 3.

* Perductus. M. Valerius Levinus cum navibus 52. apud Tarentum expectavit adventum Philippi.

Philippus

Philippus quoque Ætolos in Romanorum bella solicitat: Interea & Dardani Macedoniæ fines vastare cœperunt; abductisq; 20. millibus captivorum, Philippum a Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. Dum hæc aguntur, Lævinus prætor, iuncta cum Attalo rege societate Græciam populatur. Quibus cladibus perculsæ civitates, auxilium petentes, Philippum legationibus fatigant, nec non & Illyriorum reges lateri ejus hærentes, assiduis precibus promissa exigebant. Super hæc vastati Macedones ultionem flagitabant. Quibus tot tantisque obsessus rebus, cui rei primò occurreret, ambigebat: omnibus tamen propediem auxilia se missurum pollicetur, non quia facere posset quæ promittebat: sed ut spe impletos in societatis jure retineret. Prima tamen illi expeditio adversus Dardanos fuit; qui absentiam ejus aucupantes, majori belli mole Macedoniæ imminebant. Cum Romanis quoq; pacem fecit, contentus interim bellum Macedonicum distulisse; Philopœmeni Achæorum duci, quem Romanos sociorumq; animos solicitare didicerat, insidias præmunit. Quibus ille cognitis, vitatisque, discedere ab Achæos autoritate sua coegit.

Rege Pergamorum: Flo.

p. Sempronio in provincia proconsule Liv. li. 9. Dec. 3.

JUSTINI LIBER XXX.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, Ptolomæi in Ægypto diversi mores erant. Nam regno parricidio obtento, & ad necem utriusq; parentis cæde etiam fratris adjecta, veluti rebus feliciter gestis, luxuriæ sese tradiderat, regisq; mores omnis sequuti regio erat. Itaq; non amici tantùm præfectiq;, verùm etiam omnis exercitus depositis militiæ studiis, otio ac desidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello multas urbes ejus oppressit, ipsamque Ægyptum aggreditur. Trepidat igitur Ptolomæus, & per legationes quousq; vires parent, rogat morari Antiochum. Magno deinde in Græcia exercitu con-

Quales in Republ. principes sint, tales reliqui solent esse vivere. Plato.

ducto,

conducto, secundum prælium facit: spoliatisque regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset. Contentus recuperatione urbium, quas amiserat, factâque pace, avidè materiam quietis arripuit, revolutúsque in luxuriam, ejecta Euridice uxore, eademque sorore sua, Agathoclæ meretricis illecebris capitur. Atque ita omni magnitudine nominis ac majestatis oblitus, noctes in stupris, dies in conviviis consumit. Adduntur *Instrumenta luxuriæ, hypæna & tripudia*; nec jam spectator rex, sed magister nequitiæ, nervorum oblectamenta modulatur. Hæc primò labentis regiæ tacita pestis, & occulta mala fuere. Deinde erescere licentia, jam nec parietibus regiæ domus continere meretricis audacia potest: quam proterviore, sociata cum Agathocle fratre ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat & mater Evanthe, quæ geminæ sobolis illecebris devinctum regem tenebat. Itaque non contentæ rege, jam etiam regnum possident, jam in publico visuntur, jam salutantur, jam comitantur. Agathocles regis lateri junctus, civitatem regebat; tribunatus, præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant; nec quisquã in regno suo minus quàm ipse rex poterat. Cum interim relicto quinquenni ex Euridice sorore filio, moritur; sed mors ejus, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium, inita cum perditissimis societate, occupare conantur, diu occultata fuit. Re tamen cognita, concursu multitudinis Agathocles occiditur, & mulieres, in ultionem Eurydices, patibulis suffiguntur. Morte regis, supplicio meretricũ, velut expiatâ regni infamiâ, legatos Alexandrini ad Romanos miserunt, orantes, ut tutelã pupilli susciperent, tuerenturque regnum Ægypti, quod jam Philippum & Antiochum, facta inter se pactione, divisisse dicebant. Grata legatio Romanis fuit, causam belli quærentibus adversus Philippum, qui insidiatus eis temporibus Punici belli fuerat. Huc accedebat, quod Pœnis & Annibale superato, nullius magis arma metuebant, reputantibus quantum

Corrupti et intemperantis principis exemplum.

Luxuria Ptolomæi.

Ptolomæi mors.

Agathocles cum Evanthe matre patibulis suffiguntur.

Legati Alexandrinorum ad Romanos.

Occasio Rogerendi belli cum Philippo.

tum motum Pyrrhus parva manu Macedonum in Italia fecisset, quantásq; res Macedones in Oriente gessissent. Mittuntur igitur legati, qui Antiocho & Philippo, ut à regno Ægypti abstineant, nuntient. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum: qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Dum hæc aguntur, interim legati Attali regis Pergami & Rhodiorum, injurias Philippi regis querentes, Romam venerunt: Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Statim prætextu ferendi auxilii sociis, bellum adversus Philippum decernitur, legionésq; cum consule in Macedoniam mittuntur. Nec multo post tempore, tota Græcia fiducia Romanorum adversus Philippum, spe pristinæ libertatis erecta, bellum ei intulit: atq; ita cum rex undiq; urgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cum expositæ conditiones pacis à Romanis essent, repetere sua & Attalus, & Rhodii, & Achæi, & Ætoli cœpere. Contra Philippus adduci se posse, ut Romanis parcat, concedebat. Cæterum indignum esse, Græcos à Philippo & Alexandro majoribus suis victos, & sub jugum Macedonici imperii subactos, velut victores leges pacis sibi dicere, quibus prius sit ratio servitutis reddenda, quam libertas vendicanda. Ad postremum tamen eo petente, induciæ duorum mensium sunt datæ, ut pax quæ in Macedonia non conveniebat, Romæ à Senatu peteretur. Eodem anno inter insulas Theramenem & Therasiam medio utriúsq; ripæ & maris spatio, terræmotus fuit. In quo cum admiratione navigantium, repentè ex profundo cum calidis aquis insula emersit. In Asia verò eodem die motus terræ Rhodum multásque alias civitates gravi ruinarum mole concussit, quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio territis omnibus, vates cecinere, oriens Romanorum imperium, vetus Græcorum ac Macedonum voraturum. Interim à senatu repudiata pace, Philippus in societatem belli Nabin tyrannum solicitat. Atq; ita cum in aciem exercitum, instructis è diverso hostibus, produxisset, hortari suos

Nunc vulgo Pergamena dicitur. Bellum Macedonicum, de quo Livius.

Consul fuit P. Sulpitius.

Vide Livium in fine lib. 2. belli Maced.

Terræ motus. Eodem quoque tempore refert Livius Lauream in prætoria navi enatam. Alii legunt Onabin; fuit is tyrannus Lacedæmoniorum. Plut.

suos cæpit, referendo Persas, Bactros, Indósque, & omnem Asiam Orientis, finem à Macedonibus perdomitam, tantóque fortius hoc bellum quam illa sustinendum, quanto, sit libertas imperio carior. Sed & Flaminius Romanorum Consul, relatione rerum recentissimè gestarum, suos ft mulabat in prælium, ostendendo, hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam & Hispaniam Romana virtute perdomitas: nec Annibalem Alexandro quidem Magno postponendum, quo Italia pulso, Africam ipsam tertiam partem mundi superaverint. Sed nec Macedonas veteri fama, sed præsentibus viribus * existimandos: quia non cum Alexandro magno quem invictum audiverant, nec cum exercitu ejus qui totum Orientem devicerat, bellum gerant: sed cum Philippo puero immaturæ ætatis, qui regni terminos adversos finitimos ægrè defendat: & cum his Macedonibus, qui non * ita pridem prædæ Dardanis fuerunt. Illos majorum decora, Romanos se suorúmque militum commemorare. Non enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum fere Occidentem, sed his ipsis, quos in acie habebat, militibus subactos. His adhortationibus utrinque concitati milites, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes, ferentésque in bellum alii majorum suorum antiquam & obsoletam gloriam, alii virentem recentibus experimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaq; bello Philippus, pace à Flaminio Consule petita, nomen quidem regium retinuit: sed omnibus * Thraciæ urbibus, velut regni membris extra terminos antiquæ possessionis amissis, solam Macedoniam retinuit. Offensi tamen Ætoli, quod non ex arbitrio eorum, Macedonia quoque adempta regi & data sibi in præmium belli esset, legatos ad Antiochum mittunt, qui cum adulatione magnitudinis, in Romana bella, spe societatis universæ Græciæ impellerent.

Pugnatum est ad Cynocephalas in Thessalia. Flaminii ad milites oratio.

* Æstimandos.

* Alii, ita ut pridem fuerunt.

* Græciæ. Ad Apollonium nocturno prælio. Florus. Aetolorum dux Thoas impulit Antiochum. Flor.

JUSTINI

JUSTINI LIBER XXXI.

Causa Syriaci belli inter Rom. et Antiochum.

MOrtuo Ptolomæo Philopatre rege Ægypti, contemptáq; parvuli filij ejus ætate, qui in spem etiam regni relictus, præda domesticis erat, Antiochus rex Syriæ occupare Ægyptum statuit. Itaq; Phœnicen cæteráſq; Syriæ quidem, sed juris Ægypti civitates ei evasisset, legatos ad eum senatus mittit, qui denuntiarent ei, abstineret à regno pupilli, postremis patris precibus fidei suæ traditi. Quibus spretis, interjecto tempore alia legatio intervenit, quæ omissa pupilli persona, civitates jure belli fractas populi Romani in integrum restitui jubeb t. Abnuenti bellum denuntiatur; quod ille facilè susceptum, infeliciter gessit. Eodem tempore & Nabis tyrannus multas Græciæ civitates occupaverat. Igitur senatus ne eodem tempore duplici bello Romanæ vires detinerentur, scripsit Flaminio, si ei videatur, sicuti Macedoniam à Philippo, ita Græciam à Nabide liberaret. Ob quam causam imperiū ei prorogatum est. Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat, quem æmuli ejus occultis mandatis, cum Antiocho inesse societatem apud Romanos criminabantur; negantes eum æquo animo sub legibus vivere assuetum, imperio, & immoderatæ licentiæ militare, semperque tædio quietis urbanæ novas belli causas circumspicere: quæ, etsi falsa nuntiata fuissent, apud timentes tamen pro veris habebantur. Denique senatus metu perculsus, ad speculandos actus Annibalis, legatum in Africam Serviliū mittit, eique tacitis mandatis præcepit, ut si posset, eum per æmulos ejus interficeret, metúque invisi nominis tandem populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad prospicienda cavendáq; pericula peritum, nec minus in secundis adversa, quam in adversis secunda cogitantem. Igitur cùm tota die in oculis principum, legatíq; Romani in foro Carthaginiensium observatus in supremum fuisset, appropin-

Bellum Rom. cum Nabide Lacedæ. tyranno.

Annibalis nomen terribile.

Romani per Servilium legatum Annibali insidias parant.

Annibalis prudentia.

quan-

quante vesperè, equm conscendit, & rus urbanum, quod propè littus maris habebat, ignaris servis, jussisq; ad portam divertentem opperiri, contendit. Habebat ibi naves cum remigibus occulto sinu littoris abscondias. Erat etiam gcandis pecunia in eo agro præparata, ut cùm res exegisset, nec facultas fugam, nec inopia moraretur. Lecta igitur seryorũ juventute, quorum copiam Italicorum captivorum numerus augebat, navem conscendit, cursumque ad Antiochum dirigit. Postera die civitas principem suum, ac tunc temporis consulem, in foro expectabat. Quem ut profectum nũtiatum est, non aliter, quam si urbs capta esset, omnes trepidavere, exitiosámque sibi fugam ejus ominati sunt. Legatus vero Romanus quasi bellum jam illatum Italiæ ab Annibale esset, tacitus Romam revertitur, trepidúmque nuntium refert. Interim Flamininius in Græcis juncta quibusdam civitatibus societate, Nabidem tyrannum duobus continuis præliis subegit, & graviter fractum velut exanguem in regno reliquit. Sed libertate Græcis restituta, reductis ab urbibus præsidiis, cum Romanus exercitus in Italiam reportatus esset, velut vacua rursus possessione solicitatus, multas civitates repentino bello invasit. Quibus rebus exterriti Achæi, nè vicinum malum etiam ad se serperet, bellum adversus Nabidem decernunt, ducémque prætorem suum Philiopœmenem, insignis in lustriæ virum, constituunt: cujus in eo bello tãta virtus enituit, ut opinione omnium compararetur Flamminio Romano imperatori. Eodem tempore Annibal cùm ad Antiochum perveniisset, velut deorum munus excipitur: tantusque ejus adventu ardor * animis regis accessit, ut non tam de bello, quam de præmiis victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat opprimi Romanos, nisi in Italia posse. Ad hoc sibi centum naves, & decem millia peditum, & mille equites poscebat; promittens hac manu non minus bellum, quàm gesserit, Italiæ restauraturum: & in Asiam rege sedẽti,

Ex Africa ad Antiochum fugit.

Prætorem habet Li. Dec. 4. l. 3.

Idem Liv. de hoc bello Dec. 4. lib. 4.

* alii, animis accessit.

Aristo Tyrius fuit, qui mittebatur Carthaginem Hannonem intelligit, qui inimicus Barchinæ factioni erat. Plut. in Annibal.

aut victoriam de Romanis, ut æquas pacis conditiones relaturum. Quippè & Hispanis bello flagrantibus ducem tantum deesse: & Italiam notiorem sibi nunc quàm pridem fuisse; sed nec Carthaginem quieturam, sociamq; ei sine mora præbituram. Cum regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem unus ex comitibus Annibalis qui in bellum cupidos hortetur, Annibalémq; cum copiis affuturum nuntiet; nihil dicat partibus, nisi animos Carthaginiensium deesse; Asiam & vires belli, & sumptum præbituram. Hæc cum relata Carthaginem essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis comprehenditur; & perductus in senatum, cum interrogaretur, ad quem missus esset, Punico ingenio respondit, se ad universum senatum missum. Nec enim hoc opus singlorum, sed universorum esse. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgãdã publicam conscientiam mittant, tacitus consensa nave ad Annibalem revertitur; quo cognito, Carthaginienses statim Romam legatum deferunt. Romani quoq; ad Antiochum legatos misêre, qui sub specie legationis, & regis apparatum specularentur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut assiduo colloquio suspectum invisúmq; regi facerent. Itaq; legati cum Ephesi convenissent ad Antiochum, mandata ei senatus tradunt. Dum responsum expectant, omnibus diebus assidui cum Annibale fuerunt; dicentes, Timidè eum à patria recessisse, cum pacé Romani non tam cum republica, qua cum eo factam summa fide custodiant: nec bella cum Romanorum magis odio, quam patriæ amore gessisse, cui ab optimo quoq; etiam spiritus ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non privatas inter duces bellandi causas esse, inde res gestas ejus laudare, quorum sermone lætus, sœpius cupidiúsq; cum legatis colloquitur, ignarus quod pro familiaritate Romana odium sibi apud regem crearet. Quippe Antiochus tam assiduo colloquio reconciliatã cum Romanis gratiam existimans nihil ad eum sicut solebat referre,

Legati fuere P. Sulpitius & P. Julius. Legatorum Romanorum astutia.

exper-

expertémq; totius consilii, velut hostem proditorémq; suum, odisse cœpit. Quæ res tantum apparatum belli, cessante imperatoria arte, corrupit. Senatus mandata fuerant, ut contentus terminis Asiæ esset, ne ipsis ingrediendi Asiam necessitatem imponeret. Quibus spretis, non accipiendum bellum statuisse, sed interendum dicitur. Quum frequentur de bello consilium habuisset, remoto Annibale, tandem eum vocari jussisse, non ut ex sententia ejus aliquid ageret, sed ne per omnia eum spreviſſe videretur: omnibusque perrogatis, postremum interogasse. Quo ille animadverso, intelligere se profectus est, non quia egeat consiliò, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum, tamen & odio Romanorum & amore regis, apud quem solũ tutum sibi exilium relictum sit, se viam gerendi belli edisserturũ. Veniam deinde libertatis deprecatus est: nihil se aut consiliorum, aut cœptorum præsentiũ probare ait: nec sedam belli Græciam sibi placere, cùm Italia uberior materia sit. Quippe Romanos vinci non nisi armis suis posse, nec Italiam aliter quam Italicis viribus subigi: Siquidem diversũ cæteris mortalibus esse illud & belligenus & hominum. Aliis bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepisse occasionem loci, temporisque, agros diripuisse, urbes aliquas expugnasse; cũ Romano seu occupaveris prior alia, seu viceris, tum etiam cum victo & jacente luctandum est. Quamobrem si quis eos in Italia lacesserit, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse * vincere sicut ipse fecerit. Sin verò quis illis Italia, velut fonte virium, cesserit, * proinde falli ac si quis amnes non ab ipsius fontium primordiis derivare, sed concretis jam aquarum molibus avertere vel exiccare velit. Hoc & secretò se censuisse, utróque ministerium consilii sui obtulisse: & nunc præsentibus amicis ideò repetisse, ut scirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eósq; foris invictos, domi fragiles esse. Prius namque eos urbe quam imperio, prius Italia quàm provinciis exui posse. Quippe & à Gallis captos,

Consilium Annibalis à bello Romanis inferendo.

Ratio belli gerendi cum Rom.

* vinci
* Perende.

Annibalis de Rom. judicium.

captos, & à se propè deletos esse: neq; se unquam victum prius, quam terris eorum cesserit. Reverso Carthaginem, statim cum loco fortunam belli mutatam. Huic sententiæ obtrectatores amici regis erant: non utilitatem rei cogitantes, sed verentes ne probato consilio ejus, primum apud regem locum gratiæ occuparet. At Antiocho non tam consilium, quam autor displicebat, ne gloria victoriæ Annibalis, non sua esset. Omnia igitur variis assentationum adulationibus corrumpebantur: nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hyemen in luxuriâ lapsus, novis quotidiè nuptiis deditus erat. Contra Attilius Romanus consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma, cæteraq; bello necessaria, summâ industriâ parabat, civitates socias confirmabat, dubias illiciebat: nec alius exitus belli quam apparatus utriusq; partis fuit. Itaq; prima belli congressione, cum sedentes suos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit, sed fugientibus se ducē præbuit, castraq; ditia victoribus reliquit. Deinde cùm in Asiâ præda Romanis occupatis fugiendo perveniisset, pœnitere neglecti consilii cœpit, revocatóq; in amicitiam Annibale, omnia ex sententia ejus agere velle dicit. Interim nuntiatur ei Livium * Nevium Romanum ducem cum octoginta rostratis navibus in bellum navale, à senatu missum adventare; quæ res illi restituendæ fortunæ spem dedit. Itaq; priusquam sociæ civitates ad hostes deficerent, decernere navali prælio statuit, sperans cladem in Græcia acceptā, novâ posse victoriâ aboleri. Annibali igitur traditâ classe prælium committitur, sed nec Asiani milites Romanis, neq; naves cum rostratis navibus fuere: minor tamen clades ducis fortia fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcircò in consulibus creandis suspensa civitas erat. Sed adversus Annibalem ducem quis melior quàm Africani frater crearetur, cùm vincere Pœnos opus Scipionum sit? Creatur igitur Consul * Publius Scipio, eique datur legatus frater Africanus ut inter-

Antiochi negligentia in bello adversus Ro. parando.

Attili Rom. Consulis diligentia.

De hac infelici Antiochi pugna scribit Polinus l. 4. c.

* Nevium.

Antiochus navali bello vincitur a C. Livio Ro. classis præfecto.

* Lælius.

ligere

ligeret Antiochus, non majorem fiduciam se in Annibale victo, quàm Romanos in victore Scipione habere. Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobiq; profligatum bellum nuntiatum est, victúmq; Antiochum terrestri, Annibalem navali bello invenerunt. Primo igitur adventu eorum legatos pacem petentes ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipsius filium, quem rex parvo navigio trajicientem ceperat. Sed Africanus privata beneficia à rebus publicis segregata dixit, aliaq; esse patris officia, alia patriæ jura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipsi præponantur: proinde gratum se munus accipere privatóque impendio munificentiæ regis responsurum. Quod ad bellũ pacémque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neq; de jure patriæ * decidi poss respondit. Nam neque de redimendo filio unquam tractavit, nec senatum de eo agere permisit; sed ut dignum majestate ejus erat, armis se recepturum filium dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur, ut Asia Romanis cederet, contentus Syriæ regno esset, naves universas, captivos, & transfugas traderet, sũptumque omnem belli Romãis restitueret. Quæ cùm nuntiata Antiocho essent, nondum ita victum se esse respondit, ut spoliari se regno pateretur, bellíque ob irritamenta, non pacis blandimenta esse. Igitur dum ab utroque bellum pararetur, & ingressi Asiam Romani Ilion venissent, mutua gratulatio Iliensium ac Romanorum fuit: Iliensibus Æneam cæterósq; duces à se profectos, Romanis se ab his procreatos referentibus. Tantaque lætitia omnium fuit, quanta esse post longum tempus inter parentes & liberos solet. Juvabat Ilienses, nepotes suos Occidente & Africa domita, Asiam ut avitum regnum vendicare, optabilem Trojæ ruinam fuisse dicentes, ut tam feliciter renasceretur. Contra Romanos, avitos lares, & incunabula majorum, templaque ac deorum simulacra, inexplebile desiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxiliis

Aegrotabat tum pater Eleæ Plut. Scipionis magnanimitas.

Fortitudinis exemplum Scipio.

Sunt et aliæ conditiones apud Plu- non paulo duriores.

Romanorum et Iliensium gratulatio.

Eumenes rex Bithyniæ fuit, ut infra li. 33. M. Emilii virtus.

Romanis occurrit: nec multò pòst prælium est cum Antiocho commissum. Cum in dexteriori cornu pulsa legio Romana, majore dedecore quam periculo ad castra fugeret, M. Æmilius * tribunus militum ad tutelam castrorũ relictus, armare se milites suos, & extra vallum progredi jubet, strictísq; gladiis fugientibus minari, morituros dicens, nisi in prælium revertantur, infestioráq; sua quam hostium castra inventuros. Attonita tanto periculo legio, comitantibus cõmilitonibus, qui fugere eos prohibuerant, in prælium revertitur, magnáq; cæde edita, initium victoriæ fuit. Cæsa hostium quinquaginta millia, capta 11. millia. Antiocho pacem petenti, nihil ad superiores conditiones additum, Africano prædicante, *Neque Romanis, si vincantur, animos minui: Neq; si vincant, secundis rebus insolescere.* Captas civitates inter socios divisere, muneris Romani aptiorem * Asiam, quam possessiones * voluntarias judicantes. Quippe victoriæ gloriam Romano nomini vendicandam, opum luxuriam sociis relinquendam.

* Alii, triginta millibus relictis.

Antiochus vincitur a Scipionibus.

* Gloriam.

* Videtur legendum; violentas, aut voluptarias.

JUSTINI LIBER XXXII.

Aetoli vincuntur a Ro. Livius. Dec. 4. lib. 8.

AEtoli qui Antiochum in bella Romana impulerant, victo eodem, soli adversus Romanos & viribus impares, & õni auxilio destituti, remanserant. Nec multo post victi libertatem, quam illibatam adversus dominationem Athenienſium & Spartanorum, inter tot Græcæ civitates soli retinuerant, amiserunt. Quæ conditio tanto illis amarior, quanto serior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Persarum opibus domesticis vestibus restiterant: quibus Gallorum violentiam, Asiæ, Italiæq; terribilem Delphico bello fregerant. Quæ sola gloriosa recordatio majus desiderium libertatis augebat. Dum hæc aguntur, medio tempore inter Messenios & Achæos de principatu primò contentio, mox bellum ortum est. In eo nobilis Achæorum Philopœmenes imperator capitur: non qui pugnando vitæ parceret, sed dum sub trãsitu fossæ equo præcipitatus

Quo Galli prostrati sunt, supra li. 24. De hac pugna. Plut. in Philopœ.

cipitatus à multitudine hostium oppressus est. Quem jacentem Messenii seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis, interficere ausi non fuerant. Itaq; velut in illo omne bellum confeciſsent, captivum per universam civitatem, in modum triumphi circumduxerunt, effuso obviam populo, ac si suus non hostium imperator adventaret: nec victorem Achæi avidius vidiſsent, quam victum hostes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci jusse unt, ut omnes contuerentur, quem potuiſse capi incredibile singulis videbatur. Deinde in carcerem deducto, verecundia magnitudinis ejus, venenũ ei dederunt: quod ille lætus, ac si viciſset, accepit, quæsito prius an * Licorias præfectus Achæorum, quem secundum à se esse scientia rei militaris sciebat, incolumis effugiſset. Quem ut accepit evaſiſse, nõ in totum dicens consultum malè Achæis, expiravit. Nec multo post, reparato bello, Messenii vincuntur, pœnásque interfecti Philopœmenis pependerunt. Interea in Syria rex Antiochus cùm gravi tributo pacis à Romanis premeretur, & victus oneratusq; esset, seu inopia pecuniæ compulsus, seu avaritia solicitatus, qua sperabat se sub specie tributariæ necessitatis excusatiùs sacrilegia commiſsurum, adhibito exercitu, nocte templum * Dindymæi Jovis aggreditur. Qua re prodita concursu incolarum, cum omni militia interficitur. Romæ cum multæ Græciæ civitates quæstum de injuriis Philippi regis Macedonum veniſsent, & disceptatio in senatu inter Demetriũ Philippi filium, quem pater ad satisfaciendũ senatui miserat, & legatos civitatum esset, turba que relarum confusus adoleſcens repente obticuit. Tunc senatus verecundia ejus motus, qua privatam etiam antea, cùm obses Romæ esset, charus õnibus fuerat, causam illi donavit; atq; ita modeſtia sua Demetrius veniam patri, non jure defensionis, sed à patrocinio pudoris obtinuit, quod ipsi decreto senatus significatum est, ut appareret non tam absolutum Regem, quam donatum filio patrem. Quæ res Demetrio non gratiam legationis,

Philopœmenes præclari imperatoris exemplum.

virtutis reverentia.

* Lycortas legit. Pl.

Nam quicunq; autores fuerunt occidendi Philopœmenis, ipſi sibi ultro mortem conſciverc. Plut.

* Dodonæi.

Legatorum de Philippo querelæ.

Demetrii pudor.

Quæ res Demetrio patris odium conflarit: Pulcherrimæ utriusque orationes extant apud Livium:

nis, sed odium obtrectationis comparavit. Nam apud fratrem Perseum æmulatio illi invidiam contraxit, & apud patrem nota absolutionis causa offensæ fuit, indignante Philippo, plus momenti apud senatum personam filii, quam autoritatem patris, ac dignitatem regiæ majestatis habuisse. Igitur Perseus perspecta patris ægritudine, quotidie absentem Demetrium apud eum criminari, & primò invisum, post etiã suspectũ reddere, nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris objectare. Ad postremũ insidias sibi ab eo paratas confingit, ad cujus rei probationem immittit indices, testes subornat, & facinus quod objicit, * confirmat. Quibus rebus, patre compulso ad parricidium, funestam omné regiam fecit. Occiso Demetrio, sublatóq; æmulo, non negligentior tantùm Perseus in patrem, verum etiam & contumacior erat: nec hæredem regni, sed regem se gerebat. His rebus offensus Philippus, impatientius indies mortem Demetrii dolebat, tunc & insidiis se circumventum suspicari, testes indicésq; torquere. Atq; ita cognita fraude, non minus sceleri Persei, quam innoxia Demetrii morte cruciabatur; peregissetq; ultionem nisi morte præventus esset. Nam brevi post tempore morbo ex ægritudine animi contracto, decessit, relicto magno belli apparatu adversus Romanos, quo postea Perseus usus est. Nam & Gallos Scordiscos ad belli societatem perpulerat: fecissétque Romanis grave bellum, nisi decessisset. Namque Galli bello adversus Delphos infeliciter gesto, in quo majorem vim numinis, quem hostium senserant, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciã extorres fugerunt. Inde per eadem vestigia qua venerãt antiquam patriam repetivere. Ex his pars quædam in confluente Danubii & Sai cõsedit, Scordiscósque se appellari voluit. Tectosagi autem cùm in antiquam patriam Tholosam venissent, comprehensiq; pestifera lue essent, non prius sanitatẽ recuperavere, quã aruspicũ responsis moniti, aurum argentúmq; bello sacrilegiisq; quæsitum in Tolosensem

* Admittit: Demetrii inveritus impietatis erga fratrem ex patrem exemplum Perseus.

Philippi apparatus belli in Romanos.

Sacrilegii ultio.

losensem lacum mergerent: Qnod omne magno post tempore Cæpio Romanus consul abstulit. Fuere auri pondo centum decem millia, argenti pondo quinquies decies centum millia. Quod sacrilegium causa excidii * Cæpioni, exercituiq; ejus postea fuit. Romanos quoq; Cymbrici belli tumultus, velut ultor sacræ pecuniæ, insequutus est. Ex gente Tectosagorum non mediocris populus prædæ dulcedine Illyricum petivit, spoliatisq; Istris in Pannonia consedit. Istriorum gentem fama est originem à Colchis ducere, missis ab Aceta rege ad Argonautas, raptorémque filiæ persequendos: qui ut à Ponto intraverunt Istrum, alveo Sai fluminis penitus invecti, vestigia Argonautarum insequentes, naves suas humeris per juga montium usque ad littus Adriatici maris transtulerunt. Cognito quod Argonautæ idem propter longitudinem naves propriores fecissent, quos ut advectos Colchi non reperiunt, sive metu regis, sive tædio longæ navigationis, juxta Aquileam consedere. Istriiq; ex vocabulo amnis, quo à mari concesserant appellati. Daci quoq; soboles Getarum sunt, qui cum Olore rege adversus Bastarnas malè pugnassent, ob ultionem segnitiæ capturi somnum; capita loco pedum ponere jussu regis cogebantnr, ministeriaq; uxoribus, quæ ipsis antea fieri solebant, facere. Neq; hæc antè mutata sunt, quàm ignominiam bello acceptam virtute delerent. Igitur Perseus, cùm * imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes adversus Romanos ad societatem belli solicitabat. Interim inter Prusiam regem, ad quem Annibal post pacem Antiocho à Romanis datam profugerat, & Eumenem bellū ortum est, quod Prusias Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. Namq; Annibal, cùm ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem ejus deposcerent, admonitus à rege, in fugam versus, Cretam defertur: ubi cum diu quietam vitam egisset, invidiosumq; se propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, quasi fortunæ suæ præsidia

Aurum Tholosan.

* Servilio.

Istriorum origo.

Dacorum militum ignominia.

* Bithynia.

Annibalis astutia.

fidia depoſuit: atque ita nihil de illo ſolicita civitate, quoniam velut pignus opes ejus tenebat, ad Pruſiam contendit, auro ſuo in ſtatuis, quas ſecum portabat, infuſo, ne conſpectæ opes vitæ ſuæ nocerent. Deinde cum Pruſias terreſtri bello ab Eumene victus eſſet, prælium que in mare tranſtuliſſet, Annibal novo commento autor victoriæ fuit. Nam omne ſerpentinum genus in fictiles lagenas conjici juſſit, medióq; prælio in naves hoſtium mittit. Id primùm Ponticis ridiculum viſum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi ſerpentibus repleri naves cœpêre, ancipiti periculo circumventi, hoſti victoriam ceſsere. Quæ ubi Romæ nuntiata ſunt, miſſi à ſenatu ſunt legati, qui utrumque regem in pacem cogerent, Annibalémq; depoſcerent. Sed Annibal re cognita, ſumpro veneno, legationem morte prævenit. Inſignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorum fuit mortibus, Annibalis, Philopœmenis & Scipionis Africani. Ex quibus conſtat Annibalem, nec cùm Italia cum Romano tenantem imperio contremuit, nec cùm reverſus Carthaginem ſummum imperium tenuit, aut cubantem cœnaſſe, aut plus ſextario vini indulſiſſe, puditiciamq; eum tantam inter tot captivas habuiſſe, ut in Africa natũ quis negaret. Moderationis certè ejus fuit, ut cum diverſarum gentium exercitum rexerit, neq; inſidiis ſuorum militum ſit petitus unquam, neq; fraude proditus, cum utrúq; hoſtes ſæpe tentaſſent.

Hoſtis tri umphorum annales non meminerant.

Annibal, conjectis in naves ſerpentibus, vincit.

Mortuus eſt Annibal 70. annis, ſuæ ætat.

Bellum Romanum cum Perſeo Macedonix regi.

JUSTINI LIBER XXXIII.

MInore quidem rerum motu Romani Macedonicum, quam Punicum bellum geſserunt: ſed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Pœnos anteceſserunt. Nam cum gloria Orientis domiti, tum auxiliis omnium regum juvabantur. Itaq; Romani & légiones plures numero conſcripſerunt, & auxilia à Maſiniſſa rege Numidarum, cæteriſq; ſociis omnibus *acciverunt: & Eumeni regi Bithyniæ denuntiatum, ut bel-

* Accepe runt. Octingenta navigia modi, collatiſſe. Plut. Liv.

lum

lum summis viribus juvaret, Perseo præter Macedonicum exercitũ invictæ opinionis, decennii belli sumptus à patre paratus in thesauris, & in horreis erat: quibus rebus inflatus, & oblitus fortunæ paternæ, veterem Alexandri gloriam considerare suos jubebat. Prima congressio equitum fuit, qua victor Perseus suspensam omnium expectationem in favorem sui traxit: misit tamẽ legatos ad consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, impensas belli lege victi suscepturus. Sed consul Sulpitius nõ minus gravis quam victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculosi belli, Romani Æmilium Paulum Cõsulem creant, eíq; extra ordinem, Macedonicum bellum decernunt, qui cùm ad exercitum venisset, non magnam moram pugnæ fecit. Pridie quam consereretur bellum, luna nocte defecit: triste id ostentum Perseo omnibus præsagientibus, finémq; Macedonici regni portendi vaticinantibus. In ea pugna M. Cato Catonis oratoris filius dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore, velut jacentem obtruncaturus circumsteterat; ille citius corpore collecto, magnas strages edidit. Quum ad unum opprimendum undecunq; hostes convolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei è manu elapsus, in mediam cohortem hostium decidit: ad quem recuperandum umbone se protegens, inspectante utroq; exercitu, inter mucrones se hostium immersit, recollectóq; gladio, multis vulneribus exceptis, ad socios cum clamore omnũ revertitur. Hujus audaciam cæteri imitati, victoriam peperere. Perseus rex fuga cum decem millibus talentũm Samothraciam deportat: quem Cneus Octavius ad persequendum missus à consule cum duobus filiis Alexandro & Philippo, cepit, captúmq; ad Consulem duxit. Macedonia à Cano qui primus in ea regnavit, usque ad Perseum triginta reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem annis

Cæsa sunt duo millia et 100. ex Romanis auctore P. Licinio. Plutarchus vita Æmilii.

Pugna Æmilii et Persei ad Æsæa et Lycum amnes.

M. Cato exemplum militaris fortitudinis, et mirabilis audaciæ.

Asylo & inviolata.

Euseb. XL. habet.

annis noningentis & vigenti tribus: sed rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita. Ita cum in ditionem Romanorum cessisset, magistratibus per singulas civitates constitutis, libera facta est: legesque, quibus adhuc utitur, à Paulo accepit. Ætolorum universarum urbium senatus, cum conjugibus & liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus, ibiq; ne in patria aliquid novaret, diu detentus, ægréq, per multos annos legationibus civitatum senatu fatigato, in patriam quísq; suam remissus est.

Aetolorum Senatus Romam missus.

JUSTINI LIBER XXXIV.

Achaici belli origo.

POenis ac Macedonibus subactis, Ætolorúmque viribus principum captivitate debilitatis, soil adhuc ex Græcia universa Achæi nimis potentes nunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatum nimias opes, sed propter conspirationem universarum Namque Achæi licet per civitates, veluti per membra divisi sint, unum tamen corpus & unum imperium habent, singularumque urbium pericula mutuis * periculis propulsant. Quærentibus igitur Romanis causas belli, tempestive fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à senatu responsum est, legatos se ad inspiciendas res sociorum, & ad injuriam demendam in Græciam missuros; sed legatis occultè mandata sunt, ut corpus Achæorum dissolverent, singulásque urbes proprii juris facerent, quo faciliùs ad obsequia cogerentur; & siquæ urbes contumaces essent, frangerentur. Igitur legati omnium civitatum principibus evocatis Corinthum, decretum senatus recitant: quod consilii habeant, aperiunt; Expedire omnibus dicunt, ut singulæ civitates leges suas & jura sua habeant. Quod ubi omnibus innotuit, velut in furorem versi, universi pereginum populum trucidant: legatos quoque ipsos Romanorum violassent, nisi audito tumultu, trepidi fugissent. Hæc ubi Romæ nuntiata sunt, statim senatus

* Viribus.

Legati Ro. ad Acheos.

Critolaus dubium an et manu, vel certe oratione legatos Romanos violavit, Flor.

Mummio

Mummio consuli bellum Achaicum decernit: qui extemplò exercitu deportato & omnibus strenuè provisis pugnandi copiam hostibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotii Romano bello susceptissent, ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Itaq; prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt: & conjuges liberosque suos ad spectanda certamina in montibus posuerunt. Sed prælio commisso ante oculos suorum cæsi, lugubre his spectaculum fui & gravem luctus memoriam reliquerunt. Conjuges quoq; & liberi eorum de spectatoribus captivi facti, præda * hostium fuere: Urbs ipsa Corinthus diruitur, populus omnis sub corona venditur, ut hoc exemplo cæteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur. Dum hæc aguntur, rex Syriæ Antiochus Ptolomæo, majoris sororis suæ filio, regi Ægypti bellum infert, segni admodum, & quotidianâ luxuriâ ita marcido, ut non solùm regiæ majestatis officia intermitteret, verum etiam sensu hominis nimia * sagina careret. Pulsus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolomæum Alexandriam confugit, partiepatóque cum eo regno, Roman legatos ad senatum mittunt, auxilia petunt, fidem societatis implorant. Movere senatum preces fratrum. Mittitur igitur legatus P. Popilius ad Antiochum, qui abstinere eum Ægypto, aut si jã incessisset, excedere juberet: Cum in Ægypto eum invenisset, osculúmq; ei rex obtulisset (nam coluerat inter cæteros, P Popilium Antiochus, cum Romæ obses esset) tunc Popilius facessere interim privatam amicitiam jubet, cum mandata patriæ intercedant, prolatóq; senatus decreto, & tradito, cum cunctari regem videret, consultationemque ad amicos referre; ibi Popilius virgâ, quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, ut amicos caperet, consulere jubet: nec prius inde exire, quam responsum senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum. Adeóque hæc asperitas animum regis fregit, ut pariturum se senatui respon-

Achæorum inconsulta temeritas.

Sub Mithridatico bello prælium commissum erat.

* Hoste Corinthus diruitur.

* Segnitiæ Alexandrinum obsidebat Antiochus. Cicero 8 Att.

Exemplum prudentis et constantis viri Popilius.

Demetrius obses e Roma aufugit.

responderet. Reversus in regnum Antiochus, decedit, relicto parvulo admodum filio, cui cum tutores dati à populo essent, patruus ejus Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fratis, senatum adiit, obsidémq; se vivo fratre venisse, quo mortuo, cujus obses sit se ignorare. Dimitti igitur se ad regnum petendum æquum esse, quod sicuti jure gentium majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi. Cùm se non dimitti animadverteret à senatu tacito judicio tutius apud pupillum, quam apud eum regnum futurũ arbitrante, specie venandi ab urbe profectus, * Hostiam tacitus, cum fugæ comitibus navem conscendit. Delatus in Syriam secundo favore omnium excipitur, regnúmq; ei occiso pupillo, à tutoribus traditur. Eodem tempore fermè Prusias rex Bithyniæ, consilium cæpit interficiendi Nicomedis filii, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca ejus susceperat & Romæ habebat. Sed res adolescenti ab his, qui facinus susceperant, proditur: hortatique sunt, ut crudelitate patris provocatus, occupet insidias, & in autorem retorqueat scelus, nec difficilis persuasio fuit. Igitur cùm accitus in patris regnum venisset, statim rex appellatur. Prusias regno spoliatus à filio, privatúsq; redditus, etiam à servis deseritur: cùm in latebris ageret, non minori scelere, quam filium occidi jusserat, à filio interficitur.

* Hostiam Tyberinam intelligit.

Prusias a filio necatur.

JUSTINI LIBER XXXV.

Demetrius occupato Syriæ regno, novitatis suæ odium periculosum ratus, ampliare fines regni statuit, etiam opes augere finitimorum bellis. Itaq; Ariarathi regi Cappadociæ propter fastiditas sororis nuptias infestus, fratrem ejus Holofernem, per injuriam regno pulsum supplicem recepit; datúmq; sibi honestum belli titulum gratulatus, eum restituere in regnum statuit. Sed Holofernes ingrato animo inita cum Antiochensibus pactione, offensus tunc à Demetrio, pellere * ipsum

Holofernes, exemplum summæ ingratitudinis.

regno

regno, à quo restituebatur, consilium accepit. Quo cognito, Demetrius quidem vitæ ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit: ipsum autem comprehensum vinctum Seleuciæ custodiri jubet. Nec Antiochenses indicio territi, à defectione destiterunt. Itaque adjuvantibus & Ptolomæo rege Ægypti, & Attalo rege Asiæ, & Ariarathe rege Cappadociæ, bello à Demetrio lacessitis, subornat Prompalum quendam sortis extremæ juvenem, qui Syriæ, velut paternum regnum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei Alexandri inditur, genitúsq; ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. Igitur Alexander admirabili varietate rerum, pristinarum sordium oblitus, totius fermè Orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert, victúmque vitâ pariter ac regno spoliat: quanquam Demetrio nec animus in propulsando bello defuit. Nam & primo prælio hostem fugavit, a regibus bellum restituentibus multa millia cecidit in acie. Ad postremum tamen invicto animo inter confertissimos hostes fortissimè dimicans, cecidit. Initio belli Demetrius duos filios apud hospitem suum Gnidium, cum magno auri pondere demandaverat, ut & à belli periculis eximerentur, & si ita sors tulisset, ultioni paternæ servarentur. His major Demetrius annos pubertatis egressus, auditâ Alexandri luxuriâ, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captivum inter scortorum greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensibus securum ac nihil hostile metuentem, aggreditur; Antiochenses quoq; veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradunt: sed & milites paterni favore juvenis accensi, prioris sacramenti religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transferunt, atque ita Alexander non minori impetu fortunæ desertus, quam elatus, primo prælio victus interficitur.

Prompalus infirmæ sortis homo Syriæ regnum occupat.

Epi. bonemi.

Demetrius soter vincitur & interficitur.

Prompalus Alexander dictus, vincit regno spoliatur.

tur: deditq; pœnas & Demetrio, quem occiderat, & Antiocho, cujus mentitus originem fuerat.

JUSTINI LIBER XXXVI.

RECuperato paterno regno, Demetrius & ipse rerum successu corruptus, vitiis adolescentiæ in segnitiem labitur: tantúmque contemptum apud omnes inertiæ, quantum odium ex superbia pater habuerat contraxit. Itaque cum ab imperio ejus passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiæ maculam, bellum Parthis inferre statuit; cujus adventum non inviti Orientis propter Arsacidæ regis Parthorum crudelitatem & quod veteri Macedonum imperio novi populi assueti, superbiam indigne ferebant. Itaq; cum & Persarum, & Elimeorum, Bactrianorumq; auxiliis juvaretur, multis prœliis Parthos fudit. Ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur, traductusque per ora civitatum, populis qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam, benigne & juxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria Tryphon, qui se tutorem Antiocho Demetrii privigno substitui à populo laboraverat, occiso pupillo, regnum Syriæ invadit. Quo diu potitus, tandem exolescente favore recentis imperii, ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur; rursúsque regnum Syriæ ad sobolem Demetri revertitur. Igitur Antiochus memor quod etiam pater propter superbiam invisus, & frater propter segnitiem contemptus fuisset, ne in eadem vitia incideret, accepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris, civitates, quæ initio fraterni imperii defecerant, summâ industriâ persequitur, domitásq; rursus regni terminis adjecit: Judæos quoq; qui in Macedonico imperio sub Demetrio patre armis se in libertatem vendicaverant, subigit. Quorum virtutis tantæ fuere, ut post hunc nullum Macedonum regem tulerint, domesticisq; imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverint.

Demetrius Parthis bellum infert.

A Parthis vincitur & capitur.

Judæi ab Antiocho subacti.

infestaverint. Fuit namq; Judæis origo Damascena quæ Syriæ nobilissima civitas est: unde & à Syriis regibus genus ex regina Semiramide fuit. Nomen urbi à Damasco rege inditum: in cujus honorem Syrii sepulchrum Arathis uxoris ejus pro templo coluere, deámq; exinde sanctissimæ religionis habent. Post Damascum Abraham, Moses, Israel, reges fuere. Sed Israelem felix decem filiorum proventus majoribus suis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna divisum filiis tradidit, omnésq ex nomine Judæ, qui post divisionem decesserat, Judæos appellavit; colíque ejus memoriam ab omnibus jussit. Ejus portio omnibus accesserat, minimúsq; inter fratres ætate Joseph fuit: cujus excellens ingenium veriti fratres, clàm interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cùm magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, brevi ipsi * regi percharus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorũ primus intelligentiam condidit; nihilq; divini juris humaníque ei incognitum videbatur; adeò ut etiam sterilitatem agrorum ante multos annos providerit, periissetq; omnis Ægyptus fame, nisi monitu ejus, rex edicto servari per multos annos fruges jussisset: tantáq; experimenta ejus fuerunt, ut non ab homine, sed à deo responsa dari viderentur. Filius ejus Moses fuit, quem etiam præter fraternæ scientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo cõmendabat. Sed cùm scabiem Ægyptii & pruriginem paterentur, responso moniti, eum cum ægris, ne pestis ad plures serperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulum factus, sacra Ægyptiorum furto abstulit: quæ repetentes armis Ægyptii, domum redire tempestatibus compulsi sunt. Itaq; Moses Damascena patria antiqua repetita montem * Syneum occupat, in quo septem dierum jejunia per deserta Arabiæ, cum populo suo fatigatus, cùm tandem * venisset, septimum diem more gentis *sabbatum* appellatum, *in omne ævum jejunio sacravit*; quoniam ille dies famẽ illis errorémq; finierat.

Iudæorum origo, cujus veritatem ex sacris literis, non hinc petes. Iudæi a Iuda dicti.

Ideo invisum fuisse fratribus in Genesi scriptum est, quod plus omnibus fratribus diligeretur a patre Israele.

*Pharaoni.

Iosephi Israelis filii laus.

* Synam.

* Finisset, in alium.

Sabbatum unde religiosum Iudæis.

Et quoniam metu contagionis pulsos se ab Ægypto meminerant, ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt, ne cum peregrinis communicarent; quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionémque convertit. Post Mosen etiam ejus filius Arvas, sacerdos sacris Ægyptiis, mox rex creatur; semperq; exinde hic mos apud Judæos fuit, ut eosdem & reges & sacerdotes haberent; quorum justitia, religione permista, incredibile quantum coaluere. Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod in his tantùm regionibus gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus, velut muro quodam cincta, ad instar hortorum clauditur: spatium loci ducenta millia jugera, nomine Jerico dicitur. In ea valle sylva est & ubertate, & amœnitate insignis. Siquidem palmeto & opobalsamo distinguitur. Arbores opobalsami formam similem * piceis arboribus habent, nisi quod sunt humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæ certo tempore anni balsamum fudant: sed non minor loci ejus opacitatis, quam ubertatis admiratio est. Quippe cum toto orbe regionis ejus ardentissimus sol sit, ibi tepida aëris naturalis quædam, ac perpetua opacitas inest. In ea regione lacus est, qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, mortuum mare dicitur. Nam neq; ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur: neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur; nec materiam ullam sustinet nisi quæ alumine * illinatur. Primus Xerxes rex Persarum Judæos domuit: posteà cum ipsis Persis in ditionem Alexandri Magni venere, diuque in potestate Macedonici imperii fuêre. A Demetrio cum descivissent, amicitia Romanorum petita, primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus. Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter novos reges alternabatur, in Asia rex Attalus florentissimum, & ab Eumene patruo acceptum regnum,

Secus aliquanto habet historia sacra.

Judæorum succus et opes. Opobalsamum balsami succus est.

* Opineis. Opobalsami descriptio.

Mare mortuum.

*Illutatur.

Attalus rex Pergami.

regnum, cædibus amicorum & cognatorum ſupplicii fœdabat, nunc matrem anum, nunc Beronicen ſponſam, maleficiis eorum necatas confingens. Poſt hanc ſceleſtam violentiæ rabiem, ſqualidam veſtem ſumit, barbam, capillúmq; in modum reo um ſummittit, non in publicum prodire, non populo ſe oſtendere, non domi lætiora convivia inire, aut aliquod ſignum ſani hominis habere, prorſus ut pœnas pendere manibus interfectorum videretur. Omiſſa deinde regni adminiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxiis permiſcebat, eáq; omnia veneni ſucco infecta velut peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc ſtudio Attali ſtudium.
æreæ artis fabricæ ſe tradidit, cæteríſq; fingendis, & ære fundendo, procudendóq; oblectabatur. Matri deinde ſepulchrũ facere inſtituit: cui operi intentus, morbum ex ſolis ardore contraxit, & ſeptima die deceſſit; hujus teſtamento hæres populus Rom. tunc inſtituitur. Populus Romanus hæres Attali.
Sed erat ex Eumene Ariſtonicus, non juſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſia citharistæ cujuſdam filia genitus, qui poſt mortem Attali velut paternum regnum invaſit Aſiam. Cum Mindum, Samum et olophonorum intelligit. Flor.
multa ſecunda prælia adverſus civitates, quæ metu Romanorum ſe tradere ei nolebant, feciſſet, juſtúſq; rex jam videretur, Aſia Licinio Craſſo Prætorem Licinium Flo. appellat.
Conſuli decernitur: qui intentior Attalicæ prædæ, quàm bello, cum extremo anni tempore inordinata acie prælium conſeruiſſet, victus pœnas inconſultæ avaritiæ ſanguine dedit. In hujus locum miſſus Perpenna Conſul prima congreſſione Ariſtonicum ſuperatum in poteſtatem ſuam redegit, Attalicáſq; gazas, hæreditarias populi Romani navibus impoſitas, Romam deportavit. Quod ægrè ferens ſucceſſor ejus Marcus Aquilius Conſul ad eripiendum Ariſtonicum Perpennæ, veluti ſui potius triumphi munus eſſe deceret, feſtinata velocitate contendit. Sed contentionem Conſulum mors Perpennæ diremit. Sic Aſia facta Romanorum, cum opibus ſuis vitia quoq; Romam tranſmiſit. Anno 465. Vrbis cond. Plin. lib. 33. cap. 3.

JUSTINI LIBER XXXVII.

Massiliensium apud Rom. gratia.

CApto Aristonico, Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem senatus & omne nomen, quòd, & tunc, & anteà Antiochi bello infesta contra populum Romanum arma tulerant, deleri jusserat, legatos Romam misere, deprecantes, veniámque his à senatu obtinuere. Post hæc regibus, qui adversus Aristonicum auxilium tulerant, præmia persoluta: Mithridati Pontico Syria minor, filiis Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello ceciderat, Lycaonia & Cicilia datæ, fideliórq; populus Rom. in socii filios, quam mater in liberos fuit. Quippe hinc parvulo auctum regnum, inde vita adempta. Namq, Laodice ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege susceperat, timens ne diuturna regni administratione adultis quibusdam potiretur, quinque parricidiali veneno necavit; unum parvulum sceleri matris cognatorum custodia eripuit, qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem eam populus e tinxerat) solus regno potitus est. Mithridates quoque repentina morte interceptus filium, qui & ipse Mithridates dictus est, reliquit. Cujus ea postea magnitudo fuit, ut non sui tantum temporis, verum etiam superioris ætatis omnes reges majestate superaverit, belláque cum Romanis per 46. annos variâ victoriâ gesserit. Quem summi imperatores Scylla, Lucullus, cæteríque, in summa Cneus Pompeius, ita vicerunt, ut major clariórque resurgeret in restaurando prælio, damnísque suis terribilior redderetur. Denique ad postremum non vi hostili victus, sed voluntaria morte in avito regno senex hærede filio decessit. Hujus futuram magnitudinem etiam cœlestia ostenta prædixerant. Nam & quo genitus est anno, & eo quo regnare primum cœpit, stella cometes per utrumq; tempus septuaginta diebus ita luxit, ut cœlum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine sui quartam partem cœli occupaverat, &

Summa Laodices erga filios impietas.

Prodigia in Mithridatis ortu. ithridatis in pueritia pericula et studia.

& fulgore sui solis nitorem vicerat; & cùm oriretur occumberétque, quatuor spatium horarum consumebat. Puer tutorum insidias passus est; cum fero equo impositum, equitate jacularíq; cogebant: qui conatus cùm eos fefellissent, supra ætatem regente equum Mithridate, veneno cum appetivere. Quod metuens, antidota sæpius bibit, & ita se adversus insidias exquisitioribus remediis stagnavit, ut nè volens quidem senex veneno mori potuerit. Timens deinde nè inimici, quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi studium finxit: quapropter quatuor annos neq; urbis, neq; ruris tecto usus est; sed per sylvas vagatus est, & diversis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus quibus esset locis: assuetus feras cursu aut * fugere, aut persequi, cum quibusdam etiam viribus congredi. Quibus rebus & insidias vitavit, & corpus ad omnem virilis patientiam duravit. Ad regni deinde administrationem cùm accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit. Itaq; Scythas invictos antea qui Zopyrionа, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleverant, qui Cyrum Persarum regem cum ducentis millibus armatorum trucidaverant, qui Philippum Macedonum regem fugavérant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupavit. Asiam cum quibusdam amicis tacitus à regno profectus, nemine sciente, pervagatus est, omniúmq; urbium situs ac regiones cognovit. Inde Bithyniam transcendit, & quasi jam dominus Asiæ opportuna quæq; victoriæ suæ * metatus est. Posthac in regnum, cùm jam periisse crederetur, reversus est, invento parvulo filio, quem per absentiam ejus Laodice soror ut órq; enixa fuerat; sed inter gratulationem post longam peregrinationem adventus sui, & filii geniti, veneno perechitatus est. Siquidem Laodice soror cùm periisse eum crederet, in concubitus amicorum projecta, qua admissum facinus majore scelere regere posset, venenum advenienti

In summam senectutem beneficio antidoti evasit, cujus Plin. meminit, lib. 23.

* Fugere. Aperuisse caput suum perpetuo, cùm se ibi vulnerasset, ad quod valetudinis plurimum interesset.

Scythæ vicinitate a Mithridate.

* Meditatus

Laodices scelus. alvum comsultori pessimum.

paravit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognovisset, facinus in autores vindicavit. Hyeme deinde imminente, non in convivio, sed in campo; non in vocationibus, sed in exercitationibus; nec inter sodales, sed inter æquales, aut equo, aut viribus contendebat. Exercitum quoq; suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat, atq; ita invictus ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Initâ deinde cum Nicomede societate, Paphlagoniam invadit, victâmq; cum socio divîdit. Quam cum teneri à regibus senatui nuntiatum esset, legatos ad utrumq; misit, qui gentem restitui in pristinum statum juberent. Mithridates cum se parem jam magnitudini Romanorum crederet, superbo responso, hæreditarium patri suo regnum obvenisse, respondit: mirariq; se, quæ ei controversia relata non fuerit, sibi referant. Nec territus minis, Gallatiam quoq; occupat. Nicomedes quoniam se tueri jure non potuerat, justo regi redditurum respondit. Atque ita filium suum mutato nomine, Philomenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quasi stirpi regiæ reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romam revertuntur.

Nicomedis fraus.

JUSTINI LIBER XXXVIII.

Mithridatis scelera et parricidia.

MIthridates parricidia à nece uxoris auspicatus, sororis alterius Laodices filios, cujus virum Ariarathem regem Cappadociæ per Gordium insidiis occiderat, tollendos statuit: nihil actum morte patris existimans, si adolescentes paternũ regnum, cujus ille cupiditate flagrabat, occupassent. Igitur dum in his occupationibus versatur, interim Nicomedes rex Bithyniæ, vacuam morte regis Cappadociã invadit. Quod cum nuntiatum Mithridati fuisset, per simulationem pietatis auxilia sorori ad pellendũ Cappadocia Nicomeden mittit. Sed etiam Laodice per factionem se Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod ægrè ferens Mithridates, præsidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnúmq;

Nicomedes Cappadociam invadit.

regnúmq; sororis filio restituit. Egregium prorsus factum, nisi subsequuta fraus esset. Siquidem interjectis diebus, simulat se Gordium, quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat, restituere in patriam velle, sperans, si obsisteret adolescens, causas belli futuras: sut si permitteret, per eundem filium tolli posse, per quem interfecerat patrem. Quod ubi Ariarathes junior moliri cognovit, indignè ferens interfectorem patris per avunculum potissimè ab exilio revocari, ingentem exercitum contrahit. Igitum cùm in aciem eduxisset Mithridates peditum octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos CD. ne Ariarathi auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ essent, incertum belum timens, consilia ad insidias transfert; solicitatóq; juvene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter fascias gereret, scrutatori ab Ariarathe regio more misso, curiosius imum ventrem petractanti, ait, Caveret, ne aliud telum inveniret, quam quæreret. Atq; ita risu protectis insidiis, sevocatum ab amicis, velut in secretum sermonem, spectante utroq; exercitu, interficit; regnum Cappadociæ octo annorum filio impósito Ariarathis nomine, additóq; ei rectore Gordio tradit. Sed Cappadoces crudelitate ac libidine præfatorum vexati, a Mithridate deficiunt: fratrémq; regis, & ipsum Ariarathem nomine, ab Asia, ubi educabatur, revocant; cum quo Mithridates prælium renovat, victúmq; Cappadociæ regno expellit. Nec multò post ex ægritudine adolescens collecta infirmitate, decedit. Post hujus mortem Nicomedes timens, ne Mithridates accessione Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam invaderet, subornat puerum eximiæ pulchritudinis, quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui a senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoq; Laodicem Romam mittit ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum: quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentia Gordium Romam mittit, qui senatui assereret, puerum cui Cappadociæ regnum

Mithridatis fraus.

Ariarathis Mithridatis dolo obtruncatur.

Contractio regni de Cappadocia regno.

regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens, cecidisset. Sed senatus studia regum intelligens, aliena regna falsis nominibus dare noluit, & Mithridati Cappapociam, & Nicomedi ad solatium ejus Paphlagoniam ademit; ac ne contumelia regnum foret ademptum illis, quod aliis daretur, uterq; populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant vivere gentem sine rege posse. Atq; ita rex illis à senatu Ariobarzanes constituitur. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obses à Parthis ante non multum tempus datus, olim ab iisdem in regnum paternum remissus. Hunc Mithridates ad societatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem, per Gordium impellit, ut Ariobarzani regni admodum bellum inferat: & nequis dolus subesse videretur, filiam suam Cleopatram ei in matrimonium tradidit. Primò ergo adventu Tigranis, Ariobarzanes sublatis rebus suis, Romam contendit; atq; ita per Tigranem rursus, Cappadocia juris esse Mithridatis cœpit. Eodem tempore mortuo Nicomede, etiam filius ejus, & ipse Nicomedes, regno à Mithridate pellitur; qui cùm supplex Romam venisset, decernitur in senatu ut uterq; in regnum suum restituatur: in quod tamen missi Aquilius Manlius & Malthinius legati. His cognitis Mithradates societatem cum Tigrane, bellum adversus Romanos gesturus, jungit, pactiq; inter se sunt, ut urbes agriq; Mithridati, homines verò & quæcunq; auferre possent, Tigrani cederent. Post hæc Mithridates intelligens quantum bellum suscitaret, legatos ad * Cymbros, alios ad Gallogræcos & Sarmatas, Bastarnásq; auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes, cum Romanorum meditaretur bellum, variis beneficiorum muneribus jam antè illexerat. A Scythia quoq; exercitum venire jubet, omnémq; Orientem adversus Romanos armat. Non igitur magno labore Aquilium & Malthinium

Ariobarzanes Cappadociæ rex à senatu Ro. constituitur.

Regnum assigit.

* Cimerios.

Mithridatis prima victoria de Ro.

nium Asiano exercitu instructos vicit: quibus simul-
cum Nicomede pulsis, ingente favore civitatum exci-
pitur: multum ibi auri argentique, studio veterum re-
gum, magnúmque belli apparatum invenit: quibus
instructus debita civitatibus publica & privata remit-
tit, & vacationem quinquennio concedit. Tunc ad con-
cionem milites vocat, eósq; variis exhortationibus ad
Romana bella, sive Asiana incitat. Quam orationem
dignam duxi, cujus exemplum brevitati hujus operis
inserere, quam obliquam Pompeius Trogus expositit;
quoniam in Livio & Salustio reprehendit, quòd conci-
ones directas pro sua oratione operi suo inserendo hi-
storiæ modum excesserint. Optandum sibi fuisse, ait,
ut de eo liceret consulere, bellumne sit cum Romanis,
an pax habenda: quin verò sit infestandum impugnan-
tibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ care-
ant. Quippe adversus latrones, si nequeant pro salute,
pro ultione tamen sua omnes ferrum stringere. Cæte-
rùm quia non id agitur, ad liceat quiescere, non tan-
tum animo hostiliter, sed etiam prælio congressis con-
sulere, qua ratione ac spe cœpta bella sustineant; esse
tamen sibi victoriæ fiduciam, si sit illis animus: Roma-
nósq; vinci posse, cognitum non sibi magis quàm ipsis
militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Malthinium
in Cappadocia fuderint. At siquidem aliena magis ex-
empla, quàm sua experimenta moveant, audire se à
Pyrrho rege Epiri, non amplius quàm quinq; millibus
Macedonum instructo, fusos tribus prælis Romanos.
Audire Annibalem sedecim annos Italiæ victorem im-
moratsi & quin ipsam caperet urbem, non Romanorum
illi vires obstitisse, sed domesticæ æmulationis atq; in-
vidiæ studium. Audire populos Transalpinæ Galliæ
Italiam ingressos, maximis eam, plurimisque urbibus
possidere, & latius aliquanto soli finium, quam in Asia,
quæ dicatur imbellis, eosdem Gallos occupasse: nec
victam solum dici Romam à Gallis, sed etiam captam.
ita ut unius illis montis tantum cacumen relinqueretur,

In Livio et Salustio quod notarit Trogus.

Mithridatis oratio ad milites generis deliberativi. Propositio a negotio.

A facili.

Ab exemplis

Exemplorum congeries.

nec

nec bello hostem, sed pretio remotum: Gallorum autem nomen, quod semper Romanos terruit, in partem virium suarum ipse habeat. Nam hos qui Asiam incolunt, Gallos, ab illis qui Italiam occupaverant, sedibus tantum distare: originem quidem ac virtutem, genúsq; pugnæ idem habere, tantóq; his sagaciora esse ingenia quam illis, quanto longiori ac dfficiliori spatio per Illyricum Thraciámque prodierunt, penè operosiùs transitis illorum * sedibus, quam ubi consedêre possessis. Jam ipsam Italiam audire se nunquam, ut Roma condita sit, satis illi pacatam, sed assiduè per omnes annos pro libertate alios, contra quosdam etiam pro jure imperii, bellis continuis perseverasse: quòd à multis civitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitus ferro, à quibusdam novo contumeliæ more sub jugum missos: ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipso tempore universam Italiam bello Marsico consurrexisse, non jam libertatem, sed consortium imperii, civitatísq; poscentem; nec gravius vicino Italiæ bello, quam domesticis principum factionibus urbem premi, multóq; periculosius accessisse Italico civile bellum: simul & à Germania Cymbros, immensam illam ferorum atque immitium populorum more procellæ illuviem, inundasse Italiam. Quorum tametsi singula bella sustinere Romani possent, universis tamen obruantur, ut ne vacaturos quidem bello suo putent. Utendum igitur occasione, & rapienda incrementa virium, ne ñ illis occupatis quieverint, mox adversus vacuos, & quietos majus negotium habeant Non enim quærituran capienda sint arma, sed utrum sua potius occasione, an illorum. Nam bellum equidem jam tunc secum ab illis geri cœptum, cùm sibi pupillo majorem Phrygiam ademerint, quam patri suo præmium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant, gentémque quam & proavo suo Mithridati Seleucus * Callinicus in dotem dedisset. Quid cùm Paphlagonia se decedere jusserunt, non alterum illud genus belli fuisse; quæ non vi, non armis, sed

* Finibus.

Ab opportuno.

Samnites intelligit quibus Romani sunt sub jugum missi. Lib. 9 ab Urb. con. Anno DCLXII. simul civilia bella, et Mithridatica cœperunt. Oros. Epilogus hujus argumenti.

Ab honesto.

* Callimachus.

sed adoptione testamenti & regum domesticorum interitu, hæreditaria patri suo obvenisset, cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius se indies gerant, non obtinuisse. Quod enim à se non præbitum illis obsequium? non Phrygiam Paphlagoniámq; dimissas? non Cappadocia filium eductum, quam jure gentium victor occupaverat? Raptam tamen sibi esse victoriam ejus ab illis, quorum nihil est nisi bello quæsitum; non regem Bithyniæ Chreston, in quem senatus arma decreverat, à se in gratiam illorum occisum, tamen niholominus imputari sibi, siqua Gordius aut Tigranes faciat: libertatem etiam in contumeliam sui à senatu ultro delatam Cappadociæ, quam reliquis gentibus abstulerunt: deinde populos Cappadocum pro libertate ablata, Gordium regem orantem ideo, tanquam amicus suus esset, non obtinuisse. Nicomedem præcepto illorum bellum sibi intulisse, quia inultus erat Mithridates: ab ipsis ventum obviã, & nunc eam secum bellandi causam illis fore, quod non impunè se Nicomedi lacerandum saltatricis filio præbuerit. Quippe non delicta regum illos, sed vires ac majestatem insequi, neq; in se uno, sed in aliis quoq; omnibus hac semper arte grassatos. Sic & avum suum Pharnacem per cognationem arbitrum succedaneum regi Pergameno Eumeni datum: sic rursus Eumenem, cujus classibus primum in Asiam fuere transvecti, cujus exercitu magis quam suo, & magnum Antiochum, & Gallos in Asia, & mox in Macedonia regem Persen domuerant, & ipsum pro hoste habitum, eique interdictum Italia, & quod cum ipso deforme sibi putaverant, cum filio ejus Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos majora, quàm Masinissæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem deletam, huic inter duos illos Africanos tertium servatorem urbis referri; tamen cum hujus nepote bellum modò in Africa gestum adeo inexpiabile, ut ne victum

Confert sua in Ro. merit. cum illorum in & injuriis.

Vertit in invidiam Romanos.

victum quidem memoria patris donarent, quin carcerem ac triumphi spectaculum experiretur. Hanc illos omnibus regibus legem odiorum dixisse, scilicet quia ipsi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Aboriginum, aut haruspices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut servos vernasq; Tuscorum, aut quod honoratissimum nomen fuit inter hos Superbos, atq; ut ipsi ferunt, conditores suos, lupæ uberibus alitos, sic omnem illum populum luporum animos habere, inexplebiles sanguinis atq. imperii, divitiarúmq; avidos ac jejunos. Se autem seu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluvie convenarum esse, qui paternos majores suos à Cyro, Dariq; conditoribus Persici regni, maternos à magno Alexandro, ac Nicanore Seleuco conditoribus imperii Macedonici referat: seu populis eorum conferat suos, earum se gentium esse, quæ non modo Romano imperio sint pares, sed Macedonico quoq, obstiterint. Nullam subjectarum sibi gentium expertam peregrina imperia, nullis unquam nisi domesticis regibus paruisse, Cappadociam velint, an Paphlagoniam recensere, rursus Pontum ac Bythiniam, itémq; Armeniam majorem minorémque, quarum gentium nullam neq; Alexander ille, qui totam pacavit Asiam, nec quisq; successorum ejus, aut posterorum attigisset: Scythiam duos * unquam ante se reges non pacare, sed tantum intrare ausos, Darium & Philippum, ægrè inde fugam sibi expedisse, unde ipse magnam partem adversus Romanos virium haberet, multóq; se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum, cùm ipse rudis ac tyro esset: Scythiæ præter arma, virtutémq; animi, locorum quoq; solitudinibus, vel frigoribus instructæ, per quæ dentiaretur ingens militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates ne spes quidem præmii foret, ex hoste vago, nec tantum pecuniæ sed etiam sedis inopi. Nunc se diversam belli conditionem ingredi. Nam neque cœlo Asiæ esse temperatius aliud, nec solo fertilius,

Collatio suæ et Romani originis.

Romani ex lacte lupino etiam mores hauserunt.

A suorum virtute.

* Omnino.

A sua persona.

A loco.

tilius, nec urbiũ multitudine amœnius, magnamque temporis partem, ut non militiam, sed ut festum diem acturos, bello dubium facili magis an uberi, si modò aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ, Ioniæquè adierint, quas non expugnatum eant, sed possessum, tantúmque se expectet avida Asia, ut etiam vocibus vocet: adeò illis odium Romanorum incussit rapacitas Proconsulum, exactio publicanorum, calumnia litium. Sequantur se modò fortiter, & colligant, quid se duce possit efficere tantus exercitus, quem sine cujusquam militum auxilio, suamet unius opera viderint Cappadociam cæso rege cepisse, qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamque pacavit, quam nemo antè transire tutò, atq; adire potuerit. Namq; justitiæ atq; liberalitatis suæ ne ipsos milites, qui experiãtur, testes effugere; & illa indicia habere, quòd solus regum omnium non paterna solùm, verum etiam externa regna hæreditatibus propter munificentiam acquisita possideat, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorũ. Sic excitatis militibus, post annos viginti tres sumpti regni in Romana bella descendit. * Tunc in Ægypto mortuo rege Ptolomæo, ei qui Cyrenis regnabat, Ptolomæo per legatos regnum, & uxor Cleopatra regina soror ipsius defertur Lætus igitur hoc solo Ptolomæus, quod sine certamine fraternum regnum recepisset, in quod subornari à matre & Cleopatra & favore principum, fratris filium cognoverat. Cæterùm infestis omnibus, statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoq; die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & solemnia religionum, in complexu matris interficit. Atque ita torum sororis, cæde filii ejus cruentus ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverunt, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia sanguine quotidie manabant, ipsamque sororem, filia ejus virgine per vim stuprata & in matrimonium adscita, repudiat,

Ab utili seu præniis.

Epiphonema, Peroratio.

Bellum Mithridatis in Rom.

* Atque tunc.

Exemplum Crudelitatis et impietatis Ptolomæus Thryseus Cyrenarum rex.

repudiat. Quibus rebus territus populus, in diversa labitur, patriámq; metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta urbe cum suis relictus Ptolomæus, cùm regem se non hominum, sed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos solicitat. Quibus confluentibus, obvius legatis Romanorum, Scipioni Africano, & Spurio Mummio & L. Metello, qui ad inspicienda sociorum regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus civibus omnibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & staturæ brevis, & sagina ventris non homini sed belluæ similis. Quam fæditatem nimia subtilitas, & perlucida vestis augebat, prorsus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultandæ pudibundo viro erant. Post discessum deinde legatorum, quorum Africanus dum aspicit urbem, spectaculo Alexandrinis fuit, Ptolomæus jam etiam populo peregrino invisus, cum filio, quem ex sorore susceperat, & cum uxore matris pellice, metu insidiarum tacitus in exilium proficiscitur, contractóq; mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. Accersitum maximum deinde à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interficit. Tunc populus statuas & imagines ejus detrahit. Quod factum studio sororis existimans, filium, quem ex ea susceperat, interficit, corpúsq; in membra divisum, & in cista impositum, matri die natali ejus, inter epulas afferri curat. Quæ res non reginæ tantùm, verum etiam universæ civitati acerba, & luctuosa fuit; tantúmque mœrorem festivissimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verso igitur studio principum ab epulis in exequias, membra lacerata populo ostendunt, & quid sperare de rege suo debeant filii cæde demonstrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cùm urgeri se fraterno bello videret, auxilium à Demetrio petit. Syriæ rege per legatos ejus, cujus ipsius varii & memorabiles casus fuere. Namq; Demetrius, ut supra dictum est, cùm bellum Parthis intulisset, & multis congressionibus

Ptolomæi legati ad Demetrium.

Ptolomæi turpis corporis habitus.

Immanis in liberos crudelitas.

Digressio de Demetrii cum Parthis bello.

greſſionibus victor fuiſſet, repentè circumventus inſidiis, amiſso exercitu capitur. Cui Arſacides Parthorum rex magno & regio animo miſso in * Bythiniam, non cultum tantum regium præſtitit, ſed & filiam in matrimonium dedit, regnumque Syriæ, quod per abſentiam ejus Trypho occupaverat, reſtitutum promittit. Poſt hujus mortem deſperato reditu, non ferens captivitatem Demetrius privatam, etſi opulentam vitam pertæſus, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi ac comes Calimander amicus erat, qui poſt captivitatem ejus à Syria per Arabiæ deſerta, ducibus pecuniâ comparatis, Parthico habitu Babyloniam pervenerat. Sed fugientem Phrahartes, qui Arſacidæ ſucceſſerat, equitum celeritate, per compendioſos tramites occupatum retrahit. Ut eſt deductus ad regem, Calimandro quidem non tantum venia, verum etiam præmium fidei datum: Demetrium autem & graviter caſtigatum ad conjugem in Hyrcaniam remittit, & arctioribus * cuſtodibus obſervari jubet. Interjecto deinde tempore, cum fidem illi etiam ſuſcepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga eſt: ſed pari infelicitate prope fines regni ſui deprehenditur, ac denuò perductus ad regem, ut inviſus à conſpectu ſummovetur. Tunc quoq; uxori & liberis donatus in Hyrcaniam pœnalem civitatem ſibi donatam remittitur, taliſq; aureis ad exprobationem puerilis levitatis donatur. Sed hanc tam Parthorum mitem in Demetrium clementiam non miſericordia gentis, nec reſpectus cognationis faciebat, ſed quod Syriæ regnum affectabant, uſuri Demetrio adverſus Antiochum fratrem, prout res, vel tempus, vel fortuna belli exegiſſet. His auditis Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, adverſus Parthos ducit. Sed luxuriæ non minor apparatus, quam militiæ fuit. Quippe * VIII. millia armatorum ſecuta ſunt trecenta lixarum; ex quibus coquorum, piſtorum, ſcenicorumq; major numerus fuit. Argenti certè aurique tantum, ut etiam

* Hyrcaniam.

Clementiæ exemplum in barbaro homine.

* Caſpiis.

Phrahartis conſilium.

Antiochi Sydetis in Parthos bellum.

* Forte, octingenta millia armatorum, CCC. millia lixarum.

gregarii milites caligas auro fingerent, proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea instrumentea fuere, prorsus quasi ad epulas, non ad bella pergerent. Advenienti Antiocho multi Orientales reges occurrêre, tradentes se, regnaq; sua cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus prœliis victor Babyloniam cum occupasset, magnus haberi cœpit. Itaq; omnibus ad eum deficientibus populis, nihil Parthis relictum præter patrios fines fuit. Tunc Phrahartes Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthia revocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubiq; tentabat. Propter multitudinem hominum omnem exercitum suum Antiochus per civitates in hyberna diviserat: quæ res exitii causa fuit. Nam cum gravari se copiarum præbitione & injuriis militum civitates viderent, ad Parthos deficiunt, & die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, nè invicem ferre auxilia possent, aggrediuntur. Quæ cùm nuntiata Antiocho essent, auxilium proximis laturus, cum ea manu quæ secum hyemabat, progreditur. In itinere obvium regem Parthorum habuit, adversus quê fortiùs quàm exercitus ejus dimicavit. Ad postremum tamen cùm virtute hostes vincerent, metu suorum desertus occiditur: cui Phrahartes exequias regio more fecit, filiámq; Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat, captus amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cum turmis equitum festinanter misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem jam in regno missi invenerunt, frustráque omnia conati, ad regem suum reversi sunt.

Luxus in Antiochi exercitu.

Antiochi successus.

Antiochus Sedetes victus interficitur.

JUSTINI LIBER XXXIX.

Demetrius fugas Syriæ &c.

ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater ejus Demetrius obsidione Parthorum liberatus, ac restitutus

restitutus in regnum, cùm omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset, quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus alter occisus erat, prosperè gessisset, ita Ægypto bellum inferre statuit, regnum Ægypti Cleopatria socru pretium auxilii adversus fratrem suũ pollicente. Sed dum aliena affectat, ut assolet fieri, propria per defectionem Syriæ amisit. Siquidem Antiochenses primi, duce Tryphone, execrantes superbiam regis, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apamenii cæteræque civitates exemplum sequutæ, per absentiam regis à Demetrio defecere. Ptolomæus verò rex Ægypti, bello ab eodem petitus, cùm cognovisset Cleoparram sororem suam opibus Ægypti navibus impositis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugisse, immittit juvenem quendam Ægyptum Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret, & cõpositâ fabulâ, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec Syriis quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam, nomen juveni Alexander imponitur, auxiliáq; ab Ægypto ingentia mittuntur. Interea corpus Antiochi interfecti à rege Parthorum in loculo argenteo ad sepulturam in Syriã remissum pervenit; quòd cum ingenti studio civitatum & regis Alexandri, ad firmandam fabulæ fidem excipitur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliavit, omnibus non fictas in eo, sed veras lachrymas existimantibus. Demetrius autem victus ab Alexandro, cùm undique circumstantibus malis premeretur, ad postremum etiam ab uxore filiisq; deseritur. Relictus igitur cum paucis servulis, cùm Tyrum religione templi se defensurus petisset, navi egrediens præfecti jussu interficitur. Alter ex filiis Seleucus, quoniam fine matris autoritate diadema sumpsisset, ab eadem interficitur: Alter cui propter nasi magnitudinem cognomen Grypho fuit, rex à matre hactenus constituitur, ut nomen regis penes filium, jus autem omnis imperii penes

Nomas.

Syriæ a Demetrio defectio.

Redit ad superiorem historiam de Ptolomæo Physcone.

Zebenna Protarchi filius, Alexander appellatus Syriæ rex constituitur.

Demetrius interficitur.

Exemplum mulieris ambitiosæ

matrem esset. Sed Alexander occupato Syriæ regno tumens ex successu rerum, spernere jam etiam ipsum Ptolomæum, à quo fuerat in regno ornatus, superba insolentia cœpit. Itaque Ptolomæus reconciliata sororis gratia, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii viribus suis acquisierat, summis operibus instituit. Mittit ergo in Græciam Grypho auxilia, & filiam Gryphynam Grypho nupturam, ut populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum etiam affinitate sua solicitaret. Nec res frustra fuit. Nam cum omnes Gryphum instructum Ægyptiis viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit deinde inter eos prælium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cum stipendia militibus deessent, in templo Jovis solidum ex auro victoriæ signum rolli jubet facetis jocis sacrilegium circumscribens. Nam victoriam commodatam sibi à Jove esse dicebat. Interjectis deinde diebus, cum ipsius Jovis aureum simulacrum infiniti ponderis taciteè evelli jussisset, deprehensusque in sacrilegio, concursu multitudinis in fugam esset versus, magna vi tempestatis oppressus ac desertus à latronibus cæditur, perductusq; ad Gryphum interficitur. Gryphus porro, recuperato patrio regno, externisq; periculis liberatus, insidiis matris appetitur. Quæ cum cupiditate dominationis prodito marito Demetrio & altero filio interfecto, hujus quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus prædictis antè jam insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam jubet: abnuenti instat. Postremum prolato indice eam arguit, solam defensionem scelerì superesse affirmans, si bibat quod filio obtulit. Sic victa regina scelere in se verso, veneno, quod alii paraverat, extinguitur. Parta igitur regni securitate, Gryphus octo annis quietem & ipse habuit, & regno suo* præstitit. Natus deinde illi est æmulus regni frater ipsius, Cyricœnus, eadem matre genitus, sed ex Antiocho

Alexandri insolentia et ingratitudo.

Alexander, subornatus vincitur a Grypho.

Alexandri cavillum in sacrilegio.

Ejusdem interritus.

Cleopatræ ambitio et in liberos impietas. Mater veneno, quod filio paraverat, extinguitur. Gryphus.

* fr. Init.

tiocho patruo susceptus: quem cum veneno tollere voluisset, ut maturius cum eodem armis de regno contenderet, excitavit. Inter has regni Syriæ parricidiales discordias, moritur rex Ægypti Ptolomæus, regno Ægypti uxori & alteri filio, quem illa legisset, relicto, videlicet quasi quietior Ægypti status, quàm Syriæ regnum esset, cum mater altero ex filiis electo, alterum hostem esset habitura, Igitur cum pronior in minorem filium esset, à populo compellitur majorem eligere: cui prius quam regnum daret, uxorem ademit, compulsumq; repudiare charissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Seleucem ducere jubet, non materno inter filias judicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret. Cleopatra verò non tam à viro repudiata, quam à matre divortio viri dimissa, Cyricœno in Syria nubit, eiq; ne nudum nomen uxoris afferret, exercitum Cypri solicitatum velut dotalem, ad maritum deducit. Par igitur viribus jam factus Cyricœnus, prælium committit, ac victus in fugam convertitur, Antiochiamque venit. Tunc Antiochiam Gryphus, in qua erat Cyricœni uxor Cleopatra, obsidere cœpit: qua capta Gryphina uxor Gryphi nihil antiquius, quam sororem Cleopatram requiri jussit, non ut captivæ opem ferret, sed ne effugere captivitatis mala posset, quæ sui æmulatione in hoc potissimum regnum invaserit, hostique sororis nubendo hostem se ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam à fratre & contra mariti voluntatem extra Ægyptum nuptam accusat. Contrà Gryphus orare, ne tam fœdum facinus facere cogatur, à nullo unquam majorum suorum inter tot domestica, tot externa bella post victoriam in fœminas sævitum, quas sexus ipse & periculis bellorum & sævitiæ victorum eximat; in hac verò præter commune bellantium * nefas accedere necessitudinem sanguinis. Quippe ipsius, quæ tam cruentè sæviat, sororem quidem germanam esse, suam verò consobrinam, liberorum deinde communium materteram.

Ptolomæi Phiscons mors.

Cleopatra Cyricœno nubit.

Cyricœnus a fratre Gryphe vincitur.

* victum hostem.

* Fas.

ram. His tot neceſſitatibus ſanguinis, adjicit ſuperſtitionem templi, quo abdita profugit, tantóq; religioſiùs colendos deos ſibi, quo magis his propitiis ac faventibus viciſſet; tum neque occiſa illa, ſe virium quicquam Cyricæno dempturum, nec ſervaturum reddita. Sed quantò Gryphus abnuit, tantò ſoror muliebri pertinacia accenditur, rata non miſericordiæ hæc verba, ſed amoris eſſe. Itaque vocatis ipſa militibus, mittit qui ſororem confoderent. Qui ut in templum intraverunt, cùm evellere eam non poſſent, manus amplexãtes dea ſimulacrum præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum mandata violatis numinibus in ultionem ſui decedit. Nec multò pòſt repetita prælii congreſſione, victor Cyricænus uxorem Gryphi Gryphinam, quæ paulò antè ſororem interfecerat, capit, ejuſque ſupplicio uxoris manibus parentavit. At in Ægypto Cleopatra cùm gravaretur ſocio regni, filio Ptolomæo, populum in eum incitat, abductaq; ei Seleuce uxore, eò indignius, quòd ex Seleuce jam duos filios habebat, exulare cogit. Accerſito minori filio Alexandro, & rege in locũ fratris conſtituto, nec filium regno expuliſſe contenta, bello Cyri exulantem perſequitur. Unde pulſus interfecit ducem exercitus ſui, quòd vivum eum e manibus * dimiſiſſet: quanquam Ptolomæus verecundia materni belli, non viribus minor ab inſula receſſiſſet. Igitur Alexander territus hac matris crudelitate, & ipſe eam relinquit, *Periculoſo regno ſecuram ac tutam vitam anteponens*. Cleopatra verò timens ne major filius Ptolomæus ab Cyricæno ad recuperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Grypho auxilia, & Seleucen uxorem nupturam hoſti prioris mariti, mittit; Alexandrúmque filium per legatos in regnum revocat. Cui cùm occultis inſidiis exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur, ſpiritúmque non fato, ſed parricidio dedit. Digna prorſus hac mortis infamia, quæ etiam matrem toro expulit, & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit: & filio

Parricidia ſororum inter ſe mutua.

* Emiſiſſet.

Cleopatræ exitus dignus pro tot ſceleribus.

filio alter in exilium acto, bellum intulit; alteri erepto regno exitum per insidias machinata est. Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primùm compertũ est, per scelus filii mat em interfectam, concursu populi in exilium agitur, revocatóque Ptolomæo regnum redditur, qui neq; cum matre bellum gerere voluisset, nec à fratra armis repetere quod prior possedisset. Dum hæc aguntur, frater ejus ex pellice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, hærede populo Romano instituto, decessit. Jam enim fortuna Romana porrigere se ad Orientalia regna (non contenta Italiæ terminis) cœperat. Itaq; & ea pars Libyæ provincia facta est: postea Creta Ciliciáque piratico bello perdomitæ, in formam provinciæ red.gũtur. Quo facto, & Syriæ & Ægypti regna * vicinitate Romana arctata; & quæ incrementa de finitimis bellis quærere solebant, adempto vagandi arbitrio, vires suas in perniciem suam converterunt: adeò ut assiduis præliis consumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædæq; Arabum, genti imbelli, anteà fuerint. Quorum rex Hierotimus, fiducia sexcentorum fillorum, quos ex pellicibus susceperat, divisis exercitibus nunc Ægyptum, nunc Syriam infestabat, magnúmque nomen Arabum viribus finitimorum exanguibus fecerat.

Ptolomæus Lathyrus in regnum Syriæ tuitur.

* Cum unitate.

Sexcenti filii Hierotimi regis.

JUSTINI LIBER XL.

Mutuis fratrum odiis, & mox filiorum inimicitiis parentum succedentibus cùm inexpiabili bello & reges & regnum Syriæ consumptum esset, ad externa populus auxilia concurrit, peregrinósq; sibi reges circumspicere cœpit. Itaque cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolomæum ab Ægypto arcessendum censeret, * occurreretq; quòd Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolomæus quoque hostis Syriæ semper fuisset, omnes in Tigranem regem Armeniæ consenserunt, instructum præter domesticas vires, Parthica societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in reg-

* Accideretque.

num Syriæ, per 18. annos tranquillissimo regno potitus est, neque bello alium lacessere, neque lacessitus inferre alii bellum necesse habuit. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terræmotu vastata est, quo centum septuaginta hominum millia, & multæ urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt. Igitur Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyricæni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompeius, qui poscenti regnũ respondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum recusanti daturum se regem, qui 18. annos, quibus Tygranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigrane à Romanis, alieni operis præmia postulet. Igiter ut habenti regnum non ademerit, ita quod cesserit Tigrani non daturum, quod tueri nesciat, nè rursus Syriam Judæorum & Arabum latrociniis infestam reddat. Atque ita Syriam in provinciæ formam redegit, paulatimq; Oriens Romanorum discordia consanguineorum regum factus est.

Terræ motus in Syria maximus.

An. ab urb. cond. DCCCIX. Consulibus Tullio Cicer. et [illegible]. An. Orosius.

JUSTINI LIBER XLI.

PArthi, penes quos, velut divisione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperium est, Scytharum exules fuerunt. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestat[illegible]. Nam Scythico sermone Parthi exules dicuntur. Hi & Assyriorum & Medorum temporibus, inter Orientales populos obscurissimi fuere. Posteà quoq; cum imperium Orientis a Medis ad Persas translatum est, veluti vulgus sine nomine, præda victorum fuere. Postremò Macedonibus triumphato Oriente servierunt, ut cuivis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos, ut imperent gentibus, sub quarum imperio, veluti servile vulgus, fuere. A Romanis quoque trinis bellis per maximos duces florentissimis temporibus lacessiti, soli ex omnibus gentibus non solum pares, verum etiam victores fuere. Quanquam plus gloriæ

Parthorum origo.

Parthi exules.

Parthorum obscura et servilis conditio.

gloriæ ſit, inter Aſſyria & Medica, Perſicaq; memorata olim regna, & opulentiſſimum illud mille urbium Bactrianum imperium emergere potuiſſe, quam longinqua bella viciſſe. Prætereà cum gravibus Scythicis, & vicinalibus bellis aſſiduis vexati, variiſq; periculorum certaminibus urgerentur, ſii domeſticis ſeditionibus Scythia pulſi, ſolitudines inter Hyrcaniam, & Dacas, & Areos, & Spartanos & Majonos furtim occupavere fines. Deinde non intercedentibus primò finitimis, poſteà etiam prohibentibus, in tantum protulere, ut non immenſa tantum jam, ac profunda camporum, verum etiam prærupta collium, montiumque ardua occupaverint. Ex quo fit, ut Parthiæ pleraq; finium aut æſtus, aut frigoris magnitudo poſſideat: quippe cum montes nix, & campos æſtus infeſtet. Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici imperii, ſub regibus fuit. Proximus majeſtati regum, populorum ordo eſt: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habentur. Sermo his inter Scythicum Medumq; medius ex utroque miſtus; veſtis olim ſui moris: poſteaquam acceſſere opes, ut Medis perlucida, ac fluida: Armorum patrius ac Scythius mos. Exercitum non ut aliæ gentes liberorum, ſed majorem partem ſervorum habent. Quorum vulgus, nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſervis naſcentibus, indies creſcit: Hos pari cura ac liberos ſuos habent, & equitare & ſagittare magna induſtria docent. Locupletiſſimus ut quiſque eſt, ita plures in bello equites regi ſuo præbet. Denique Antonio bellum Parthis inferenti, cum quinquaginta millia equitum occurrerent, ſoli * 40. liberi fuere. Cominus in acie præliari neſciunt, obſeſſaſq; expugnare urbes. Pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: ſæpe etiam fugam ſimulant, ut incautiores adverſus vulnera inſequentes habeant. Signũ his in prælio non tuba, ſed tympano datur, nec pugnare diu poſſunt. Cæterum intolerandi foret, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeverantia eſſet. Plerunq;

Succeſſus eorundem.

Parthiæſitus.

Parthorum ſermo, veſtitus et mores.

Parthorum exercitus ex ſervis conſtat.

* DCCC.

Pugnandi ratio.

rumque in ipso ardore certaminis prælia deserunt, at paulò pòst pugnam ex fuga repetunt, & cum maximè vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equisque loricæ plumatæ sunt, quæ utrumq; toto corpore regunt. Auri argentiq; nullus nisi in armis usus. Uxores dulcedine variæ libidinis singuli plures habent: nec ulla delicta adulteriis gravius vindicant. Quam ob rem fœminis non convivia tantum virorum, verum etiam conspectum interdicunt. Carne non nisi venatibus quæsita vescuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, illis publica ac privata officia obeunt: super illos ire, consistere, mercari, colloqui. Hoc deniq; discrimen inter servos liberosq; esse, quod servi pedibus, liberi non nisi equis incedunt. Sepultura vulgò aut avium, aut canum laniatus est. Nuda demum ossa terrâ obruuntur. In superstitionibus ad curam deorum præcipua omnibus veneratio est. Ingenia genti tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia. Quippe violentiam viris, mansuetudinem mulieribus assignant: semper aut in externos, aut in domesticos motus inquieti, naturâ taciti: ad faciendum, quàm ad dicendum promptiores. Proinde secunda, adversaq; silentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent: In libidinem projecti, in cibum parci: fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus expedit. Post mortem Alexandri Magni cum inter successores ejus Orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium, Satagenori externo socio traditur. Hi postea seductis Macedonibus, in bellum civile cum cæteris superioris Asiæ populis, Eumenem sequuti sunt, quo victo, ad Antigonum transiere. Post hunc à Nicanore Seleuco, ac mox ab Antiocho & successoribus ejus possessi: à cujus pronepote Seleuco primum defecere. Primo Punico bello, L. Manilio Pisone, Attilio Regulo Consulibus, hujus defectionis impunitatem illis duorum fratrum regum, Seleuci, & Antiochi discordia dedit: qui dum sibi invicem eripere regnum volunt,

Adulteris severe Parthi puniunt.

Parthorum sepultura.

Superstitio in deorum cura. Ingenia.

A regibus Macedonicis defectio.

volunt, persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodorus mille urbium Bactrianorum præfectus defecit, regemque se appellari jussit: quod exemplum secuti totius Orientis populi à Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsaces vir sicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. Hic solitus latrociniis & rapto vivere, accepta opinione Seleucum à Gallis in Asia victū, solutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingressus, præfectum eorum Andragorum oppressit, sublatoq; eo, imperium gentis invasit. Non magno deinde post tempore, Hyrcanorum quoq; regnum occupavit, atq; ita duarum civitatum imperio præditus grandem exercitum parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed citò morte Theodoti, metu liberatur, cum filio ejus, & ipso Theodoto fœdus ac pacem fecit: nec multò pòst cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente congressus, victor fuit: quem diem Parthi exinde solennem, velut initium libertatis, observant. Revocato deinde Seleuco, novis motibus in Asiam dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, castella munit, civitates firmat, urbem quoq; nomine * Claram in monte Thaborreno condit. Cujus loci ea conditio est, ut neque munitius quicquam esse, neque amœnius possit. Ita enim & præruptis rupibus undiq; cingitur, ut tutela loci nullis defensoribus egeat, & soli circumjacentis tanta ubertas est, ut propriis opibus expleatur. Jam fontium ac sylvarum ea copia est, ut & aquarum abundantia irrigetur, & venationum voluptatibus exornetur. Sic Arsaces quæsito simul constitutoq; regno, non minus memorabilis Parthis, quam Persis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, maturâ senectute decedit. Cujus memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, ut omnes exindè reges suos Arsacis nomine nuncupent. Hujus filius & successor regni, Arsaces & ipse nomine, adversus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & 20. millibus equitum instructus, mirâ virtute pugnavit;

Theodotus mille urbium Bactrianorum præfectus.

Arsaces Parthicum regnum format.

* Daram.

Elegans topographia.

Arsaces reges Parthorum.

ad

ad postremum in societatem ejus assumptus est. Tertius Parthis rex, Pampacius fuit, sed & ipse Arsaces dictus: nam (sicut supra dictum est) omnes reges suos hoc nomine, sicuti Romani Cæsares, Augustosque, cognominaverunt. His actis in regno 12. annis decessit, relictis duobus filiis, Mithridate & Pharnace: quorum major Pharnaces more gentis, hæres regno Mardos validam gentem bello domuit, nec multo pòst decessit, multis filiis relictis, quibus præteritis, fratri potissimum Mithridati, insignis virtutis viro reliquit imperium, plus regno quàm patrio deberi nomini ratus, potiusque patriæ quam liberis consulendum. Eodem fermè tempore, sicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni uterq; viri regna ineunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum, verum etiam libertatem amiserunt: siquidem Sogdianorũ & *Dranganitanorum, Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exangues, oppressi sunt. Multa tamen Eucratides bella magna virtute gessit: quibus attritus, cum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum 300. *militibus 60. millia hostium assiduis eruptionibus vicit. Quinto itaq; mense liberatus, Indiam in potestatem redigit. Undè cum se reciperet, a filio quem socium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfeciſſet, & per sanguinem ejus currum egit, & corpus abjici insepultum jussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur: cum varius utriusq; populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bachasum in regno præponit, ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus bellum cum Elimeorum rege gessit: quo victo hanc quoque gentem regno adjecit, imperiumque Parthorum à monte Caucaso, multis populis

Pietas in patrium.

* Dranganorum.

* millibus. Nulla fides regni sociis, omnisq; potestas Impatiens consortis erit. Lucanus. Magnæ crudelitatis exemplum. Pater a filio trucidatur.

pulis in ditionem redactis, usq; ad flumen Euphratem protulit. Atq; ita adversa valetudine arreptus, non minor Arsace prouvo glorioſa senectute decessit.

JUSTINI LIBER XLII.

POst necem Mithridatis Parthorum regis Phrahartes filius ejus rex constituitur: qui cum infetre bellum in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni Syriæ statuisset, Scytharum moribus ad sua defendenda revocatur. Namque Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum, Syriæ regem, mercede solicitati, cum confecto jam bello superveniſſent, in calumniã tardius lati auxilii mercede fraudarentur, dolentes tantum iis itineris fruſtra mensum, cum vel stipendium petitione, vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt. Igitur Phrahartes cum adversus Scythas proficiscereretur, ad tutelam regni reliquit Hymerum quendam, pueritiæ sibi flore conciliatum, qui tyrannica crudelitate, oblitus & vitæ præteritæ, & vicarii officii, Babylonios, multasq; alias civitates importune vexavit. Ipse autem Phrahartes exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum crudeliter superbeque tractaverat, in bellum secum ducit: immemor prorsus, quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat, & insuper injuriam indignitas exacerbaverat. Itaq; cum inclinatam Parthorum aciem videſent, arma ad hostes transtulerunt, & diu cupitam captivitatis ultionem exercitus Parthici, & ipsius Phrahartis regis cruenta cæde exequuti sunt. In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex substituitur: Scythæ autem contenti victoria, populata Parthia, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Colchatariis illato, in brachio vulneratus statim decedit. Hujc Mithridates filius succedit, cui res gestæ Magnum cognomen dedêre. Quippe claritatem parentum, æmulatione virtutis accensus, animi magnitudine supergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magna

Phrahartis Parthorum regis cum Scythis bellum.

Græcorum exercitus deficit a Phrahartc.

magna virtute gessit, multosq; populos Parthico regno addit. Sed & cum Scythis prospere aliquoties dimicavit, ultorque injuriæ parentum fuit, ad postremum *Artoadisti, Armeniorum regi, bellum intulit. Sed quoniam ad Armeniam transitū facimus, origo ejus paulò altius repetenda est. Neq, enim silentio præteriri tantum regnum fas est, cum fines ejus post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superent. Siquidem Armenia à Cappadocia usq; undecies centena millia ad mare Caspium patet, sed in latitudinem millia passuum septingenta porrigitur. Condita est autem ab Armenia, Jasonis Thessali comite: quem cum perditum proper insignem periculosamque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denuntiata militia, in Colchos eum abire jubet, pellemq, arietis memorabilem gentibus reportare, sperans interitum viri, aut ex periculo tam longe navigationis, aut ex bello tam profundæ barbariæ. Igitur Jason divulgata opinione tam glorioſæ expeditionis, cum ad eum certatim principes juventutis totius fermè orbis concurrerent, exercitum fortissimorum, qui Argonautæ cognominati sunt, comparavit. Quem cum magnis rebus gestis, incolumem reduxisset, rursus à Peliæ filiis Thessalia pulsus, magna vi, cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis ejus ex ómnibus gentibus quotidie confluebat, comite Medea uxore, quam repudiatam miseratione exilii, rursum receperat, & Medeo privigno ab Ægæo rege Athenienſium genito Colchos repetivit, socerumq; etiam regno pulsum restituit. Magna deinde bella cum finitimis gessit, captasq; civitates partim regno soceri, ad abolendam superioris militiæ injuriam, qua & filiam ejus Medeam abduxerat, & filium Æthæ Ægialum interfecerat, adjunxit: partim populis ques secum adduxerat, assignavit. Primus humanorum post Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuisse traduntur, eam cœli plagam domuisse dicitur. Populis quibusdam Phrygum & Anfistarum aurigas Castoris & Pollucis duces assignavit: cum Albanis

* Artasdem Plut. appellat.

Armenii regni et gentis descriptio.

Armenius Jasonis comes

Vellus aureum.

Historia Jasonis et Medeæ.

Argonautæ.

Albani in oriente ex Italia oriundi.

banis fœdus pereussit, qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto, armenta ejus per Italiam ducere, secuti dicuntur, quiq; memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeii bello Mithridato fratres salutavere. Itaq; Jasoni totus fermè Oriens, ut conditori divinos honores, templaq; constituit, quæ Parmenion, dux Alexandri Magni, post multos annos dirui jussit, nec cujusquam nomen in Oriente venerabilius quam Alexandri esset. Post mortem Jasonis, Medus annulus virtutis ejus, in honorem matris Medeæ, Medeam urbem condidit, regnumq; ex nomine suo Medorum constituit; sub ejus majestate * Orientis postea imperium fuit. Albanis vicinæ Amazones sunt, quarum reginam Thalestrem concubitum Alexandri periisse, multi autores prodidere. Armenius quoq; & ipse Thessalus, unus de numero ducum Jasonis recollecta multitudine quæ omisso Jasone rege passim vagabatur, Armeniam condit, à cujus montibus Tigris fluvius modicis primo incrementis nascitur: interjecto deinde aliquanto spatio, sub terras mergitur, atq; ita post 25. millia passuum grande jam flumen in regione Sophone emergit, ac sic in paludes Euphratis recipitur. Igitur Mithridates rex Parthorum post bellum Armeniæ, propter crudelitatem à senatu Parthico regno pellitur. Frater ejus * Horodes cum regnum vacans occupasset Babyloniam, quò Mithridates confugerat, diu obsidet, & fame coactos in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis ultrò se in potestatem Horodis tradit. Sed Horodes plus hostem, quàm fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum jussit. Et post hæc, bella cum Romanis gessit, Crassumq; imperatorem cũ filio & omni exercitu Romano delevit. Hujus filius Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, Parthiam patri suspectus revocatur, quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio Quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. His itaq; gestis, non magno

Medi unde dicti.

* Omne postea. Loco nomen est Hecatompylon.

Tigris a celeritate incipit vocari; ita enim Medi sagittam appellant. Plin. lib. sexto.

* Hyrodes a Plut. apellatur.

Parthorum cum Romanis bellum.

post

post tempore Romanis inter Cæsarem Pompeiúmque civile bellum oritur, in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiâ cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Crassi necem, cujus filium in partibus Cæsaris esse audierant, quem ultorem patris, victore Cæsare futurum non dubitabant. Itaq; victis partibus Pompeianis, & Cassio & Bruto, auxilia adversus Augustum & Antonium misere: & post belli finem rursum Pacoro duce, cum Labieno inita societate, Syriam & Asiam vastavere: castraq; Ventidii, qui post Cassium, absente Pacoro, exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur: sed ille simulato timore, diu se continuit, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securos lætosq; partem legionum emisit, quarum impetu fusi Parthi, in diversa abiere. Pacorus autem cum fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret, castra Ventidii, veluti sine defensoribus, aggreditur. Tunc Ventidius reliqua parte legionum amissa, universam Parthorum manum, cum rege ipso Pacoro, interficit: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt. Hæc cum nunciata in Parthia essent, Horodes pater Pacori, qui paulò antè vastatam Syriam, occupatam Asiam à Parthis audierat, victoremq; Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte & exercitus clade audita, ex dolore ad furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quenquam, non cibum sumere, non vocem mittere, ita ut mutus & surdus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quam Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctum, alia solicitudo miserandum senem invadit, quem ex numero xxx. filiorum in locum Pacori regem constituat. Multæ pellices ex quibus generata tanta juventus erat, pro suis quæq; solicitæ animum senis obsidebant. Sed fatum Parthiæ fecit, in qua

Parthorum cum Ventidio pugna.

Parthi a Ventidio victi, Pacorus Parthorum rex victus, interficitur, a Ventidio.

Plut. paulo aliter refert. Horodis Pacori patris, furor et insania.

qua jam quasi solenne est reges parricidas haberi, ut scelleratissimus omnium, & ipse Phrahartes nomine, Rex statueretur. Itaq; statim, quasi nollet mori naturaliter, patrem interfecit, fratres quoq; 30 trucidat, sed nec in filiis cessant parricidia. Nam cum infestos sibi optimates propter assidua scelera videret, nec esset qui * nominatim rex posset creari, adultum filium interfici jubet. Huic Antonius, propter auxilium adversus se & Cæsare litum, bellum cum sedecim validissimis legionibus intulit: sed graviter multis præliis vexatus, à Parthia refugit: qua victoria insolentior Phrahartes redditus, cum multa crudeliter consuleret, in exilium à populo suo pellitur; itaq; cum magno tempore finitimas civitates, & ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum maximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente, regem Parthi Tyridatem quendam constituerant: qui audito Scytharum adventu, magna amicorum manu ad Cæsarem in Hispaniam bellum tunc temporis gerentem profugit, obsidem Cæsari minimum filium Phrahartis ferens, quem negligentius custoditum rapuerat. Quo cognito Phrahartes legatos statim ad Cæsarem mittit: servum suum Tyridatem, & filium remitti sibi postulat. Cæsar & legatione Phrahartis audita, & Tyridatis postulatis cognitis (nam & ipse restitui in regnum desiderabat, juris Romanorum futuram Parthiam affirmans si ejus regnum muneris eorum fuisset) neq; Tyridatem dedituru se Parthis dixit, neq; adversus Parthos Tyridati auxilia daturum. Ne tamen à Cæsare nihil per omnia obtentum videretur, Phraharti filium sine pretio remisit, & Tyridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sumptum præberi jussit. Posthæc finito Hispano bello, cum in Syriam ad componendum Orientis statum perveniisset, metum Phraharti injunxit ne belli Parthiæ vellet inferre. Itaque tota Parthia captivi ex Cassiano, sive Antonii exercitu recollecti, signaq; cum his militaria Augusto remissa. Sed & filii, nepotesque Phrahartis, obsides Augusto dati: plusq; Cæsar magnitudine

Phrahartis immania parricidia.

* Nominatim rex posset.

Antonius a Parthis vincitur.

Phrahartes cur regno pellitur.

Phrahartis ad Cæsarem legatio.

Signa et captivi Rom. Augusto missi.

Epiphonema. nitudine nominis sui fecit, quàm armis alius imperator facere potuisset.

JUSTINI LIBER XLIII.

Vrbis Romæ origo et initia.

PArthicis, Orientalibusque at totius propemodum orbis rebus expeditis, ad initia Romanæ urbis Trogus velut post longam peregrinationem domum revertitur, ingrati civis officium existimans, si cum omnium gentium res gestas illustraverit, de sola tantum patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perstringit, ut nec modum propositi operis excedat, nec utiq; originem urbis, quæ est caput totius orbis, silentio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere: quorum rex Saturnus tantæ justitiæ fuisse dicitur, ut neq; servierit sub illo quisquam, neq; quicquam privatæ rei habuerit, sed omnia communia & indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. Ob cujus exempli memoriã cautum est, ut Saturnalibus exæquato omnium jure, passim in conviviis servi cum dominis recumbant. Itaq; Italia regis nomine, Saturnia appellata est: & mons quem inhabitabat Saturnus, in quo nunc veluti à Jove, pulso sedibus suis Saturno, Capitoliũ est. Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo Evander ab Arcadiæ urbe Pallãteo in Italiam cum mediocri turba popularium venit, cui Faunus & agros & montem, quæ ille posteà Palatinum appellavit, benignè assignavit. In hujus radicibus templum Lycæi, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit: ipsum dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua, quæ assiduè divino spiritu impleta, velut per sororem futura præmonebat. Unde adhuc qui inspirari solét fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Hercule, qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus procreatur. Quo tenente regnum, Æneas ab Ilio, Troja à Græcis expugnata, in Italiam

Antiquus Italiæ status.

Idco ærarium Romæ voluunt esse in templo Saturni.

Faunus in Arcadia templa Lycæus habet. Ov. Fast. 2.

Fatua Fauni uxor.

Fatuari qui dicebantur.

Æneas in Italiam advenit.

taliam venit: statimque prælio acceptus, cum in aciem exercitum eduxisset, & ad colloquium vocatus, tantam admirationem sui Latino præbuit, ut in societatem regni reciperetur: & Lavinia in matrimonium data, ei genер ascisceretur. Post hæc commune utriusque bellum adversus Turnum Rutulorum regem propter fraudatas Laviniæ nuptias fuit, in quo & Turnus & Latinus interierunt. Igitur cum Æneas jure victoriæ utroq; populo potiretur, urbem ex nomine uxoris Laviniæ condidit. Bellum deinde adversus Mezentium, regem Hetruscorum gessit: in quo cum ipse occidisset, in locum ejus Ascanius filius successit: qui Lavinio relicto, longâ Albâ condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit. Post multos deinde urbis hujus reges, ad postremum Numitor & Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cum ætate potiorem Numitorem oppressisset, filiam ejus Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni sexus virilis ex genere Numitoris oriretur, * demersit, addita injuria specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videretur. Igitur clausa in luco Marti sacro, duos pueros incertum stupro, an ex Marte conceptos, enixa est. Quo cognito Amulius multiplicato metu proventu duorum pueros exponi jubet; & puellæ vinculis onerat, ex quorū injuria decessit. Sed fortuna origini Romanæ prospiciens, pueros lupæ alendos obtulit, quæ amissis catulis distenta ubera exinanire cupiens, nutricem se infantibus præbuit; cum sæpius ad parvulos, veluti ad catulos reverteretur, rē Faustulus pastor animadvertit, subtractosque feræ inter greges pecorum agresti vita nutrivit. Martios pueros fuisse, sive quod in luco Martis enixi sunt, sive quòd à lupa, quæ in tutela Martis est, nutriti, velut manifestis argumentis creditum est. Nomina pueris alteri Remo, alteri Romulo fuere. Adulti inter pastores de virtute quotidiana certamina & vires & pernicitatē auxere. Igitur cum latrones à rapina pecorū industriè summoverent, Remus à latronibus captus, & veluti ipse esset quod in aliis prohibebat, regi offertur:

Bellum Æneæ cum Turno.

Lavinium.

Alba longa trecentis annis regni caput.

* Demisit.

Lucus Mart.

Quia deus autor culpæ honestior erat, Liv.

Romulus et Remus.

Remus capitur.

crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc à rege in ultionem Numitori traditur. Sed Numitor adolescentiâ juvenis permotus, & in suspicionem expositi nepotis adductus, cum eum nunc lineamentorum filiæ similitudo, nunc ætas, expositionis temporibus congruens, anxium teneret, repentè Faustulus cum Romulo supervenit, à quo origine cognita, puerorum facta conspiratione, & adolescentes in ultionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni armantur. Occiso Amulio, regnum Numitori restituitur, & ibi urbs Romana ab adolescentibus conditur. Tùc & senatus centum seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur; tunc & vicinis connubia pastorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur; finitimisque populis armis subjectis, primùm Italiæ, mox orbis imperiũ quæsitum. Per ea adhuc tempora reges *hastas pro diademate habebant*, quas Græci * σκῆπτρα dixere. Nam & ab origine rerum pro diis immortalibus veteres hastas coluere: ob cujus religionis memoriam, adhuc deorum simulacris hastæ adduntur. Temporibus Tarquinii regis, ex Asia Phocensium juventus ostio Tiberis invicta amicitiam cum Romanis junxit; inde in ultimos Galliæ sinus navibus profecta, Massiliam inter Ligures, & feras gentes Gallorum condidit, magnásq; res cives dum ultrò lacessunt, à quibus fuerant ante lacessiti, gesserunt. Namq; Phocenses ex ignavitate ac macie terræ coacti, studiosius mare quam terras exercuerunt, piscando, mercando, plerumq; etiam latrocinio maris (quod illis temporibus gloria habebatur) vitam tolerabant. Itaq; in ultimam Oceani oram procedere ausi, in sinum Gallicum ostio Rhodani amnis devenere; cujus loci amœnitate capti, reversi domum, referentes quæ viderant, plures sollicitavere. Duces electi Furius & Peranus fuere. Itaq; ad regem Segoregiorum, Senanum nomine, in cujus finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes conveniunt. Forte eo die Rex occupatus in apparatu

Romam quis extruxerit, variè scribunt autores, Vide Solinum.

* sceptra.

Massiliensium origo, quorum etiam meminit Thucyd. in procemio.

Furius et Peranus Phocensium duces.

apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat: quam more gentis electo inter epulas genero, nuptum tradere illi parabat. Itaq; cum ad nuptias invitati omnes * processissent, rogantur & Græci hospites ad convivium. Introducta deinde virgo, cum juberetur à patre aquam porrigere ei, quem virum eligeret, tunc omissis omnibus, ad Græcos conversa aquam Perano porrigit: qui factus ex hospite gener, locum condendæ urbis à socero accepit. Conditur igitur Massilia; est prope ostia Rhodani amnis, in remotu sinu, veluti in angulo maris. Sed Ligures incrementis urbis invidentes, Græcos assiduis bellis fatigabant; Qui pericula propulsanda in tantum enituerunt, ut victis hostibus in * Capertinis agris multas colonias constituerét. Ab his igitur Galli & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbaria, & agrorum cultus & urbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis vivere; tunc & vitem putare, tunc olivam serere consueverunt: Adeoq; magnus & hominibus & rebus impositis est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur. Mo. tuo rege Senano Segoregiorum à quo locus acceptus condendæ urbis fuerat, cum regno filius ejus successit Commanus, affirmante regulo quodam quandoq; Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamq; in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret, subnectit & illam fabulam: Canem aliquando partu gravidam locum à pastore precario petiisse, in quo pareret, quo obtento, iterato petiisse, ut sibi educare in eodem loco catulos liceret: ad postremum adultis catulis, sultam domestico præsidio proprietatem loci sibi vendicasse. Non aliter Massilienses, qui nunc inquilini videantur, quandoq; dominos regionum futuros. His incitatus rex insidias Massiliensibus extruit; Ita solenni Floraliorum die, multos fortes ac strenuos viros hospitii jure misit in urbem, plures * scirpis latentes frondibusq; supertectos induci vehiculis jubet, & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, ut cum nocte

* Proci essent. Insperata nuptiæ.

* Captivis. Galli civilem et magis suetiorem vivendi rationem a Græcis edocti.

Fabula elegans.

Quandoque pro aliquando.

* Scirpeis Commani in Massilienses insidiæ.

à prædictis apertæ portæ forent, tempestive ad insidias adessent, urbemque somno ac vino sepultâ armati invaderent. Sed has insidias mulier quædam regis cognata prodidit, quæ adulterari cum Græco adolescente solita, in amplexu juvenis miserata formâ ejus, insidias aperit, periculumq; declinare jubet. Ille rem statim ad magistratus defert, atque ita patefactis insidiis, Ligures comprehenduntur, latentesque de scirpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt, cum ipso rege, hostium septem millia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere, vigilias agere, stationem in muris observare, peregrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum habeant, sic urbem pacis temporibus custodire: adeò illic benè instituta non temporum necessitate, sed rectè faciendi consuetudine servantur. Post hæc illis magna cum Liguribus, magna cum Gallis fuêre bella: quæ res & urbis gloriam auxit & virtutem Græcorum multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginiensium quoque exercitus, cum bellum capris piscatorum navibus ortum esset, sæpe fuderunt, pacemque victis dederunt: cum Hispanis amicitiam junxerunt, cum Romanis propè ab initio conditæ urbis fœdus summa fide custodierunt, auxiliisque in omnibus bellis industriè socios juverunt; quæ res illis & virili fiduciam auxit, & pacem ab hostibus præstitit. Cum igitur Massilia fama rerum gestarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repente finitimi populi ad nomen Massiliensium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium concurrunt. Dux consensu omnium Caramandus regulus eligitur, qui cum magno exercitu lectissimorum virorum urbem hostium obsideret, per quietem specie torvæ mulieris, quæ se deam dicebat, exterritus, ultro pacè cum Massilienfibus fecit: petitoque ut intrare urbem, & deos eorum adorare liceret, cum in arcem Minervæ veniisset, conspecto in porticibus simulachro deæ, quam per quietem viderat, repentè exclamat, illam esse,

Inde etiam est, quod cum telo penitus licuit intrare urbem. Val. Max. l. 2. Epiphanema.

Massilienses cum Romulus & amicitia.

esse, quæ se nocte exterruisset, illam, quæ recedere ab obsidione jussisset. Gratulatúsq; Massilienſibus, quòd animadverteret eos ad curam deorum immortalium pertinere: totq; aureis donata dea in perpetuam amicitiam cum Massilienſibus junxit. Parta pace, & ſecuritate fundata, revertentes à Delphis Massilienſium legati, quòd missi munera Apollini tulerant, audiverant urbem Romanam à Gallis captam, incensamq;. Quam rem nuntiatâ domi publico funere Massilienſes prosecuti sunt: aurúmq; & argentum publicum & privatum contulerunt, ad explendi pondus Gallis, à quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & fœdus æquo jure percussum. In postremo libro Trogus majores ſuos à Volſcis originem ducere, avum ſuum Trogum Pompeium Sertoriano bello civitatem Cn. Pompeio * peperciſſe dicit; patruum Mithridatico bello turmas equitum ſub eodem Pompeio duxiſſe, patrem quoq; ſub Caio Cæſare militaſſe, epiſtolarúmq; & legationum, ſimul & annuli curam habuiſſe.

Eorundem erga Rom. ſtudium.

Pompei Trogi genus et majores.

* Percepiſſe. Annuli cura, quæ hodie penes Cancellarios, ut vulgo appellamus, eſt.

n JUSTINI LIBER XLIV.

HIſpania ſicuti Europæ terminos claudit, ita & hujus operis finis futura eſt. Hanc veteres ab Ibero amne primùm Iberiam, poſtea ab Hiſpalo Hiſpaniam cognominaverunt. Hæc inter Africam & Galliam poſita, Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor utraq; terra, ita utraq; fertilior. Nã neq; ut Africa, violento ſole torretur, neq; ut Gallia, aſſiduis ventis fatigatur, ſed media inter utramq; hinc temperato calore, inde felicibus & tempeſtivis imbribus, in omnia frugum genera fœcunda, adeò ut non ipſis tantùm incolis, verũ etiam Italiæ, urbiq; Rom. cunctarum rerum abundantiam * ſufficiat. Hinc enim non frumenti tantùm copia magna eſt, verum etiã vini, mellis, oleiq; nec ferri ſolum materia præcipua eſt, ſed & equorũ pernices greges; nec ſumma tantùm terræ laudanda bona, verum &

Græci Plin. Hiſpaniæ origo, et finis.

Tam et fertilitas.

* Suppetat.

abstrusorum metallorum felices divitiæ. Jam lini, spartíq; vis ingens, minii certè nulla feracior terra. In hac cursus annium, non torrentes, rapidíq; ut noceant, sed lenes, & vineis campisq; irrigui, æstuariisq; Oceani affatim piscosi. Pleriq; etiam divites auro, quod in *laudibus vehunt. * Uno tantùm Pyrenæi montis dorso adhæret Galliæ, reliquis partibus undiq; in orbem mari cingitur. Forma terræ propè quadrata, nisi quod arctantibus freti littoribus in Pyrenæum cogit. Pyrenæi montis spatium sexcenta millia passuum efficit. Salubritas cœli per omnem Hispaniam, æqualisq; aeris spiritus, nulla paludum gravi nebula inficitur. Huc accedunt marinæ auræ, & undique adversus assidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus, eventilato terrestri spiritu, præcipua omnibus sanitas redditur. Corpora hominum ad inediã, laborémq; animi ad mortem parati. Dura omnibus & stricta parcimonia; bellum quam otium malunt. Si extraneus deest, domi hostem quærunt. Sæpe tormentis pro silentio rerum creditarum immortui: adeò illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ celebratur. Eadem etiam bello Punico servi illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta risu exultavit, serenáq; lætitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix, inquies animus, plurimi militares equi, & arma sanguine ipsorum chariora. Nullus, nisi festis diebus, epularum apparatus. Aqua calida lavari post secundum bellum Punicum à Romanis didicere. In tanta seculorum serie nullus illis dux magnus, præter Viriatum fuit, qui annos decem Romanos varia victoria fatigavit (adeo feris propiora quam hominibus ingenia sunt) quem ipsum non judicio populi electum, sed ut cavendi scientem, declinandorumq; periculorum peritũ, sequuti sunt. Cujus ea virtus, continentiáq; fuit, ut cum Consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis, non armorum, non vestis cultum, nonè enique victum mutaverit, sed in eo habitu, quo primum bellare cœpit, perseveraverit,

De sparto Plin. l. 19. c. 5. & l. 37. c. 2.

* Paludibus. Quacunque spectatur mari. Plin. lib. ult. * Vni.

Pyrenei montis spatium. Hispanorum mores. Epiphonema. Rerum patientiæ exemplum. Val. Max lib. 2. c. 3.

Viriati Hispanorum ducis modestia.

verit, ut quivis gregarius miles ipso imperatore etiam opulentior videretur. In Lusitanis juxta fluvium Tagum, equas vento concipere multi autores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine natæ sunt, qui tanti in Gallecia ac Lusitania, ac tam pernices viluntur, ut non immeritò, ipso vento concepti videantur. Galleci autem Græcam sibi originem asserunt. Siquidem post finem Trojani belli, Teucrum morte Ajacis fratris invisum patri Telamoni, cum non acciperetur in regnum, Cyprum concessisse, atque ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse: inde accepta opinione paternæ mortis, patriam repetisse. Sed cum ab * Æurisace Ajacis filio, accessu prohiberetur, Hispaniæ littoribus appulsum, loca, ubi nunc est Carthago nova, occupasse, inde Galleciam transisse positisque sedibus genti nomen dedisse. Gallecie autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cum æris & plumbi uberrima, tum minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoq; ditissima, adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas excindant. In hujus gentis finibus sacer mós est, quem ferro violari nefas habetur. Sed si quando fulgure terra prosciſſa est (quæ in his locis assidua res est) detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. Fœminæ res domesticas, agrorumq; culturas administrant, ipsi armis & rapinis serviunt; præcipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso ferro violentior. Quippe temperamento ejus ferrum acrius redditur: nec ullum apud eos telum probatur quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tingatur. Unde etiam Chalybes fluvii hujus finitimi appellati ferroque cæteris præstare dicuntur. Saltus verò Tartheſiorum, in quibus Titanas bellum adversus deos gessisse proditur, incoluere Curetes: quorum rex vetustissimus Gargoris mellis colligendi ulum primus invenit. Huic cum ex filiæ stupro nepos proveniſſet, pudore flagitii variis generibus extingui parvulum voluit: sed per omnes casus, fortuna quadam servatus,

Flanta Favonio.

Equarum Hispanarum conceptus.

* Eurysace.

Circa Beticam.

Gallecia fertilitas.

Differtia a seipso.

ad

* Admiratione. ad postremum ad regnum tot periculorum * miseratione pervenit. Primum omnium cùm eum exponi jussisset, & post dies ad corpus expositi requirendum mississet, inventus est vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite angusto, per quem armenta commeare consueverant, projici jubet: crudelis prorsus qui proculcari nepotem, quàm simplici morte interfici maluit. Ibi quoq; cùm inviolatus esset, nec alimentis egeret, canibus primò jejunis, & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox etiam suibus objici jubet. Itaq; cùn non solùm non nocerent, verum etiam quarundam uberibus aleretur, ad ultimum in Oceanum abjici jussit. Tum planè manifesto quodam numine inter furentes æstus, ac reciprocantes undas, velut nave, non fluctu veheretur, leni salo in littore exponitur: nec multo post, cerva adfuit, quæ ubera parvulo offerret. Inde deniq, conversatione nutricis eximia puero pernicitas fuit: interq; cervorum greges diu montes, saltúsq; haud inferior velocitate, peragravit. Ad postremum laqueo captus, regi datus dono est. Tunc ad lineamentorum similitudinem, & ex notis corporis, quæ inustæ parvulo fuerant, nepos est agnitus. Admiratione deinde tot casuum periculorúmq; ad eodem successor regni destinatur. Nomen illi impositum Habidis, qui ut regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, ut non frustra deorum majestate periculis ereptus videretur; quippe barbarum populum legibus junxit: & boves primò aratro domari, frumentaq; sulco serere docuit, & ex agresti cibo melioribus vesci, odio eorum quæ ipse passus fuerat homines coegit. Hujus casus fabulosi viderentur, nisi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Persarum cane alitus proderetur. Ab hoc & ministeria servilia populo interdicta, & plebs in septem urbes divisa. Mortuo Habide regnum per multa secula à successoribus ejus retentum est. In alia parte Hispaniæ, & quæ ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac pabuli tanta lætitia est, ut nisi abstinentia inter-

Sævitia in nepotem.

Puer nutritus a cane, sue, postremum a cerva.

Vide lactis materni vim.

interpellata ſagina fuerit, pecora rumpantur. Inde deniq; armenta Geryonis, quæ illis temporibus ſolæ opes habebantur, tantæ famæ fuere, ut Herculem ex Aſia prædæ magnitudine illexerint. Porro Geryonem ipſum non triplicis naturæ, ut fabulis proditur, fuiſſe ferunt, ſed tres fratres tantæ concordiæ extitiſſe, ut uno animo omnes * regi viderentur, nec bellum Herculi ſua ſponte intuliſſe: ſed cum armenta ſua rapi viduſſent, amiſſa bello repetiſſe. Poſt regna deinde Hiſpaniæ, primi Carthaginienſes imperium provinciæ occupavere. Nam cum Gaditani à Tyro, unde & Carthaginienſium origo eſt, ſacra Herculis per quietem juſſi in Hiſpaniam tranſtuliſſent, urbemq; ibi condidiſſent, invidentibus incrementis novæ urbis finitimis Hiſpaniæ populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginienſes miſerunt. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab injuria vindicaverunt, & majorem partem provinciæ imperio ſuo adjecerunt. Poſtea quoq; hortantibus primæ expeditionis auſpiciis, Amilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam provinciam miſerunt, qui magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultius ſequitur, in inſidias deductus, occiditur. In hujus locum gener ipſius Haſdrubal mittitur, qui & ipſe à ſervo Hiſpani cujuſdam, ulciſcente domini injuſtam necem, interfectus eſt. Major utroq; Annibal imperator Amilcaris filius ſuccedit. Siquidem res geſtas utriuſq; ſupergreſſus, univerſam Hiſpaniam domuit: inde Romanis illato bello, Italiam per annos ſedecim variis cladibus fatigavit: cum interea Romani, miſſis in Hiſpaniam Scipionibus, primò Pœnos provincia expulerunt. Poſteà cum ipſis Hiſpanis gravia bella geſſerunt, nec prius perdomitæ provinciæ jugum Hiſpaniæ accipere potuerunt, quàm Cæſar Auguſtus perdomito orbe, victricia ad eos arma tranſtulit, populumq; barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ uſum traductum, in formam provinciæ redegit.

Herculis et Geryonis hiſtoria.

Geryon tricorpor, unde.

* Regere.

Carthaginienſes car Hiſpaniam occuparunt.

FINIS.

IMPERATORUM ROMANORUM,

Excerpa ex libris Sexti Aurelii Victoris, à Cæsare Augusto usq; ad Theodosium Imperatorem.

D. CÆSAR OCTAVIANUS AUGUSTUS.

Avum Octavii argentarium patrem adstipulatorem Cicero dixit fuisse, quorum utroque precarium quæsitum scripsit.

ANno Urbis conditæ DCCXX II. ab exactis verò regibus CCCCLXXXq;, mos Romæ repetitus uni prorsus parendi, pro rege Imperatori, vel sanctiori nomine Augusto appellato. Octavianus igitur patre Octavio Senatore genitus, maternum genus ab Ænea per Juliam familiam sortitus, adoptione verò C. Cæsaris majoris avunculi C. Cæsar dictus, deinde ob victoriam Augustus cognominatus est. Iste in Imperio positus, Tribunitiam potestatem per se exercuit. Regionem Ægypti inundatione Nili accessu difficilem inviamq; paludibus, in provinciæ formam redegit. Quam ut annonæ urbis copiosam efficeret, fossas in curia vestutatis limo clausas, labore militum patefecit. Hujus tempore ex Ægypto urbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur. Iste Cantabros & Aquitanos, Rhetos, Vindelios, Dalmatas numero provinciarum populi Romani conjunxit: Suevos, Catrosq; delevit: Sycambros in Galliam transtulit, Pannonios stipendiariis adjecit, Getharum populos, Bastarnasque lacessitos bellis ad concordiam compulit. Huic Persæ obsides obtulerunt, creandiq; regis arbitrium permiserunt. Ad hæc Indi, Scythæ, Garamantes, Æthiopes, legatos cum donis miserunt. Adeò denique turbas, bella, simultates execratus est, ut nisi justis de causis nunquã genti cuiquam bellũ indixerit. Jactantisq; esse ingenii & levissimi dicebat ardore triumphandi, & ob lauream coronam, id est, folia infructuosa, in discrimen per incertos eventus certaminum, securitatem civium præcipitare. Neq; imperatori bono quicquam minus quam temeritatem congruere. Satis

Ob id bellum populi Rom. appellant.

cele-

celeriter fieri, quicquid commodè gereretur. Armaq; niſi majoris emolumenti cauſa, nequaquam movenda eſſe, ne compendio tenui jactura gravi petita victoria, ſimilis ſit hamo aureo piſcantibus, cujus abrupti amiſſiq; detrimentum nullo capturæ lucro penſari poteſt. Hujus tempore trans Rhenum vaſtatus eſt Romanus exercitus, atq; Tribuni & Proprætor cæſus. Quod in tantum accidiſſe perdoluit, ut cerebri valido incurſu parietem pulſaret, veſte, capilloque, ac reliquis lugentium indiciis deformis. Avunculi quoq; inventum vehementer arguebat, qui milites commilitones novo, blandoque more appellans, dum affectat charior fieri, autoritatem principis emolliverat. Deniq; erga cives clementiſſime verſatus eſt, In amicos fidus extitit: quorum præcipui erant ob taciturnitatem Mecœnas, ob patientiam laboris modeſtiamq; Agrippa. Diligebat præterea Virgilium: rarus quidem ad recipiendas amicitias, ad retinendas conſtantiſſimus. Liberalibus ſtudiis præſertim eloquentiæ in tantum incumbens, ut nullus ne in procinctu quidem laberetur dies, quin legeret, ſcriberet, declamaret. Leges alias novas, alias correctas protulit ſuo nomine. Auxit, ornavitq Romam ædificiis multis, iſto glorians dicto, *urbem lateritiam reperi, relinquam marmoream.* Fuit mitis, gratus, civilis animi & lepidi, corpore toto pulcher, ſed oculis magis, quorum aciem clariſſimorum ſyderum modo vibrans, libenter accipiebat cædi ab intendentibus tanquam ſolis radiis, aſpectu ſuo: A cujus facie dum quidam miles ſe averteret, & interrogaretur ab eo, Cur ita faceret? reſpondit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre non poſſum. Nec tamen vir tantus vitiis caruit: fuit enim paululum impatiens, leviter iracundus, occulte invidus, palàm factioſus. Porrò autem dominandi ſuprà quàm æſtimari poteſt cupidiſſimus, ſtudioſus aleæ luſor Cumque eſſet cibi ac vini multi, aliquatenus verò ſomni abſtinens, ſerviebat tamen libidini uſq; ad probrum vulgaris famæ. Nam inter duodecim catamitos, totidemq; puellas

Quinill Vare, redde legiones.

Urbs marmorea prælateritia.

Scribonia Auguſti conjux.

puellas accubare solitus erat. Abjecta quoq; uxore Scribonia, amore alienæ conjugis possessus, Liviam, quasi marito concedente, sibi conjunxit, cujus Liviæ jam erant filii Tiberius & Drusus. Cumq; esset luxuria serviens, erat tamen ejusdem vitii severissimus ultor: more hominum, qui in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt. Nam & poetam Ovidium, qui & Naso, pro eo quòd tres libellos amatoriæ artis conscripsit, exilio damnavit. Quodq; est lætianimi, vel amœni, oblectabatur omni genere spectaculorum, præcipuè ferarum incognita specie, & infinito numero. Annos septem & septuaginta ingressus, Nolæ morbo interiit: quanquam alii scribant, dolo Liviæ extinctum, metuentis, ne quia privignæ filium Agrippam, quem odio novercali in insulam relegaverat, reduci compererat, eo summam rerum adepto, pœnas daret. Igitur mortuum, seu necatum, multis noviscque honoribus senatus censuit decorandum. Nam præter id quòd antea patrem patriæ dixerat, templatam Romæ, quàm per urbes celeberrimas ei consecravit, cunctis vulgò jactantibus, Utinam aut non nasceretur, aut non moreretur. Alterum enim pessimi incœpti, exitus præclari alterum. Nam & in adipiscendo principatu oppressor libertatis est habitus: & in gerendo cives sic amavit, ut tridui frumento in horreis quondam viso, statuisset veneno mori, si è provinciis classes interea non venirent. Quibus advectis, fœlicitati ejus salus patriæ est attributa. Imperavit annis quinquaginta, & 6. 12. cum Antonio, 40. verò & quatuor solus. Qui certè nunquam aut reipublicæ ad se potentiam traxisset, aut tamdiu ea potiretur, nisi magnis naturæ & studiorum bonis abundasset.

Ovidius relegatus in Tomum.

Augustus Nolæ moritur.

Augustus pater patriæ.

CLAUDIUS TIBERIUS.

CLaudius Tiberius Liviæ filius, Cæsaris Octaviani privignus, imperavit ānis viginti quatuor. Iste qui Claudius Nero dicebatur, eleganter à jocularibus Caldius Biberius Mero, ob vinolentiam nominatus est. Satis prudens

Nerones lingua Sabina fortes appel. Tranq.

prudens in armis, satisq; fortunatus ante sumptum imperium sub Augusto fuit, ut non immeritò reipublicæ dominatus ei committeretur. Inerat ei scientia literarum: eloquio clarior, sed ingenio pessimo, truci, avaro, insidioso, simulans ea se velle, quæ nollet. His quasi infensus, quibus consulturum cupiebat: his verò quos oderat, quasi benevolus apparens. Repentinis responsionibus aut consiliis melior, quam meditaris. Deniq; delatũ à patribus principatum, quod quidem æstu perfecerat, fictè abnuere, quid singuli dicerent, vel sentirent, atrociter explorans: quæ res bonos quosque pessum dedit. Æstimantes enim ex animo eum longa oratione imperialis molestiæ magnitudinem declinare, cum sententias ad ejus voluntatem promunt, incessere exitia postrema. Iste Cappadocas in provinciam, remoto Archelao rege eorũ, redegit: Getulorum latrocinia repressit: Maraboduum Suevorum regem callidè circumvenit. Cum immani furore insontes, noxios suos pariter externosque puniret, resolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, Mœsia à Dacis, Pannonia à Sarmatis, Gallia à finitimis gentibus direptæ sunt. Iste post 78. annum & mensem 4. insidiis Caligulæ extinctus est.

Imperatoris nomen repudiavit Tiberius.

Cappadocia in provinciam redacta.

C. CÆSAR CALLIGULA.

CAligula imperavit annos 4. Iste filius fuit Germanici: & quia natus exercitu fuerat, cognomentum calceamenti militaris, id est, Caligulæ, sortitus est. Ante principatum omnibus charus, acceptusq; fuit. In principatu verò talis, ut non immeritò vulgaretur, atrocitorem illo dominum non fuisse. Denique tres sorores suas stupro maculavit. Incedebat habitu deorum suorum. Jovem ob incestum, è choro autem Bacchanali Liberum se asserebat: de quo nescio an decuerit memoria prodi, nisi fortè quia juvat de principibus nosse omnia, ut improbi saltem famæ metu talia declinent. In palatio matronas nobiles publicæ libidini subjecit. Primus diademate impositio, dominum se jussit appellari. In spatio trium millium quod in sinu Puteolano

Unde Caligula nomen sortitus.

Caligulæ libidio.

Quomodum de malis principibus scribatur.

inter

inter moles jacet, duplici ordine naves contexens, arenæ adgestu, ad terræ speciem viam solidatam phalerato
Mart. equo insignisq; ærea corona, quasi triumphans, indutus aureo paludamento, curru bijugi decurrit. Dehinc à militibus confossus interiit.

CLAUDIUS TIBERIUS.

* Decimi. CLaudius Tiberius, * Drusi, Tiberii fratris filius, Caligulæ patruus, imperavit annos quatuordecim;
Claudius cur imperator effectus. iste cum senatus censuisset gentem Cæsarum exterminari, deformi latebra latens, repertus à militibus, quia vecors erat, & mitissimus videbatur imprudentibus, imperator effectus est. Hic ventri, vino, libidini fœdo obediens, vecors & probè hebes, ignavus ac pavidus libertorum & conjugis imperiis subjectus fuit. Hujus tempore Scribonianus Camillus intra Dalmatias imperator creatus, continno occiditur. Mauri provinciis à Cæsare pulsi: cæsa Musulamorum manus est. Aqua Claudia Romæ interducta. Hujus uxor Messalina primo clàm, mox passim, quasi jure, adulteriis utebatur: ex
Messalinæ Claudii uxoris libido. quo facto plures metu abstinentes, extincti sunt. Dehinc atrocius accensa, nobiliores quasq; nuptias & virgines scortorum modo secum proposuerat, coactiq; mares ut adessent. Quod siquis talia horruerat, adficto crimine in ipsum, omnemq; familiam sæviebatur, ut magis videretur sub imperatore viro, quam imperatori nupta esse: ita liberti ejus potestatem summam adepti, stupris, exilio, cæde, proscriptionibus omnia fœdabant. Ex quibus Felicem legionibus Judææ præfecit: Possidio eunucho post triumphum Britannicum, inter militarium fortissimos, arma insignia, tanquam participi victoriæ, dono dedit. Polybum inter consules medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus ab epistolis, dominum se gerens ipsius domini: Pallasq; prætoriis ornamentis sublimatus, adeò dives ut causante eo inopiam fisci, lepidissimè famoso elogio vulgatum
Posset hoc etiam hodie in reges dici. sit, Abundè ei pecuniam fore si à duobus libertis in societatem reciperetur. Hujus temporibus visus est apud

Ægyptum

Ægyptum * Phœnix, quam ferunt volucrem anno D. ex Arabia memoratos locos advolare; fatq; in Ægæo mari repente insula emersit. Hic Agrippinam Germanici fratris sui filiam, uxorem duxit, quæ filio imperium procurans, primo privignos insidiis multifariis, dehinc ipsum conjugem veneno interemit. Vixit annis sexaginta quatuor, cujus funus, ut quondam in Tarquinio Prisco, diu occultatum, dum arte muliebri corrupti custodes ægrum simulant, Nero privignus imperii jure susceipit.

* Hoc falsum esse Plinio scribit Mogunt. lib. 7. cap. 8.

DOMITIUS NERO

DOmitius Nero, Patre Domitio Ænobarbo genitus, matre Agrippina, imperavit annis tredecim. Iste quinquennio tolerabilis visus. Inde quidam prodidere Trajanum solitũ dicere, procul distare cunctos principes à Neronis quinquennio. Hic in urbe amphitheatrum & lavacra constituxit, Pontum in ejus provincia Polemonis Reguli permissu redegit; à quo Polemoniacus Pontus appellatus est, idemq; Cottias Alpes, Cottio rege mortuo. Eo namq; dedecore reliquum vitæ egit, ut pudeat memorare hujusmodi quenquã. Eo progressus est, ut neque suæ, neq; aliorum pudicitiæ parcens, ad extremum amictus nubentium virginum specie, palum convocato senatu, dote dicta cunctis festa de more frequentantibus nuberet. Pelle tectus feræ, utriq; sexui genitalia vultu contrectabat; matrem etiam stupro contaminavit, eamq; postmodum interemit. Octaviam & Sabinam cognomento Poppeam, in matrimonium duxit, viris earum trucidatis. Tunc Galba in Hispania procul, & C. Julius imperium corripuere. Ubi adventare Nero Galbam didicit, Senatusq; sententia constitutum, ut more majorum collo in furcam conjecto, virgis ad necem cæderetur, desertus undiq; noctis medio egressus urbem, sequentibus Phaone à Paphrodito, Neophyteque, & spadone Sporo, quem quondam Nero exectum formare in mulierem tentaverat, semet ictu gladii transegit, adjuvante trepidantem manum impuro, de quo diximus, eunucho Sporo; cum sanè prius nullo reperto, à quo feriretur, exclamaret, Itane, nec amicum habeo nec inimicum! dedecorose vixi,

Trajani dictum de Neronis quinquennio.

Nero sibi mortem consciscit.

Mors Neronis & dicta per eum in ea.

turpius peream. Periit anno ætatis 32. Hunc Persæ in tantum dilexerunt, ut legatos mitterent, orantes copiam construendi monimenti. Cæterum adeo cunctæ provinciæ, omnisq; Roma interitu ejus exultavit, ut plebs inducta pileis manumissionum, tanquam fævo exempta domino, triumpharet.

Pileum sumsit.

SERGIUS GALBA.

Galba nobili Sulpitiorum genere progenitus, imperavit menses septem, dieisq; totidem. Iste in adolescentes infamis, ad vescendum intemperans fuit, trium amicorum consilio, id est, Junii, Cornelii, & Cælii, cuncta disponens: adeò, ut inter Palatinas ædes pariter & vulgò prædagogi dicerentur. Hic ante sum; tam dominationem multas provincias egregie administravit militem severissime tractans, ita ut ingresso eo castro, vulgaretur statim, Discere militare miles, Galba est, non Getulicus. Cum 63. ætatis annum ageret, dum factione Othonis accensas legiones, lorica rectus, lenire contenderet, ad lacum Curtium cæsus est.

Prædagogi Galbæ.

OTHO * SALVIUS.

Salvius Otho splendidis ortus majoribus ex oppido Ferentino, imperavit menses quatuor. Vita ôni turpis, maxime adolescêtia. Hic à Vitellio primũ apud Placentiam, dehinc apud Bebriacũ victus, semet gladio transfixit, anno ætatis 38. adeo amabilis militibus propriis, ut pleriq; corpore ejus viso, suis manibus interierint.

* Sylvius.

95. Die regnasse scribit Tranq. 38. Tranq.

AULUS VITELLIUS.

Vitellius ortus familia nobili, patre Lucio Vitellio tertio consule imperavit menses 8 Iste mente erudelis avaruiq; cum profusione fuit. Hujus tempore, Vespasianus in Oriente principatum abripuit: à cujus militibus certamine sub muris urbis habito superatus, & palatio, quo se abdiderat Vitellius, vinctis à tergo manibus, productus circumducitur ad spectaculum vulgi. Ac ne homo impudens, in extremis saltem malorum, quæ gesserat, rubore faciem demitteret, subjecto in mentũ gladio seminudus, multis cœno, simo, & cæteris turpioribus dictu purgamentis vultum ejus incessentibus, per scalas

Mors ignominiosa.

Gemonias

Gemonias trahitur, ubi Sabinum Vespasiani fratem necari permiserat, numerosis ictibus confossus, interiit. Vixit annos quinquaginta septem. Hi omnes quos paucis attigi, præcipuè Cæsarem gens, adeò literis culti, atq; eloquentia fuere, ut ni cunctis vitiis absq; Augusto, nimii forent, profecto traxissent immodica flagitia. Inde unco tractus ad Tiberim. Tranq.

VESPASIANUS.

VEspasianus imperavit annis decem. Hujus inter cætera bona, illud singulare fuit, inimicitias oblivisci, adò ut Vitellii, hostis sui, filiam locupletissimè doratam splendidissime conjungeret viro. Ferebat patienter amicorum motus, contumeliis eorum, ut erat facetissimus, dictis jocularibus respondens; namq; Licinium Mutianum, quo adjutore ad imperiū pervenerat, fiducia meritorum insolentem flectebat, adhibito aliquo utrique familiari, id unum dicens, Nosti me virum esse; sed quid mirum in amicis, cū etiam Causidicorum obliqua dicta & philosophorum contumaciam contemneret? Iste exanguem diu, fessumque terrarum orbem brevi refecit. Namq; primum satellites tyrannidis nisi qui fortè atrocius longè processerant, flectere potius maluit, quam excruciatos delere, prudentissime ratus, nefaria ministeria à pluribus metu curari. Prætereà legibus æquissimis imponendo, quodque vehementius est, vitæ specie vitiorum plura aboleverat. Infirmus tamen, uti quidam prave putant, adversus pecuniam, cum satis constet ærarii inopia & clade urbium, novas eum neq; postea habitas vectigalium pensiones exquisivisse. Hic Romam deformem incendiis veteribus, ac ruinis, permissa, si domini deessent, volentibus ædificandi copia. Capitolium, ædem Pacis, Claudiiq; monimenta reparavit, multaq; nova instituit; per omnes terras, quà jus Romanum est, renovatæ urbes cultu egregio: viæ operibus maximis munitæ sunt. Tunc cavati montes per Flaminiam sunt prono transgressui, quæ vulgariter Pertusa petra vocitatur. Mille gentes compositæ, cum ducentas ægerrimè reperisset, extinctis sævitia tyrannorum plerisque. Rex Parthorū Vologeses metu solo in pace coactus est. Syriæ seu Palæstinæ, nec Patientia erga crimi, nantes.

Collap. Reip. restitutio.

non Cilicia, Trachera, & Comagine, quam hodie Augustophratensem nominamus, provinciis acceſsere: Judæi quoq; additi ſunt. Hic monentibus amicis, ut caveret à Metia Pompoſiano, de quo ſermo percrebuerat regnaturum, Conſulem fecit, alludens tali cavillo, Quãdoq; memor erit tanti beneficii. Inſtitutum verò uniforme omni imperio tenuit. Vigilare de nocte, publiciſq; actibus abſolutis charos admittere, dum ſalutatur calceamenta ſumens, & regium veſtitum. Poſt autem negotiis quæcunq; adveniſſent auditis, exerceri venatione, deinde requieſcere, poſtremò ubi lavaſſet, remiſſiore animo convivium curabat. Plura dicere ſtudium coëgit imperatoris boni quem ab Auguſti morte poſt annos 6. & 50. Romana Reſpub exanguis ſævitia tyrannorum, quaſi fato quodam, ne penitus rueret, adſecuta eſt. Itaq; animum agens vitæ abſq; uno ſeptuageſimum, ſeriis joca, quibus delectabatur, admiſcens interiit. Quippe primo cum crinitæ ſidus apparuiſſet, Iſtud, inquit, ad regem Perſarum pertinet, cui capillus effuſior. Deinde ventris ingluvie feſsus, & aſsurgens, ſtantem, ait, imperatorem mori decet.

Optimum hoc eſt ad deleudam invidiam.

Inſi mitas et mors ejusdem.

TITUS.

Titus vocabulo patris etiam Veſpaſianus dictus, matre Flavia, Domicilla nomine, genitus, imperavit annos duos, & menſes 11 dieſq; viginti. Iſte à puero præclaris ſtudiis probitatis, militiæ litera um inſtitutiſſimè deditus quo contenderet, animi & corporis muneribus oſtendit. Hic ubi patriæ curam ſuſcepit, incredibile eſt, quantum, quos imitabatur, anteiret, præcipuè clementia, liberalitate, honorificentia, ac pecuniæ contemptu: quæ eo amplius grata fuere, quod ex nonnullis à privato adhuc privatis aſperior, luxuriæq; & avaritiæ amans credebatur fore. Namq; præfecturam prætorianam patre imperante adeptus, ſuſpectum quemq; & oppoſitum ſibi, immiſſis qui per theatra & caſtra invidioſa jactantes ad pœnam poſcerent, quaſi criminis convictos oppreſſit. In queis Cecinnam conſularem abhibitum cœna, vix dum triclinio egreſsum, ob ſuſpicionem ſtupratæ Berenices uxoris ſuæ, jugulari juſſit. Jurgia autem ſub patre venundata:

Titi ortus et educatio.

rapinarum

rapinarum cupidum, unde Neronem cuncti vocantes, opinantesq; summam rerum nactum, graviter acceperant. Sed hæc in melius conversa, adeò ei immortalem gloriam contulere, ut deliciæ atq; amor humani generis appellaretur. Deniq; ut subit pondus regium, Berenicen nuptiis suas sperantem regredi domum, & enervatorum greges abire præcepit: quo facto, quasi signum proculit mutatæ intemperantiæ. Dehinc cum donata, concessave à prioribus principibus infirmare insequentes solerent: simul ut imperium cepit, talia possidentibus edicto sponte cavit, vel, concessit. Quadam etiam die, recordas vesperi, nihil se cuiquã præstitisse, vocãdo cœlestiq; dicto, *Am ci* ait, *perdidimus diem*: quia erat magnificæ liberalitatis. Clementiam verò usque eo perduxit, ut amplissimi ordinis duo, cum adversus eum conjurassent, neq; abnuere cogitatum scelus quirent, monuerit primò, post deductos in spectaculum se utrinque assidere jusserit; petitoq; ex industria mirmillonum, quorum pugnæ visebantur, gladio, quasi ad explorandum aciem, uni atque alteri commiserit: quibus perculsis, & constantiam mirantibus diceret, Videtisne *potestatem sæpe dari*, frustraq; tentari facinus potiundi spe, vel amittendi metu? Fratrem quoque Domitianum parantem insidias militumq; animos solicitantem, flens sæpius ob estatus est, ne parricidio adsequi cuperet, quod & se volente esset obventurum ei, etiam haberet, cum sit particeps potestatis. Hujus tempore mons Vesuvius in Campania ardere cœpit, incendiumque Romæ sine nocturna requie per triduum fuit: sues quoque quanta vix unquam antea fuit. Quibus tamen malis nonnullis vexatis, pecunia propria subvenit cunctis remediorum generibus: nunc ægrotantes per semetipsum reficiens, nunc consolans suorum mortibus afflictos. Vixit annos quadraginta unum, & in eodem, quo pater apud Sabinos agro, febre interiit. Hujus mors, credi vix potest quantum luctus urbi, provinciisque intulerit, adeo ut eum delicias publicas, sicut diximus, appellantes, quasi perpetuo custode orbatum terrarum orbem deflerent.

Deliciæ humani generis.

Potestas sæpe datur.

Incendium Vesuvii.

DOMITIANUS

DOmitianus & Domicillæ libertæ filius, germanus Titi, imperavit annis 15. Iste primò clementiam simulans, neq; adeo iners, dõi belliq; tolerantior videbatur: idcircóq; Cattos Germanósq; devicit: jus æquissimè dixit. Romæ multa ædificia vel cœpta, vel à fundamentis construxit: bibliothecas incendio consumptas, petitis undiq; præsertim Alexandria exẽplis, reparavit. Saggittarũ tam doctus fuit, ut inter patentes digitos extenta manus viri procul positi spicula transvolarẽt. Dehinc atrox cædibus, bonorum supplicia agere cœpit, ac more Caligulæ dominũ sese, deumq; dici coegit, signisq; ridiculè remotis omnibus, muscarũ agmina persequebatur, furens libidine, cujus fœdũ exercitũ Græcorũ lingua κλινοπάλης vocabat. Hinc percunctanti cuidam, quisquamne in palatio esset? responsum est, Ne musca quidem. His ejus sævitiis ac maximè injuria verborum, quasi se scortum vocari dolebat, accensus Antonius, curans Germaniam superiorem, imperium corripuit. Quo per Normanium Appium acie strato, Domitianus longè deterior in omne hominum genus, etiam in suos, ferarum more, grassabatur. Igitur metu crudelitatis, & conscientiæ suæ, conjuravere plerique, impulsoribus Parthenio procurante cubiculum, & Stephano: & tum ob fraudem interceptæ pecuniæ, supplicium suspectante Clodiano, adscita etiam in consilio tyranni uxore Domitia, ob amorem Paridis histrionis à principe cruciatus formidante, Dominitianũ multis vulneribus cõfodiũt, post annum 5 & 40. vitæ. At Senatus gladiatoris funus efferri, radendumq; nomen decrevit. Hujus tempore seculares ludi celebrati sunt.

Domitiani peritia in sagittando.

κλινοπάλης.

COCCEIUS NERVA.

HActenus Romæ, seu per Italiam orti imperium rexere; hinc advenæ: unde compertum est urbem Romam externorum virtute crevisse. Quid enim Nerva prudentius aut moderatius? quid Trajano divinius? quid præstantius Adriano? Cocceius Nerva oppido Narniensi genitus, imperavit menses 13. dies 10. Iste cùm imperium suscepisset, mox rumore orto, vivere atq; affore Domitianum,

anum, perinde trepidavit, ut colore mutato, verbis amissis, vix consisteret: sed à Parthenio confirmatus recepta fiducia ad solēne delinimentum conversus est. Qui cum in curia, à senatu gratanter acceptus esset, solus ex omnibus Arrius Antonius, vir acer, eiq; amicissimus conditionem imperantium prudēter exprimens, amplexus eum gratulari se ait, Senatui & populo provinciisq; ipsi autem nequaquā: cui satius fuerat malos semper principes eludere, quam tanti oneris vim sustinentem, non molestiis modò & periculis subjici, sed famæ etiā inimicorū pariter & amicorum, qui cum se mereri omnia præsumunt, si quicquam non extorserunt, atrociores sunt ipsis quoq; hostibus. Iste quicquid anteà pœnæ nōine tributis accesserat, indulsit: afflictas civitates relevavit: puellas puerosq; natos parentibus egestosis sumptu publico per Italiæ oppida ali jussit. Hic ne accessu malevolorū terreretur, Junii Mauritii constantis viri dicto ita admonetur; Qui convivio familiari adhibitus, cum Veientonem consularî honore functum quidem, apud Domitianum tāen multos occultis criminationibus persecutum, adesse vidisset, inter colloquia mentione Catuli facta calumniatoris præcipui, dicēte Nerva, Quid nunc faceret, si Domitiāo supervixisset? Nobiscum, inquit Mauritius, cœnaret. Hic jurgiorum discepator & sciētissimus & frequens fuit. Calphurnium Crassum, promissis ingentibus āimos militum pertentantem, detectum, confessumq; Tarentū cum uxore removit, patribus lenitatem ejus increpantibus. Cumq; interfectores Domitiani ad exitium poscerentur, tantum est consternatus, ut neque vomitū neque impetum ventris valuerit differre. Et tamen vehementer obstitit, dictitans, Æquius esse mori, quam autoritatem imperii fœdare, proditis potentiæ sumendæ autoribus. Sed milites neglecto principe, requisitos, Petroniū uno ictu, Parthenium verò demptis prius genitalibus, & in os conjectis, jugulavere: redemptò magnis sumptibus Casperio, qui scelere tam truci insolentior, Nervam cōpulit referre apud populum gratias militibus, quia pessimos, nefandosq; omnium mortalium peremissent. Hic

Mauricum Plin. appellat.

Trajanum in liberi locum, inq; partem imperii adoptavit: cum quo tribus vixit mensibus. Qui dum suggerente ira, nocte voce quam maxima contra quendam, Regulum nomine, inclamaret, sudore correctus est. Eo die quo interiit, solis defectio facta est.

O inor esse R guiem, qu m Vli. Iunior dixerit omnium quiſſimum vocat.

ULPIUS TRAJANUS.

ULpius Trajanus ex urbe Tudertina, Vlpius ab avo dictus, Trajanus à Trajo paterni generis autore, vel de nomine Trajani patris sic appellatus, imperavit annis viginti. Iste talem se reipublicæ præbuit qualem vix ægreq; exprimere valuerunt summorum scriptorum miranda ingenia. Hic imperium apud Agrippinam, nobilem Galliæ coloniam, suscepit, habens diligentiam in re militari, in civilibus lenitatem, in sublevandis civitatibus largitionē. Cumq; duo sint, quæ ab egregiis principibus expectentur, *Sanctitas domi, in armis fortitudo, utro'ig; prudentia*, tantus erat in eo maxi arum rerum modus, ut quasi temperaméto quodam virtutis micuisse videretur, nisi quia cibo vinoq; paululum deditus erat: liberalis in amicos, & tanquam vitæ cōditione par societatibus perfrui. Hic ob honorem * Suræ, studio cujus imperium abripuerat, lavacra condidit. De quo supervacaneū videtur cuncta velle nominatim promere, cum satis sit excultum atq; emendatum dixisse. Fuit enim patiens laboris, studiosus optimi cujusq;, ac bellicosi, magisque simpliciora ingenia, aut eruditissimos. quamvis ipse parcè esset scientiæ, moderateq; eloquens, diligebat. Justitiæ verò, ac juris humani divinique; tam repertor novi, quam inveterati custos. Quæ ōnia eò majora videbantur, quoniam per multos atq; atroces tyrannos perdito atq; prostrato statu Romano, in remediū tantorum malorū divinitus credebatur opportune datus, usq; eo, ut advēniens imperium ejus pleraq; mirifica denuntiaverint. In queis præcipuum cornicem è fastigio Capitolii Atticis sermonibus effatam καλῶς ἦσθα. Hujus exusti corporis cineres relati Romam, humatiq; Trajani foro sub ejus columna, & imago superposita, sicuti triumphantes solent, in urbem invecta senatu præeunte, & exercitu. Eo tempore multo

Agrippinam ex Agrippina.

* Livii.

multo perniciosius, quam sub Nerva Tyberis inundavit, magna clade ædium, & terræmotus gravis per provincias multas, atroxq; pestilentia, fameſque & incendia facta sunt. Quibus omnibus Trajanus per exquisita remedia plurimum opitulatus est: statuens ne domorum altitudo 60. superaret pedes: ob ruinas faciles & sumptus, si quando talia contingerent, exitiosos. Unde merito, *Pater Patriæ* dictus est. Vixit annis 64. Lex salisea toria.

ÆLIUS ADRIANUS

ÆLius Adrianus stirpis Italicæ, Ælio Adriano Trajani principis consobrino Adriæ orto genitus, quia id oppidū agri Piceni, etiam mari Adriatico nomen dedit, Imperavit annis duodecim. Hic Græcis literis, impēsius eruditus, à pleriſq; Græculus appellatus est. Atheniensium studia moresq; auxit, poëtico non seu more tantum, sed & cæteris disciplinis canēdi, medendiq; scientia, musicis, geometria, pictor, fictor, æmulatorq; ex ære vel marmore proxime Polycletos, & Euphranoras. Proinde omnino ad ista * effectus, ut elegantius nunquam, raro quicquam humanæ res expertæ videantur; memor suprà quam cuiquā credibile est, locos, negotia, milites absentes quoq; nominibus recensere, rem immensi laboris. Quippe qui provincias ōnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens, cum oppida universa restitueret, augeret ordinibus. Namq; ad specimen legionum militarium fabros, perpēdiculatores, architectos, genusq; cunctum extruendorum mœnium, seu decorandorum in cohortes centuriaverat. Varius, multiplex, multiformis ad vitia atq; virtutes, quasi arbiter genitus, imperitum mentis quodā artificio regens: ingenium invidum, triſte, lasciviſi, & ad ostentationē sui insolens callide regebat. Continentiam, facilitatem, & clementiam simulans, cōtraq; dissimulans ardorem gloriæ quo flagrabat, acerrimus ad lacessendum pariter, & respondendū seriis, joco, maledictis: referre carmen carmini, dictum dicto: prorsus ut meditatum crederes adversus omnia. Hujus uxor Sabina, dum prope servilibus injuriis afficitur, ad mortē voluntariā cōpulsa: quæ palam jactabat, quam immane

* Effectus.

Vno tempore scripsit, dictavit, audivit, et cum amicis fabulatus est.

spatium.

inge-

ingenium perpulisset: & elaborasse, ne ex eo humani generis pernicies gravidaretur. Hic morbo subcutaneo quem diu placidè pertulerat, victus dolore, ardens, impatiensq; plures è senatu extinxit. A regibus multis pace occultis muneribus impetrata, jactabat palam plus se otio adeptum, quam armis cæteros. Officia sane publica & Palatina, nec non militiæ, in eam formã statuit, quæ paucis per Constantinum immutatis hodie perseverant. Vixit annos * 62. Dehinc miserabili exitu consumptus est, cruciatu membrorum ferè omnium confectus, in tantum, ut sese interficiendũ ministrorum fidissimis precans offerret: ac ne in semetipsum sæviret, custodia charissimorum servaretur.

* 72.

Exitus miserabilis.

ANTONIUS PIUS.

T. Aurelius Fulvius Boionus, Antonius Pius.

ANtonius Fulvius, seu Boionus dictus, postea etiam Pius cognominatus est; imperavit annis 23. Iste ab Adriano in filium adoptatus, cujus gener fuerat, tantæ bonitatis in principatũ fuit, ut haud dubie fine exemplo vixerit: quamvis eum Numæ contulerit ætas sua, cum orbem terræ nullo bello per annos 23. autoritate sola rexerit: adeò trementibus eum atque amantibus cunctis regibus, nationibusq; & populis, ut parentẽ, seu patronum magis quàm dominum, imperatorem verè putarent, omnesque uno ore in cœlestium morem propitium optantes, de controversiis inter se judicem poscerent. Quin etiam Indi, Bactri, Hyrcani legatos misere, justitia tanti imperatoris comperta, quam ornabat vultu sereno & pulchro, procerus membra, decenter validus. Priusquam salutandus prodiret, degustans panis aliquantulũ ne frigescente circum præcordia per jejunium sanguine viribus exesis interciperetur, eoq; actuum publicorum laboribus minimè sufficeret: quæ incredibili diligentia ad speciem optimi patris familias exequebatur, appetentia gloriæ carens & ostentationetadeò mansuetus, ut insistantibus patribus, ad eos qui contra eum conjuravêre persequendos, compresserit quæstionem, præfatus, necesse non esse sceleris in semetipsum cupidos pertinacius indagari, ne si plures reperirentur, quantis odio esset, intel-

intelligeretur. dicitur cum esset annorum 92. apud Lorios villa propria, millibus passuum 12. ab urbe, febri paucorum dierum post tres atq; viginti annos imperii consumptus est. ob cujus honorem templa, sacerdos, atq; infinita alia decreta sunt. Ille; eò autem mitis fuit, ut cùm ob inopiæ frumentariæ suspicionem lapidibus à plebe Romana perstringeretur, maluerit ratione exposita placare, quàm ulcisci seditionem.

Satios enim putavit unum civem servare quam mille hostes occidere. Spart.

M. ANTONIUS.

MArcus autem Antonius imperavit annis 18 iste virtutum omnium, cælestiumq; ingenii extitit, rerumq; publicis quasi defensor objectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis quies nunquam erat: perq; omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamq; bella fervebant, terræmotus non sine interitu civitatum, inundationes fluminum, lividæ crebræ, locustarum species agris infestæ; prorsus & propè nihil quo summis angoribus atteri mortales solet, dici, seu cogitari queat, quod non illo imperante fœverit: Credo divinitus attributum, ut dum mundi lex seu natura aliunde quid hominibus incognitum gignit, rectorum consiliis tanquam medicinæ remediis, leniatur. Is propinquum suum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere adscivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordium iter faciens, ictu sanguinis, quem morbum Græci ἀποπληξίαν vocant, un decimo imperii anno extinctus est, carminum, maximè tragicorum studiosus, ingenii asperi, atque lascivi.

M. ANTONINUS.

POst cujus obitum M. Antoninus rempub. solus tenuit, à principio vitæ tranquillissimus, adeò ut ab infantia vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaverit: philosophiæ studens, literarumq; Græcarum peritissimus. Hic permisit viris clarioribus ut convivia eodem cultu, quo ipse, & ministris similibus exhiberent. Hic cùm ærario exhausto, largitiones, quas militibus impenderet, non haberet, neq; indicere provincialibus aut senatui aliquid

Cognomento Philosopha dictus.

vellet

vellet instrumentorum regii cultus, facta in foro Trajani sectione, distraxit vasa aurea, pocula crystallina & murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream vestem, multa ornamenta gemmarum: eaque per duos continuos menses venditio habita est, multúmq; auri redactum. Post victoriam tamen emptoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt. Molestus nulli fuit, qui maluit sibi empta retinere. Hujus tempore Cassius tyrannidem arripiens, extinctus est. Ipse anno vitæ 49. apud Bendobona morbo consumptus est. De ejus nuntio Romam pervecto, confusa luctu publico urbe, Senatus in curia veste tetra indutus, lacrymans convenit: & quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsumpserunt, Marcum cœlo receptum esse: ob cujus honorem templa, columnæ, multáq; alia decreta sunt.

COMMODUS.

AUrelius Commodus, M. Antonini filius, Antoninus & ipse dictus, imperavit annis 13. Hic qualis futurus esset, in ipso primordio ostendit. Nam cùm in supremis moneretur à parente, atritos jam Barbaros, ne permitteret vires recipere, respondit, Ab incolumi, quamvis paulatim, negotia perfici posse, à mortuo nihil. Sævior omnibus libidine atq; avaritia, crudelitate, nulli fidus: magisq; in eos atrox, quos amplissimis honoribus, donisq; ingentibus extulerat. In tantum depravatus, ut gladiatoriis armis sæpissimè in amphitheatro dimicaverit. Huic Martia generis libertini, forma tamen, meretricisque artibus pollens, cùm animum ejus penitus devinxisset, egresso è balneo, veneni poculum obtulit. Ad extremum ab immisso validissimo palæstrita, compressis faucibus expiravit, anno vitæ tricesimo secundoque.

Hostis Deorum, parricida senatus.

Lampid.

HELVIUS PERTINAX.

Senectutis major ad imperium accessit.

HElvius Pertinax imperavit dies 85. Iste coactus imperavit, repugnansq; suscipiens, tale cognomentum sortitus est. Origine gentis sordida, præfecturam urbi agens, imperator effectus, scelere Juliani multis vulneribus obtruncatur, annos natus 7. atq; 50. Hujus caput tota urbe circumvectum est. Hoc exitu obiit vir ad humanæ

manæ conversationis exemplũ per laboris genera universa absumptus, provectus eo, ut *Fortunæ* vocaretur *Pila*. Nam libertino genitus patre apud Ligures, in agro squalido Lolii Gentiani, cujus in præfectura quoq; clientem se esse libentissime fatebatur: Fuit doctor literarũ quæ à Grammaticis traduntur, blandus magis, quam beneficus: unde cum græco nomine γελοιοδοτον appellavere. Nunquam injuria accepta adulciscendum ductus: amabat simplicitatem: cõmunẽ se affatu, cõvivio, incessu præbebat. Huic mortuo divi nomen decretũ est: ob cujus laudem ingeminatis adusq defectum applausibus clamatum est, *Pertinace imperante securi vivimus, neminem timuimus, Patre pio, patre senatus, patre omnium bonorum.* Fortunæ pila. Chrestologus.

DIDIUS JULIANUS.

DIdius Julianus ortu Mediolanensis, imperavit mensibus 7. vir nobilis, jure peritissimus, factiosus, præceps, regni avidus. Hoc tempore Niger Pescenninus apud Antiochiam, in Pannonia Sabaria Septimus Severus, creantur Augusti: ab hoc Severo Julianus in abditas palatii balneas ductus, extenta damnatorum modo cervice, decollatur, caputq, ejus in Rostris ponitur.

SEPTIMIUS SEVERUS.

SEptimius Severus imperavit annis 18. Hic * Pescennium interemit, hominem omnium turpitudinum. Sub eo etiam Albinus, qui in Gallia se Cæsarem fecerat, apud Lugdunum occiditur. Hic Severus filios suos successores suos reliquit, Bassianum & Getam. Hic in Britannia vallum per 32 passuum millia à mari ad mare deduxit. Fuit bellicosissimus omniũ, qui ante eum fuerunt. Acer ingenio, ad omnia quæ intendisset, in finem perseverans. Benevolentia quo inclinasset mirabili ac perpetua: ad quærendum diligens, ad largiendum liberalis: in amicos, inimicosq; vehemens. Quippe qui Laterânum, Chilonem, Amilinum, Basum, cæteriosq; alios ditaret: ædibus quoq; memoratu dignis, quarum præclaras videmus, Parthorum quæ dicuntur ac Laterani. Hic nulli in dominatu suo permisit honores venundari: Latinis literis sufficienter instructus, Punica eloquentia prõptior, quippe

* Pristinabam. Hrroum &. lii. nota.

Asrum quidam sonans usque ab senectutem. Spart.

quippe genitus apud Lepdm provinciæ Africæ. Is dum membrorum omnium, maxime pedum dolorem pati nequiret, veneni vice, quod ei negabatur, cibum gravis ac plurimæ carnis avidus invasit: quem cum conficere non posset, cruditatem passus, expiravit. Vixit annos 70.

ANTONIUS CARACALLA.

AUrelius Antonius Bassianus Caracalla, Severi filius, Lugduni genitus, imperavit solus annis 6. Hic Bassianus ex avi materni nomine dictus est. At cum è Gallia vestem plurimam devexisset, talaresq; caracallas fecisset, coëgisseteque plebem ad se salutandum indutam talibus introire, de nomine hujusce vestis Caracalla cognominatus est. Hic fratrem suum Getam peremit. Ob quam causam furore pœnas dedit Diraru infectatione quæ non immerito *ultrices* vocantur: à quo pòst furore convaluit. Hic corpore Alexandri Macedonis conspecto, Magnum atq; Alexandrum se jussit appellari, assentantium fallaciis eò perductus, uti truci fronte, & ad lævum humerum conversa cervice, quod in ore Alexandri notaverat, incedens. fidé vultus simillimi persuaderet sibi. Fuit impatiens libidinis, quippe qui novercam suã *duxit uxorem. Cum Carris iter faceret, apud Edessam secedens * ad officia naturalia, à milite, qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est. Vixit annis ferè triginta. Corpus ejus Romam relatum est.

Dirus ultri. ces.

*Juliam.

*Ad vesicam levandam. Alii 43. an. vixisse scribunt.

OPILIUS MACRINUS & DIADUMENUS.

MAcrinus cum Diadumeno filio ab exercitu imperatores creati, imperaverunt menses 14. ab eodem exercitu obtruncantur, pro eo quia Macrinus militarem luxuriam, stipendiaque profusiora comprimeret.

AURELIUS HELIOGABALUS.

AUrelius Antonius Varius, idem Heliogabalus dictus, Caracallæ ex Semea consobrina occulte stuprata filius, imperavit biennio & mensibus 8. Hujus matris Semeæ avus Bassianus nomine fuerat * Solis sacerdos. Is cum Romam ingenti militũ & senatus expectatione venisset, probris se omnibus contaminavit. Cupiditatem stupri quã adsequi naturæ defectis nõdũ poterat,

Varius, quod vario semine natus. * Iovis.

in

in se conversens, muliebri nomine Bassianam se pro Bassiano jussérat appellari. Vestalem virginem quasi matrimonio jungens suo, abscissisque genitalibus, matri se Magnæ sacravit. Hic Marcellum qui post Alexander est dictus, consobrinum suum Cæsarem fecit. Ipse tumultu militari interfectus est. Hujus corpus per urbis vias more canini cadaveris à milite tractum est, militari cavillo appellantium, *Indomitæ & rabidæ libidinis catulũ*. Novissime cum angustum foramen cloacæ corpus minimè reciperet, usq; ad Tiberim deductum, adjecto pondere, ne unquam emergeret, in fluvium projectum est. Vixit annis 16, atque ex rebus, quæ acciderant, Tiberinus Tractitiusque appellatus est.

Per pontem Aemilium cum matre Scenide.

SEVERUS ALEXANDER.

SEverus Alexander imperavit annis 12. Hic bonis reipublicæ fuit ærumnosus. Sub hoc imperante Taurinus Augustus effectus est. Ob timorem ipse se Euphrati fluvio objecit. Tunc etiam Maximinus regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexander verò cum deseri semet à stipatoribus vidisset, matrem sibi causam fuisse mortis exclamans, occurrenti percussori, obvoluto capite, cervices suas validè compressas præbuit anno vitæ * 26. Hujus mater Mammæa eò filium coëgerat, ut * 29.
illa ipsa, quamvis permodica, si mensæ prandioq; superesset, convivio reponerentur.

JULIUS MAXIMINUS.

JUlius Maximinus Thrax è militaribus, imperavit annis 3. Is dum persequitur pecuniosos, insontes pariter noxioso; apud Aquileiam, seditione militum discerptus est, una cum filio conclamantibus cunctis militari joco, *Ex pessimo genere ne catulum habendum*. Hujus imperio duo Gordiani, pater & filius, principatum arripientes, unus post unum interiere. Pari etiam tenore Pupianus & Balbinus regnum invadentes perempti sunt.

GORDIANUS.

GOrdianus nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ clarissimo patre, imperavit annis 6. Apud Ctesiphontem, à Philippo præfecto prætorio, accensis in seditionem militibus

Alii 22.

militibus occiditur, anno vitæ 20. Corpus ejus prope fines Romani, Persicique imperii positum, nomen loco dedit, *Sepulchrum Gordiani*.

PHILIPPUS.

MArcus Julius Philippus imperavit annis 5. Veronæ ab exercitu interfectus est, medio capite supra ordines dentium præciso. Filius autem ejus Gallus Julius Saturninus, quem potentiæ sociaverat, Romæ occiditur,

Millesimo anno ab urbe condita.

agens vitæ annos 12. adeò severi & tristis animi, ut jam tum à quinquenni ætate, nullo prorsus cujusquam commento ad ridendum solvi potuerit: patremque ludis secularibus petulantius cachinnantem, quanquem adhuc tener, vultu notaverit aversato. Is Philippus humillimo ortus loco fuit, patre nobilissimo, latronum ductore.

DECIUS.

DEcius è Pannonia Bubalia natus, imperavit menses 30. Hic Decium filium suum Cæsarem fecit: vir artibus cunctis virtutibusque instructus, placidus & communis domi, in armis promptissimus. In solo barbarico inter confusas turbas, gurgite paludis summersus est, ita ut nec cadaver ejus potuerit inveniri. Filius verò ejus bello extinctus est. *Vixit* annos quinquaginta. Hujus temporibus, *Valens* Lucinianus imperator effectus.

Affecti martyrio Fabianus et Cornelius pontifices Rom.

VIRIUS GALLUS.

VIrius Gallus cum * *Volusiano* filio imperaverunt annos 2. Horum temporibus Hostilianus Perpenna à senatu imperator creatus, nec multò pòst pestilentia consumptus est. Sub his etiam Æmilianus in Mœsia imperator effectus est: contra quem ambo profecti, apud Interamnem ab exercitu suo cæduntur; anno ætatis pater 7 circiter & 40. creati in insula Menynge, quæ nunc Girba dicitur; Æmilianus verò mense 4. dominatus apud Spoletum sive Pontem, quem ab ejus cæde Sanguinarium accepisse nomen ferunt, inter Ocriculum, Narniamque, & Spoletum, & urbem Romam regione media positum. Fuit autem genere Maurus, pugnax, nec tamen præceps. *Vixit* annos 4. minus 50.

* Volesiano et mensibus octo.

LICI-

LICINIUS VALERIANUS.

LIcinius Valerianus cognomento Colobius, imperavit annis 15, parentibus ortus splendidissimis, stolidus tamen & multum iners, neq; ad usum aliquem publicum officio, consilio seu gestis accommodatus. Hic filium suũ Galienum Augustum fecit, Galieniq; filium Cornelium Valerianum Cæsarem. His imperantibus, Religianus in Mœsia, Crassius Labienus Posthumus in Gallia, Galieni filio interfecto, imperatores effecti sunt. Pari modo Ælianus apud Moguntiam, cum in Ægypto Æmilianus, apud Macedonas Valens, Mediolani Aureolus dominatum invasere Valerianus vero in Mesopotamia bellum gerens à Sapore, Persarum rege, superatus, mox etiam captus est: apud Parthos ignobili servitute consenuit. Nam quamdiu vixit, rex ejusdé provinciæ incurvato eo, pedem cervicibus ejus imponens, equum ascendere solitus erat.

GALIENUS.

GAlienus quidem in locum Cornelii filii sui, Saloninum alterum filium subrogavit, amori diverso pellicum deditus, Saloninæ conjugis & concubinæ, quam per pactionem concessa parte superioris Pannoniæ, à patre Marcomannorum rege, matrimonii specie susceperat, Pipam nomine. Novissime adversus Aureolum profectus est. Quem cum apud Pontem, qui ex ejus nomine Aureolus appellatur, obtentum, detrusumq; Mediolanum obsedit, ejusdem Aureoli commento à suis interiit. Regnavit annos 15. cum patre 7. & solus 8. vixit annos 50.

60. an. major mortuus est.

Nec integris

CLAUDIUS.

CLaudius imperavit annis 2. Hunc pleriq; putant Gordiano satum, dũ * alii Licensa muliere matura instituerẽtur ad uxorẽ. Hic Claudius Galieni morientis sententia imperator designatus, ad quem Ticini positum per Galloniũ Basilium induméta regia direxerat, extinctoq; à suis Aureolo, receptis regionibus, adversum * autem Alemannorum haud procul à lacu Benaci dimicans tantã multitudiné fudit, ut agri pars dimidia superfuerit. His diebus Victorinus regnum cepit. Claudius verò cum ex fatalibus libris, quos inspici præceperat, cognovisset,

* ab.

* aciem. Primus Gothorum arma impetumq; repressit.

viſſet, ſententiæ in ſenatu dicendæ, primi morte remedii deſiderari. Pomponio Balſo, qui tunc erat, ſe offerente, ipſe vitam ſuã haud paſſus reſponſa fruſtrari, dono reip. dedit, præfatus n. minẽ tanti ordinis, primas habere ipſũ Imper. Ea res ſic erat cunctis grata, nt non divi vocabulũ modò, ſed ex auro ſtatuã prope ipſum Jovis ſimulacrum, atque in curia imaginem auream proceres ſacraverint.

QUINTILIUS.

17. Dies. Huic ſucceſſit frater ejus Quintilius. Is paucis diebus imperium tenens, interemptus eſt.

AURELIANUS.

Aurelianus genitus patre mediocri, & ut quidam ferunt, Aurelii clariſſimi Senatoris colono, inter Daciam & Macedoniam, imperavit annos 5. Iſte haud diſſimilis fuit Magno Alexandro, ſeu Cæſari Dictatori. Nam Romanam urbem triennio ab invaſoribus receptavit, cũ Alexander annis 13. per victorias ingentes ad Indiã pervenerit, & C. Cæſar decennio ſubjecerit Gallos, adverſũ cives quadriennio cõgreſſus: Iſte in Italia tribus prœliis victor fuit, apud Placentiam, juxta amnem Metaurum, ac fanum Fortunæ, poſtremo Ticinenſibus in campis. Hujus tempore apud Dalmatas Septimius imperator effectus, mox à ſuis obtruncatur. Hoc tempore in urbe Roma monetarii rebellarunt, quos Aurelianus victor ultima crudelitate cõpeſcuit. Iſte primus apud Romanos diadema capiti innexuit, gemmiſq; & aurata omni veſte, quod adhuc fere incognitum Romanis moribus videbatur, uſus eſt. Hic muris validioribus & laxioribus urbem ſepſit. Porcinæ carnis uſũ populo inſtituit. Hic Tetricũ, qui imperator ab exercitu in Gallis effectus fuerat, correctorem Lucaniæ provexit, aſpergens hominẽ eleganti joco, Sublimius habendũ regere aliquã Italiæ partẽ, quam trans Alpes regnare. Noviſſime fraude ſervi ſui, qui ad quoſd. militares viros amicos ipſius, nomina pertulit adnotata, falſo manum ejus imitatus, tanquam Aurel. ipſos pararet occidere, ad iiſdem interfectus eſt in itineris medio, quod inter Conſtantinopolim & Heracleam eſt. Fuit ſævus & ſanguinarius, & trux õni tempore, etiã filii ſororis interfector. Hoc tẽpore 7. menſibus interregni ſpecies evenit.

Manu Mucaporis.

TA-

TACITUS.

TAcitus post hunc susceptt imperium, vir egregiè moratus, qui ducentesimo imperii die apud Tarsum febri moritur. Caput imperat, non pedes.

FLORIANUS.

HVic succesſit Florianus. Sed cum magna pars exercitus equitantium Probum militiæ peritum legisset, Florianus dierum 60. quasi per ludum imperio usus, incisis à semetipso venis, effuso sanguine consumptus est. Taciti frater.

PROBUS.

PRobus genitus patre agresti, hortorum studioso, Dalmatio sanguine, imperavit annis 6. Iste Saturnium in Oriente, Proculum, & Bonosum Agrippinæ imperatores effectos, oppressit. *Vineas Gallos & Pannonios habere permisit: Opere militari * Almum montem apud Syrmium, & Aureum apud Mœsiam superiorem vineis conseruit. Hic Syrmio in turri ferrata occiditur. Ob præclarissimam vocem occiditur; non fore opus militibus, cum hostes deessent. * Vites. * Almam Vopisc. legit. Capitale fere fuit, ultra Ctesiphontem prodegit. Vopisc.

CARUS.

CArus Narbone natus, imperavit an. 2. Iste confestim Carinum & Numerianum Cæsares fecit. Hic apud Ctesiphonta ictu fulminis interiit. Numerianus quoq; filius ejus, cum oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, impulsore Apro, qui socer ejus erat, per insidias occisus est. Cum dolo occultaretur ipsius mors, quousque Aper invadat imperiũ, fœtore cadaveris, scelus est proditum. Hinc Sabinus Iulianum invadens imperium, à Carino in campis Veronensibus occiditur. Hic Carinus se sceleribus inquinavit, plurimos innoxios criminibus occidit: matrimonia nobilium corrupit: condiscipulis quoq; qui taxâverunt eum in auditorio verbi fatigatione, pernicioſus fuit. Ad extremum trucidatur ejus præcipuè Tribuni dextera, cujus dicebatur conjugem polluisse.

DIOCLETIANUS.

DIocletianus Dalmata, Amilini senatoris libertinus, matre pariter atq; oppido nomine Dioclea quorum vocabulis, donec imperium sumeret, Diocles appellatur. Vbi orbis Romani potentiam cepit, Graiũ nomen in Romanũ morem convertit. Imperavit an. 25. Is Maximianum

Augustum effecit, Constantium & Galerium Maximianum cognomento Armentarium, Cæsares creavit, tradens Constantio Theodoram Herculii Maximiani privignam, abjecta uxore priori. Hoc tempore Carausio in Galliis Achilleus apud Ægyptum, Julianus in Italia imperatores effecti, diverso exitu periere. E quibus Julianus acto per costas pugione, in ignem abjecit se. Diocl. verò apud Nicomediam sponte imperiales fasces relinquens, in propriis agris consenuit. Qui dum ab Herculio atq; Galerio ad recipiendū imperium rogaretur, tanquam pestem aliquā detestans, in hunc modū respondit, Utinam Salone posseris visere holera nostris manibus instituta, profectò nunquam istud tentandum judicaveritis. Vixit an. 68 ex queis cōmuni habitu propè novem egit. Morte consumptus est, ut satis patuit, per formidinem voluntariam. Quippe cum à Constantino atq; Licinio vocatus ad festa nuptiarum, per senectam, quo minus interesse valeret, excusaviſſet, rescriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio faviſſe, ac Maximinio favere, suspectans necem dedecorosam, venenū dicitur hausisse. His diebus Constantius Constantini pater, atq; Armentarius, Cæsares Augusti appellantur. Creatis Cæsaribus Severo per Italiam, Maximini Gallerii sororis filio per Orientem, eodemq, tempore Constantinus Cæsar efficitur. Maxentius imperator in villa 6. millibus ab urbe discreta itinere Lavicano: dehinc Licinius Augustus efficitur, pariq; modo Alexander apud Carth. Imperator fit: similiq; modo Valens Imperator creatur, quorū exitus iste fuit: Severus ab Herculio Maximiano Romæ intra tabernas extinguitur, funusq; ejus Galieni sepulcro infertur: quod ab urbe abest per Appiam millibus 9.

Alii 78. annos vixisse ferunt.

GALERIUS MAXIMIANUS.

GAlerius Maximianus consumptis genitalibus defecit. Maximianus Herculius à Constantino apud Massiliam obsessus, deinde captus, pœnas mortis genere, postremò fractis laqueo cervicibus, Alexander à Cōstantini exercitu jugulatur. Maxentius dum adversus Constantinum cōgreditur paulo superius à pōnte Milvio, in ponte navigiis

navigiis compositam, ab latere ingredi festinans, lapsu equi in profundum demersus est, votatúmq; limo pondere thoracis corpus vix repertum. Maximianus apud Tarsum morte simplici periit. Valens à Licinio morte mulctatur. Fuerunt autẽ morum hujusmodi; Aurelianus Maximianus, cognométo Herculius, ferus natura, ardens libidine, consiliis stolidus, ortu agresti, annonióq;. Nam etiam nunc haud longe Syrmio eminet locus palatio ibidem constructo, ubi parentes exercebant opera mercenaria. Ætate interiit sexagenarius, an. 20. imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentium, & Faustam conjugem Constantini; cujus patri Constantio tradiderat Theodoram privignam. Sed Maxentium suppositum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum laborantis auspitio gratissimi cœpti à puero. Is Maximianus charus, * nulli unquam fuit, nec patri, aut socero quidé Galerio. illi.

Maxentii mors.

N inqua

GALERIUS ARMENTARIUS.

GAlerius autem fuit licet inculta, agrestiq; justitia, facis laudabilis, pulcher corpore, eximius & felix bellator, ortus parentibus agrariis, pastor armentorum, unde ei cognomen Armentarius fuit. Ortus Dacia Ripensi, ibiq; sepultus est; quem locum Romulianum etiam vocabulo Romulæ matris appellârat. Is insolenter affirmare ausus est, matrem, more Olympiadis Alexandri Magni creatricis, compressam dracone semet concepisse.

GALERIUS MAXIMINUS.

GAlerius Maximinus sorore Armentarii progenitus, veroq; nomine ante imperium * Daza dictus, Cæsar quadriennio, dehinc per Orientem Augustus triennio fuit; ortu quidem atq; instituto pastorali, verùm sapientissimi cujusq; ac literatorum cultor; ingenio quieto, vini avidior. Quo ebrius, quædam corrupta mente aspera jubebat; qui cum pigeret factum, differri quæ præcepisset, in tempus sobrium ac matutinum statuit.

* Daza.

Fberaci decret.

ALEXANDER.

ALexander Phryx origine, ingenio timidus, inferior adversus laborem vitio senectæ ætatis his omnibus absumptis, imperii jura penes Constantinum & Licinium devenere.

CONSTANTINUS.

CONstantinus Constantii imperatoris & Helenæ filius, imperavit annis triginta. Hic dum juvenculus à Galerio in urbe Roma religionis specie obses teneretur, fugam arripiens, atq; ad frustrandos insequentes publica jumenta quâq; iter egerat, interfecit: & ad patrẽ in Britanniam pervenit: & fortè iisdem diebus ibidem Cõstantium parentem fata ultima perurgebant. Quo mortuo, cunctis, qui aderant, admittentibus, sed præcipuè Eroco Lemannorum rege, auxilii gratia Constantium cõitato, imperium capit. Hic sororem suam Constantiam Licinio Mediolanum accito conjungit, filiúmq; suum Crispum nomine ex Minervina concubina susceptum: idem Constantium, iisdem diebus natum, oppido Arelatensi, Licinióq; Licinii filium, mensium ferè viginti, Cæsares effecit. Verum enimvero, *ut imperia difficile concordiã custodiunt*, dissidium inter Licinium Constantinúmq; exoritur, primúmq; apud Cibalas juxta paludem, Hiulcam nomine, Constantino nocte castra Licinii irrumpente, Licin. fugam petiit, Byzantiúmq; fuga volucri pervenit: ibi Martinianum officiorum magistrum Cæsarem creat. Dehinc, Cõstantinus acie potior, apud Bithyniam adegit Licinium, pacta salute indumentum regium offerre per uxorem: inde Thessalonicam missum, paulò pòst eum, Matrinianúmq; jugulari jubet. Hic Licinius annum dominationis ferè post 14. vitæ proximè 60. occiditur, avaritiæ cupidine omnium pessimus, neq; alienus à luxu Venereo, asper admodũ, haud mediocriter impatiens: infestus literis, quas per insciti am immodicam, virus at pestẽ publicam nominabat, præcipuè forensem industriam. Agraribus planè ac rusticantibus, quia ab eo genere ortus altúsq; erat, satis utilis, ac militiæ custos, ad veterum instituta severissimus; *Spadonũ & aulicorũ omnium vehemens domitor, tineas soliceq; palatii appellans.* At Constantinus obtento totius Romani imperii mira bellorum felicitate regimine, Fausta conjuge, ut putant, suggerente, Crispũ filium necari jubet. Dehinc, uxorẽ suam Faustam in balneas ardentes conjectam interemit, cùm eum mater Helena

Teneas & soricas, aulicos vocabat.

lena ardore nimio nepotis increparet. Fuit verò ultrà quàm æstimari potest laudis avidus. Hic Trajanum *herbam parietariam*, ob titulos multos ædibus inscriptos, appellare solitus erat. Hic pontem in Danubio construit; habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate. Commodissimus tamen rebus multis fuit; calumnias sedare, legibus severissimis nutrire artes bonas, præcipuè studia literarum; legere ipse, scribere, meditari, audire legationes, & queremonias provinciarum. Cumq; liberis filioq; fratris Dalmatio Cæsaribus confirmatis 3. & 60 annis vixisset, ex quibus dimidios, ita ut 13. solus imperaret, morbo consumptus est, irrisor potius quam blandus. Unde proverbio vulgari Tracalla, decem annos præstantissimus, duodecim sequentibus latro, decem novissimis pupillus ob profusiones immodicas nõinatus. Corpus sepultũ in Byzantio, Constantinopolis dicta; quo mortuo, Dalmatius militum vi necatur. Ita ad tres orbis Rõani dominatio redacta est, Constantinum, & Constantiũ, ac Constantem, filios Constantini. Hi singuli has partes regendas habuerunt. Constantinus junior cuncta trans Alpes; Constãtius à freto Propontidis, Asiã atq; Orientem; Constans Illyricum, Italiamq; & Africã, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniamq;, & Achaiam.

Herba parietaria.

Nicomedi e obiit.

Eutropius.

* ANNIBALIANUS, CONSTANS, & CONSTAN.

* Constantinus.

ANnibalianus, Dalmatii Cæsaris consanguineus, Armeniam nationesque circumsocias, interim ob Italiæ Africæq; jus dissentire statim Constantius & Constans cœperunt. Constantius latrocinii specie, dum incautus fœdeq; temulentus in aliena irruit, obtruncatus est, projectusq; in fluviũ, cui nomen Alsa est, non longe ab Aquileia. Cõstans vero venandi cupidine, dum per sylvas saltúsq; erraret, conspiravere aliquot militares in ejus necem, autoribus Chrestio & Marcellino, simúlq; Magnentio; qui ubi patrandi negotii dies placuit, Marcellinus natalem filii simulans, plerosq; ad cœnam rogat. Itaq; in multam noctẽ convivio celebrato, Magnentius quasi ad ventris secreta secedens, habitum venerabilem capit. Ea re cognita Constans fugere conatus, apud Halenam oppidum

Ad Aquileiam.

pidum Peireneo proximum, à Gaisone cum lectissimis misso, interficitur an. 13. Augustæ dominationis; nam Cæsar triennio fuerat, ætatis septimo viceſimoq;. Hic fuit debilis pedibus, manibúsq; articulorum dolore. Fortunatus cœli temperie, fructuum proventu, nulla à Barbaris formidine; quæ profecto majora fuerint, si provinciarum rectores non pretio, sed judicio provexisset. Hujus morte cognita, Vetranio magister militum, imperium in Pannonia apud * Mursiam corripuit: quem Constantius non post multos dies regno exuit, grandævo ætati non vitam modo, sed etiam voluptuarium otium concedens. Fuit autem propè ad stultitiam simplicissimus.

* Mursium. Vixit annis 40. regnavit autem 44.

CONSTANTIUS.

COnstantius Gallum fratrem patruelem Cæsarem pronunciat, sororem Constantinam illi conjungens: Magnentius quoque Decentium consanguineum suum trans Alpes Cæsarem creavit. His diebus Romæ Nepotianus Eutrophiæ Constantini sororis filius, hortantibus perditis, Augusti nomen rapit: quem octavo die viceſimoq; Magnentius oppressit. Hoc tempore Constantius cum Magnentio apud Mursiã dimicans vicit; in quo bello penè nunquã amplius Romanæ consumptæ sunt vires, totiúsq; imperii fortunæ pessundatæ. Dehinc cum Magnentius in Italiam recepisset, apud Thicanum plures fudit, incautius, &, ut in victoria solet, audacius persequentes. Nec multò pòst apud Lugdunũ coanguſtatus, gladio occultè provisò, ictum pulsi parietis juvans, transfosso latere, ut erat vasti corporis, vulnere, naribúsq;, & ore cruoré effundens, mense imperii 13. ætatis verò 50. expiravit: ortus parentibus, qui Galliam inhabitant: legendi studio promptus, sermonis acer, animi tumidi, & immodicè timidus: artifex tamen ad occultandam audaciæ speciæ formidinem. Ejus morte audita, Decentius laqueo fasciæ ad collum posito, vitam finivit. Hoc tempore Gallus Cæsar à Constantio occiditur. Imperavit annis 4.

Magnentius in se manus vertit.

Decentius Cæsar laquei morte præpostera vitam finit.

SILVANUS.

SIlvanus imperator effectus, die imperii vigesimo octavo perimitur. Fuit ingenio blandissimus, quanquam barbaro

barbaro patre genitus, tamen institutione Romana satis cultus, & patiens.

CONSTANTIUS.

CONstantius Claudium Julianum, fratrem Galli, honore Cæsaris adsumit, annis natum ferè tres atque viginti. Iste in campis Argentoracensibus apud Gallias cum paucis militibus infinitas hostium copias delevit. Stabant acervi montium similes, fluebat cruor fluminum modo, captus rex nobilis Nodonarius, fusi omnes optimates, redditus limes Romanæ possessionis: ac postmodùm cum Alemannis dimicans, potentissimum eorum regem Badomarium cepit. Hic à militibus Gallicanis Augustus pronuntiatur. Hic Constantius urgere legationibus, in statum nomenq; pristinum reverti.

JULIANUS

Julianus mandatis mollioribus, refert se sub nomine celsi imperii multò officiosius pariturũ Hinc Constantius magis magisq; ardens dolore, stq, ut erat talium impatiens, in radicibus Tauri montis apud Mopsocrenem febri acerrima, quam indignatio nimia vigiliis augebat, interiit, anno ætvi 4 & 40 imperii 9 atq; 30 Verùm Augustus 4. 20q; octo solus, cum fratribus atq; Magnentio 16.15. Cæs. Felix bellis civilibus, externis lacrymabilis, mirus artifex in sagittis: à cibo vinóq; & sumno multum intemperans, patiens laboris, facundiæ cupidus: quam cùm adsequi tarditate ingenii non posset, aliis invidebat. Spadonum aulicorumq; amori deditus, & uxorum: quibus contentus, nulla libidine transversa, aut injusta polluebatur. Sed ex conjugibus, quas plurimas sortitus est, præcipuè Eusebiam dilexit: decoram quidem, verum per Amantias, & Gordonias, & alia importũa ministeria vexantem famã viri, contra quam fœminis modestioribus mos est, quarum sæpe præcepta maritos juvant. Namq; ut cæteras omittam, Pompeia Plotina incredibile dictu est quãto auxerit glotiam Trajani, cujus procuratores cum provincias calumniis agitarent, adeo ut unus ex iis diceretur locupletiũ quenq; ita convenire, quæ habes ad mensam? Unde habes? tertium, Pone quæ habes: illa conjugem

Vxores quales fu.

conjugem corripuit: atq; increpans quòd laudis suæ esset incuriosus, talem reddidit, ut postea exactiones improbãs & detestans, *fiscum lienem vocaret*, quòd eo crescente artus reliqui tabescant. Igitur Julianus redacta ad unum se orbis Romani curatione, gloriæ nimis cupidus in Persas proficiscitur. Illic à transfuga quodam in insidias deductus, cùm eum hinc, inde Parthi urgerent, è castris jam positis, arrepto tãtum clypeo procurrit. Cumq; inconsulto ardore nititur ordines ad prælium componere, ab uno ex hostibus, & quidem surgente, conto percutitur; relatusq; in tabernaculum, rursusq; ad hortandos suos egressus, paulatim sanguine vacuatus, circa noctis ferè medium defecit; præfatus, consultò sese de imperio nihil mandare, ne uti solet, in multitudine disceptãtibus studiis amicorum, ex invidia rei præ discordia exercitus periculum pararet. Fuerat in eo literarum ac negotiorũ ingens scientia; eo juvaverat philosophos & Græcorum sapientissimos; usu promptior corporis, quàm validus quidem, sed brevis fuit. Hæc muniebat quarundam rerũ neglectus modus, cupido laudis immodica, cultus numinum superstitiosus, audax plus quam imperatorẽ decet, cui salus propria, cum semper ad securitatem omnium, tum maxime in bello conservanda est. Ita illum cupido gloriæ flagrantior pervicerat, ut neq; terræ motu, neq; plerisq; præsagiis, quibus vetabatur petere Persidem, adductus sit finem ponere ardori, ac ne noctu visus ingens globus cœlo labante dieni belli cautum præstiterit.

Fiscum lienem dixit Trajanus.

Scripsit hic in Christianos.

JOVINIANUS.

JOvinianus genitus patre Vatroniano, insula agri Singidonensis provinciæ Pannoniæ, imperavit menses 8. Cujus patri, cum liberos crebros amitteret, præceptum somnio est, eum qui jam instante uxoris partu edendus foret, diceret Jovinianum. Hic fuit insignis corpore, lætus ingenio, literarum studiosus. Hic dum à Perside hyeme aspera mediaq; Constantinopolim accelerans, cruditate stomachi, rectorio novi operis gravatus esset, repente interiit, annos gerens proxime 40.

An. U. 109. ab Urb. cond.

VALEN-

VALENTINIANUS.

VAlentinianus imperavit annis 12. minus diebus 100. Hujus pater Gratianus mediocri stirpe ortus, apud Cibalas Funarius appellatus est, eò quòd venalitium funem portanti, quinq; milites nequirent extorquere, eo merito adscitus in militiam, usq; præfecturæ prætorianæ potentiam conscendit. Ob cujus commendationem, Valentiniano imperium resistenti aggeritur. Hic Valentem consanguineū sibi socium in imperio adscivit, ac demum Gratianum filium, impubetem, hortatu socrus & uxoris Augustum creavit. Hic Valentinianus fuit vultu decens, solers ingenio, animo gravis, sermone cultissimus. Quāquam ad loquendum parcus, severus, vehemens, infestus tamen vitiis, maximéq; avaritiæ, cujus punitor fuit acer: & in memoratis, Adriano proximus: Genera vetustissimorū memінisse, nova arma meditari, fingere terra seu limo simulachra; prudenter uti locis, tèporibus, sermonibus, & brevi, *criminibus, queis sese quasi fidissimis, prudentissimisq; dederat, careret: aut probatis eruditisq; monitoribus uti llçuisset, perfectus princeps enituisset. Hujus tèpore Firmus apud Mauritaniam regnū invadens, extinguitur. Valentinianus apud Bergentioné legationi Quadorum respondens, anno ævi 5. & 50. impetu sanguinis, voce amissa, sensu integer expiravit. Quod intèperātia cibi ac saturitate, qua artus diffuderat, accidisse plures detulere. Itaq; eo mortuo, Valentinianus adhuc quadriennis, autore Equitio ac Merobaude propinquo, ubi cum matre fuerat allatus, creatus est imperator.

Cur Funarius dictus.

Constantinopoli.

* Si infidis hominibus ita legit. Eutropius.

VALENS.

VAlens unà cum Valentiniano germano suo, de quo diximus, regnavit annos 10. menses 5. Hic Valens cum Gothis lacrymabili bello commisso, sagittis saucius in casam deportatur vilissimam: ubi supervenientibus Gothis, igniq; supposito, incendio concrematus est, in quo probanda hæc fuere. Fuit possessoribus consultor bonus, mutare judicia verus, in amicos fidus, iracsi sine noxa ac periculo cujusquam, sanè valdè timidus. Hujus temporibus Procopius tyrannus cadens extinguitur.

GRATI-

GRATIANUS.

GRatianus genitus Syrmii, imperavit cum patre Valentiniano annis 8. diebus 95. cum patruo & fratre 3. cum eodem fratre ac Theodosio 4. cum his omnibus accedente Arcadio menses 6. Hic apud Argentarium oppidum Galliæ, 30. Allemannorũ millia in bello extinxit. Hic cum animadvertisset Thraciam, Daciámq; tanquam genitales terras, possidentibus Gotthis Triballísq; atque omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis, extremum periculum instare nomini Romano, accitum ab Hispania Theodosium, cunctis faventibus, agenti annum à tricesimo tertium, imperium committit. Fuit Gratianus literis benè institutus, carmen facere, ornatè loqui, explicare controversias rhetorum more. Nihil aliud agere, quam spiculis meditari, summæq; voluptatis divinæq; artis credere, ferire peritè sibi destinata: cibi, vini ac libidinis victor; cunctísq; fuisset plenus bonis, si ad cognoscendam reipub. gerendæ scientiã animum indidisset; à qua propè alienus, non modo voluntate, sed etiam exercitio fuit. Nam dum exercitum negligeret, & paucos ex Alanis, quos ingenti auro ad se transtulerat, anteferret veteri ac Romano militi, adeóq; Barbarorum comitatu, & propè amicitia capitur, ut nõnunquam eodẽ habitu iterfaceret, odia in se militum excitavit. Hoc tempore cum Maximus apud Britanniam tyrannidem arripuisset, & in Galliam transmisisset, ab infensis Gratiano legionibus exceptus, Gratianum fugavit, nec mora extinxit; vixit annis 38.

An. ab arbe 1131.

Floruit hoc tempore divus Hieronymus et Martinus.

THEODOSIUS.

THeodosius genitus patre Honorio, matre Thermantia, genere Hispanus, originem à Trajano principe trahens, à Gratiano Augusto apud Syrmium Imperator effectus, regnavit an. 27. Huic ferunt nomen somnio parentes monitos sacravisse, ut Latinè intelligimus, à Deo datum. De hoc etiam oraculo in Asia divulgatum est, eũ Valenti successurum, cujus nomen è θ, & ο ο atq; δ Græcis literis initiaretur. Qua cognitione principii deceptus Theodorus, cum imperium præsumeret, scelestæ cupidinis supplicia percepit. Fuit Theodosius propagator reip.

atq;

atq; defensor eximius. Nam Hunnos & Gothos, qui eam sub Valente defatigassent, diversis præliis vicit: cum Persis quoq; petitus, pacem pepigit. Maximum autem tyrannum, qui Gratianum interfecerat, & sibi Gallias vindicabat, apud Aquileiam extinxit: Victorem quoq; ejus filium intra infantiæ annos à Maximo patre Augustum factum recavit. Eugenium tyrannum, & Arbogastem superavit, deletis eorum decem millibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius confisus viribus Arbogastis, postquã apud Viennam Valentinianum extinxerat, regnum invasit, sed mox simul cum vita imperium perdidit. Fuit autem Theodosius moribus & corpore Trajano similis, quantum scripta veterum & pictura edocent: sic eminens status, membra eadem, par cæsaries, os absq; eo quod illi aliquãtum vellendo steriles genæ, neq; tam ingentes oculi erãt; nescio an & tanta gratia, tantusq; flos in facie, seu tanta dignitas in incessu. Mens vero prorsus similis, adeo ut nihil dici queat, quod non ex libris in istum videatur transferri. Clemens animus, misericors, communis, solo habitu differre se cæteris putans: in omnes homines honorificus, verum effusus in bonos: simplicia ingenia æque diligere, erudita mirari, sed innoxia; largiri magno animo magna: amare cives, vel privato contubernio cognitos, eosq; honoribus, pecunia, beneficiis cæteris muneravi, præsertim quorũ erga se velut patré aspero casu officia probaverat. Illa tamen quibus Trajanus asperfus est, violentiam scilicet & cupidinem triumphandi, usq; eo detestatus est, ut bella non moverit: sed invenerit, prohibuerit q; lege ministeria lasciva, psalariasq; commessationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentiæ, ut consobrinarum nuptias vetuerit, tanquam reorum Literis si nimium perfectos contemplemur, perdoctus, sagax planè, multumq; diligens ad noscenda morum gesta: è quibus execratur veterum facta superba, crudelia, libertati infesta, quæ legerat, ac Cinnam, Marium, Syllamq; atq; universos dominantium, præcipuè tamen perfidos & ingratos. Irasci sanè rebus indignis, sed flecti citò, unde modica dilatione emolliebatur. Aliquando severa præ- Præcepta ex Livio

cepta

cepta habuit de Livio, vel quod Augustus à philosophi doctore didicerat: qui cum vidisset eum facile cõmoveri ne asperũ aliquid statueret. monuit, ut ubi iracundi cœpisset, quatuor atq; viginti Græcas literas memoria recenseret, ut illa concitatio, quæ momenti est, mente alio traducta, parvi temporis interjectu langueſceret. Melio haud dubie, quod est claræ virtutis, post auctam annipotentiam regalem, multoq; maxime post civilem victoriam. Nam & annonæ curam solicitius attendere, & aurargentiq; grave pondus sublati atq; expensi à tyrannis multis è suo restituere, cum benigni principes, & quidem vix fundos solerent nudos, ac deformata prædia concedere. Jam illa minutiora, & ut dicitur, intra aulam quæ quidem occulta sunt, magis naturæ hominum curiosæ oculos aureſq; ad se trahunt. Patruum colere tanquam genitorem, fratris mortui fororisq; liberos habere pro suis, cognatos affineſq; parentis animo complecti, elegans lætumq; convivium dare, non tamen sumptuosum, miscere colloquia personis, studia dignitatibus, sermone cum gravitate jucundo, blandus pater, concors maritus. Exercebatur neq, ad illecebras, neq; ad lassitudinem: ambulationibus magnis, cum esset otium, reficiebat animum. Ad vescendi continentiam, valetudinem regebat: Sicq; in pace rebus humanis annum agens quinquagesimum, apud Mediolanum excessit: utranq; rempublicam utrique, id est, Arcadio & Honorio quietam relinquens. Corpus ejus eodem anno Constantinopolin translatum, atq; sepultum est.

Intra aulam.

Floruit divus Ambrosius.

FINIS.

LECTORI.

Quanquam in Monarchiis & annorum ratione constituenda vehementer varient autores, tamen ut historiæ series atq; ordo facilius à pueris posset percipi, adnovatimus partim ex Eusebio, partim ex Berosо & Metasthene ea tantum, quæ ad planiorem paulo, & explicatiorem Justini lectionem conducere videbantur.

PRIMA

PRIMA MONARCHIA ASSYRIORUM,

in qua reges fuerint.

Ninus Jovis Beli filius regnavit primus annis	52
Semiramis Nini uxor annis	42
Zames Mineas Semiramidis filius annis	38
Arrius 4	annis 30
Aralius 5	annis 40
Baleus Xerxes 6	annis 38
Belochus Baal sacerdos 8	annis 45
Baleus 9	annis 52
Altadas 10	annis 32
Mamitus 11	annis 30
Mancaleus 12	annis 30
Sterus, seu Pherus annis	13 20
Mamelus 14	annis 30
Spartheus 15	annis 40
Ascatades 16	annis 40
Aminthas 17	annis 45
Belochus 18	annis 25
Bellopates 19	annis 30
Lamprides 20	annis 32
Sosares 21	annis 20
Lompares 22	annis 30
Panyas 23	annis 45
Sosarmus 24	annis 19
Mitreus 25	annis 27
Tantanes 26	annis 32
Tauteus 27	annis 40
Tineus 28	annis 30
Dercillus 29	annis 40
Lupalus 30	annis 38
Laosthenes 31	annis 45
Pyriciades 32	annis 30
Ophrateus 33	annis 20
Ophratanes 34	annis 50
Ocrasapes 35	annis 42
Sardanapalus 36 & postremus annis	20

Duravit hoc Assyriorum imperium annis 1239.

SECUNDÆ MONARCHIÆ
Medorum reges.

Arbaces 1	annis 28
Mandaves 2	annis 50
Sosarmon 3	annis 30
Artacarmines 4	annis 50
Arbianes 5	annis 22
Arceus 6	annis 40
Artines 7	annis 22
Astibares 8	annis 20
Astyages annis	9 30

Stetit Medorum regnum annis 300 *minus* 8.

TERTIA MONARCHIA,
Persarum, habuit reges 14.

Cyrus imperavit 1	annis 30
Cambises 2 annis 7 mensibus	5
Parizites, & Smerdis, fratres Magi 3 mensibus	7
Darius 4	annis 36
Xerxes 5	annis 20
Artabanus præfectus, qui Xerxem occidit 6	mensibus 7
Artaxerxes Longimanus annis	7 40
Xerxes 8	mensibus 2
Sogdianus 9	mensibus 8
Darius nothus 10	annis 19
Artaxerxes Mnemon annis	11 40
Artarxerxes Ochus annis	12 26
Aries 13	annis 4
Darius Arsani filius quem Justinus Codomannum dicit appellatum 14 Imperavit annis	6

Duravit Persarum imperium annis 230 *& mensibus* 5.

QUARTA MONARCHIA
Alexandri, seu Macedonum.

Est autem rerum summa potitus Alexander annis 12. Post quidem inter principes regna sunt divisa.

MACEDONUM.

Arideus	annis 7	Meleagrus	mensibus 3
Cassander	annis 18	Antipater	anno 1
Antipater & Alexander	annis 4	Sosthenes	annis 9
Demetrius	annis 6	Antigonus Gonatas	annis 36
Pyrrhus	mensibus 6	Demetrius	annis 10
Lysimachus	annis 5	Antigonus	annis 15
Ptolomæus, Κεραυνὸς anno		Philippus	annis 42
		Perseus ultimus Macedonum rex	annis 10

Summa annorum Macedonici regni 154. annis, mensibus 8.

ASIAE.

Antigonus	annis 18
Demetrius Πολιορκητὴς	

SYRIAE & ASIAE

Antiochus Soter	annis 43
Antiochus Theos	annis 15
Seleucus Callinicus	20
Seleucus Ceraunus	annis 3
Antiochus Magnus.	36
Seleucus Philopater	11
Antiochus Epiphanes	17

SYRIÆ.

Seleucus Nicanor	annis 32
Antiochus Eupater	2
Demetrius Soter	annis 12
Alexander	annis 10
Demetrius	annis 3
Antiochus Sedetes	annis 9
Demetrius iterum	annis 4
Antiochus Gryphus	annis 12
Antiochus Cyricœnus	18
Philippus	annis 2

Duravit Syria regnum annis 289.

ÆGYPTI.

Ptolomæus Lagi filius	70	Ptolomæus Evergetes	26
Ptolomæus Philadelphus	annis 58	Ptolomæus Phiscon,	sive Soter annis 17
Ptolomæus Evergetes	26	Ptolomæus Alexander	10
Ptolomæus Philopater	17	Ptolomæus Lathirus	8
Ptolomæus Epiphanes	annis 24	Ptolomæus Dionysius	30
		Cleopatra	annis 22

Stetit Ægypti regnum post Alexandrum annis 288.

ALEXANDRI MONARCHIA duravit annos 300.

FINIS.

31356